

2

M. FRID. OTTONIS MENCKENII,
LIPSIENSIS,
De vita, moribus, scriptis, meritisque
in omne literarum genus prorsus singularibus
HIERONYMI FRACASTORII,
VERONENSIS,
Italorum Sec. XVI nobilissimi, Medici præstantissimi,
eximii Philosophi, subtilis Astronomi, & Poetæ .
plane incomparabilis,
COMMENTATIO.

LIPSIAE,
EX OFFICINA BREITKOPFIANA,
MDCCLXXXL

PRÆNOBILISSIMO ET MEDICINÆ
PERITISSIMO
JO. ERNESTO HEBENSTREIT
PHIL. ET MED. DOCTORI,

S A L U T E M !

Quia diem præterire vix ullum pate-
ris, quo non copiam Tui facias
Menckenio, amico Tuo, & præsen-
tem sermonibus delectes jucundis-
simis ac vere melleis, jam, quæso,
roganti mihi indulge hoc otium, ut, more non in-
usitato amantibus, de meo erga Te animo cer-
tiorum facere Te liceat per literas. Non ignoras,
posse tam eos, qui in perpetuam communionem
res suas fortunasque contulere omnes, & pena-
tes colunt eosdem, quam qui locorum aliquo dis-
juncti sunt intervallo, et suavioris colloquii care-

re interdum jubentur oblectamentis, amicitiae tenerissimo quodam artissimoque colligari vinculo. Quorum cum illi congressu frequenti deliciisque verborum & iteratis saepius complexibus id possint efficere, ut aeterno inter se foedere consociati & quasi coaluisse videantur ipsorum animi; hi, quos ex familiaritatis conjunctionisque suae necessitudine caperent, fructus haberent prorsus nullos, nisi unum iis relictum esset literarum solatium, quae sicut ipsae suos alere igniculos, & ingenium exprimere scribentis solent, ita ad confirmandum & inflammandum magis magisque amorem mutuum multum profecto roboris & momenti habent. Ego vero qui haud ita pridem numerari coepi in amicis Tuis, etsi, quod multum gaudeo, non adeo destitutus sum consuetudine Tui, ut non satis horarum & otii Tui, quod melius forte in earum rerum, quae spectant ad artem Tuam, cognitione et elegantioribus Hygieae studiis collocare posses, mihi tribuas consecresque uni; tam alte tamen infixus animo meo haeret amor Tui, tamque difficile me patior a Te divelli, ut ne minimam quidem ejus temporis, quo occupatum Te habent Musae Tuae, particulam absque vehementi Tui desiderio & dulcissima amicitiae nostrae recordatione dimittere consueverim. Multa enim, quibus perfundere me potest conspectus Tui, gaudia tunc animo volvens, & virtutum illarum, quae prorsus in Te sunt pracla-

ræ & egregiæ, pulcherrimum nitorem admiratus
 & præstantiam, quin & memoria inde repetens
 incomparabilem in amando me & observando fi-
 dem, ardorem, & constantiam Tuam; absentis ex-
 osculari mecum ardentissimeque complecti imagi-
 nem, & in felicitatis meæ parte haud postrema
 collocare soleo, quod ejus mihi amici usuram facta
 & commercium permiserint, in quo omnia do-
 ctrinæ, morum, & virtutum ornamenta culminatis-
 sime sint reposita. Quæ dum cogitavi mecum, nec
 quenquam Te ipso magis colendum mihi & geren-
 dum in oculis putavi, factum est sæpius, ut amoris
 abundantissimi secutus impetum, totusque expe-
 ctatione Tui effervescens, quasi mihi cum præsen-
 te res esset, meam Tibi in firmissimum fidei pignus
 offerrem dextram, in idem pignus rursus Tuam
 exposcerem, & ut mutuis succederes complexi-
 bus, subinvitarem Te ore blando verbisque tene-
 ris; mox, ubi errorem animadverterem, & delu-
 sum me sentirem nimii affectus vehementiæ, ne
 inanis omnis, quæ deliniveram animam, voluptas
 esset, sumto statim calamo, omnem tenerim af-
 fectus vim comprehendere literis conarer. Intel-
 lexi tunc, esse & summi amoris ingenium, nec ex-
 peditius ullum, quam qui scribendis ad amicos li-
 teris infumatur, laborem succedere. Atque dul-
 cissimo hoc negotio, remotis plerumque arboris
 suscepto, quanquam tum, cum essem in ea occu-

patus, nihil putabam contingere mihi posse gratius jucundiusque, & auspiciatos ita optabam dies mihi obvenire omnes; majorem tamen iis, quæ ipsis percipiuntur sensibus; quam quæ animo saltem repræsentantur nostro, ad delectandos nos permulcendosque vim inesse, toties cognovi, quoties scribenti mihi & plenum istis cogitationibus pectus gerenti inopinatus advenisti hospes, & in meum Te quasi sinum contulisti. Exemplis enim expertus sum innumeris, nihil tam insigne tamque eximium cogitari de absente posse, quod non excellentius longe & ornatus in præsentem liceat conspiciere. Quod vero, miro quodam fortunæ ita me amantis beneficio, nunquam ad exarandas literas animum appuli, ubi non interpellatum subito me viderim latissimo & optato magis quam expectato adventu Tuo; id unum, HEBENSTREITI conjunctissime, in causâ fuit, cur in hunc usque diem nihil Tibi redditum sit literarum mearum, in quibus vel documenta dederim meæ erga Te observantiæ, vel in Tuam, si id quidem fuisset opus, enixius me insinuaverim benevolentiam. Videtur ergo omne, quod literis comprehendere potest, affectus mei robur in hoc reservatum tempus, quo non tam arbitrii mei, quam officii potius esset & pietatis, gaudia mea jungere Tuis, & quam certum putem futuræ dignitati Tuæ ex novis istis famæ & honoris Tui incrementis capi omen posse,

pu-

publicis quasi tabulis & monumentis inscribere. Non enim magis ad Te ipsum perrinet temporis presentis gloria, quam ad amicos & familiares Tuos, eos nempe, qui tenerrime Te amant, & quicquid Tuo accedere honori vident, id sibi ipsis, tanquam multum in Te juris habentibus, splendori cedere ac decori existimant. Cumque id semper ego unice habuerim in votis, ut principem mihi in his locum concederes, & ab alio quoquam vix magis coli Te posse & observari, confidenter crederes; non permittam sane, ut maiorem quispiam gaudii, quo perfundi jam & cumulari nos vides; quot quot bene Tibi cupimus, sibi partem vindicet. Neque satis mihi fuit, ante oculos Tuos coram exultare, & quod ii etiam solent, qui frigidius amant, congestis in Te laudum & preconiorum cumulis plura olim & excellentiora industriae Tuae præmia & digniora augurari decora; sed majus quid me debere amicitiae Tuae, & in eo cum primis elaborandum mihi putavi, ut; quanti Te fecerim dudum, quanti nunc etiam faciam, & qua religione pro felicitate Tua Superos implorem; iis constare posset omnibus, qui suam virtuti & doctrinae Tuae pretium statuunt, & communi; quicquid ab ingenio Tuo proficiscitur, plausu & suffragio excipiunt. Ut enim, quod meditatus sum diu, publicum aliquod mei erga Te studii & amoris exstare juberem monumentum, vix illustrior ulla aut oport-

portuna magis suppeditari mihi potuisset occasio.
 Quo tempore votivas Tibi acclamationes & exquisi-
 ta honorum genera decernere vel ii ipsi solent,
 quos levi aut necessitudinis, aut amicitiae vinculo
 attingis; id, nefas prorsus existimo, absque omni
 votorum & gratulationum solennitate prætermitti
 ab illis, quos ex fortuna & prosperitate Tua non
 aliam, atque ex sua, capere voluptatem decet &
 oblectamentum. Forte jam in eo satis a me com-
 missum est culpæ, quod tardius & lento vehit pe-
 de Tibi veniam gratulator, & quæ primus debe-
 bam, ea ultimus fere (fatendum est enim) exsolvam.
 Illud tamen in quamcunque demum partem inter-
 prentur alii, æquior em Te mihi fore spero judi-
 cem, posteaquam ejus rei ex me causam cognoveris.
 Poteram profecto, modo animus fuisset, id facillimo
 negotio efficere, ne meditantem me ea de re serio
 alius quispiam, utut natura velocissimus, præcurre-
 ret. Ut vero, qui non adeo omnis ambitionis expers
 sum, segregarem me paululum a vulgo amico-
 rum Tuorum, nec cum universa gratulantium
 turba impetum in Te facerem, sed respirare Te
 aliquantulum sinerem, & quod meis unice literis
 legendis impenderes, tempus haberes; malui, tar-
 dius mittendo ad Te literas negligentior videri in
 præstandis officiis, quam oscitantius Tibi legi, si
 creato recens & a partu adhuc calenti Doctori an-
 helante spiritu me tulissem obvium. Ita enim ple-
 rum-

rumque fieri cernimus, ut, quæ mole & numero ingenti offeruntur nobis, eorum magis, quam quæ sparsim & separatim, fordeat lectio. Comprobatur id tam meo, quam aliorum dudum exemplo habeo. Neque huius consilii me pœnitebit forte; si quidem non plane fastidire mea soles. Accedit huc illud quoque, ad prædicandas virtutes Tuas nullum non tempus esse opportunum, & sicut Tu in dies magis de literis & arte Tua mereri pergis, ita maiorem quotidie laudandi Tui nobis suppeditari materiam. Nolim vero, existimes, eo me ad scribendum accessisse animo, quo turpe illud genus adulatorum solet, qui turpissimis blanditiis & tinnientibus verborum phaleris turgentes, missillis suis præconiis importunius in eorum, quos venerantur maxime, res utcunque gestas involant. Magis Te amo, quam ut ita in modestiam Tuam, quæ singularis in Te est & prorsus eximia, sim injurius, & alienos adscitosque virtuti Tuæ colores illinam. Per se honesta est & formosa facies Tua, nec, cur venustatem fūco mentiat, causam habet. Ego vero, quem nunquam non expertus es amatorem Tui ingenuum, & ab omni assentandi studio nosti remotissimum, nunc demum degenerare a me ipso, & indigno viris bonis sermoni assuescere, tam turpe puto, quam quod turpissimum. Cumque ad Tuum me penitus componere exemplum, Teque totum imitari in animum induxerim; vel hoc ipso sa-

B

tis

tis ostenderem, quam parum ex Tua huc usque consuetudine profecerim, quantumque Tui adhuc sim dissimilis. Vix enim ore Tuo exiisse verbum memini, quod non deceret Te, virum antiquæ fidei, & exquisita morum elegantia commendatissimum. Neque, si vel maxime ad immodicas laudum Tuarum declamationes inclinaret animus, profecto illis perorandis scite & concinne explicandis meum sufficeret ingenium, quippe longa exercitatione ita honestæ assuefactum simplicitati, ut ad excogitandas blanditias jam rude sit prorsus ac ineptum. Quod, tantum abest, ut cedere mihi posse turpitudini putem & opprobrio, ut vel solo hoc nomine amore & benevolentia Tua videri possim dignissimus. Tanto enim quisque ad colendam amicitiam judicari debet aptior, quanto est omnis assentationis & facundiæ fucata imperitior. Utque incolumem semper integramque mihi hanc Dii mentem servent, supplicare iis nunquam desinam. Itaque tam sponte, quam pro ea, quæ multum facit ad tuendam amicitiam, lege sanctissima, jam, quantum proptero, cavebo sollicito, ne hujus, quod bonis omnibus abominabile est, vitii turpissimi ullam apud Te suspensionem incurram. Id quod præstiturum me spero facillime, cum ita jam perspectum sit omnibus cognitumque, quanti sis æstimandus, ut meo penitus carere possis testimonio, & laudator ipse Tibi sis optimus. Video tamen,
&

& hoc mihi cavendum esse diligenter, ne, dum Tuæ, Vir egregie, parco modestiæ, laudibus Tuis & amicitæ, qua conjungimur invicem, dedisse omnino nihil videar. Unde, quid capiam consilii, quemve in utraque re modum teneam, probe intelligo, quam sit difficile decernere. Fieri enim haudquaquam potest, ut novos, qui collati in Te sunt dignissime, Tibi honores gratuler, nec simul, quibus illos meritis impetraveris, quid præstiteris huc usque ingenio, quid expectari a doctrina Tua in posterum possit, scriptis verbisque exponam. Qua de re postquam diu satis mecum inii rationem, animum tandem subiit cogitatio, vix melius istis exsolvi me curis posse, quam si novum scribendi genus quoddam adhiberem, tale scilicet, quod speciem laudis haberet nullam, & ab adulatione omni esset alienissimum, revera tamen omnem illarum laudem, quibus effulges mirifice, complecteretur ambitum, & virtutes Tuas singulas admirandas proponeret legentibus. Quod consilium cum ad rem præsentem putarem egregie accommodatum, ejusque exoptatissimum sperarem successum; ut feliciter illud & prudenter exequeretur, coepi sepulchra virorum, quos superior tulit ætas, præstantissimorum & doctrina omni reique cumprimis Medicæ cognitione celebratissimorum perquirere, & ex iis, adhibito quodam oculorum mentisque judicio, virum talem fortiri, cujus Tu vel penitus exprimeres imaginem, & virtutes universas

hæreditate quasi esses consecutus, vel adhuc per-
 tinaciter viderere insistere vestigiis. Hujusmodi
 enim viri præclara de literis merita enarrando
 hic fufius, & insignem commemorando rerum
 optimarum peritiam, haud multum diffimilem
 Tuæ, id facile impetraturum me confidebam, ut
 alii quique, incidentes forte in opellæ hujus le-
 ctionem, & cum præstantissima viri illius doctri-
 na miram comparantes ingenii Tui elegantiam,
 sponte in eam venirent opinionem, nihil tam e-
 gregium unquam, tamque singulare a viro quan-
 tumvis excellenti esse præstitum, quod non a Tua
 olim, Amice florentissime, industria & arte cer-
 tissime liceat expectare. Ut vero sacra viri, tantis
 conspiciui virtutibus, ex tumulo suo ossa evoca-
 rem, quodam, fateor, labore opus fuisse, propter-
 ea quod illum non solum omnium earum rerum,
 quæ ad Philosophiam & Medicinam pertinent,
 cognitione probe imbutum, sed, quarum ex-
 iguam Medici habere curam solent, elegantiorum
 etiam literarum & Poeticæ inprimis studiis o-
 porteret esse ornatissimum. Neque tamen frustra
 plane fuit, quicquid mihi eam in rem operæ fuit
 insumentum; sed patriis finibus egressus, Italorum
 omnium, quorum famam posteritati commenda-
 tam noveram, turbatis manibus, ad cinerem sta-
 tuamque constitui Viri summi & Medicorum sua
 ætate principis, **HIERONYMI FRACASTORII,**
 Veronensis, varia ac multiplici doctrina eam no-
 minis

minis existimationem consecuti, ut, quicunque in Schola Veronenſi ulla ætate literas profeſſi ſunt, illis omnibus communi literati orbis iudicio longe diceretur ſuperior. Nam, quæ prima ejus ac præcipua laus eſt, ad veterum, quos Græcia forte aut Latium aluit, Medicorum laudem adſpiravit feliciffime, & ad illorum, ſi credendum eſt ſcriptoribus in arte iſta verſatiſſimis, proxime acceſſit gloriam. Quod etſi ſatis eſſe poterat ad immortalitatem nominis; alias tamen inſuper eaſque illuſtriſſimas ad hanc ſcientiam vir egregius adjecit diſciplinæ, ita ut eodem tempore, quo medicinam exerceret ad invidiam uſque empiricorum, Philoſophus etiam acutiſſimus, Aſtrophoſus ſubtiliſſimus, & Poeta haberetur plane incomparabilis. Acceſſit huc ſingularis quædam in dicendo vis & nativus vigor, cum mira ſermonis ſuavitate conjunctus, & a priſca, cujus pluriſima tunc temporis in Italia ſupererant veſtigia, barbarie longe remotiſſimus. Unde facile judicari poteſt, quanto cum ejus merito factum ſit, ut non ſolum viventi omnis liberalioris doctrinæ deferretur principatus, ſed mortui etiam memoriam quovis honorum genere ciyes ejus proſequerentur, &, exemplo rariſſimo, inſignem ei, qualem Plinio olim & Catullo, ſtatuam decernerent. Cujus ego cum accuratius pervolutarem ſcripta, in lucem jam pridem edita, & imaginem contemplarer, omnium earum, quæ inquirenti mihi fa-

Etæ sunt obviam, nitidissimam; indignatum me
 fateor scriptorum in consignandis viri maximi re-
 bus factisque singulis negligentæ, & si quenquam
 alium, hunc maxime commendandum æterni-
 tati, hujusque de artibus ingenuis præclara
 merita nobilissimosque labores ad omnem trans-
 mittendos duxi posteritatem. Etenim cum aliis
 multis tenuioris & famæ & dignitatis viris, quorum
 carere forte poteramus notitia, tantus post mor-
 tem ipsorum habitus sit honos, ut fata eorum ac
 vitæ momenta singula, & quicquid unquam ab
 iis quoquomodo gestum est, solícite proditum
 memoriæ, & singularibus expositum sit libellis;
 quis non majori multo jure vindicandos ab obli-
 vione eos existimet, quos constat per omnem vi-
 tam incredibili cura animique impetu in rei com-
 munitis incubuisse commoda, & quantumcunque
 potuere, studiis suis & laboribus ad literarum
 attulisse incrementa? Qua laude cum destituen-
 dus haudquaquam videatur ordinis Tui antesigna-
 nus, FRACASTORIUS, nec quisquam tam ru-
 dis sit ingeniorum præstantissimorum æstimator,
 tamque morosus eorum, quæ virtuti tribuuntur,
 præconiorum auscultator, ut inutilem & infumtam
 frustra putet, quæ in conservanda Itali celeberrimi
 memoria collocatur, operam; in eam ingredi-
 or spem, fore, ut bonis omnibus comprobetur in-
 dustria mea, si, quæ aliis omnibus huc usque, non
 sine quadam turpitudine, fuere intentata, (pauca
 enim

enim, eademque parum copiose, vitæ ejus momenta persequitur, quæ Operum FRACASTORII editioni Venetæ, anno 1584 datæ foras, præmissa habetur, vitæ ejus, ab Autore scripta Anonymo,) ea ego primus tandem hisce perficiam plagulis, quemque positum Tibi dudum in doctrinæ virtutisque exemplum, & admirationi fuisse puto singulari, hunc oculis Tuis contemplandum accuratius, & pro dignitate sua magis amandum in posterum suspiciendumque proponam. Ego certe tanto majori cum voluptate huic accingor negotio, quanto certius prævideo, non posse id fieri absque recordatione Tui frequentissima. Neque Tibi, Amice integerrime, fore, credo, adeo injucundum, ejus fata & merita nosse hominis, qui, sicut nihil unquam gessit laudabile, aut literarum monumentis commendavit egregium, cui perficiendo non Tui sufficiant vires ingenii, ita aliquam laudum etiam & præconiorum, quæ debentur ipsi, lubentissime Tecum portionem, communicabit. Cumque Tuum judicium ad concilianda mihi reliquorum suffragia sit efficacissimum; habebo, cur Tibi potissimum persolvam gratias, si quos alios ex ordine Tuo præter Te ipsum de levi hoc, quem insumsi, labore æquiorẽ tulisse sententiam animadvertero. Age jam, averte paululum a Galeno Tuo oculos, & mihi, veneranti cinerem dignissimi aris titulisque FRACASTORII, benignus favensque adeste spectator.

 CON.

CONSPECTVS COMMENTATIONIS.

- §. I. Patria Fracastorii, natales, genus, parentes, infantia variis casibus fatalis. 104. 8
- §. II. Ejus ingenium, adolescentia, studia in Gymnasio Patavino tractata, Præceptor, æquales et studiorum socii. 33.
- §. III. In Liviani Ducis adscitus societatem, Academiam Foro-Juliensem accessit, post in castra Duce[m] hunc secutus, tandem domum reversus est. 44.
- §. IV. Hic Medicinam fecit summa cum laude, & successu felicissimo, & Concilii Tridentini Medicus constitutus, immortaliter de arte sua meritus est. 53.
- §. V. Cum Medicina Philosophiæ, Astronomiæ, Cosmographiæ, literarum elegantiorum, & Poetices inprimis studia conjunxit. 46.
- §. VI. Amici Fracastorii, Mæcenates, & honores varii. 136.
- §. VII. Vultus ejus corporisque forma, & virtutes animi multiplices. 172.
- §. VIII. Vitæ ejus finis, exequiæ, carmina amicorum funebria, & statua ei tam Patavii, quam Verona, posita. 190.
- §. IX. Scripta ejus Medica, Philosophica, Astronomica, & Poetica. 203.
- §. X. Editiones scriptorum ejus continua serie adjecta. 224.

§. I. Hic.

§. I.

HIERONYMUS FRACASTORIUS,
aliis Frastorius (a) dictus, patriam ha-
buit Veronam, civitatem Italiae antiquissi-
mam, (b) & insigni potentiae, fortunarum,
splendoris externi, opum, civiumque clarissimo-
rum laude florentissimam, (c) quin & ingenti do-
ctorum virorum, aeterna nominis gloria illustri-
um, multitudine omni tempore abundantissi-
mam. (d) Anni, qui fuit Italo nostro natalis, mi-
ror, nullum a scriptoribus aliqui diligentissimis
factum esse indicium. (e) Conjectura tamen cer-
tissima assequor, fuisse seculi decimi quinti octua-
gesimum tertium. (f) Diem non definio, etsi
frustra acturos puto, qui post mensem Julium de-
mum dicerent determinandum. (g) Genus du-
xit ex antiqua & illustri stirpe FRACASTORIA, (h)
praclaris de patria meritis a longo tempore no-
bilissima. Pater ei Paulus Philippus, mater Ca-
milla Mascarella, Vicentina, fuit, (i) ambo vitae &
morum integritate inter suos longe spectatissi-
mi. (k) Is, ubi primum aspexit lucem, tristem ac
paene horridum parentibus suis aspectum dedit,
C ore,

ore, ut videbatur, lingua, & voce destitutus. Labra enim ex utero attulit utrinque concreta, atque ita coarctata summis extremitatibus, ut vix angustissimum, quo respiraret infantulus, & alimenta caperet, in medio ore spatium superesset. (l) Ea res ignaris naturæ obstetricibus visa est singularis & prodigii plenissima. Apparuit paulo post, nihil infausi ominis subesse, &, quam natura attulerat, reparari arte humana jacturam posse. Etenim, implorato Chirurgi peritissimi, cultro tonsorio instructi, auxilio, factum est, ut mortua velut labiorum compages vitam reciperet, & formæ oris naturalis, plenusque pueri sermonis usus redderetur. (m) Traxit tamen hinc Noster quædam per omnem vitam incommoda, & inveteratos ex oris incisura dolores in causa fuisse puto, cur labra sæpius vellicaret dentibus; eademque levi sed continuo morfu quasi delinire videretur. (n) Alius, idemque fatalis imprimis terribilisque casus Fracastorii nobilitavit infantiam. Hærens aliquando, ut solent pueruli, in ulnis matris suæ, & blandimentis multis osculisque maternis exceptus, cum subito fragore cælum intonisset, tactam repentino fulmine matrem humi procumbere, integer ipse incolumisque sensit. (o) Inventi statim eorum sunt multi, qui lætissimum ea ex re omen caperent, & magnum quid pueri portendi clamitarent. (p)

(a) Video,

(a) Video, Poetas nonnullos, per licentiam forte, aut, si mavis, per figuram Syncopen, Italo nostro nomen dedisse FRACASTORII, cum reliqui omnes sive ligati sive soluti sermonis scriptores constanter eum dicerent FRACASTORIUM. Ita enim canit in carmine venusto, laudibus FRACASTORII dicato, cujus habetur copia in *Carminibus Illust. Poet. Ital. T. VI. p. 244*, ANTONIUS MARIUS, Ligur:

Fraitori venerande, anima mihi carior ipsa &c.

Et iterum sub finem carminis:

Huc ades, o Fraitori &c.

Socium huic jungo BASILIUM ZANCHIUM, Epigrammatographum, cujus in Epigrammate quodam, obvio in NIC. REUSNERI *Iconibus clar. vir. sub lit. o. fol. 1*, hæc sunt verba:

Fraitori venerande, Deum Te munere gaudet Italia &c.

Repetitur idem legitur in sequentibus. Habet & ADAMI FUMANI, Veronensis, carmen in honorem FRACASTORII, quod præmissum legitur *Opp. Frac. versum*:

Jam grandis ævo hic conditur Fraistorius,

Nec sane intulisse nomini injuriam putandi sunt illi; quandoquidem ipse *Fraistorium* se dixit Noster in *carmine ad Alexandrum Farnefium*:

*- non dedignabere parva
Fraitori, &c.*

Id quod pluribus ipsius, si operæ pretium esset, confirmare possem testimoniis.

(b) Multum facit ad gloriam decusque FRACASTORII, quod ea ex urbe duxit originem, cujus jam inde a primis Romanæ reipublicæ incunabulis, ut ex LIVII *lib. V. cap. 35* apparet, nomen fuit clarissimum. Magnifica ipsius FRACASTORII de patria tam illustri verba sunt in *Syphilde lib. 1. vs. 445. seq.*

*O patria, o longum felix, longumque queta
Ante alias, patria o divum sanctissima tellus,
Dives opum, foecunda viris, letissima campis
Uberibus, rapidoque Atbesi & Benacide lymphæ &c.*

Forte tamen majorem patriæ splendorem FRACASTORI-
US, quam huic patriæ attulit. Vix dubitare ea de re ausis, si
pendeas ex judicio FRANC. POLÆ, Jcti Veronensis, cujus
verbis, quæ habentur in ANDR. CHIOCCI libro de Collegii
Veron. Medicis & Philos. Scđ. I. cap. 11, nescio, an dici quic-
quam possit gravius & FRACASTORIO honorificentius.
*Detrahe, inquit, Veronensibus Hier. Fracastorium, aut nulla, aut
non tam clara Verona erit.*

(c) Nostrium jam non est, pleniorẽ Veronæ urbis con-
texere historiam, atque ea omnia, quæ insignem ei præ aliis
urbibus prærogativam tribuunt; fusiùs hic commemorare.
Præstiterunt id ante me viri doctissimi, ita ut nihil fere præcla-
rum & singulare habeat hæc civitas, quod non diligentissimis
scriptorum tam nostræ, quam superioris ætatis illustratum sit
Commentariis. Sive enim ultimam urbis originem, antiquita-
tem, & varias, quibus sæpissime fuit obnoxia, vicissitudines
scruteris, luculentissimum horum omnium scriptorem habes
ONUPHRIUM PANVINIUM, cujus *Antiquitates Vero-
nenses* libris VIII Veronæ A. 1647. fol. postea, *libris tribus* dis-
tinctæ, Patavii prodire A. 1668. fol. & TORELLUM SA-
RAYNAM, quem constat de *Origine & Antiquitatibus urbis
Veronæ* opus eruditum vulgasse Veronæ A. 1540. fol. infer-
tum etiam ANDR. SCHOTTI *Italie illustratæ*, & J. G.
GRÆVII *Theſauro Ital.* T. IX. P. 8, nec non maximi nomi-
nis virum, SCIPIONEM MAFFÆUM, tam generis, quam
doctrinæ gloria illustrissimum, qui doctissimum, ut solet omnia,
libellum deſt *antica condizion di Verona* edidit Venetiis A. 1719,
& alia multa de rebus Veronæ memorabilibus meditatus dici-
tur in *Novis literariis lat. anni 1722*, a Celeb. JO. GOTTL.

KRAU-

KRAUSIO editis, p. 3. seq; sive de urbis dominis & imperio, rebusque Veronensium fortiter ac præclare gestis requiras, præter scriptores memoratos abunde satisfacient desiderio tuo TORELL. SARAYNA in *Historiarum & Gestorum Veronensium tempore Scaligerorum libris tribus*, adjectis J. G. GRÆVII *Thes. It. l. c.* JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER in *Epist. de Vetustate & splendore gentis Scaligeræ*, *ibid.* obvia, & sigillatim Lugd. Bat. A. 1594 a JANO DOUSA publici juris facta, a qua vultum discrepat PAULI SCALICHHII de *Genealogia Scalichiorum* liber; porro LUDOVICUS MOSCARDUS in *Istoria di Verona, Verone A. 1668 in 4* in lucem missa. HIERONYMUS DALLA CORTE, in similis inscriptionis Opere, *Verone A. 1594 in 4* typis excuso, & cuius præcipua de rebus Veronensium sunt merita, ONUPHR. PANVINIUS in singulari de *Urbis Verone viris doctrina & bellica virtute illustribus* libro, *Verone A. 1621 in 4* vulgato; sive denique de civium tam illustis urbis Italæ conditione, & laudibus præcipuis edoceri cupias, non spernendam hauries notitiam ex JO. FRANCISCI TINTI (quem nescio an accurate satis FRANC. TITIUM dixerit S. Rev. JO. ALB. FABRICIUS in *Conspectu Thesauri literarii Ital. p. 366.*) Opere compositissimo, quod inscripsit *la Nobiltà di Verona*, ediditque *Verone A. 1592 in 4*, uti apparet ex *Biblioth. Mencken. ed. nov. p. 595.* Addo huic AUGUSTINUM BEATIANUM, cujus *Verona* cum PETRI BEMBI *Benaco* junctim prodit *Rome A. 1524.* Taceo scriptores, si qui restant, alios, quibus in tanta optimorum Autorum copia ne quidem videmur indigere.

(d) Si quid laudis redundare in civitates potest ex doctorum virorum abundantia; negari profecto nequit, insigni præ multis aliis Italæ oppidis nobilissimis Veronam exsplenduisse gloria. Leguntur tam in antiquis, quam recentioribus historiarum monumentis nomina eorum quamplurima, qui specta-

tz virtutis & exquisitz doctrinz fama Veronam patriam egregie nobilitarunt. De CORNELIO NEPOTE, CICERONIS æquali, M. VITRUVIO POLLIONE, Architecto celebri, ÆMILIO MACRO, poeta tolerabili, certa satis res est, nascentes Veronensis agri grenio fuisse exceptos. Neque dubii quicquam habet, eandem coluisse patriam C. PLINIUM SECUNDUM, illum naturæ-universæ investigatorem felicissimum, de cujus natalibus connumerant PAULUS CIGALINUS in libro *de C. Plinii Secundi Natur. Histor. scriptoris vera patria*, & POLYC. PALERMUS in libris tribus *de Vera C. Plinii Secundi superioris patria atque ea Verona*, uterque J. G. GRÆVII *Thef. Ital. l. c.* adjunctus. Habet inprimis Verona, cur gloriatur cive egregio, Q. VALERIO CATULLO, Poeta omnium suavissimo pulcherrimoque, quem jucundis sæpe modulantem citharis, & mollicula cantantem carmina audivit. Testis est OVIDIUS in *Amor. lib. III. Eleg. 15*:

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo;
eoque nomine cum Mantuana urbe Veronam comparavit
MARTIALIS lib. XIV, *Epigr. 195*:

Tantum magna suo debet Verona Catullo,

Quantum parva suo Mantua Virgilio.

Unde, ne ingrata esset erga cives bene meritos, PLINIO & CATULLO, utrique in arte sua præstantissimo, æterna statuarum monumenta dedicavit blanda parens Verona. Id quod binis verbis memorasse sufficiat, ne, si pluribus id persequar, materiam præripiam singulari, cui dudum incumbo, *de Statuis, doctorum virorum memorie consecratis*, Commentationi. Plures, nec magis fortasse degeneres, Veronæ civitati alumnos recentiora dedere tempora. Singulorum nolo hic coacervare nomina; ne temere ambagibus studere videar. Perfuncti hoc labore jam pridem sunt alii, non minori cum laude, quam industria. Copiose in percensendis illis versati sunt ONUPHR.

PAN-

PANVINIUS in libro *de Urbis Veronæ viris doctrina illustribus*, & ALEXANDER BECELLUS in *Indiculo Scriptorum Veronensium*. Adducit etiam nonnullos JAC. GADDIUS in libro *de Scriptor. non Ecclesiast. P. II. p. 350.* OCTAVIUS ALECCHUS elucubrandi majoris Operis *de Scriptoribus Veronensibus* spem fecit in *Ephem. erud. Ital. quas Giorn. de Letter. vocant, T. IX. p. 118. A. 1712*, sed, fidem datam num impleverit, ignoro. Speciatim Jurisperitorum, quos tulit Verona, catalogum concinnavit JULIUS A PUTEO in *Elogiis Collegii Veronensis Judicum, Advocatorum, doctrina, natalibus, honoribusque insignium, Veronæ A. 1653. fol.* ubi, non dubito, FRANCISCI POLÆ & BARTHOLOMÆI CEPOLLÆ injectam mentionem esse. Mathematicos, Historicos, & Poetas Veronenses qui peculiari Commentario complexus sit, scriptorem non memini audisse me quenquam. Si quis tamen id operæ in se susciperet, ei silentio prætereundi non essent viri egregii, TORELLUS SARAYNA, CELSUS MAFFÆUS, ONUPHRIUS PANVINIUS, JO. COTTA, JACOBUS BONFADIUS, ADAMUS FUMANUS, NICOLAUS ARCHIUS, BERNARD. DONATUS, HIERONYMUS VERITAS seu VERITAS, & qui fama sua omnem Venetorum rempublicam hodie illustrat, variz doctrinz scriptis quam plurimis notissimus, SCIPIO MAFFÆUS. Medicorum, quibus nullo non tempore Verona cum primis abundavit, universam turbam, quantam ex Anpalibus licuit colligere, si in gratiam FRACASTORII mei, illorum principis, attulero in medium, nihil me facturum puto aut inopportunum, aut Lectoribus meis cognitu injucundum. Ita vero singuli se ordine excipiunt: JO. AR-
CULANUS, ALEARDUS DE PINDEMONTIBUS,
FRANCISC. PEDEMONTANUS, GABR. ZERBUS,
ALEXANDER BENEDICTUS, HIERON. TURRIANUS, M. ANTON. TURRIANUS, ANTON. FUMAN-
NEL-

NELLUS, JO. BAPTISTA CONFALONERIUS, JO. BAPT. MONTANUS, JULIUS CÆSAR SCALIGER, vel BORDONIUS, DOMINICUS MONTHESAURUS Junior, BERNARDINUS PLUMATIUS, GERARDUS & MATTHÆUS BOLDERII, PETRUS SACCUS seu de SACCO, PAULUS JULIARIUS, PAUL. DIONYSIUS, ALEXANDER SERATICUS, PETRUS BONALINUS, JOSEPH. VALDANEUS, BERNARDIN. PATERNUS, CHRISTOPH. EVARINONUS, JO. ANT. TURCUS, NICOL. MARONEA, HIERON. RIPA, THOMAS de VICO, HIERON. BAGOLINUS, JO. FRANCISC. BURANA, PETR. MAYNARDUS, PETR. BEKOLDUS, HIER. PINDEMONTIUS, JO. BAPT. PANTINUS, JULIUS MAYNARDUS, ALEXANDER ZANCHUS, ALEXAND. LANDUS, JO. BUTYRONUS, JO. PINDEMONTIUS, BALTHASOR ALDUS, JO. BAPT. PUTEUS, LAURENT. MONSELCIUS, VICTORIUS ALGAROTUS, MARSILIUS CAGNATUS, GERARDUS RAMBALDUS, FRANC. BROGNOVICUS, JO. BAPT. PONA, VALERIUS BADILIUS, BENED. CERUTUS, GUIL. PLACENTINUS, FRANCISC. AURICALCHUS, LUDOV. NOGAROLA, qui differt ab alio ejusdem nominis, Theologo, itidem Verona oriundo. His alios addit ANDR. CHIOCCUS in elegantissimo *de Collegii Veronenfis Medicis Opere*, figillatim edito *Veronæ A. 1627 in 4*, postea quoque *Thef. Græv. T. IX. P. 8* annexo, & nos ipsum addimus ANDR. CHIOCCUM, quem constat Veronæ magna cum laude artem medicam profectum. Recentissimæ ætatis Medicos, sive adhuc superstites, sive haud ita pridem defunctos, ipsi, si quidem velit, Lectori supplendos relinquo. Horum enim scripta præclara, quæ studiis continuis dari foras solent, haud difficile nobis innotescunt, & omnium, qui hæc amant studia, oculis sunt exposita.

(c) Tædet me negligentia scriptorum, qui, cum illud imprimis curare deberent diligentissime, ne quicquam relinquerent non memoratum, quod ad fata & res quasvis hominis, cui

cui nihil cum vulgo commune esset, pertineret, nos ipsos statim Viri summi natales ignorare iusserunt. Non tangit hæc accusatio eos, quos evolvere non licuit. Sunt forte in his, quibus melius mereri de posteritate placuit. Excussi tamen, si recte memini, eorum potissimos, illos nempe, qui ad tempora FRACASTORII proxime accesserunt, & tanto turpioris silentii notam incurrunt, quanto certiores rerum illarum aut habuerunt, aut potuerunt habere notitiam. Quis vero in antiquiorum temporum investigatione tantas ubique tenebras offendi, tantis nos implicari difficultatibus miretur, cum eorum, quæ ante duo, & quod excurrit, secula contigerunt, non omnia adeo comperta, nec Historicorum confirmata sint testimoniis. PAULUS FREHERUS quidem in *Theatro erud. vir. p. 1234* annum HIERONYMI natalem constituit 1483; sed est ille recentioris ætatis scriptor, nec aliunde, quam ex conjecturis, cognitum hoc ei fuisse, illud satis evincit, quod de mense ac die natali nihil ab eo fuit additum.

(f) Vix quicquam nobis ea de re subnasci potest dubii, si recte computemus annos ætatis ejus, quos constat fuisse plus septuaginta, & computando nos referamus ad annum mortis 1553, de quo itidem explorata satis res est. Ita, calculo accuratissimo, annum FRACASTORII natalem habebimus 1483.

(g) Ut de mense & die certi quid statuere possim, opus mihi videtur esse divinatione quadam. Nusquam enim ejus rei obvenisse mihi recordor vestigia. Cur vero in prioribus anni 1483 mensibus diem natalem querendum putem, illud in causa est, quod annis FRACASTORIUS septuaginta major, & dies VI Augusti omnium ei fuisse supremus dicatur; quæ si vera sunt, uti sunt omnino, sub initium potius, quam finem anni 1483, in lucem editus videtur.

(h) Gens FRACASTORIA in illustrissimis antiquissimisque, quæ unquam Veronæ sedem habuere, qualis forte SCALIGERANA aut NOGAROLIA fuit, annumeranda

D

est.

est. Unde JAC. AUG. THUANUS, dum loco nobili natum dicit FRACASTORIUM in *Historiar. lib. XII. ad ann. 1553. p. m. 576*, non satis splendidis pro dignitate gentis verbis utitur. De antiquitate ejus, quæ plurimum facit ad nobilitatem, nulla est inter scriptores, quorum veneror auctoritatem, controversia. Per antiquam Veronæ, atque ob id valde nobilem familiam vocat Autor Anonymus (quem PAULUM RHAMNUSIVM, Venetum, puto, si is ipse est autor vitæ, qui editor est Opp. Frac.) Vitæ Fracastorii, præmissæ Operibus ejus, *Venetis apud Juntas A 1584* junctim editis; &, si ejus præcipue scriptoris testimonium hanc in rem valere contendis, qui ipse Veronam patriam coluit, testem habes FRANC. POLAM, Jurisperitum, cui generosa perantiquæ familiæ stirpe oriundus dicitur FRACASTORIUS in *Elogio* ejus, quod legitur in ANDR. CHIOCCI de *Colleg. Veron. Medicis Sect. I. Cap. II.* Tantum nobis de splendore gentis scire datum est. Neque enim satis jam suppetit otii, quos Italus noster avos atavosque numerarit, qua illi virtute, quibus in patriam meritis inclauerint, ex annalium eruendi monumentis, & copiose hic edisserendi. Perquirat, si quem hujus sæci cura tangit, JO. FRANC. TINTUM de *Nobilitate Veronensi*, cui, si quid conjicere licet ex rubro libri, illustrissima FRACASTORIORUM nomina silentio non puto prætermisisti. In *Decreto Senatus & civitatis Veronensis pro erigenda Fracastorio statua marmorea* memoratur quidam CHRISTOPHORUS FRACASTORIUS, *Provisor civitatis*, ut vocatur ibi, *communis, & Domini spectabilis* elogio donatus, Nostri, ut videtur, consanguineus. Nobis scire sufficiat, ad incrementum & florem stirpis FRACASTORIÆ satis hunc unum contulisse surculum.

(i) De patre PAULO PHILIPPO nos dubitare non sinunt testimonia fide dignissima ONUPHR. PANVINII *lib. VI. de Antiquit. Veronens.* Hieron. GHILINI in *Teatro d'huom. letter sub Frac. Autoris Anonymi Vitæ Frac. l. c. p. 1*, & aliorum, qui-

quibus ingens robur addit Inscriptio statuae FRACASTORIO in urbe Veronensi posita:

HIERONYMO FRACASTORIO

PAULI PHILIPPI P. &c.

Exhibet illam PANVINIUS *l. c.* At quis fuerit iste PAULUS PHILIPPVS, qua laude conspicuus, quæ gesserit in urbe munia, cum nulli scriptorum proditum sit memoriæ, nostrum non est hario!ari. Illud ipsum tamen scriptorum silentium in causa est, cur nomen ejus non adeo præclarum credam, & majorem ex proavis, quam ex parente comparatam FRACASTORIO gloriam existimem. Nam si fuit illius singularis quædam, quoad vixit, existimatio; hujus rei commemoratio majorem ipsi etiam filio conciliare opinionem poterat. Medicum forte dicis, propterea quod filium habuit in arte ista excellentissimum? non abnuo; modo non pertinacius id contendas. Novimus enim OTTONEM BRUNFELSIUM patre doliario, EURICIUM CORDUM & PETRUM LOTICHIMUM, præstantissimos Medicos, parentibus editos rusticis. Quisquis demum fuerit, vir fuit honestus & famæ integræ, tantoque filio non indignus prorsus. De matre, *Camilla Mascarella*, Vicentina cive, non nisi unus testatur *Autor Anon. Vita Frac. l. c.* cujus, utpote ab ætate FRACASTORII non longe adeo remoti, tantum apud me valet autoritas, quantum vix aliorum omnium. Neque tamen præter nomen & patriam quicquam de illa memorat. Unde, de materno FRACASTORII genere, nihil habemus, quod conferamus in commune. Forte honestius fuit, quam illustrius; etsi, non defuisse Vicentinæ urbi cives dignitate generis clarissimos, luculenter constare nobis possit ex BARNABÆ CELSANI *de Viris illustribus Vicentinis* libello, & JO. BAPT. PAJARINI *Historia Vicentina libro quarto*, qui civitatis hujus viros tam doctrina, quam artibus bellicis, illustres fusius persequitur.

(k) Unum hoc de parentibus FRACASTORII comper-

D 2

tum

tum habemus, quod sanctioris vitæ apud suos laudem obtinuerint. Nam *summe probitatis* homines vocat *Autor vitæ Frac.* l. c. copiosior quidem ea in re scriptoribus reliquis, at verborum satis, ut videmus, ipse parvus. Id quod argumento nobis esse potest, nihil præterea singulare ab iis fuisse gestum, quod memoratu dignum visum sit scriptori solertissimo. Bonos cives fuisse crediderim, vitam in silentio consumentes, & morum magis innocentia, quam factis gloriose editis in civitate patria famam consecutos.

(1) Ita quidem rem refert ÆGID. MENAGIUS in *Anti-Baillet P. I. p. 347. ed. nov.* quem sequitur ANTON. TEISSIERIUS in *Elog. des hom. sav. T. I. p. 170 & 174.* Miror, nihil de re tam memorabili & Physicis inprimis admodum jucunda auditu memoriæ proditum scriptoribus reliquis, iis ipsis scilicet, quorum præcipua est in argumento, quod pertractandum suscepimus, autoritas, & quorum adeo silentium ad infringendam eorum, quæ vulgo narrari solent, veritatem plurimum habet ponderis. Unde vix imperare mihi possem, ut uni homini Gallo, non indicanti fontem, unde hauserat ista, temere haberem fidem, nisi in promptu esset Epigramma JULII CÆSARIS SCALIGERI, quem æqualem habuit FRACASTORIUS, in *Carminum ejus libro, quem Aras Fracastorias inscripsit*, quin & in *MENAGII Anti-Baillet l. c. & TEISSIER. Elog. l. c.* obvium, & ad confirmanda ea, quæ prolata sunt a MENAGIO, perquam idoneum. Ita vero ille in mirum naturæ lulum ipse luser:

Os Fracastorio nascenti defuit, ergo

Sedulus' attenta finxit Apollo manu.

Inde bauri, Medicusque ingens ingensque Poeta,

Et magno facies omnia plena Deo.

Dignos, quos metro vernaculo redderet, versiculos judicavit JO. BAPTISTA MARINUS, Poeta Italicorum venustissimus:

Al Fracastor nascente

Mancò la bocca, allora il biondo Dio

Con

Con arte diligente

Di sua man gliela fece, e gliel' aprio,

Poi di se gliel' empio.

*Quinci ei divin divenne: ed egualmente
E Fisico, e Poeta.*

Vid. MENAG. et TEISSIER. *l. c.* I AMENAGIO, nihil pretii statuente SCALIGERI patris carminibus, nec ullum ex iis tolerabile existimante, ut constat ex *Anti-Bail. p. 315*, ubi rigidissimam de illis sententiam tulit, vix gratiam inierit hac versione MARINUS, in cuius carminibus vernaculis sublimem ac divinum prorsus ingenium inesse dicitur. Conf. DE LA MONNOYE in *Notis ad Menag. Anti-Bail. l. c. n. r.* Ego vero, etsi non tam inepti sum palati, nec ita me delectare solent obvia quæque, ut, quæ cecinit SCALIGER, quæque invito sæpius & murmurante Phœbo cecinit, hæc omnia digna putem novem sororibus, non improbare tamen MARINI possum iudicium, quippe qui ex universo Epigrammatum, quæ composita sunt a SCALIGERO, volumine optimum omnino venustissimumque pro callido & gnaro horum laborum ingenio suo videtur exquisivisse. Quidni & iis, qui admodum sapiunt delicate, ad stomachum esse possint versiculi illi, ego quidem non video. Si huius id esset instituti, ostenderem obtrektoribus Scaligeranis, tantum abesse, ut in numeris hisce jure quid possit reprehendi, ut omni conspersi sale, & ad sanas poetices, non ejus quidem, quam exsiccata illa & vacua cerebro capita hodie venditant, leges sint compositi. Id quod tanquam in transitu non possum non de aliis etiam, quæ vulgo Poetarum inprimis sordent, SCALIGERI carminibus hic annotare, quæ, non tam ex meo, quam intelligentis ejusque, judicio, lepore & gratia sua haudquaquam sunt destituta, lectorem vero talem poscunt, qui non rudis sit dictionis Latinæ, sed veteres sibi Poetas omnes reddiderit familiares. Quod vero paucissimis ad palatum sint epulæ Scaligeranæ, hujus rei causam in eo ma-

xime positam credo, quod in verborum compositione poetica ille paulo videtur durior, nec adeo gnarus fuit illius artificii, quo ad permulcendas & inescandas quasi audientium legentiumve aures omni tempore callide usi sunt illi fungorum instar ex terra profluentes modulatores magis, quam Poetar. Unde nec ab iis multum dissenserim, qui molliores ornatioresque putarint Epigrammatis præsentis Italicos, quibus MARI-NUS lusit, quam latinos SCALIGERI numeros. Id vero, si quidem esse putas aliquod Poetar hujus vitium, tale certe est, quod sicut per se leve putandum, & in Poeta celebratissimo ne reprehendendum quidem, ita præclaris multis excellentissimisque virtutibus egregie fuit compensatum. Sed ad MENAGIUM revertor, qui etsi recte egit, quod SCALIGERI hic secutus est auctoritatem, rectius tamen egisset, si & reliquorum, unde ea omnia comperta habuit, scriptorum mentionem intulisset, cum ipse copiosior longe sit SCALIGERO, nec verbum ille proferat de via angustissima in ore FRACASTORII medio ad ducendum spiritum relicta. At exigui hæc momenti sunt, nec miram magis rem ipsam, si vera omnino sint, nec minori dignam consideratione, si fuerint conficta, posse videntur efficere. Secure tamen in hæsi verbis MENAGII, quod crederem, frequentiora longe & magis audita eorum exempla esse, qui contractis paululum & condensatis labiorum nervis in lucem sint editi, quam quibus os omne a natura oclusum penitus fuerit atque obscuratum. Ad insolita vero & minus naturalia delabi, ubi de iis, quæ magis naturæ respondent, certior est ratio, non est hominis, veritatem studiosius, quam fabularum commenta, sectantis.

(m) Vid. MENAG. *l. c.* & TEISSIER. *l. c.* Dignum opus tonforis cultello, nec ulla hominum memoria auditum antehac. Naturam puero oris & labiorum decus negantem miraris? At magis mirare Chirurgum, secando restituentem. Felicissimum genus hominum, cui secare omnia, & secando ho-

hominem formare contigit. Ille certe, quisquis fuit, major fuit tonsore puero, quem fuisse canit MARTIALIS *lib. VIII. Ep. 52*

- - - arte talem,
*Qualis nec Thalamus fuit Neronis,
Drusorum cui contigere barba.*

Ego vero mallet per omnem vitam monstri quid alere in supremis labris, quam specimine tam cruento artem Chirurgi experiri, quantumvis manu & novacula exercitati. De FRACASTORIO, cunas nondum egresso, miror inprimis tam desperatum capi potuisse consilium. Vix enim sustinendis doloribus tantis sufficere videntur tenelli vires infantuli, cui, si vel levi digito tangatur, lachrymas cadere videmus ardentissimas. Sed id quidem parum, ut constat, curare Chirurgi solent, qui suæ hoc artis arbitrantur, hominem exuere, & lucrosæ magis magisque animum assuescere crudelitati.

(n) FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* & JO. IMPERIALIS in *Museo Hist. p. 16*, singulare hoc de FRACASTORIO referunt, tum, cum de re gravi serio cogitaverit secum, supremum continuo mordere labrum consuevisse; nec a more isto ante finem vitæ recessisse. Causam ejus rei nemo scriptorum addit; sed meræ uterque rem fuisse consuetudinis existimat. Ego cultri tonsorii tristes hic reliquias deprehendo. Quis enim dubitet, tantum FRACASTORIO ex violenta oris incisura per omnem vitam doloris relictum fuisse, ut mitigare illud molli quodam dentium morfu ad extremam usque senectutem necesse habuerit?

(o) Nulla hic fabulæ suspicio subeat animum Lectoris; sunt enim hæc probatissimorum scriptorum confirmata testimoniis. Fufius enarrata leguntur in FRANC. POLÆ *Elogio Frac.* ANT. TEISSIERII *Elog. T. I. p. 171*, HIERON. GHILINI *Teatro d'buom. let. sub Frac.* &, qui unus sufficere poterat, *Autoris Avon. Vitæ Frac. l. c.* Singulorum narrationes, si pau-

paucula excipias, accurate inter se conveniunt. Eleganter in-
 primis & sermone suavissimo rem, uti gesta est, exponit PO-
 LA, cujus verba lectu non ingrata fore Lectoribus, confido.
 Ita vero ille: *Hier. Fracastorius mira vitæ incunabula a divina
 fatalique celestium Numinum benignitate auspicatus est. Ma-
 trem enim infans adhuc, & tantum non vagiens, cum ipsa ei in
 sinu susultanti blandulos garriret jocos, ictu fulminis horribili
 confectam illesus sensit, si modo sentire potuit.* Quantum ad an-
 nos, quos impleverat, cum ista contigere, FRACASTORIUS,
 discrepare a POLA videtur *Autor vitæ Frac.* qui tantum *cunis
 vix egressum* dicit Nostrum, cum ille egressum vix utero perhi-
 beat. Neque etiam *Autor* ille absumtam fatali fulmine, sed
ictam saltem refert matrem; quamvis in eadem fuisse eum o-
 pinione, exinde pateat, quod de filio HIERONYMO addat, *in-
 columen esse servatum.* PAULUS FREHERUS, ut ipse etiam
 singulare aliquid huic rei adipergeret, tunc, cum ubera præbe-
 ret filiolo, ictu fulminis prostratam ait *Mascarelliam in Thea-
 tro vir. erud. l. c.* Id quod parum habet probabilitatis. Tre-
 pida pallensque ad longinquos tonitruum fremitus foemina vix,
 imminente jam & desuper cadente fulmine, de alimentis filio
 suppedirandis, iis inprimis, quæ dari non possunt nisi a matre
 timoris prorsus formidinisque experti, cogitasse videtur. Ha-
 berem plura, quibus suspectam redderem omnem de matre
 FRACASTORII igne fulminis sublata narratiunculam, si inge-
 nio fas esset indulgere contra testium certissimorum auctorita-
 tem. Quid? si quæreret quis, unde fieri potuerit, ut incolumis
 servaretur infans, tenellus quidem, nec adhuc a matris de-
 pulsus uberibus, cum, prostrata matre, in cuius hærebat com-
 plexibus, necesse esset, ipse cum matre infans in terram pro-
 cideret. Putasne, ex casu tam repentino, tamque violento,
 nihil incommodi traxisse filiolum, nec in vehementissimis illis
 tumultibus ullos capitis aut membrorum dolores sensitse?
 Multum profecto hic nos esse credulos oportet.

(p) Quis

(p) Quis dubitet, simul ac percrebuit casus tam inauditi fama, neminem fuisse, qui non in stuporem horroremque conjectus, summa quæque & auspiciatissima, tanquam factorum præcius, oninaretur infanti FRACASTORIO. Habuit imprimis, in quo supersticiosi vires ingenii exerceret, imperita plebecula, quæ, utpote ad stuporem promptissima, & in indagandis rerum causis parum perspicax, de rei cujusque magnitudine ex insolitis & raro auditis eventibus existimare solet. Neque tamen defuere ex sagacioribus, qui omnem, qua usus est maturiori ætate FRACASTORIUS, felicitatem nominisque famam ad illud divinitus factum infantis prodigium referrent. Notandus hoc nomine HIERON. GHILINUS l. c. *Autor Vite Frac. l. c.* &, quod miror, FERD. JAC. BAIERUS, Medicinæ, & quas ignorare haud decet Medicum, rerum naturalium, ut puto, studiis addictus, qui, cum in *Oratione de Fulminibus literatorum ordini fatalibus*, Altorsii A. 1724 edita, non posset non mentionem facere FRACASTORII, re omni enarrata, factum hoc singulare non sine futura gloriæ felici præfagio contigisse addit. Quasi vero hoc ei datum esset, ut divinorum consiliorum ageret interpretem. Oratoris hæc vox est; Philosophi esse neutiquam potest. Non sum ego tam profanz mentis, ut, quæ non nisi ex singulari Dei nutu & arbitrio facta manifesto intelligimus, eorum nullam putem habendam rationem; in ea tamen fateor me esse cum prudentissimis multis sententia, temere hic & incaute uti judicio suo, quamque omnis naturæ ignari sint, haud obscure prodere, qui res obvias quasque, quarum magnitudinem concipere animo non possunt, in portentosis habendas clamitant. Expedita vero & Physicis omnibus conclamata dudum, quin & exemplis innumeris confirmata res est, fulmina, quæ sulphur & bitumen alunt densissimum & maxima vi constipatum, dum nubibus emissa terram feriant igne suo, similem sui materiam quærere, & quanto plures, quantoque spissiores quæque res vapores exhalat,

E

magis

magis rapidissimis fulminum flammis esse expositam. Quod etque valet in hominibus, ac in rebus aliis, animantibus, arboribus, tectisque bitumine imbutis. Eadem est ratio, cur minus immineat periculi homini infantiam vix ingresso, quam in medio vitæ cursu constituto. Non hominem fulmen petit, sed particulas illas, quæ meatibus cuticularibus egressæ, circumvolant quasi hominem. Quod vero pereundum plerumque sit homini, in quem fulmina fecere impetum, ejus rei causam novimus hanc esse, quod, fumo illo sulphurato & ignibus gravido occupante corpus humanum & vehementer comprimente, vix singulæ, per quas auram vitalem carpinus, expulserentur penitus, & obstruantur. Ergone, pereunte ignibus fulmineis Mafcarellia, miraberis, servatam vitam infanti esse? an, rudis istarum rerum, tollendum cum matre filium fuisse, dices? Ipsa, mihi crede, infantia FRACASTORIUM præstitit incolumem, fata forte inclementiora experturum, si vegeto magis robore instructus fuisset; matrem id ipsum perdidit, quod mater fuit, non ludibrio futuram fulmini, si, coorta tempestate, infans infanti adfedisset. Desine igitur, quod vetulæ solent, omnia clamare & miracula, tibi soli mirabilia, & melius scrutare naturam, ne jejunis & inconsideratis judiciis naturæ dominum offendas. Taceo, ad eam, quam FRACASTORIO fata destinaverant, gloriam & dignitatem, satis amplam quidem, at non tantam, qualem dormienti Servio Tullio portendit flamma in capite ardens, ne opus quidem fuisse tam cruentis omnibus, & excellentioris longe famæ viros quoquo tempore extitisse, quibus nec ictus fulminis, nec quodvis aliud prodigium æternitatem nominis prædixit. Et quærere ex Te possem, quid dicturus fuisses, si fortasse docuisset eventus, vanam de futura FRACASTORII fortuna fuisse spem conceptam, & quid de illis omnibus dicas, quos, sub arbore forte, dum ictu fulminis prostermitur, unibrani captantes, aut gravi somno sepultos, non tetigit flammæ ardor, neque tamen postea infimæ plebi forte exemptos constat.

§. II.

Naturam Fracastorius liberalem beneficamque expertus est, &, ut primum viribus invaluit paululum, præclara virtutis indoles, & divinum in eo felicissimumque eluxit ingenium. (a) Cujus cum Noster ab ipsis pueritiæ annis clarissima daret specimina, talemque se dictis factisque manifestaret, ut maxima pueri præter ætatem sagacis esset admiratio; non potuit non parens Fracastorii in spem eam ingredi certissimam, fore, ut hujus olim opera & virtute antiquum gentis Fracastoriæ decus non conservetur solum, sed augeatur etiam atque mirifice amplificetur. (b) Suarum igitur memor partium, ut maturiores ager bene cultus fructus ferret, de filio ingenue liberaliterque educando diligenter cogitavit, primisque literarum elementis pro captu ætatis curavit instituendum. (c) Cumque hæc tenera statim ætate natum se formatumque plane ad literas ostenderet Noster tam pertinaci industria, quam docili inprimis ingenio; brevi tempore tantos in artibus, quæ ad humanitatem pertinent, fecit progressus, ut communiorum, quos rerum suarum moderatores habebat, suffragatione dignus judicaretur, qui ad sublimiora jam faceret gradum, & amplissimum scientiarum omnium, quæ in Academiis docentur, campum percurreret. In Patavinum igitur Gymnasium, eorum omnium, quibus Italia se jactat, sine dubio

nobilissimum celebratissimumque, (d) concessit adolescens, (e) eo quidem consilio, ut animum doctrina excoleret multiplici, artibusque ingenuis redderet firmatiorem. Traditus hic in disciplinam Petri Pomponatii, maximi nominis sed acerbioris fortunæ Philosophi, (f) docenti præstantissima veræ sapientiæ præcepta frequens assedit auditor, doctrinasque ejus non e trivio collectas avidissime imbibit. (g) Admirabili inprimis ad Mathesin, ejusque partem præcipuam, quæ astrorum siderumque cursus scrutatur, ardore concitatus, in hæc totum se abdidit studia, (h) & doctrinæ illius, quam subtilissimis postea scriptis complexus est, firmissima jecit fundamenta. Quibus jam probe tinctus ac perpolitus literis, ad Medicinam demum, tanquam artium omnium reginam, & sibi maxime aliisque profuturam, curas omnes cogitationesque convertit, (i) & in acquirenda ejus cognitione ita versatus est diligenter, sicut versari debebat is, qui, Medicis omnibus fama se olim & doctrina fore superiorem, præfagiente animo intelligebat. Acuit vero industriam Fracastorii in hoc studiorum curriculo illud maximopere, quod plurimos habuit docti laboris socios ac æmulos, qui, conjuncti Nostro arctissima familiaritatis necessitudine, omnes in id videbantur conspirasse, ut de famæ & gloriæ futuræ palma, qua possent, nervorum ac ingenii contentione inter se decertarent. (k)

(a) In-

(a) *Incomparabili cum primis memoria ingenique* vidisse se admirandum puer adhuc FRACASTORIO dictum FRANC. POLÆ in *Elog. Frac. l. c.* Neutrum horum a Poeta & Medico futuro, tali nempe, qui nulli diceretur secundus, abesse poterat. Plura de infans & innatis FRACASTORIO virtutibus præstantissimis, quibus tam animus ejus, quam ingenium fuit exornatum, infra optiore loco commemorabimus.

(b) Lucem amat recta & præclara indoles, & ut posita ante oculos hominum magis ipsa exsplendescat, quam quidem potest celeriter, intimis animi se proripit penetralibus. De FRACASTORIO refert *Autor Vitæ ejus l. c.* *non primum per ætatem in luce hominum versari corperit; tale de se specimen apud omnes præbuisse eum, ut jam tum ex eo adhuc puer, qui postea vir futurus esset, facile homines conjectarentur.* Felicissima conjectatio, postquam res ipsa docuit, majora HIERONYMUM cum annis cepisse ingenii & virtutis incrementa. Scimus autem, sæpius contingere, ut conjectura aberrant illi longissime, qui maxima quæque in pueris blandiente spe præcipiunt, & omnem fati in florentissima ingenia potestatem negant. Vidisse me eorum haud paucos meminimus, qui, cum gaudia olim & cura unica parentum dicerentur, jam, progrediente ætate, acie mentis hebetiores obtusioresque facti, omnem parentum misere frustrati sunt expectationem. Vellem, *Autor vitæ Frac.* paulo verbosior fuisset in enarrandis his, quæ virili digna ætate a puero FRACASTORIO vel dicta noverat vel gesta, cumque specimen quoddam memoret ab eo editum, majorem a nobis scriptor eximius initurus videbatur gratiam, si, quale illud cujusque fuerit generis, verbis indicasset prolixioribus.

(c) De cura *Pauli Philippi Fracastorii* in educatione filii Hieronymi adhibita optima quæque existimare nos jubet *Autor Vitæ Frac.* dum liberaliter a patre educatum dicit Italum nostrum. Est laculentum suppetitæ testimonium FRANC. POLÆ,

qui opulentas politionum omnium literarum opes ab adol-
lescente, FRACASTORIO, conquiritas docet in *Elog. Frac.
L. c. 9*. Fortunatum parentem, cui filius contigit virtutis glo-
riæque cupidissimus, & honestissima parentis consilia labo-
re studioque suo adjuvans. Non ita cunctos amant Superi,
neque ex omni terrarum parte tam peritus quisquam est arti-
fex, qui ex rudi & informi stipite quoddam sciat Deorum si-
mulacrum effingere. Præcipuum hoc naturæ opus est, quam
excolere licet arte humana, nequiquam formare & divinitus
accessere.

(d) Non meis schola Patavina indiget præconiis, nullo
non tempore habita in præclarissimis. Laudes cum reliquis
Italix Academiis multas communes habet, multas proprias si-
bi & peculiare. Turpe peregrino ex Italia redeunti, non
vidisse Patavium. Neque, commigrasse illuc, quenquam poe-
nituit. Habent, quæ admirentur, oculi, habet, quibus delectetur,
animus. Scientiarum omnium merito domicilium, aut,
si mavis, officinam dicas. Tantus hic doctissimorum virorum
confessus, quantus nescio an usquam per Italiam. In eam de-
latum te terram credas, quæ habitanda novem sororibus con-
tigit. Circumspicienti omnia Musæ obvenient, stantes ad sa-
crum T. LIVII tumulum, & ossa viri consecrantes æternitati.
Ubi longius pedem promoveris, in vetustissima videberis tibi
tempora rejectus. Adeo nihil observabitur oculis, quod non
antiquitatis præ se ferat imaginem. Quodeunque doctrinæ
genus sectere, erit, qui ducem se tibi offerat, erit, a quo ex-
pectare omnia possis. Vix aliquis clarissimorum doctrinæ
gloria, quos protulit hæc civitas, virorum numerum inierit.
Laudabile tamen opus aggressi sunt, qui principes eorum ac
præcipuos scriptis sunt persecuti, & egregia eorum de literis
merita posteritati commendarunt. Præstita hæc opera a BER-
NARDINO SCARDEONIO in libro *de Antiquitatibus Patavii*
Et claris civibus Patavinis, Basileæ A. 1569 edito, & in alio de
Se-

Sepulchris exteriorum Patavii jacentium, adjecto J. G. GREVII *Thef. Antiqu. Ital. T. VI. P. 2*, JO. CAVACCIA & JAC. FABARELLA in *Elogiis illustrium Patavinorum*, quæ prodire Patavii A. 1670, CAROLO PATINO in *Lyceo Patavino*, Patav. 1682, OCTAV. FERRARIO in *Orat. de Laudibus Patavii*, quæ habetur in J. G. GREVII *Thef. Ant. It. T. VI. P. 2*, SERTORIO URSATO in *Monumentis Patavinis*, Patav. 1652, & eodem in *Istoria di Padoua*, Patav. 1678, ANT. RICCOBONO in *Comment. de Gymnasio Patavino*, Patav. 1598, JAC. PHIL. TOMASSINO in *Gymnasio Patavino*, Utini A. 1654, ANGELO PORTENARIO in *Opere della felicità di Padoua*, Patav. 1623, JAC. SALOMONIO in *Agri Patavini Inscriptionibus sacris & profanis*, Patav. A. 1696, & in *Urbis Patavine Inscriptionibus*, Patav. 1701, & NIC. COMNENO PAPADÓPOLO in *Historia Gymnasii Patavini, cum auxilio de claris Professoribus & alumnis ejusdem*, Venet. 1726; ut taceam eos, qui vel eruditorum cujuscunque gentis elogia compilarunt, vel speciatim singulorum ex doctis Patavii civibus vitas exposuere; quali labore perfunctus est JAC. PHIL. TOMASSINUS editis singularibus rerum gestarum T. LIVII, LAUR. PIGNORII, M. ANTONII PEREGRINI, & GUIDI PANCIROLI historiis. Quæ Gymnasii Patavini instituta, quæ leges sint & consuetudines, abunde nos docent *Instituta & privilegia Universitati Patavinae* (ab A. 1260 ad 1640) a *Senatu Veneto concessa*, quæ ab Autore Anonymo vulgata sunt Patavii A. 1645.

(c) Cum Patavinam urbem patriæ suæ tam vicinam nosset, (utraq; enim Venetis parit,) non erat, cur longius pedem proferret FRACASTORIUS, & aliam studiorum suorum sedem quæreret. Huc igitur adolescens adhuc, arbitrata patriis, commigravit, & ab ore celeberrimorum, qui illo tempore Gymnasium Patavinum fama sua illustrabant, virorum pependit. Testes habeo FRANC. POLAM in *Elog. Frac. l. 1.* & GERH. JO. VOSSIIUM de *Artium ac scientiarum natura lib. 3. de Ma-*

Matthesi Cap. 64. p. 189. *Opp. ejus edit. Amstel. ANT. TEISSIERUM* in *Elogiis* des *hom. sav.* p. 173, *Autorem Diar. lit. Journal Littéraire* T. VII. P. I. p. 48, & *Autorem Anon. Vita Frac. l. c.* Non satis certo scio, quot annos Patavii commoratus sit Noster; nihil enim de eo apud scriptores memoriz proditum invenio. Tantum scito, non omnem ei studiorum cursum Patavii fuisse absolutum, ob inopinatum hostium adventum, qui Musas Patavinas crudeliter tractarunt, & antiquo suo deturbarent domicilio. Pluribus ea de re agemus §. seq.

(f) PETRUS POMPONATIUS, civis Mantuanus, vir pusilli corporis, sed ingentis animi, doctrina subtilissimus acutissimisque, Philosophorum Peripareticorum suo tempore princeps dici meruit. JULIO CÆS. VANINO, discipulo suo, homini famosissimo, vocatur *Mediolanensium Philosophorum Deus*, & divinus præceptor in *Dialogo de Arcanis naturæ regniæ Deæque mortalium*; *Dial.* 48. p. 319, & pluribus in locis. De nomine ejus quæ referuntur in *Lex. Erud. German.* T. II. p. 623. ed. nov. quasi scilicet illud, abjecto *Bernhardi* nomine gentilitio, adsciverit latinæ; quam amabat, compositionis ergo, accensenda sunt fabulis. Sub finem enim *libri V de Fato & libero arbitrio*, ab ipso editi, nomen ipse suum subscripsit hunc in modum: *Ego Petrus, filius Joannis Nicolai Pomponatii.* Philosophiam Patavii primum, postea Bononiæ incredibili cum audientium plausu & admiratione docuit. Hic, si quisquam alius, non vivus tantum, sed post mortem etiam facta expertus est iniquissima, & fortunæ turpissimum factus est ludibrium. Fama de singulari præstantissimaque ejus doctrina late jam diffeminata, & magis in dies efflorescente, invidorum obrectatorumque acerevit numerus, & in existimationem viri optimi machinæ parari coeperunt innumerabiles. Multis inprimis calumniandi materiam præbuit insons ille; quem edidit, *de Immortalitate animæ* libellus; cuius cum eo spectaret argumentum, male in probanda animæ immortalitate versatum fuisse

ARISTOTELEM, fuerunt statim, qui, unum hoc agi a POMPONATIO, ut brutis nos similes confingeret, mentemque nostram morti obnoxiam evinceret, magna animorum contentione clamitarent. Dici vix potest, in quantum ea res honoris, opinionis, quin & vitæ discrimen POMPONATIUM adduxerit. Monachorum, quos capitales inprimis hostes habebat, factum dicitur insidiis, ut & liber perniciosus & autor ejus ad rogum condemnaretur, quem ut effugeret, POMPONATIO labore multo, multa prudentia opus fuit. Neque tales defuere ei hostes, qui scriptis in eum insurgerent, & argumentis confutare cum laborarent philosophicis. Atque hos ipsos parum in oppugnando moderatos expertus est. Multi *Hereticum* nuncuparunt; plurimi deformissimo nomine *Atheum*. Quin fuit quidam corrupti sensus rabula, JO. GEORG. GODELMANNUS, natione Germanus, qui *Magorum*, pro impudentiam! numero accensuit Nostrium *lib. 1. de Magis Cap. 8.* merito ideo derisus a P. BÆLIO in *Diſt. Hiſt. & Crit. T. III. p. 2354. not. k.* Et nos ridebimus illum Magorum elegantissimum opificem, egregie insanum. Sed ita tempora, ita mores fuere. Causam POMPONATII nostris temporibus ita perorata existimamus, ut defensore amplius non opus habeat. Odio plurimum in illa controversia & animorum acerbitati datum, prudentiores facile intelligunt. Præclare inprimis de manibus POMPONATII meritis est P. BÆLIUS *l. c. a p. 2349 ad p. 2355*, ubi cum maximo doctrinæ apparatu famam POMPONATII ab obrectatorum injuriis vindicat, singulisque rigidissimum, ut merebantur, jus dicit. Repetitam BÆLII defensionem legimus in JO. GOTTLIEB OLEARII *Diff. de Pomponatio*, quæ *Jenæ A. 1709* lucem aspexit, & luculento nummum præsertim, in memoriam POMPONATII cufum, Commentario illustrat.

(g) Unum hunc FRACASTORII præceptorem memorat *Autor Anon. Vitæ Frac. l. c. p. 2*, dignus, cui vel in rebus levissimis maxime habeatur fides. Addo huic testem GERH. JO. VOS-

F

SIUM

SIUM *de Art. ac scient. nat. lib. 3. de Mathesi Cap. 64. p. m. 189.* Neque dubium esse potest, ejus inprimis scholas frequentatas a FRACASTORIO, quem communem illo tempore juventus Patavina venerabatur Præceptorem. Miror, JO. GOTTL. OLEARIUM, cum alios multos POMPONATII discipulos, non ita illustres sane, THEOPHILUM FOLENGUM, Manruanum, HERCULEM GONZAGAM, Cardinalem, PAULUM JOVIUM, Episcopum Nucerinum, JUL. CÆS. VANINUM, scriptis fatisque notissimum, HELIDÆUM, Medicum Foroliviensem, CASPAREM CONTARENUM, Cardinalem, & SIMONEM PORTIUM, Neapolitanum, nominaret in *Diff. cit. §. 7. p. 10. seq.* ne verbo quidem mentionem iniecisse FRACASTORII nostri, doctrinæ & virtutis fama illis haudquaquam inferioris. Locum in illis magis, quam alius quisquam, merebatur Noster, cum teste *Autore Vitæ Frac. l. c.* non levi industria & exiguo tempore, sed *per multos annos philosophicis studiis, hoc usus præceptore, operam dederit.* Doctrinas tamen ejus non universas amplexus est; sed fuit ipse ex eorum numero, quibus liber POMPONATII *de Immortalitate animæ* veneni quid alere, & reprehensione dignus videbatur. Unde proventiori jam ætate calamum ipse vertisse in præceptorem suum, & *insana non minus quam impia ejus placita* Dialogo, quem *Fracastorium sive de Anima* inscripsit, impugnasse dicitur *Autori Vitæ Frac. l. c. p. 8.* Sed levem admodum mitemque se gessit Adversarium. Etenim scriptus est libellus ille non solum post mortem demum POMPONATII, sed ita etiam scriptus est, ut ne semel quidem POMPONATII in eo nomen memoretur, neque occultis etiam dictis famæ ejus sit insultatum. Disputatur hic de animæ humanæ indole, ejusque immortalitas argumentis fortissimis ita confirmatur, ut, qui nesciat tentatum aliquid a POMPONATIO contra ARISTOTELIS de animæ immortalitate sententiam, is, nihil eorum pertinere ad Italorum hunc Philosophum, dejeraverit. Unde

&

& factum puto, ut nec P. BÆLIUS *l. c.* nec J. G. OLEARIUS *l. c.* quamvis satis copiosi essent in percensendis POMPONATII adversariis, & quæ passim ab eruditis ad deterendam ejus existimationem in vulgus sparsa sunt, diligenter commemorarent, ullam libelli Fracastoriani injecerint mentionem. Minus igitur periculi POMPONATIO a scriptis FRACASTORII, quam ab illis CASP. CONTARENI, discipuli itidem sui, imminerebat, qui etsi ipse in refutandis POMPONATII doctrinis summam moderationem adhibuit, primus tamen fuit, qui classicum contra præceptorem suum caneret, & in Atheismi cum apud alios suspicionem adduceret. Fufius ea edisserere, nec hujus loci, nec nostri est instituti.

(h) Mathesin præ aliis omnibus disciplinis ab ineunte ætate impense amavit FRACASTORIUS, sublimitatem divinitatemque hujus scientiæ habens exploratissimam. Astronomiam imprimis, præcipuam Matheseos partem, tam studiose sectatus est, ut nullum præterire tempus passus sit, quod non astrorum indagandis cursibus, & cunctis cæli perlustrandis partibus impenderit. Hinc & Patavii totus in his studiis versatus, abditissimos eorum recessus scrutatus est, teste FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* & *Autore Vitæ Frac. p. 2.* Quem vero in his literis sibi ducem elegerit, ignorare nos jubent scriptores. Non enim a POMPONATIO hausisse videtur illud doctrinæ genus, propterea quod hujus in Mathesin merita exigua essent, aut prorsus nulla. Malim credere, propria industria & frequenti siderum contemplatione assiduæque meditatione hoc, quicquid habuit mathematicæ cognitionis, exquisiti ingenii juveni fuisse comparatum.

(i) Laudabile inquit consilium FRACASTORIUS, cum Philosophia & Mathesi, scientiis parum quæstuosis, Medicinam conjungendi, tanquam *artem*, ut PLINIO vocatur in *Hist. Nat. lib. 29. cap. 1.* fructuosissimam. Etsi enim a proposito detertere eum potuisset idem PLINIUS, cujus integrum *Caput 24. lib.*

22 *Hist. Nat. & Cap. 1. lib. 24* agunt de vanitate & nefariis Medicorum artibus, tanta etiam accreverit circulatorum Empiricorumque multitudo, ut jam turpissime dehonestata sit hac fæce hominum, miseramque præ se faciem ferat ars nobilissima; certus tamen, commune earum dignitati laborent pessimi quique, dandam sibi operam existimavit, ut Medicorum ordinem, honore omni dignissimum, ab injuriis obrectatorum vindicaret, & prisco honori suo restitueret. Non igitur, ut solent illi, quos equus, simiolus, & tintinnabula in veste Medicos faciunt, unice de morborum quorundam & unguentorum pyxidumque nominibus laboravit, sed probe perspectis singulis, quæ in Medico inesse debent, virtutibus, non cuilibet ex vulgo datis, spatiosissimum Medicinæ campum magno animo maximeque ingressus est ingenii sui fiducia. Quem cursum ut feliciter conficeret, tinctus jam probe iis literis, quæ ad altiores disciplinas iter pandunt, ad scrutanda examinandaque Medicorum veterum præcepta se totum convertit, & tantos brevi tempore in his studiis progressus fecit, ut Medicorum, qui artis amplificandæ causâ in Gymnasio Patavino convenire quotidie, resque dubias in disceptationem vocare solebant, interesset colloquiis, & quod tam teneræ ætatis juveni vix antehac contigerat, cathedram conscendendi, viresque ingenii docendo ac disputando periclitandi facultatem nancisceretur. Ita enim interpretor verba *Autoris Anon. Vitæ Frac. l. c. p. 2*: Tanto animi ardore, atque alacritate, genio suadente, se totum ad Medicinam convertit, tanta porro contentione in Gymnasio per quotidianas Medicorum disceptationes sese exercuit, ut doctores ipsi atque equalis juvenus, cum ad omnia natum esse, divino quodam consilio, faterentur, illicque maximos suggestus honores tunc detulerint, quod Patavii ante illum nemini, nisi maturo in studiis, & perfectæ demum ætatis viro contigerat. Conf. etiam *FRANC. POLA l. c.* De præceptoribus vero, quibus usus est in arte medica, nihil certo satis comper-

pertum habeo; clarissimos tamen in arte sua doctissimosque fuisse, testatur fama & doctrina discipuli consummatissima. Facillima etiam conjectura assequor, institutione usum inprimis fuisse HIERONYMI TURRIANI, Medici nobilissimi, qui ætate illa in Gymnasio Patavino maxima cum laude docuit Medicinam, & in tanta fuisse admiratione perhibetur, ut rerum omnium noticia PYTHAGORÆ, maxima mentis vi DEMOCRITO & HIPPOCRATI, ordine HEROPHILO, & experientia GALENO nihil diceretur inferior, teste ANDR. CHIOCCO in libro de Colleg. Veron. Medicis. sub Turriano. Hujus enim exacte doctrinæ & auctoritatis viri hospitio & convictu usum Patavii, filiosque ejus familiariter complexum esse FRACASTORIUM, refert Autor Vitæ Frac. l. c; unde vix dubium esse potest, institutionis quoque & doctrinæ tanti viri factum fuisse participem.

(k) Multum facit ad acuendam industriam æmulatio, talis nempe, quæ invidiæ odiique experts, juvenes æquales ad animosum de gloriæ laudisque palma certamen concitat, animosque eorum vehementissima honoris & doctrinæ cupiditate incendit. Eadem virtutis & laborum incitamenta FRACASTORIUS habuit, in communi Italæ juventutis palæstra constitutus, ubi nunquam deerat, quem æmulari studio posset & industria. Abundabat schola Patavina illo tempore lectissimis ex omni Italia adolescentibus, plerisque ad magnam spem patriæ natis, & tam generis nobilitare, quam flore ingenii commendatissimis. Delegit sibi nonnullos ex his studiorum socios & sodales FRACASTORIUS, & arctissimo cum iis contracto amicitie vinculo, ad prosequendum impigre literarum negotium firmissimo eos foedere obstrinxit. Præcipui eorum, & qui maximam sibi insequenti tempore nominis famam peperere, fuerunt CASPAR CONTARENUS, quem paulo ante dixi POMPONATII discipulum, ad summum postea Purpurati fastigium evehctus, MARCUS ANTONIUS CONTARENUS, & AN-

DREAS NAUGERIUS, ille publicorum munerum splendore conspicuus, hic Orator, Poeta, & Historicus excellentissimus, uterque Veneto Patriciorum ordine oriundus, & gravissimis admotus legationibus, JO. JAC. BARDULONUS, summæ celebritatis Philosophus, POMPONIUS & LUCAS GAURICI, fratres Germani, hic Astrologiz, ille rerum antiquarum perititia instructissimus, & JO. BAPTISTA RHAMNUSIUS, Reipublicæ Venetæ insigne decus, & Decemvirorum collegio Senatus Veneti a Secretis, vir in Græcis literis, atque historiarum & Cosmographiæ studiis versatissimus. Quibus addi præ reliquis merentur, quos desamavit inprimis NOÏTER, M. ANTONIUS, JO. BAPTISTA, & RHAYMUNDUS, TURRIANI, fratres ingenio & morum honestate inter se simillimi, patris HIERONYMI, cujus sub *not. (i)* *hujus* §. mentionem feci, filii florentissimi, municipes FRACASTORII, quibuscum quotidiana fere non Patavii solum, ob egregiam parentis in re medica scientiam, sed postea etiam Veronæ, ob æqualem studiorum rationem, FRACASTORIO intercessit consuetudo. Sufficiat, nominasse potissimos; reliqui enim omnes, quicunque fuerint, aut non tam arcte conjuncti Italo nostro, aut eruditionis fuerunt & fortunæ tenuioris. Eorum, quæ jam protuli, testem habeo GERH. JO. VOSSIUM *de Art. ac scient. nat. lib. 3. de Mathesi Cap. 64. p. m. 189,* & Autorem Anon. *Vitæ Frac. l. c. p. 2.* Speciatim de amicis, quos quoque vitæ suæ tempore habuit HIERONYMUS, plura expromam alio in loco. Horum enim fuerunt longe plures, iidemque existimatione multo illustriores,

§. III.

Coeptum Patavii studiorum cursum subito ac præter spem intercepit inexpectatus de morte patris nuntius, (a) & belli, quod Venetæ Reipubli-

blicæ ab armis Maximiliani Imperatoris imminēbat, & Patavinæ inprimis civitati capitale minabatur exitium, repentinus horror. (b) Jam igitur, dum in eo esset, ut Veronam reverteretur, & paternam adiret hæreditatem, opportuno tempore fama de optimæ spei juvene perlata est ad Bartholomæum Livianum, ducem Venetorum militum fortissimum, heroa toga non minus, quam fago illustrissimum, Musarum etiam communem quasi parentem & defensorem, (c) qui, cognita Fracastorii erecta & præclara indole, liberaliter eum & mira prorsus comitate excepit, autorque ei fuit, ut in Foro-Juliensem Academiam, recens conditam, (d) expoliendæ amplificandæque doctrinæ causa, se reciperet. (e) Lubens accepit conditionem Fracastorius, nutumque factorum secutus, in illa literarum officina per aliquod tempus consedit, suisque eam studiis & exquisitis ingenii monumentis maximopere nobilitavit. (f) Inde novo hostium terrore Livianum ducem in castra vocante, cum arctissimo religionis vinculo adstrictum se huic nosset, seque totum in clientelam ejus contulisset, eunti in bellum comitem se sociumque dedit, præliisque multis, quæ sub ejus auspiciis sunt edita, assiduus interfuit spectator. (g) At, tristissima tandem facta rerum commutatione, & fortuna se ad partes Gallorum inclinante, cum fusas in campo Adduano profligatasque Veneto-

netorum copias, & captum manu hostili Imperatorem vidisset, ^(h) omni jam spe consilioque destitutus, ad lares patrios, diuturnis bellorum tumultibus misere afflictos, fero nimis rediit, & barbara ubique hostilium armorum deprehendit vestigia. ⁽ⁱ⁾

(a) Memorat *Autor Vitæ Frac. p. 2*, FRACASTORIO, dum in eo esset, ut reditum pararet in patriam, Musis Patavinis hostili impetu mirum in modum perturbatis, inopportuno tempore nunciatam fuisse mortem patris, *Pauli Philippi*, in cujus fide & consilio omnem fortunæ suæ spem Noster habebat repositam. Si recte computamus annos, factum hoc eo tempore, quo adolescentiæ terminos fere jam transgressus erat Noster, & annum forte vigesimum quartum viveundo compleverat. Videbatur tunc ipse satis sibi sufficere, & educationis paternæ fructus jam tantos perciperat, quanti filio a parente possunt expectari.

(b) Notissimæ sunt turbæ, circa annum 1507 in Venetorum republica concitatæ armis Maximiliani I, qui magno cum exercitu ultum ibat injurias, in bello, nuper de Ducatu Mediolanensi cum Gallis gesto, sibi a Venetis illatas. Ubi cum in tantas angustias adducerentur res Venetorum, ut Imperatoris se totos permitterent arbitrio, & oppidorum Patavii, Placentiæ, & Veronæ sponte ei copiam facerent; Patavium inprimis vehementissimum militum Germanorum impetum sustinuit, ædes ejus misere devastatæ, & luctuosissima per urbem universam strages edita. Neque ipsi Gynasio pepercit hostium furor, sed, diruto illo ac penitus everso, docentes pariter ac discentes exules ire iussi, aliis in terris quæsivere domicilium. Cujus rei testes habeo scriptores, quotquot illorum temporum res gestas luculentis Commentariis complexi sunt. Literis illa

illa ætate operam dabat Patavii FRACASTORIUS; unde factum, ut ipse in calamitatis hujus communionem veniret, & studiorum suorum cursum hostiū clamore interpellatum sentiret. Cessit igitur fati, & cum reliquis æqualibus suis studiorumque focis in fugam se recepit, mitiores alibi Deos expecturus; teste *Autore Vite Frac. l. c.* FR. POLA in *Elog. Frac. l. c.* & ANT. TEISSIERIO in *Elog. T. I. p. 173.*

(c) Celebratissimum ad hunc usque diem apud Venetos est nomen Liviani, ducis fortissimi, qui præliis multis contra Gallos, Germanos, aliosque hostes victor excessit, sæpiusque periclitantem ac prostratam fere Venetorum rempublicam erexit virtute sua, & in florem pristinum restituit. Nec quicquam officere gloriæ ejus potest, quod dubia interdum quin adversa plane fortuna dimicavit; id enim cum illustrissimis omnis ævi imperatoribus commune habuit. Nobis tanto sanctior venerabiliorque ejus esse memoria debet, quanto propiore affectu Musas etiam harumque cultores mediis in armis prosecutus dicitur. Versatus enim ipse est familiarissime cum literis, & literatorum causam, quoad vixit, sibi habuit commendatissimam. Unde merito a FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* vocatur *non minus diligens Phœbi cultor, quam fervidus & præceptor Martis alumnus*, & ab *Aut. Vit. Frac. l. c.* *Musarum liberalis hospes & ingeniorum censor longe gravissimus.* Præclarum tanti Ducis encomium, quod nescio an multis, qui in armis versantur continuo, eodem jure sit tribuendum. Historiam maximi hujus militis, virtutumque ejus & rerum gloriosissime gestarum expositam vide in ALIPR. CAPRIOLI *Opere di Cento Capitani illustri p. 88,* & passim apud scriptores rerum Venetarum.

(d) Foro-Julienſis civitas; quæ Ducibus suis olim paruit, etsi forte dignitate & splendore suo comparanda non sit cum Patavina aut ipsa Veneta, & nostris inprimis temporibus omne perdidit nomen suum, habuit tamen & ipsa suas olim

G.

lau-

laudes, bellisque variis & civibus clarissimis innotuit. Historiam urbis & Ducatus Foro-Julienfis dederunt nobis PALADIUS DE OLIVIS *libris XI rerum Foro-Julienfium ab O. C. ad A. 452, Usini 1659*, & HERCULES PARTHENOPÆUS in *Descrizione della patria del Friuli, Usini 1604*. Pertinet huc etiam FAUSTINI MOISESSI *Istoria della ultima guerra del Friuli. Venet. 1623*. Rem literariam urbis hujus & viros doctos, quos genuit, singulari libro, *Bibliotheca Foro-Julienfis* inscripto, persequi in animo habuit S. Rev. JUST. FONTANINUS, Episcopus Ancyreanus, sicut docemur ex ejus *Aminia di Torquato Tasso disefo Cap. XI. p. 281*; nec dubium est, gratissimam Italæ operam præstiturum, si speratum diu & avidè expectatum Opus, eadem scilicet, qua scripta ejus reliqua, ornatum doctrina, in lucem tandem prodire juberet. Poinocriis urbis proxime adjacet arx amoenissima, quam vernaculo sermone *Pordenone*, Latino *Portum Naonis* vocant, ubi sub initium Seculi XVI a Liviano, cui donaverant arcem Veneri ob reportatam in agro Cadurino de Maximiliani copiis victoriam, ut refert ALIPH. CAPRIOLUS *l. c.* instituta est Academia a vicina civitate Foro-Julienfis appellata. Parum de ea memoriz prodidere scriptores; neque satis scio, utrum quædam postea ejus fuerint incrementa, & qua hodie laude, quibus doctoribus sit conspicua.

(e) Qua occasione, quo conciliatore in benevolentiam Liviani Ducis intraverit FRACASTORIUS, ignota res est. Non dubito tamen, politicissimo ejus ingenio & consuetudine suavissima eo permotum Livianum, ut, primo statim hominis aspectu & colloquio, dignissimum judicaret, cujus salutem fortunæque omnes tuendas susceperet. Profugum igitur Patavio, & exules secum Musas gerentem, ascivit in numerum comitum & amicorum suorum, & sedato paulisper armorum strepitu, in Academiam Foro-Juliensem secum abduxit, ut asserret aliquid ad florem illius scholæ, & Hygieæ sacra curare per-

pergeret diligentissime. Vix definire certo auiam, Doctorum, an discipulorum hic locum obtinuerit. Obscura sunt, quæ ea de re prodit *Autor Vitæ Frac. l. c. Honestissimis a Liviano duce conditionibus accitum in Academiam Foro-Juliensem, ad Portum Naonem institutam*, ait, sed quid ibi negotii datum sit Nostro, prorsus tacet. Nec plura a FRANC. POLA resciscas, qui l. c. satis habuit, nos docuisse, in Academiis adjunctum Liviano comitem fuisse FRACASTORIUM. Quocunque te conjectura trahat; suspicandi alia quæque non deerit materia. *Honestissime conditiones*, quas memorat *Autor Vit. Fr.* indicium aliquod, quamvis admodum exiguum, facere possunt, FRACASTORIO munus Professoris contigisse. Eos enim, qui studiorum causa in Academiis se conferunt, pretio proposito ad discendum invitari, rara admodum res est; nisi forte ita interpretanda hæc verba existimes, necessaria vitæ subsidia & studiorum sumtus FRACASTORIO a Liviano Duce liberaliter fuisse subministratos. *Ætas* certe FRACASTORII tum satis maturæ fuit obeundo Professoris muneri; dixi enim *sub not. (a) hujus* 5. annos, cum hæc gererentur, habuisse FRACASTORIUM plus quam viginti quatuor. At videtur illud etiam creditu admodum difficile, a discipulis subfelliis ad docendum statim cathedras evocatum fuisse FRACASTORIUM. Nondum absolverat, ut videtur, studiorum cursum, nec discessurus Patavio fuisset, nisi instantis hostis metus exeundi urbe necessitatem ei imposuisset. Constat tamen, & dictum a me paulo ante est, fuisse jam Patavii hunc FRACASTORIO honorem tributum, ut cathedram interdum conscendere, & in publico Medicorum consessu liceret ipsi doctrinæ suæ & peritiz in arte medica edere specimina. Quicquid hujus rei sit, paucos annos in hac civitate commoratus est, ut ex sequentibus patescet. Usus hic est jucunda consuetudine & contubernio excellentissimorum Poetarum, JO. COTTÆ, quem *Andream* dicit errore manifesto ANT. TEISSIERIUS in *Elog. T. I. p. 173*, & AN-

DREÆ NAUGERII, viri doctissimi, quos & annorum æqualitas & studiorum eadem ratio ipsi junxerat. Vid. *Autor Vitæ Frac. l. c.* Neque de his ipsis compertum habeo, an publicis in hac Academia muneribus fuerint perfuncti. NAUGERIUS jam Patavii versatus cum Nostro fuerat familiaris, & amicitiz causâ hanc in urbem FRACASTORIUM videtur secutus. COTTAM vero paucis annis post Viterbii constat ætate florentissima extinctum. Conf. TEISSIER. *l. c.*

(f) Vix binos annos continuos in Foro-Julienſi Academia domicilium habuit Noster, si ab excidio Patavii, quod contigit anno 1507, ad Adduanam usque Venetorum cladem, quæ anno 1509 edita memoratur scriptoribus, egisse hic dicendus sit. Egregium tamen exiguo hoc temporis spatio futuræ gloriæ jecit fundamentum, & frequenti venustaque carminum compositione jam tum miram sibi hominum gratiam conciliavit. Ita enim *Autor Vitæ Frac. l. c.*: *Hic cum aliquandiu versatus esset, carminumque ab eo quotidie, ex nobili semper occasione summe dignitatis emanabant, auctoritate universæ Italiæ carus ac jucundus esse coepisset, illius scripta exinde publico semper excepta plausu, reliquorum ad hunc diem omnium famam oppresserunt.*

(g) FRACASTORIUM, relictis Foro-Julienſibus Musis, Liviano Duci multis in bellis socium se adjunxisse, & ubicunque locorum ille castra haberet, semper convictu ejus usum, scriptores testantur plurimi, ut FRANC. POLA *l. c.* JO. IMPERIALIS in *Museo Hist. p. 17*, ANT. TEISSIERIUS *l. c.* & *Autor Vitæ Frac. l. c.* Quæ vero fuerint hæc bella, neque memoratum ab illis, neque ipse conſpicere satis possum. Contra Gallos certe gesta non fuerunt; cum his enim primum ad urbem Adduam commissum est prælium, idque Liviano statim fuit fatale. Cum Maximiliani igitur copiis illa gesserit Livianus, atque hæc ipsa exigui fuerint momenti, necesse est. Præcipua enim cum illis facta est pugna in agro

agro Cadurino, eo scilicet tempore, quo inauditum adhuc Foro-Julienſis Academiz nomen erat, utpote fundatæ a Liviano Duce, qui, poſt ſuperatum illo prælio Imperatoris exercitum, Portum Naonem dono a Venetis acceperat. Si qua igitur eo ex tempore contra Maximilianum bello tentata fuerunt a Liviano, his ipſis ſocium accitum fuiſſe FRACASTORIUM, credibile eſt. Nolim tamen, exiſtims, armis accitum ſteſſiſſe eum in acie, aut præliis interſuiſſe commilitonem (id enim ſuſpicari forte poſſis ex ſcriptorum, quos adduxi, verbis); ſed eo potius animo iuiſſe credo comitem, ut vel amabili conſuetudine ſua & doctis jucundisque ſermonibus animum Liviani delectaret in caſtris, vel valetudinem ejus ſibi haberet commendatam, & ægrotanti forte idoneis ac opportunis præſto eſſet conſiliis. Ita enim fieri perſæpe aſſolet, ut, qui artis medicæ periti ſunt, hi, pretio conducti, milites comitentur in bellum, & contra morborum injurias omni modo defendant. Id quod de FRACASTORIO hoc magis videtur veriſimile, quo certius conſtat, hunc ab initio ſtatim ſolo ingenii & doctrinæ nomine Liviano, Muſarum amantiſſimo, in pretio ſingulari maximisque fuiſſe deliciis.

(h) Vix reſpiraverat paululum poſitis armis Venetorum reſpublica, & reſpreſſi ſatis videbantur Maximiliani impetus, cum novum ſubito Venetis terrorem attulic triſtiſſimus Gallorum adventus, qui funeſta quæque Venetis & capicalem ruinam minitantes, gentem potentiſſimam inſtructiſſimis equitum pedumque turmis invaſere. Eleganter de miſera illorum temporum ſingulari ipſe FRACASTORIUS in *Syphilde, lib. 1. vſ. 460. ſeq.*

*Tempeſtate illa Auſoniam Rex Gallus opimam
Vertebat bello; & Ligurem ditione premebat.
Parte alia Caſar ferro ſuperabat, & igni
Euganeos, placidumque Sſlim, Carnanque rebellem:
Et totum luctus Latium, moerorque tenebat.*

Quo spectant etiam, quæ inter lachrymas & suspiria canit in
Elegia in obitum Ant. Turriani:

*O nimium miseri nos, & genus ærumnosum,
 Deterius quorum est conditione nihil.
 In nos sævitum est bello, quo durius unquam
 Vidit nulla ætas, nec feret ulla dies.
 Servitium tulimus crudele, & barbara jussa,
 Parsque domos charas liquimus, & patriam.
 Reliquias miserosque absumpsit tabida cives
 Pestis, & hæc illuc sævit Erinny's adhuc.*

Venetorum enim insidiis potissimum imputabant Galli, quod contra Hispanos paulo ante infelicius pugnaverant, gravissimamque terræ Neapolitanæ jacturam fecerant. Ira igitur & vindictæ cupiditate incensi, magnis copiis irruptionem fecerunt in Venetorum provincias, & prima in campo Adduano, quem vulgo *Giera d'Adda* vocant, castra locarunt. Ubi congressi cum Liviano, cui data a Venetis fuerat belli summa, dubio primum Marte pugnarunt, post, vertente fortuna, cruentam fecere victoriam, ipsumque Livianum Ducem, nihil ejusmodi metuentem, captum victumque, tanquam spoliū opimum, e prælio duxerunt. Is vero, captivitate postea dimissus, quam egregie feliciterque damnum hoc virtute sua reparaverit, doceat illorum temporum annales, & imprimis *Alipr. Capriolus l. c.* Intererat Adduanæ pugnæ ipse FRACASTORIUS, perpetuus Liviani affectator, teste JO. IMPERIALI in *Mus. Hist. l. c.* FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* ANT. TEIS-SIERIO in *Elog. l. c.* & Autore *Vite Frac. l. c.* Qui cum infensa Venetis fata cerneret, & a latere quasi suo direptum doleret Livianum, fortunæ suæ columnen ac præsidium, mutatam subito rerum suarum conditionem sensit, & spe omni, quam in Liviani collocaverat benevolentia, penitus prostrata, alia jam capiendæ consilia, & novam vitæ rationem ineundam cognovit.

(i) Nescius jam, quo se verreret, quosque in illa rerum per-

perturbatione sequeretur Deos, fugitivus in urbem patriam, a qua diu satis aberat, Veronam reversus est, tutissimumque ibi fortunarum suarum quasivit receptaculum. Hanc vero postquam ingressus est, lachrymabilem rerum omnium faciem conspexit, vias domosque sanguine civium undantes, viros foeminasque parentum, liberorum ac bonorum jacturam ejulatibus multis lamentisque prosequentes, huc illuc vagantes & opem Deorum anxie implorantes civitatis proceres, senatum ordine suo motum, muros igne, ferro, armisque disiectos, turbulenta omnia, exusta, desolata, & pessundata. Etenim dum Gallorum Germanorumque arma per Venetorum furerent provincias, Verona inprimis hostium patuit incurfionibus, & factæ ab illis prædæ pars maxima fuit & præcipua. Quæ cum esset communis & ad universos cives pertineret calamitas; cum ipso etiam FRACASTORIO, utpote in urbe media opes paternas possidente, quam maxime est communicata. Redux enim & ad præcos penates confugiens, plurimam hæreditatis paternæ partem manibus hostium violentis direptam, aliam conflagratam & in cineres redactam, aliam conturbatam barbare & dispersam vidit. Cum pluribus bellis, inquit Autor *Vitæ Frac. l. c.* *Livianum secutus esset*, eo tum demum ex ipsa Gallorum ad Abdum victoriam fuso ac capto, se in patriam seorsum contulit, cum omnia pene funditus eversa ac devastata direptionibus, & incendiis paterna bona exposita reperisset. Conf. etiam FRANC. POLA l. 6. & ANT. TEISSIER. l. c. p. 174.

§. IV.

Ingressus hic domum paternam, si qua fuerat ab hostium vastationibus integra servata, perpetuam Veronæ fortunæ rerumque suarum sedem fixit, genusque vitæ non tranquillum minus & placidum, quam nobile sibi honestumque delegit.

legit. Jam enim, ut acquisitæ sibi in re medica doctrinæ copiam in luce publica exponeret, ejusque fructus ferret optatos dudum speratosque, suas ipse in regenda restituendaque civium suorum valetudine periclitari vires coepit, & Medicinam, conservatricem hominum, profiteri palam. Qua in re cum singularis prorsus viri solertia, peritia & felicitas, animusque inprimis spectaretur ab omni lucri cupiditate alienus (a); dici vix potest, in quantam brevi tempore scientiæ artisque suæ venerit existimationem, quantusque ad eum ægrotantium & opem ejus implorantium factus undique fuerit concursus. (b) Atque præclara hæc viri de hominum salute egregie merentis opinio postea non solum non imminuta, sed ita etiam aucta est & confirmata, ut dubitem plane, an ulli Medicorum, quos vel nostra, vel superiori ætate prodiisse constat, tantus, quantus Fracastorio, honor sit habitus. Etenim hoc ei ad omnem posteritatem cumprimis fuit gloriosum, quod, ipse Pauli III, summi Pontificis, judicio, dignissimus inventus est, qui congregatis in Concilio Tridentino Patribus ecclesiæ ob pervulgatam in medendo peritiam fidemque adderetur Medicus, (c) largissimo ad id stipendio conductus. (d) Quo in munere obeundo solertissimum se vigilantissimumque præstitit, & Madrutio inprimis, Cardinali Tridentino, maximis fuit in deli-

deliciis, (e) suisque maxime effecit consiliis, ut illustris ille sacrorum hominum congressus Tridento, avertendæ ab iis pestilentiae causa, Bononiam transferretur. (f) Nec exigua fuere, quibus Catharinam de Medicis, Galliae Reginam, de puerperii prolisque gloria jam desperantem fere, & universam omnino Galliam sibi obstrinxit, Fracastorii merita. (g) Et fuit re vera Hieronymus, omnium, qui viri optimi amant memoriam, consensu & suffragio, (h) egregius plane absolutissimæque doctrinae Medicus, reliquis omnibus tanto excellentior, quanto magis a veterum, summi etiam Galeni, (i) deflexit vestigiis, &, rerum omnium scrutando principia, veritatis ubique fuit studiosior. Insignem huc attulit non rerum naturalium (k) solum, sed, quas nosse inprimis decet Medicum, herbarum etiam (l) cognitionem, quæ ipsa a vulgo Medicorum longissime cum segregavit. Neque intra solos scientiae terminos ars ejus omnis se continuit; sed, ut ad generis humani commoda natum se ostenderet, ipse manu sua paravit æternæ virtutis medicamentum, affecta febribus corpora valetudini restituens, & sub Diascordii Fracastoriani (m) nomine ad hunc diem celebratissimum. Quæ omnia cum illorum etiam, quos ejusdem artis studio conjunctos sibi habebat, laudem ipsi venerationemque conciliarent; factum hinc est, ut, qui de re gravi dubiaque

H

ad-

admodum inter se disceptarent, ad Fracastorium, tanquam commune oraculum, confugerent, & hujus sponte se arbitrio judicioque submitterent. (n) Satur tandem laboris & molestiæ, qua afficere cultores suos Hygiæa solet, huic vivendi generi valedixit, & ad dulciores Musas conversus, ultimos vitæ suæ, jam satis præcipitatæ, annos in otio & quiete placida transegit. (o)

(a) Mira & in his præsertim terris inaudita res videri potest, extitisse alicubi locorum Medicum, qui non quæstus aut lucri, sed gloriæ tantum & amoris causa medicinam faceret, & ad extremam usque senectutem aliena commoda præferret suis. Hac tamen laude unus forte omni ævo inclarui apud posteros FRACASTORIUS, qui, cum artis suæ esset scientissimus, & fortunam haberet certissimam laborum suorum adjutricem, largissimasque adeo ex Medicinæ professione expectare posset opum suarum accessiones, maluit, de omnibus bene merendo, omnium laude & gratia dignus videri, quam, sibi ipsi & rei domesticæ inserviando, sordida reliquorum ex vulgo Medicorum persequi vestigia. *Eo sibi nomine ait JO. IMPERIALIS in Mus. Hist. p. 16, singularem apud omnes peperit benevolentiam, quod ægroti salutem præferebat insigni charitate jussu laboris pretio, quod alias Medici suo promerentur ministeria.* Præclarum quoque est JAC. AUG. THUANI *Histor. lib. XII. ad ann. 1553. p. m. 576* testimonium, Medicinam ut honestissime ac citra lucrum, ita felicissime ab eo factam perhibentis. Adjungo his Autorem *Vitæ Frac. l. c.* qui, in affectis corporibus sanandis nullius quæstus potius, quam officii rationem ab eo habitam, testatur. Ac, ne dubites, gratuitam plane hanc civibus suis operam præstitisse FRACASTORIUM, expref-

pressis id verbis docet PETR. BÆLIUS in *Nouvelles de la Repub. des letr. an. 1687. mens. Februar.* ANT. TEISSIER. in *Elog. T. I. p. 169, 173, & 174.* & *Autor Vitæ ejus l. c.* qui, ab ipsis eminentioris dignitatis viris, salute eisdem restituta, nullam prorsus pretium, præter amicum animum, lucratum refert. Neque tamen ideo remissius aut negligentius suo perfunctus est officio, sed eandem ac majorem, si credendum est Autoribus prolatis, fidem in hoc negotio & industriam adhibuit, quam solent ii, qui stomachi & crumenæ causa, ab ortu solis ad occasum, insânentium more per valetudinaria bacchantur, & quasi suo vitas hominum arbitrio regerent, vanis ægrotantes ad extremum usque spiritum solariis deludunt.

(b) Cum fuerit FRACASTORII non solum doctrina, sed in morbis depellendis felicitas omnibus cognita, & nulla ab eo lucri quæstusve in medendo habita sit ratio; vel absque Historicorum testimonio facile est judicatu, fuisse eum commune quasi ægrotantium asylum & refugium, omniumque in eum, tanquam in certissimum conservatorem suum, oculos conversos. Robur huic conjecturæ addit *Autor Vitæ Frac. p. 5.* qui, tam nobilissimorum reipublicæ Venetæ & huic vicinæ ditionis plurimis in consilium adhibitum, quam a remotissimis, ad quos fama tanti viri pervenerat, viris principibus & regia dignitate conspicuis, valetudinis causa in aulas evocatum FRACASTORIUM, & perquam honorifice exceptum, testatur. Non possum non, cum ea in re maxima FRACASTORII versetur gloria, ipsa scriptoris huc verba transcribere: *Quoniam, inquit, hæc vitæ ratione multorum amicitiam suo sibi beneficio comparaverat, inimicum vero merito habebat neminem, omnes non Venetiæ tantum, atque illius oræ, sed externi etiam principes & reguli, ut de vel desperata, vel dubia vitæ re illum consulentes, maximis ad se conditionibus accersebant: a quibus ille discedens, salute eisdem restituta, nullum prorsus pretium, præter amicum animum, in patriam referre unquam volebat.* Eadem

H 2

fere

fere refert FRANC. POLA, *proceres quosque Italos, & Regulos non solum, sed ceteros etiam prægrandibus honorariis evocatum, in dubia & plane desperata vitæ salutē consuluisse FRACASTORIUM*, testatur in *Elog. Frac. l. c.*

(c) Cum Romæ forte aut in vicinia non deessent Medici excellentissimi, & suis jam meritis inclyti, maior tamen in FRACASTORIO posita est fiducia, & Verona, urbe Veneta, arcessitus, qui integro Patrum Tridenti consociatorum ordini comitem se præberet, horumque valetudinem sibi haberet commendatam. Collatum est id muneris in FRACASTORIUM, auctoritate & beneficio Pauli III, Pontificis, quem de virtute ejus in medendo singulari certiore fecerant eminentissimi Principes quique, FRACASTORIO olim Medico usi, & incredibilem ejus solertiam fidemque experti. Certissimi ea de re testes sunt, PETRUS SUAVIS POLANUS (PAULUS SARPPIUS) in *Historia Concil. Trident. lib. II. p. 239*, JAC. PERIZONIUS in *Commentar. rerum per Europam Sec. XVI gestarum p. 385*, JAC. AUG. THUANUS *Histor. lib. IV. ad ann. 1547. p. m. 207*, JO. SLEIDANUS *Histor. lib. XIX. ad ann. 1547. p. m. 542*, FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* ANT. TEISSIERIUS in *Elog. T. I. p. 173*, LUD. MORERIUS in *Grand Diction. T. II. p. 541*, & *Autor Vitæ Frac. l. c. p. 7*. In eo dubius hæreo, utrum continuum se comitem dederit Patribus illius Concilii, & per omne illud tempus, quo agitata est in illustri illo confesso causa ecclesiæ, Tridenti commoratus sit, an certo saltem anni tempore, & vocatus forte, iter fecerit Tridentum, munerisque sui quædam habuerit intervalla. Illud perhiberi video a TEISSIERIO *l. c.* qui tamen, cum frustra innitatur auctoritati SLEIDANI, nihil ejusmodi affirmantis *l. c.* scrupulum haudquaquam nobis eximit. Contra refert *Autor Vitæ Frac. p. 6*, *semel atque iterum vel in media hieme, magnis itineribus, per abruptas convalles, ut Madrutio, Cardinali Tridentino, ægrotanti* suc-

succurreret, *Tridentum proficisci haud gravatum* FRACASTORIUM. Quod ipsum me movet, ut, neglectis TEISSIERII commentis, in eam potius deveniam sententiam, non nisi invitatum commigrasse Tridentum, & confectis iis, quorum causâ fuerat vocatus, redditaeque ægrotantibus Episcopis aut Abbatibus valetudine, domum rediisse. Molestissimum id quidem FRACASTORIO; sed, quæ ejus fuere de genere humano merendi studia, voluit eodem tempore & Patribus Tridentinis, & Italix prodesse, quæ ex cive suo, continuo annorum cursu Tridenti commorante, parum commodi videbatur perceptura.

(d) JAC. PERIZONIUS *l. c. auctoramento satis lauto Patribus Concilii a Papa additum* ait FRACASTORIUM; quale vero quantumque ei pretium fuerit constitutum, non memoratum ibi legimus. Nolle vero id nobis ex SLEIDANO datum est, qui *Hist. lib. XIX. p. m. 542* menstruum ei sexaginta aureorum stipendium decretum refert. At notum est, aureum Romanum tantum valere pretio, quantum nostræ monetæ genere valent thalerus & dimidius. Mensibus igitur singulis FRACASTORIO nonaginta, annis singulis mille pæne thalerorum exsoluti sunt. Largissima profecto, & ad dignitatem pretiumque FRACASTORII accommodata merces, quæ facile ei apud alios quosque parere invidiam, & molestissimos quosque labores tolerabiles poterat efficere. Neque dubium est, ipsos etiam Episcopos ac Præsules, superato graviore morbo, in singulare grati animi monumentum, ex suis fortunis remuneratos fidem industriamque Machaonis sui, & faviente adhuc morbo, recuperandæ valetudinis ergo omnibus eum beneficiorum cumulasse generibus. Conf. TEISSIERIUS *l. c.* SLEIDANI, ut videtur, securus auctoritatem.

(e) Qui rerum illo tempore gestarum non prorsus est ignarus, hunc scire necesse est, quantum ad Concilii Tridentini splendorem attulerit præsentia Christophori Madrutii, Car-

dinalis, & quanta in virtutis ac sapientie is apud omnes vixerit opinione. Primus enim, nisi prorsus memoria labor, huic in illustri illa hominum societate locus a Pontifice tributus, & summa rerum data fuerat administranda. Itaque, quem universi Concilii Medicum nominaverat Paulus III, non poterat non ipsi etiam Madrutio innotescere FRACASTORIUS, & in ejus, si recte quidem obiret partes suas, insinuare se benevolentiam. Discimus ex *Autoris Vitæ Frac.* verbis, paulo ante prolatis, Madrutio *mirifice dilectum* fuisse FRACASTORIUM, & hyberna sapius tempestate, inclementi turbidoque celo, longo ac difficili itinere, ut Madrutium morbo laborantem ad sanitatem reduceret, Tridentum commigrasse. Quibus ipsis officiis adeo gratus esse coepit principi, ut is amicitie & familiaritatis quoddam cum eo vinculum contraheret, & urbis Tridentinæ muros ingredientem, suis statim succedere penatibus, suoque frui hospitio juberet. *Hunc sibi*, dicit JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist.* p. 17, *Madrutius, Tridentinus princeps, arctis amoris & humanitatis vinculis junctum, vel animi, vel valetudinis gratia sæpius in proprium accipere consuevit hospitium.*

(f) Solet a plerisque scriptoribus translato Tridento Bononiam Concilii, quod vocant, Tridentini culpa conferri in FRACASTORIUM, Concilii Medicum. Magis tamen ea ad ipsum pertinet Paulum III, Pontificem, qui FRACASTORIO, Medico, partibus suis addictissimo, usus est instrumento cogitata dudum & animo destinata perficiendi tandem, & Concilium illud transferendi in Italiam. Rem omnem exequar paucissimis. Occultas cum Imperatore Carolo V aliquo abhinc tempore simulatas gesserat Paulus III, quas, si diutius in terris Imperatoriis haberetur Concilium, facile prævidebat sibi fore periculosissimas. A cessere huc injusti conatus Episcoporum quorundam, multa per insidias molientium, quos constabat non sermonibus tantum & dictis obrectare auctoritati legibusque Pontificis ac Purpuratorum, & turpissima quæque de illis

illis in vulgus spargere, sed hoc etiam agere, sive palam, sive per cuniculos, ut, imminutis juribus Pontificiis, suam amplificarent potestatem, dignitatemque suam longe redderent illustriorem. Quorum nefandos conatus ut in tempore reprimeret, & vigilantius observaret machinationes, eo curas cogitationesque omnes convertit Pontifex, ut commoda occasione advocare Tridento Concilium, & Episcopos Præsulesque illic congregatos Bononiam, Romæ vicinam urbem, invitare posset. Eam in rem multa clandestinis consiliis tentata sunt, & legati, quos Tridentum miserat Pontifex, multis modis ad relinquendam urbem Præsules sollicitarunt; sed frustra plerumque, obniventibus maxime iis, qui Cæsaris favebant partibus, & turpissimum putabant, procul ab urbe Roma vivere. Vicere tandem insidiarum artesque Pontificis, &, quod suis ipse persuasionibus non potuit, in subsidium vocata turpissima pestilentiarum & contagionum monstra effecere. Repentina urbem Tridentinam fama peragrabat, in pagis vicinis pestiferam grassari luem, & hominum ingentem numerum brevi tempore morbo violentissimo confectum. Ea res Patribus Ecclesiæ tanto maiorem incussit metum, quanto certior eodem tempore percrebuit rumor, plerosque eorum, qui in Præsulum erant famularum, iniqua valetudine conficiari, dubiamque admodum convalescendi ipsis spem esse. At horum ægrotatio re ipsa parum habebat insaufi ominis, quippe ex immoderato vini usu, aut ex coeliturbulentioris intemperie contracta. Perculsi tamen nuncio horribili Patres decrepiti & vitæ conservandæ perquam cupidi, opportuna capienda statuerunt consilia. Iam igitur ad Medicos, obvios quoque, futurarum calamitatum, si quicquam alii, præciosos, & ex illis, quid immineat periculi, quaerunt. Illi, parum certi artis suæ, & consilii hic prorsus ignari, ne quid viderentur ignorare, sententiam pronuntiarunt talem, qualem Delphis Apollo olim, ambiguam nempe, & Episcopis neque inacceptam nimis, neque nimis jucundam.

Du-

Dubito, an in his ipsis fuerit FRACASTORIUS; magis enim hunc amo, quam ut amarulentum PAULI SARPII, quod habet l. c. iudicium pertinere ad eum existimem. Medici, inquit ille, *quorum prognostica fere sunt in deteriore partem, ut, si eveniant, quod ea praeviderint, in arte periti esse videantur, sin minus, quod ea praeorterint, hoc ipso peritiores existimentur, consulti ambiguum quiddam pronunciant, quod mox disseminatum, a credulis primum, dein a mediocribus creditum, ad eos tandem pervenit, qui abiturientes id verum esse discupiebant.* Interea magis magisque divulgatus est contagionis imminens rumor, auxitque timorem mors inopinata Episcopi, qui sanus valensque Tridentum venerat. Quin in pagis oppidisque vicinis deliberare coeprum est, an tutum sit, cum civitate Tridentina amplius habere commercium. Jamque ad FRACASTORIUM, tanquam certissimum hujus rei arbitrum, quæstionis summa rediit, & quæ expectanda sit in posterum tempestas, diceret pro muneris sui ratione, omnes ac singuli ab eo contenderunt. Dixit is sententiam, non ut Medicus, sed ut homo Pontificis, talem nempe, qualem Paulo illi putabat fore gratissimam. Instabant enim legati Pontificii, in aurem insusurrantes ei, debere ipsum beneficiorum & stipendii largissimi, a Paulo accepti, jam esse memorem. Itaque, sub proximam autumnum tempus miseræ civitati funera squalidissimamque imminere pestilentiam, prædixit volentibus. Triste civitati, latum Pontifici augurium, eo certius indubitatusque, quo maiorem sibi FRACASTORIUS non ex Medicina tantum, sed ex Philosophia etiam & astrorum inprimis cognitione famam comparaverat. Ita repente sede sua moti, & de vita sua jam actum existimantes venerabiles Ecclesiæ Patres, vasa colligenda, & fatali urbe egrediendum, clamarunt. Nec mora ulla interjecta, mense Aprili anni 1547 pars Præfulum maxima Bononiam se contulit, & die statim XXI illius anni nonam, ac mense Junio decimam in urbe illa habuit sessionem. Iis vero, qui cum Cz-

sare

fare faciebat, cum suboleret fraus Pontificis, nihil ipsi commoti sunt animo, nec dominanti fidem habuere FRACASTORIO, sed eodem tempore Tridenti, quo illi Bononiz, suas obiere partes. A reliquorum, quæ postea gesta sunt, cum nihil spectent ad FRACASTORIUM, lubens abstineo commemoratione. Ea, quæ in rem nostram attuli, exposita ante me sunt a scriptoribus præstantissimis, PAULO SARPIO l. c. JAC. PERIZONIO in *Commentar. rer. Sec. XVI. p. 384. seq.* JAC. AUG. THUANO *Hist. lib. IV. ad ann. 1547. p. m. 207,* JO. SLEIDANO *Histor. lib. XIX. ad ann. 1547. p. m. 542,* aliis. Nihil prorsus ea de re memoriz proditum miror FRANC. POLE in *Elog. Frac. & Autori Anon. Vitæ Frac.* scriptoribus; alioqui in memorandis iis, quæ gesta sunt a FRACASTORIO, diligentissimis. Dubitare quis possit, utrum laudi majori ea res FRACASTORIO, an majori cesserit vituperationi. Manifesto enim apparuit posthac, non inflatum Deo hæc vatem cecinisse præfagia, sed longe aliter, si ex mentis conscientia dicendum ipsi fuisset, de futuris temporum eventibus fuisse judicaturum. Memineris vero, quisquis inique hæc interpretaris, facta hæc esse jussu Pontificis, cujus non obtemperare legibus, nec quoquo modo promovere commoda, pro scelere turpissimum & inexpressibile habebat vir bonus, FRACASTORIUS.

(g) Mirum videbitur Lectoribus nostris, quædam hic FRACASTORII de Galliz regno commemorari merita, cum parum de rebus Gallorum solliciti alioqui sint Itali, nec multum adeo cum gente illa FRACASTORIO intercefferit commercii. Atque magis miraturos prævideo, ubi cognoverint, id ipsum FRACASTORIO meo tribui, quod alii quique scriptores, inprimis Galli, FERNELIO suo, Medico inter Gallos facile principi, Archiatro Henrici II Regis, unanimi tribuerant consensu. Constat nempe ex illorum temporum monumentis, frustra Henrico diu suis ex Catharina Medicea conjuge expectatam speratamque prolem, jamque omnem abjectam spem
fuisse

fuisse procreandi unquam hæredis masculi, & imperii ad successorem ex se natum transferendi. Tandem, cum omnia incassum tentata essent, & de puerperio Catharinæ res videretur plane desperata, JO. FERNELII opera & arte singulari factum dicitur, ut exsiccatis quasi & constrictis Reginæ ossibus robur suum suusque vigor rediret, & foecundissimam postea puerperam Galli, septemque liberorum, & in his irium Regum matrem salutarent. Ab eo tempore illustrissimum per Galliam fuit nomen FERNELII, & artis Medicæ mirum in modum amplificatus est honos. Et si vero eorum nullus, qui hanc FERNELIO detulere gloriam, FRACASTORII mentionem injecerit ullam; hunc tamen tanti honoris æquum est fieri participem, nec minores huic, quam FERNELIO, de re tam feliciter confecta a Gallis haberi gratias. Etenim compertum habeo ex *Ephem. erud. Essais de Literat. mens. Novembr. an. 1702. p. 287. seq.* consultum a FERNELIO sive præsentē, sive per literas fuisse FRACASTORIUM, conjunctissimum ipsi amicum, quibus remediis obviam eundem putaret sterilitati Catharinæ, rogatumque, ut sua arte in tam ancipiti negotio ipsum adjuvaret, invitatum etiam, ut ejus rei causa veniret in Galliam, & ex præsentē Regina difficilioris puerperii causas cognosceret. Datum id a FRACASTORIO precibus amici lubentissime, tamque feliciter hunc demandato sibi munere perfunctum, ut, indagato cognitoque Catharinæ morbo, certissima FERNELIO tollendi mali remedia suppeditaret. Quibus cum ille opatissimo cum successu sit usus, factum hinc esse, ut ab ignaris hujus rei & privati, quod FRACASTORIO intercessit cum FERNELIO, commercii scriptoribus, quæ illi debebantur, huic tribuerentur laudes, & in occulto manerent FRACASTORII de Gallis merita. At quis ignorat, ita plerumque cum rebus humanis comparatum esse, ut, quæ scriimus ipsi, metant alii, & quos amamus impenſe, his gloriæ & fortunæ suæ autores simus. Erue tamen ex tenebris suis ventura

zras

zras res solet præclare gestas, & sua tandem egregii laboris quemque merces fructusque sequitur. Hariolando hæc affectus Autores Diarii illius, nolim, cuiquam veniat in mentem; sed ex documentis fide dignis hæc ipsis videntur fuisse cognita. Rectius tamen fecissent omnino, si eorum, quibus hæc primum relata dicuntur l. c. ad certiore rei confirmationem indicassent nomina. Qui rem eandem refert, ANT. TEISSIERUS in *Elog. T. I p. 177*, illorum potius secutus videtur auctoritatem, quam ut maiorem huic rei conciliare fidem possit.

(h) Quantum præstiterit in Medicina vir posteris narrantus, FRACASTORIUS, tam patet ex scriptis ejus bonæ frugis plenissimis, in quibus nihil vulgare, nihil non exquisitum & firmissimis superstructum fundamentis legitur, quam ex innumeris eorum, quibus judicare ea de re datum est, præconiis colligimus. Scripti enim *de Causis dierum Criticorum, de Sympathia & Antipathia, & de Morbis Contagiosis*, singularibus libellis, qui tantis rerum optimarum thesauris referti dicuntur, ut in illis, quæ discat & in rem suam convertat, vel Medicorum habeat peritissimus, nec ad hunc diem eadem argumenta simili cum doctrina a quoquam sint pertractata. Quibus ipsis meruit, ut Medicus eximius, GERH. JO. VOSSIO *de Art. & scient. nat. lib. III. qui est de Mathesi. Cap. 64. p. m. 189*, illustris Medicus, OL. BORRICHIO *Diff. III. de Poetis p. 98*, & JO. MATHÆO TOSCANO in *Peplo Italie lib. III. p. 73*, Medicinæ artis illustrator nobilissimus, FRANC. SIXTO SENENSI in *Biblioth. Sanctæ lib. IV. p. 300*, divinum ingenium, quo auctore medicina multum sit consecuta, BERNARDINO PARTHENIO in *Orat. pro lingua latina p. 26*, omnibus Europæ Medicis præexcellens, FRANC. POLÆ in *Elog. Frac. l. c. præ reliquis caput inter Medicos extulisse*, TH. BARTHOLINQ *de Medicis Poetis p. 131*, & in Medicina nominis celebritate primum inter illustres totius Europæ medicos locum obtinuisse diceretur Autori Anon. *Vitæ Frac. p. 4* & JAC. BURCKHARDO in *Medico, gravissimo hu-*

manitatis studiorum vindice p. 6. Et fuisse viventem etiam in maxima apud suos scientiæ medicæ fama, apparet ex *Decreto publico civitatis Veronensis, pro erigenda Fracastorio statua marmorea facto, Oper. Frac. præfixo*, ubi, elogio perhonorifico, *Philosophiæ & Medicinæ peritia sui temporis celeberrimos homines æquasse* dicitur. In medendo singularem ei ab ipsâ quasi natura fuisse dexteritatem, modumque facilem ac elegantem, testatur HIERON. GHILINUS in *Teatro d'buon. letter. sub Frac.* qui & Medici felicissimi nomen ei tribuit. In eo inprimis præ ceteris tam suæ, quam posterioris ætatis Medicis præcipuam laudem habuit, quod morbos difficilioris indaginis, nec adeo communes, sed quorum nomen raro auditur, non solum expenderit accurate cognoveritque callide, sed facillimo etiam negotio, & exquisitis remediis sciverit depellere. Unde de eo verba *Autoris Vitæ ejus p. 5* hæc sunt: *Medicinam - - toto vitæ tempore ita exercuit, ut in affectis corporibus sanandis, in quibus illi mirifica quedam & divina prorsus vis fuit, nullius questus potius, quam officii rationem haberet.* Febres quotidie obvias, crapulas, singultus frequentes, gulæ raucitates, tussim, puitam, lippitudines, narium distillationes, similesque his morbos medicamentis tollere vulgo cognitis ac per manus traditis, coecutire in ceteris, exigui tenuisque admodum ingenii res est; at, parum audita antehac, nec ad arbitrium Medici accommodata, sed in intimis visceribus ipsisque medullis hærentia morborum genera oppugnare fortiter, & feliciter movere sede sua, hoc majoris artis, hoc dignioris laboris, hoc FRACASTORII opus puto. Invaserant Italiam temporibus illis pestilentissimarum febrium & contagionum horrenda agmina, integras urbes pervasstantia, & genti Italæ insensissima. Stabant perterriti, & complicatis manibus funera sua expectabant, quotquot erant Hygiæ sacerdotes, expertes consilii, medelæ nescii, ingemiscentes arti suæ. Unus forte in his FRACASTORIVS, minus perturbatus animo, & rerum suarum certus magis,

gis, quicquid armorum habuit, in hostem vertit truculentum, & viis omnibus exploratis, in ipsa quasi ejus castra penetravit. Scrutatus enim prima morborum & pestilentiarum semina, jamque causas edoctus, cur tantis subito spatiis circumlata lues terrori exitioque sit hominum tot millibus, in eo pro virili parte elaboravit, ut malo tam formidabili medicinam pararet, & si non penitus reprimeret, aliquantum tamen levaret atque imminueret ejus imperum. Cujus rei periculum fecit in egregiis de *Sympathia & Antipathia*, & de *Morbis contagiosis*, libellis, dignissimis sane autore suo, & summa cum cura assiduaque meditatione compositis. Coeperat & illa ætate primum audiri in Italia infaustum morbi Gallici nomen, febri pestilentissimæ assimilis, quem a Gallis, magno exercitu per Italiam grassantibus, peregre advectum, & impuro contubernio cum focminis Italis communicatum, fama erat. Ingens novi morbi terror fuit, eo periculosioris, quo occultius, quoque vehementius furebat. Obmutuerunt hic consulta Medicorum oracula; frustra hic pillulas propinari, frustra vomitiones cieri, frustra sicari, frustra uri, frustra secari ægra corpora, experimentis compertum est. Iterum hic perspicacior ceteris FRACASTORIUS, ut gentem patriam malo liberaret tam pernicioso, insidiatus est remediis, quibus averti hæc pestis, & ex Romani imperii finibus exterminari penitus posset. Ad expugnandum itaque debellandumque tam deformæ monstrum magno animo conversus est, & lib. II ac III. de *Morb. Contag.* de morbo illo optima quæque atque utilissima congestit, quin &, Apolline novemque Musis in auxilium vocatis, carmen de Morbo Gallico venustissimum composuit, *Syphilis* inscriptum, quod unum FRACASTORIO ad nominis æternitatem sufficere, intelligentes quique harum rerum fatentur existimatores. Docte hic in illius morbi originem causasque inquirat, & refutata eorum sententia, qui a populo peregrino in Italiam irridente ejus natales arcescebant, a sola aeris illa circiter tempora inquinatissimi pesti-

lencia profectum, & pro contagionum genere habendum tradit; tum ipsam morbi naturam modosque varios, illum corporis in homine ægrotante torporem, illum animi languorem, difficilem membrorum usum motumque, oculorum siccitates, genarum pallorem, faciem cadaverosam & exsanguem, demissos humeros, latera pendentia & elumbia, scapularum, brachiorum, surarum, artuumque omnium dolores, foetorem cariemque partium genitalium, inguinum putredinem, extuberantes in extrema cute multoque tabo & mucosa sanie infectas pustulas, sordidum turpemque per membra callum, gutturumque raucitatem, & si qua alia hujus morbi incommoda sentiuntur, diligenter observat, exemplisque confirmat; inde, qua medicina subveniendum sit huic malo, caute solliciteque disquirat, & qui prima morbi semina intra viscera sentit, illi, quisquis sit, hoc maxime agendum docet, ut corpus assiduus exerceat laboribus, otia somnosque fugiat, feras in montibus sylvisque consecetur, singulis diebus certum locorum spatium cursibus absolvat, manibus frequenter pilam verset, curarum, timoris, iræ, doctique laboris expertus sit, carminibus cantandis tempus fallat, honestos cum puellis jocos misceat, a venere sibi cumprimis temperet, frugalem in victu modum teneat, a piscium, anarum, anserum, carnis porcine, cucumerum, cinnabaris & bulborum usu, lactisque & vini fortioris potu abstineat, olerum vero simplicissimis assuescat ferculis, vere novo venas incidendas Chirurgo præbeat, sanguinem medicamentis diluat, salsosque toto corpore sudores eliciat. Subjunxit his omnibus ingentem medicarum compositionum numerum, in quibus mireris profecto Medici consummatissimi artem & ingenium, herbarumque nobilissimarum non prudentem minus delectum, quam sagacem felicemque inter se commixtionem. Non is ego sum, qui de rerum illarum pretio decernere quicquam possit; certo tamen scio, eorum, quibus omnes Æsculapii artes opesque administrandæ contigerunt, fore neminem, qui, ubi

ubi ad lectionem carminis *Fracastoriani* sese converterit, non assensu suo dicta mea comprobet, nec maximam medendi vim virtutemque inesse fateatur iis, quæ solerti parata manu, civibus suis, ex infelici morbo laborantibus, propinavit **FRACASTORIUS**. Unicum satis sit adduxisse specimen, ita comparatum, ut iudicem, quisquis is sit, vereatur neminem. En, quæ legimus *lib. II. Syphil:*

*Ergo Coryciumque thymum sit cura, thymumque
Pamphylum, thymbræ similis qui durior exit,
Prima tibi coxissæ, lupique volubile gramen,
Foeniculumque, apiumque, & amari germina capni.
His polyporum virtus imitata filicula cirros
Additur, & lymphis tangi renuens adiantus.
His sterile asplenum, his pictam phyllitida junge:
Quorum ubi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumque humorem incoxeris omnem,
Tum scilla medicare acri, & colocynthide amara,
Helleboroque gravi, nec non quæ in littore surgens,
Qua ludis magis unda, ter evariata colorem,
Ter flores mutata diæ rem nomine signat,
Herba potens radice, suum cui zinziber adde:
Adde etiam anguinæ cucumim, Nabathæaque thura,
Myrrhamque, bdelenque, hammoniæque liquorem,
Et lachrymam panaceam, & dulci colubica bulbo.*

Hæc si parum sint ad palatum, ipse in manus sume libellum, & ex illo rerum optimarum thesauro locupletissimo, quæ placeant maxime, quæque convertas in rem tuam, delige. Illud forte reprehendere possis in hoc carmine, quod solus homo isti morbo dicatur obnoxius, ejusque in reliquis animantibus ulla negentur animadverti vestigia. Satis enim, nostris certe temporibus, experientia confirmatum est, sæpius canes felesque, sæpius universum pecudum gregem tali infectum esse morborum genere, quod & foetore sordibusque suis, & alijs quam-

quamplurimis indiciiis lui venerex plane sit simillimum. Notavit rem eandem JUL. CÆS. SCALIGER *lib. V. de Re poetica*, visumque a se canem memorat, qui, postquam domini sui emplastra linxerit, eju- dem, quo dominus laborabat, morbi factus fuerit particeps. Ceterum FRACASTORII in Medicinam merita, singularia maxime, & omni posteritati celebranda, breviter exposita leguntur in *Essais de Litter. mens. Nov. 1702. f. 237. seq.*

(i) Sicut quemque subtilioris doctrinæ studiosum suum adhibere decet ingenium in rerum, quæ ab humano pendent iudicio, indagatione, nec coecum præbere assensum dictis sententiisque eorum, quorum maxima est doctrinæ inter eruditos opinio; ita in Medicina cavendum inprimis, ne trita veterum temere sequamur vestigia, sed in generis humani, cujus promovenda est salus, commodum expendamus omnia probe, & inquiremus in ea diligenter, longiusque enisi industria nostra, maiora in dies arti salutari afferamus incrementa. Singularem igitur laudem meretur FRACASTORIUS, qui, etsi GALENI auctoritatem magni semper fecerit, & *Philosophi accurati, & Medicine parentis ac veluti Dei*, nomen ei tribuerit in *Pref. ad Op. de Dieb. Crit.* non tamen ita iuravit in verba ejus, ut non errores ejus studiose animadverterit, & veritatem contra omnes illius sectatores fortiter defenderit. Præclaram in rem, & omnibus illis, qui nostra ætate LANGIOS suos, RIVINOS suos, suos STAHLIOS, suos BOERHAVIOS crepant, bene notanda ipsius FRACASTORII verba sunt *Cap. III. ejusd. Opus: Galeni nomen ac memoriam sacram sanctamque colimus: quicquid vero molimur, id omne veritatis, & philosophiæ amore facimus, quæ in nullius verba jurare addicta est.* Specimen hujus rei dabunt ea, quæ de *Causis criticorum dierum* singulari libello disputavit vir egregius, quorum cum omnem rationem a siderum & lunæ inprimis in corpora humana imperio petendam esse perhiberent GALENUS ejusque discipuli, Astrologo.

logorum ea in re præceptis innutriti, ipse, re diligentius considerata, in maximam sententiæ illius dubitationem adductus est, & fortiora sibi visus est invenisse argumenta, quibus causam horum dierum in nobis ipsis & varia morborum indole positam evinceret. Nihil igitur veritus auctoritatem principis Medicorum GALENI, hocque gloriosiore auguratus sibi victoriam, quo illustrior esset, cum quo congredere, hostis, omnibus eum armis aggressus est, pugnamque, ni fallor, pugnavit felicissimam. Turpe enim & indignum Philosopho putavit, agnoscere veritatem, neque tamen publice profiteri eam, ne forte magnorum virorum, a quibus dissentimus, in nos concitemus odia. Quantumvis quis polleat ingenio, & doctrinæ instructus sit apparatu, non certe tantus est, ut errare nunquam possit, huiusque major, quam veritatis, habenda sit ratio. Mul- rum me delectant, quæ profert Noster in *Præf. ejusd. Opusc. Præcipue Galenum*, inquit, *mirari licet, qui aliqui tantus Philosophus, tam accuratus, & medicinæ parens, ac veluti Deus, tam facile persuaderi potuerit, ut, facultate propriæ artis neglecta, præstigiis alienæ involvi passus sit.* Sed certe de magnis ingeniis illud dici par est, quod & de magnis venatoribus, qui sæpe, cum multa sectentur, quædam negligentius insequuntur: unde nihil mirum videri debet, si & Galenum, qui tot invenit, qui tanta scripsit, qui ingentem illam Medicinæ molem digessit, formavit, condidit, quædam tandem effugerint. Et sane latendum est, in omnibus FRACASTORII scriptis, quod multum in viro præstantissimo suspicere soleo, regnare nobilem quandam sentien- di libertatem, & legenti cuilibet luculenter statim intelligi, nihil scriptum ab eo, nihil unquam prolatum, quod non diuturna meditatione & ex argumentis plane invictis ipsi fuerit compertam.

(k) Cum de FRACASTORII, qua inclauit in quovis studiorum genere, doctrina non nisi ex scriptis ejus ferri possit judicium; hæc ipsa de rerum quoque naturalium, quam ha-

K

buit,

buit, notitia abunde testantur. Nam, quos *de Homocentricis, de Sympathia & Antipathia, de Morbis contagiosis, & de Vini temperatura* edidit, absque profunda naturæ cognitione ne potuisse quidem componi libros, vel ipsa eorum argumenta perspicue declarant. Quodsi vero propius ad illos accefferis, curatiusque inspexeris eos, intelliges profecto, non vulgariter in hoc doctrinæ genere versatum fuisse autorem, sed in intimos usque ejus penetrasse recessus. Qua de re ne dubitare quis possit; age, quæ lectori naturæ curioso esse possint ad palatum, quædam proferamus specimina. Docte inprimis subtiliterque de aeris varietate, ejus loco naturali, per foramina penetrandi modo, cur & quomodo ille in locis exsiccatis ab aqua propulsetur, quidque ad saporum suavitatem conferat, in libro *de Symp. & Antip. Cap. 3, 10, 14, & de Contag. lib. I. Cap. 12*, de aquæ diversitate, loco naturali, cur in pennis, pulvere, & aliis rebus siccioribus non consistat, cur in calce tamen, spongiiis, rebusque similibus promptius admittatur, cur aquæ optime misceatur, cur non æque ac vinum ebrietatem afferat, *ibid. Cap. 3, 9, 10, 11, & de Intellect. lib. II*, de attractione & motu similibum ad similia, in lib. *de Symp. Cap. 5*, de ferri cum magnete conjunctione, in lib. *de Homocentr. Cap. 9 & de Symp. Cap. 5*, de fervoris causis, *ibid. Cap. 24*, fulmina cur malos navium tangerant, neque simul carinas, cur lauro parcant, cur aurum vinumque illæsis loculis vasibusque ad liquorem redigant, *ibid. Cap. 11 & 24*, de igne sylvatico, *lib. II. de Contag. Cap. 15*, de ignis modis variis, ejusque locis, in lib. *de Symp. Cap. 3*, de lapidum duritie, in *l. I. de Contag. Cap. 7*, de locustis pestem portendentibus, *ibid. Cap. 13*, de magnetis natura, origine, & unde sit, quod ipse magnetem & argentum trahat, in *l. de Symp. Cap. 5 & 24*, de maris æstu, an semper augeatur circa lunæ quadraturas, in *l. de Dieb. crit. Cap. 4*, de montibus ferri & magnetis sub polis, & eorum effectibus mirandis, num revera existant, in *l. de Homocentr. Sect. III. Cap. 1, & de Symp. Cap. 7 & 24*,

§ 24, de motu, *lib. I. de Intellect.* de oleo, cur aqua superfluit, nec misceatur ei, & cur in chartam positum ferveat, nec chartam tamen accendat, in *l. de Symp. Cap. 11* § 24, de primo mobili, in *l. de Homoc. Sect. I. C. 7* & *S. II. C. 3*, de lignis & remis, cur in aqua fracti appareant, *lib. II. de Intellect.* de risu, in *l. de Symp. Cap. 20*, de saporibus acutis, salis, asperis, suavibus, acetosis, in *l. de Symp. Cap. 14*, de sonis, *ibid.* de somno & somniis, *lib. II. de Intellect.* de vacuo & cur esse in natura nequeat, in *l. de Symp. Cap. 2*, de adamante & electro, *ibid. Cap. 7* § 11, de titillatione, & cur a nobis ipsis tangentibus fieri nequeat, *ibid. Cap. 20*, & de aliis argumentis alibi incomparabili cum doctrina Noster & singulari plane ingenii perspicacia disquirat. Pertinent huc ea quoque, quæ de paguris lapideis & eorum origine ex ore FRACASTORII accepta sibi refert TORELLUS SARAYNA in libro de *Amplitudine civitatis Veronæ, lib. II*, quem vide in J. G. GREVII *Thef. Antiqu. Ital. T. IX. P. 7. p. 9*. Scilicet donatum a se aliquando dicit FRACASTORIUM, quem *peritissimum Medicum ac Philosophum præstantissimum* vocat, paguro quodam petrefacto, rogatumque, ut, quæ veterum fuerit Philosophorum, quæ ipsius sit de illo piscium genere opinio, perspicue edissereret. Factum id statim a Nostro verbis non humanissimis solum, sed doctissimis etiam, & triplici Philosophorum enarrata sententia, eam inprimis comprobata ipsi firmisque rationibus suffultam, qua vera olim animantia, in mari producta, & a prætereuntibus quasi æquorum fluctibus in montes jactata, fuisse lapides illi perhibentur. Quæ prolata hanc in rem sunt a FRACASTORIO, latius exposita leguntur *l. c.* Ex omnibus his, quæ passim a Philosopho nostro docte sunt disputata, perspicue cognoscitur, liberrimi cum in indaganda rerum natura fuisse ingenii, & quamvis negandum non sit, ARISTOTELIS sæpissime ceterorumque Philosophorum veterum sententias, de quarum persuasum habuit veritate, ab eo defendi fortiter,

emendata tamen ab eo quamplurima, multa enucleatius propoſita, & proprio expromta ingenio, alium interdum in dicendo modum, alium ſervatum fuiſſe ordinem.

(1) Quanta in herbis plantisque, ſive hortenſianis, ſive pratenſibus, ſive ſylveſtribus, medendi vis inſit, quantumque ad medicinæ incrementa conferat non vulgaris rei herbariæ notitia, & optime intelligunt ii, qui ſoſculorum omnium fruticumque diligenter explorarunt virtutes, & **HEBENSTREITIUS** meus, ille ſcilicet,

cui florent, cui ſponte ferunt ſua gramina campi,
invictis, ſi id quidem opus eſſet, edocere quemque argumentis poſſet. Quod cum ipſi **FRACASTORIO** eſſet perſuaſiſſimum, non ſolum antiquorum, quotquot aliquid de re herbaria ſcripſis prodidiſſe conſtat, impigre verſavit libros, teſtante id *Autore Vitæ Frac. p. 5*, ſed, cum leviter in illo doctrinæ genere verſatos eſſe veteres, multaſque adhuc in agris abdita latere ignotæ virtutis ſemina, recte animadverteret; exquirendis illis & medicinæ cauſa in lucem proferendis ſedulam navavit operam, & exiguam Medicinæ ſupelleſtilem novis egregiisque acceſſionibus locupletavit. Solebat enim, ut teſtatur **FRANC. POLA** in *Elog. Frac. l. c.* in vallibus amoeniſſimis montis **Caphii**, prope **Veronam** ſiti, quo frequenter animi cauſa ſe contulit, humi naſcentes veſtigare herbulas, & peragrandò dumenta ac virgulta omnia multum temporis conſumere. Quo ſpectare videntur, quæ canit **ANTONIUS MARIUS**, **Ligur**, in carmine quodam *ad Fracaſtorium*, inſerto *Carmin. illuſt. Poet. Ital. T. VI. p. 244*:

*dum te Marpeſia celſo
Colle tenet, placidi ſcſſantem commoda ruris,
An medicas herbas, Phoebo monſtrante, per agros
Colligis, ut caros cives a funere ſerves?*

Memorat etiam *l. c.* **FR. POLA**, in rem herbariam **Commentarios a Noſtro ſcriptos in agro Caphio**; at cum nihil eorum

cx-

exstet in *Operibus Fracastorii*, neque de illis quicquam com-
pertum aliunde habeam, dubito fere, an cum orbe literato un-
quam fuerint communicati. Forte opus inchoatum, ut fieri
interdum assolet, mors FRACASTORII repentina intercepit,
nec postea de vulgando illo quisquam fuit sollicitus. Cujuscun-
que fuerint generis, non illis, ut exinde, quanta FRACASTO-
RIO herbarum fuerit cognitio, constare nobis possit, videmur
habere opus, cum scripta ejus, quæ exstant, pleraque doctissi-
mas utilissimasque de herbis, ætate illa parum cognitis, earum
genere, & explorata medendi vi, observationes contineant, quæ
luculenter satis ostendunt, in præstantissima hac scientiæ natu-
ralis parte FRACASTORIUM minime fuisse hospitem. Nam,
ut eorum, quæ ipse inter legendum animadverti, hic proferam
potissima, non poterunt non mirifice delectare istarum rerum
cupidos, quæ de organicis plantarum attractionibus *Cap. 12*,
de insigni *brassicæ & rutæ* antipathia *Cap. 11 de Symp. & Antip.*
de *tormentillæ & boli Armenii* salutare contra morsus vipera-
rum usu *lib. III. Cap. 2*, de *bubonia*, quod Græci *ἀντιπαρα*,
VIRGILIUS *amellum* vocat, pestilentissimarum febri-
um remedio, *Cap. 7*, de *bellebori* contra rabiem vi medica
Cap. 9, de *guaiaco*, arbore Hispana, morbum Gallicum de-
pellente, *Cap. 10*, & de *cinaro*, eodem in morbo egregium usum
præstante, *ibid.* in *Op. de Contag. morb.* studiose diligenterque
edisseruntur. Legat inprimis, quisquis hæc amat studia, com-
positissimum ejus de *Morbo Gallico* poema, florentissimi horti
instar pictum pulcherrimis graminum surgentium coloribus,
quod copiosissimum omnium fere, quæ aliquo penes Medicos in
pretio esse solent, herbarum apparatus, laudesque singularum
exhibet multiplices. Vides hic citharis FRACASTORII sua-
vissimis æternitati quasi consecratum Corycium Pamphylium-
que *thymum*, *lupum* salictarium, olentem *thymbram*, vivax
apium, *foeniculum* sylvestre, *capnum*, quem vocant *terre fu-
mum*, *siliculam* polyporum cirris indutam, *adiantum* aquæ im-
patien-

patientem, sterile *asplenum*, formosam *phylitida*, *scillam* maritimam, sylvestrem *colocynthida*, *helleborum* vehementem, *zinziber* Indicum, *bdellium* Baëtrianum, *myrrham* Arabicam, *panaceam* odoriferam, *aspalathum* Rhodium, *cyperum* odoratum, *casiam* apibus gratissimam, *amomum* Assyrium, *agallochum* *macerque* radicosum, suavissimi odoris *cinnamum*, rubicundi coloris & *chamædryn* comis referens *scordium*, *citrum* Cythereiam, *Lucinæ* sacram *Diſamnum*, *irin* Illyricam, *rhamnum* nigrantem, acidam *inulam*, auricomum *narcissum*, *crocum* Corycium, *terebinthum* resinæ feracem, nigrum *melampodium*, *laser* Syriacum, *ligustrum* album, *sloechada* Pharmacopolis utilissimam, virentem semper *verbenam*, *amaracum* Idaliæ, suaveolentes *heracleas*, & *guaiacum* inprimis, Hispana novi orbis insula oriundum, cujus insignem, quem præstat in morbo Gallico, usum integro libro FRACASTORIUS persequitur. Neque herbarum congesta hic sola nomina putes, quod ipsum ne vitio quidem verti posset poetæ, modis servienti numerisque suis, sed, quid singulæ ad hominum conferant salutem, quæ parari ex illis contra morbum Gallicum medicina possit, strictim hic & pro ingenio Poetæ eleganter decantatum. Id quod in causa fuisse videtur, cur multis herbis ab antiquis pridem descriptis, sed nostro ævo incerta similitudine perobscuris, eruditam a FRACASTORIO claritatem allatam diceret Autor *Vite Frac.* p. 5, cujus testimonium res ipsa, ut vidimus, egregie confirmat.

(m) In vulgus notum est, nec nostra laude indiget illud probatissimæ compositionis *Diascordium Fracastorianum*, quod vel solum, si nulla præterea FRACASTORII in rem medicam existerent merita, a fœce Medicorum longissime eum secerneret. Nomen illi, ut puto, ab herba inditum, redolente allium, & Græcis *ονόκδιον* appellata. Nihil eo contra vehementissimas pestilentissimasque febres fortius unquam, nihil certius, nihil salutarius inventum; Veronæ inprimis utile, cujus tristissima

suma tunc temporis & maxime deplorata erat facies, multis jam millibus hominum horribili contagione absumtis. Nec sua tunc destitutum virtute fuisse, sed multos eodem conservatos, morbi certe dolores tolerabiliores factos, vel ex eo colligo, quod nostra adhuc ætate, qua mira cepit, quicquid est artis medicæ, incrementa, Medicis ac Pharmacopolis vulgo sit cognitissimum, nec frustra propinetur ægrotantibus. Et ipse sibi placuit egregie hac medicina FRACASTORIUS, nullus dubitans, frustra tentatis omnibus remediis, in hoc ipso, nisi gravior arte humana morbus sit, certissimam salutis spem fore. Si contumax adhuc, ait lib. III. de Contag. Morb. Cap. 7, & nihil parens remediis apparebit egritudo, ego (quod in medium offeram) non aliud majus remedium excogitare scio, quam hoc, quod habet succi - - Diascordii nostri, - - omnia bene misceto, & totum baurito, quod si nihil juvabit, scito, morbum esse majorem, quam humana remedia. Mentionem ejus perquam honorificam facit Autor Vite Frac. p. 5. Cumulari hic innumera aliorum de potu hoc saluberrimo possent præconia, si vastissima scriptorum, qui medicamentorum dedere historias, volumina perquirere juvaret. Utatur eo, qui nosse ejus vim cupit, &, quantum valeat, expertus, æternas piis FRACASTORII manibus gratias persolvat. Cave tamen, ne sciente Medico tuo utaris eodem; nam omnia ille molietur contra, ne, quam ipse aucupatur, tu FRACASTORIO laudem tribuas. Quodsi tamen nimis ille tibi sit carus, nec imperare a Te possis, ut, non consulto illo, guttulam absorbeas, ignorare te finge nomen FRACASTORII, & si quid melius te habeas ex potu isto, id soli debere te profiteri Medico. Non ille tunc (expertus mihi crede) repugnabit amplius. Multum te amo, &, ut ipse manu tua parare possis divinum antidotum, ecce tibi omnem, quam ipse FRACASTORIUS l. c. præscripsit, componendi illius rationem. *Habet, inquit, Diascordion nostrum, Cinnamomi, Castia lignea añ. unc. 5.*

Scor-

Scordii unc. j. Diſſamni cretici, Tormentillæ, Biſſortæ añ. unc. ʒ. Galbani, Gummi añ. unc. ʒ. Opii drach. j. ʒ. Styracis drach. iij. ʒ. Acetoſe drach. j. ʒ. Gentianæ unc. ʒ. Boli armenii unc. j. ʒ. Terræ ſigillatæ unc. ʒ. Piperis longi, zinziberis añ. drach. ij. Mellis albi deſpumati libr. ij. ʒ. Vini aromatici lib. ʒ. Zuchari reſati lib. j. m. Omnia bene miſceto; bene exſorbeto, bona omnia ſperato. Probatum eſt.

(n) Exemplo eſſe poſſant, quæ de natura vini fuerant in diſceptationem vocata ab ANTONIO FUMANELLO & BARTHOLOMÆO GAJONO, (quem nescio cur CLIVANUM dixerit FRANC. BONAFIDIUS in ſuo de hac controverſia libro, cum ipſe FRACASTORIUS in *Pref. Op. de Vini Temp.* GAJONUM dixerit,) utroque in civitate Veronenſi medicinam proſtente, & cum FRACASTORIO, ut ſuſpico, vivente familiaris. Humidumne an ſiccum dicendum ſit vinum qualecunque, ob diverſos, quos producit in corpore humano, effectus dubitatum ab utroque fuerat. Illud GAJONO, hoc FUMANELLO placuit. Uterque pertinaciſſime ſuam defendit ſententiam, uterque turpe putavit, herbam porrigere Adverſario. FUMANELLI ea de re libelli multi exſtant, tam contra GAJONUM, quam contra alios, inprimis CONSALVUM BARREDAM, & JOANNEM BAPTISTAM CONFALONERIUM ſcripti. Tandem eo res devenit, ut, qui dicerent in cauſa dubia ſententiam, arbitri conſtituerentur. Binos quiſque nominavit ex parte ſua, hac lege accitos, ut amoris nihil in iudicando, omnia veritati darent. Quæ fuerint ſingulorum nomina, neque attinet ſcire, neque ſcio omnino. In FRACASTORIO maxima erat & ſcientiæ opinio, & fiducia iudicii. Itaque ab utraque parte factum eſt compromiſſum, quicquid ille certum juſtumque pronuntiaverit, id æquum ratumque fore. Quæ res eſt honoris ſummo ceſſit FRACASTORIO, plena tamen invidiæ fuit & periculi. Diu ſatis, acciperetne, an ſubterfugeret demandatam ſibi provinciam, deliberavit ſecum. Veritatis

ritatis tamen cum intelligeret ea in re causam versari, non eam putavit destituendam; sed, quid de re quaque sentiat, Philosophi iudicavit, libere & palam pronuntiare. Constanti igitur animo iudicis impositas sibi partes suscepit, &, ponderatis singulorum rationibus gravissimis, palmam victoriamque FUMANELLO detulit. Utque sententiæ hujus redderet rationem, integro libello, quem *de Vini temperatura* inscripsit, omnem complexus est controversiam, & eorum, quæ FUMANELLUS propugnauerat, veritatem in luce posuit meridiana. Est hic liber tali indutus habitu, qualem solent hodie, quæ ab integro Jurisperitorum ordine dari cernimus, sic dicta *Responsa* præ se ferre. Satis pro autoritate omnia. Ab eo putes jus dici, a quo iudicem appellare non liceat superiorem. Terrorem procul dubio incussere GAJONO verba, quæ sub finem libelli habentur, gravissima: *Atque ita propositionem simpliciter prolata, & nobis simpliciter declarandam propositam, falsam esse dicimus. Quis enim tam fatuus iudex sit, qui, proposita sibi questione, utrum hyems frigida sit, an calida, calida dicat, quod calefaciat corpora nostra, & digestionem vigoret? aut proposita questione, an bonum sit, projicere merces in mare, bonum decernat, quod in tempestate sit bonum? &c.* et quæ statim sublequantur: *Quam ob causam, ut tandem sermonem claudamus, dubii hujus victorem Antonium Fumanellum declaramus & pronunciamus.* Causam ita GAJONUS, & cum causa forte existimationem perdidit; felicior, si non doctior videri FUMANELLO voluisset. Dubito, an amicum rebus suis habuerit postea FRACASTORIUS. Etenim Medicus, etenim homo fuit GAJONUS. FUMANELLUM contra mille puro auctori triumphi & honoris sui oscula dedisse. Quis enim non amet eum, quem doctrinæ suæ præconem habet? Vix lata hæc a FRACASTORIO fuerat sententia, & in lucem prodire iussa, cum novus litibus hæc se iudex immiscuit Patavii, FRANCISCUS BONAFIDIUS, Medicus celeberrimus, nescio an GAJONI

L

ma-

magis, an magis FUMANELLI partibus addictus, qui, lectis illis omnibus, quæ tam a disceptantium utroque, quam ab eorum arbitro scriptis fuerant exposita, suam de singulis, nescio qualem, sententiam tulit libro, ut dicitur, erudito, quem inscripsit: *De Disceptatione orta inter Antonium Fumanellum, & Bartholomæum Clivanum, Medicos Veronenses, de Vino decertantes, quorum iudex Fracastorius fuit*; cui locum dedit in *Volumine V Tomi I Operum suorum*, tribus Tomis editorum, sicut testatur ANTON. RICCOBONUS lib. I. de *Gymnasio Patavino* Cap. 15. p. 24. edit. in *Thef. Ital. Græv. T. VI. P. 3.* Tetigit etiam hanc controversiam HERMAN. CONRINGIUS in libro doctrissimo de *Habitu Corp. German. Sect. II. Cap. 3. §. 78. p. 341.*

(o) FRACASTORIUM, postquam diu sacris operam suam præstiterit Concilio Tridentino, domum reversum eo esse animo, ut procul ab omni strepitu, procul ab iis negotiis, quæ dies noctesque fatigare solent Medicos, tranquilla fruere-
tur senectute, & Musis vacaret amoenioribus, relatum legimus in *Vita Frac. ab Aut. Anon. edita. p. 7.*

§. V.

Ad exquisitam artis salutaris peritiam vir maximi ingenii, Fracastorius, vel graviorum omnino, vel amoeniorum certe scientiarum studia adjunxit. Nullum enim est dubium, fuisse eum diviniore sapientiæ, quam Philosophiam vocant, egregie innutritum præceptis, & inter principes ætatis suæ Philosophos locum obtinuisse haud ultimum. (a) Cumque a prima ætate singulari Mathematicas disciplinas complexus amore esset, & in siderum inprimis orbisque universi contemplatione oculos mentemque suam defixisset;

fer; tantam ipse, postquam ad maturiorem pervenit ætatem, cum Astronomiæ, (b) tum Cosmographiæ (c) consecutus est laudem, ut, qui ante eum longo temporum intervallo ad illustrandum hoc doctrinæ genus se converterant, horum longe multumque superasse diceretur gloriam. Accessit huc earum literarum, quas blando nomine humaniores dicimus, præclara & admirabilis cognitio, in qua nescio an temporibus illis major quisquam cura versatus sit & industria. Nimirum in restituendo prisce Latii honore elaboravit mirifice, & cum insigni orationis copia & gravitate (d) poeticam facultatem atque incomparabilem carminis elegantiam venustatemque (e) conjunxit. Nam quod ad divinam ejus & ab ingenio vulgi remotissimam in cantando vim & gratiam attinet, conveniunt in eo omnium, quotquot has amant literas, judicia, anteisse Fracastorio, quoad vixit, hac laude neminem, (f) æquales fuisse paucissimos, & in numeris ejus carminibusque singulis expressam Virgilianæ majestatis reperiri imaginem. (g) Qua de re dubitare neminem sinunt æterna ejus & nostris majora præconis carmina, compositissima *Syphilis*, (h) ornatissimus *Joseph*, (i) plenus leporis artisque *Alcon*, (k) & selecta quæque alia, (l) ita prorsus comparata, ut vel rigidissimis censoribus (m) abundantissimam admirandæ singularis, quam

præ se ferunt, suavitatis & præstantiæ suppeditaverint materiam.

(a) Philoſophi illuſtris acutiſſimique elogium datum eſt FRACASTORIO a ſcriptoribus quamplurimis, ut JAC. AUG. THUANO *lib. XII. Hiſtor. ad ann. 1553. p. m. 576*, NIC. REUSNERO in *Icon. ſub lit. o. 1*, JO. JAC. BOISSARDO in *Icon. p. 129*, JO. MATTHÆO TOSCANO in *Peplo Ital. lib. III. p. 73*, TORELLO SARAYNA *lib. II. de Amplitud. civit. Veronæ p. 9. aliis*. Atque id jure quidem. Eſti enima juſ philoſophandi ratio longe diverſa ſit ab ea, qua noſtro ævo utimur, neque ea omnia meditando aſſecutus ſit Noſter, quæ poſtea temporis continuo pertinaciſſimoque ſtudio aſſecuti ſunt viri maximi quique; tamen, ſi ex ætatis, qua profeſſus eſt Philoſophiam, indole de doctri-næ ejus pretio exiſtmetur, ſat magnos ipſe in Philoſophia progreſſus ſeciſſe dicendus eſt. Neque enim fugit quenquam, quantis involuta tenebris, quam inculta, quam rudis omnium ſcientiarum paulo ante ætatem FRACASTORII omnis fuerit Italia, quam contentum vulgo, quam plane ignoratum fuerit literarum nomen, quam turpe putatum ſit, ſcire quicquam, quam glorioſum, ignorare omnia. Quæ cum artium ac literarum omnium communis eſſet calamitas, Philoſophiæ inprimis propria & quaſi peculiaris fuit. Feliciore tandem emergente ſidere, & pedetentim ad ingenium ſenſumque ſuum redeunte Italia, factum eſt, ut de Philoſophiæ quoque ſuſcitando honore cogitari paulatim coeperit, lentis tamen, ut proclive eſt creditu, conſiliis, & labore poſt multas demum hominum ætates abſolvendo. Eo certe tempore, quo FRACASTORIUM ſubiit doctri-næ ſanioris illuſtrandæ cura quædam, tantum abeſt, ut in ſuo jam ſaſtigio effluſerit Philoſophiæ decus, ut adhuc veluti in herbis fuerit, poſt longas demum hominum ætates in dignitate & nitore quodam collocandum. Satis igitur præſtiturus videbatur Noſter, ſi unum id ageret, ut evocata e tenebris

nebris suis veterum Philosophorum præcepta in luce ponerentur quotidiana, & ad caput rudioris plebis accommodata, prisca, quam perdidierant fere, restituerentur dignitati. Ea enim in re licet ante FRACASTORIUM pro virili parte elaboraverint Italorum sat multi, FICINUS, PICUS, POLITIANUS, alii; fieri tamen haud potuit, ut illi omnia Philosophiæ, scriptis veterum comprehensa, penetralia recluderent, sed, cum amplissimus illius esset ambitus, plurima studiosius indaganda atque explicanda reliquere posteris. At non hac ipsa tantum opera egregie perfunctus est FRACASTORIUS, in ARISTOTELIS inprimis lectionem explanationemque totus incumbens; sed, propriam cujusque rationem in philosophica rerum cognitione esse arbitratus adhibendam in consilium, majora etiam tentavit ipse, & in eorum, quæ tradita sunt ab antiquis; veritatem iudicio subtili inquisivit, nihil illorum deterritus auctoritate, quin errores ab iis propugnatos notaret diligenter, & quantum in ipso esset, accurate emendaret. Qua in re tanto meliora ab eo poterant expectari, quanto sanioribus fuerat a POMPNATIUS præceptis institutus. Hujus enim quis scire se neget præclara de omni Philosophia merita? Neque tamen huic ipsi serviliter adhæsit Noster, sed, ubi veriora ipse sibi invenisse visus est, ab eo non ut discipulus, sed ut Philosophiæ sectator strenuus dissensit. Loquuntur ejus in his studiis doctrinam & generosam in judicando libertatem tam scripta, quæ edidit, fere omnia, (nove-
rat enim, in re quaque pertractanda multum valere argumenta philosophica,) quam ea inprimis, quæ de *Intellectione* & de *Anima* scripta ab eo sunt in Dialogo. In illis studiosissimum se præbet metaphysicæ subtilitatis, et, quæ profert, singula Philosophorum veterum plane doctrinam exercitationemque redolent. Graviter hic & copiose de mentis humanæ operationibus disputat, harumque varia genera, causas, modos, & effectus singulares, partic, definite, & distincte exponit, singula hæc communi *intellectionis* vocabulo comprehendens. Hanc enim non esse animam, quæ

intelligit, neque objectum, quod intelligitur, neque speciem, qua fit intellectio, sed illam ipsam representationem objecti, quæ menti nostræ obversatur, & animam sensusque omnes afficit, unanimi Philosophorum comprobatur suffragio. Inde, refutata eorum sententia, qui animæ actionem quandam tribuerunt in intelligendi negotio, vias dilucide modosque ostendit, quibus objecta quæque a sensibus externis ad interiora mentis intelligentis receptacula transferantur; simulque ostendit, eandem prorsus speciem, ut vocant Philosophi, sese menti offerre, quæ representata antea fuerat sensibus, modo tamen dissimili admodum ac plane diverso. Ulterius progressus, primam & simplicissimam interioris animi operationem *sensum communem* constituit, isque cur appelletur *communis*, inquit, quid spiritus animales ad illum conferant, quid iidem ad perspicuam rerum per sensus perceptarum representationem, solerter & explanate definit. Alteram mentis nostræ operationem *subnotionem* vocat, novo plane vocabulo a Philosopho nostro sic dictam, cum *Phantasia* nomine insignita fuerit ab ARISTOTELE, quæ ipsa tamen ob immensam amplitudinem suam, & claram satis rerum obviarum comprehensionem, a simpliciore & minoris virtutis operatione, quam *subnotionem* appellat, FRACASTORIO videtur distinguenda. Huic proxime jungit aliam *subnotionem*, quæ ipsi dicitur *secunda*, seu notiori nomine *Imaginatio*, & componendi vel dividendi, affirmandi vel negandi, numerandi & addiscendi, imaginandi & recordandi, atque singula pleno obtutu introspiciendi partibus fungitur. Cuncta hæc copiosius persequitur, & quo nexu singula inter se cohereant, quid *affirmare* sit, quid *negare*, quæ *memorie ratio*, cur alii alios præstent his facultatibus, quibus remediis succurrendum illarum imbecillitati, denique quid sit abstrahere, & quomodo res aliqua in intellectu fieri possit universalis, perquam dilucide ostendit. Tum pedem promovet ad istarum mentis operationum nobilissimam, quæ Græcis *διάνοια*, nobis *ratiocinatio*

natio est, quæ ipsa homines a reliquis animantibus longissime sejungit, & ad inveniendas præclaras artes regendumque orbem idoneos, quin imagini divinæ reddidit simillimos. Disputat hinc de quatuor ratiocinandi modis, *exemplo*, *enthymemate*, *inductione*, & *Syllogismo*, hisque negat inveniri posse plures. Sigillatim singulos expendit, & quantum inter se gradu differant, luculentis exemplis illustrat. Docet inde, quid verum & falsum, quid credere & non credere, quid dubitatio, quid certum, quid necessarium, quid probabile seu apparens, quid opinio & scientia, quid voluntas & appetitus, quid virtus & ars, quid admiratio, cogitatio, compositio ac resolutio, denique quid sit instinctus naturæ, & unde contingat sæpius, ut in ratiocinando intellectus se ipsum fallat, & a veritate longissime aberraret. Addit his multa de somno tam naturali, quam violento, de somniis, horumque divinatione a causis naturalibus non semper arcessenda, (ubi lectu inprimis dignissima sunt, quæ de M. ANT. FLAMINII & PETRI BEMBI miri eventus somniis non vano rumore accepta refert,) de vigilia, insania, amentia, melancholico humore, de nervis in cerebro ad intelligendum destinatis, de visus & reliquorum sensuum instrumento, de diversis hominum ingeniis, studiis, & inclinationibus, deque naturali Philosophorum, Poetarum, Mathematicorum, Musicorum, scurrarum gerrarumque dispositione. Habes in compendio, quæ de Intellectione humana libris binis complexus est Philosophus noster. Legenti cuique patet, maximam eorum partem cum ARISTOTELIS de intellectus nostri viribus sententia egregie convenire. Accessere tamen haud pauca, nec ARISTOTELI olim, nec Philosophorum, sive veterum, sive recentiorum, ulli disputata antehac. Fidem dictis nostris habebit, quisquis in legenda hæc FRACASTORII opella, non adeo jejuna & exsucca, horas aliquot collocaverit, & momenta ejus omnia accurate diligenterque ponderaverit. Libellus alter generatim agit de Anima, tam

ea, quæ animantibus singulis vitam & calorem præbet, quam quæ hominum est propria, ceterisque multo nobilior habetur atque excellentior. Dubito, an is ad palatium futurus sit illis nostri seculi Philosophis, quibus nihil placet in rerum non Philosophicarum tantum, sed quarumcunque tractatione, nisi quod ex clarissimis certissimisque petitis principiis, telis nullis, nullo argumentorum robore possit impugnari, & plane sit, ut vocare amant, demonstrativum. Hos enim ipse a lectione libelli sui severe verbisque gravissimis arceat FRACASTORIUS *sub init. libri.* De animo nostro, inquit, cum futurus sis sermo, præparandus prius ille est, ut de se ipso verba audiens bene recteque audiat, - - - deinde ut *5* duritiem severitatemque illam vel Stoicam, vel etiam Peripateticam exuamus, ut nihil velimus admittere, nisi quod iis rationibus assertum comprobatumque fuerit, quas demonstrativas consuevimus appellare. In omnibus enim illas expetere, iniustum profecto est. Fatendum tamen est, omnem ab eo navatam operam, ut, neglectis iis, quæ solam veritatis haberent speciem, veris omnia certisque, si fieri id posset, rationibus muniret. Dicitur hic liber, cum potissimam ejus prætem faciant, quæ de animæ humanæ immortalitate differuntur ibi, oppositus POMPONATIO, præceptor FRACASTORII, quem fama olim fuit libro suo de *Immortalitate anime humane* omnem animæ nostræ dignitatem ivisse oppugnatum. Cum vero explorata satis res sit, a POMPONATIO id unum actum, ut, rationes ab ARISTOTELE prolatas in libro *I. de Anima* ad probandam animæ immortalitatem haudquaquam sufficere, ostenderet, FRACASTORIUS autem plura & graviora, quam ARISTOTELES, cum in rem argumenta congesserit, & suo in ratiocinando usus sit ingenio; parum, meo judicio, ad POMPONATIUM spectare dicta FRACASTORII videntur. Hujus, ut paucis rem omnem expediam, eo redit sententia, homines cum angelis ita creatos esse, ut cognoscere creatorem suum, ut perpetuo contemplari, amare, colere, atque imitari possint; in

eo summam eorum positam esse felicitatem; voluisse Deum, ut, qui ipsum cognosceret, hac cognitione delectari in omne ævum posset; datum id esse angelis, etsi eorum natura longe sit imperfectior divina; nullam fuisse causam, cur non idem daretur homini, urpote ab angelis non nisi corpore & exiguo intellectu-
 ais gradu distincto; conjungi cum re corporea, hoc est, mortali, a creatore potentissimo sapientissimoque facile potuisse rem incorpoream, ita comparatam, ut æternum viveret, & soluta corpore suo, angelorum consequeretur immortalitatem. Alia deinde colligit ex motu animæ, qui per se contingit, & a motu, qui in rebus ceteris per accidens inest, multum differt; Peripateticorum de animæ immortalitate sententiam operose exponit, & subtiliter dijudicat; eorum denique, qui negant immortalitatem animæ, speciosissima nec exigui momenti argumenta strictim percerens, graviterque diluit. Quæ omnia cum non ex meris Scholasticorum triceis, sed ex ipsis Philosophiæ sublimioris hausta sint fontibus, satis superque declarant, Philosophorum numero eximendum FRACASTORIUM non esse.

(b) Magni æstimata a FRACASTORIO studia Mathematica, vix sibi persuadeat, qui verba ejus, non sine quadam Mathematices contumelia prolata, legerit *sub init. lib. I. Dial. de Intellect.* Ita enim ibi: *Mathematicæ (disciplinæ) tametsi certitudinem quandam præstant, & multa etiam docent; circa tamen humilia quadam & haud magni facienda versantur.* Moverent hæc mihi profecto stomachum, si Mathematicam profiterer. Parum aberat, quin diceret plane, puerilia tractare Mathematicos. Horrendum scelus! siquidem in rebus gravissimis nobilissimisque se occupari, & in res disciplinasque omnes sibi jus esse, acriter contendunt viri illi boni ac venerabiles. Imperare mihi non possum, ut serio hæc dicta putem ab homine rerum Mathematicarum amantissimo. Suo enim ipse exemplo docuit; in unoquoque doctrinæ genere capi insignem ex Mathesi emolumentum posse. Certe in iis disciplinæ hu-

M

jus

jus partibus, in quibus ad numeros & mensuram res omnis redit, FRACASTORIUM non fuisse hospitem, scripta ejus testantur pleraque, in quibus mathematica sepiissime concludendi ratione & argumentis usus est ejusmodi, quæ in definiendis rerum proportionibus & emetiendis locorum distantis multum utilitatis præstare solent Geometris. Et si partem Mathematicos Astronomiam dicis; non video, cui majori jure gloriosum Mathematici nomen tribuendum sit, quam FRACASTORIO. Nam fuit hæc ex earum numero scientiarum, quibus totum se dedit, nec horas tantum subsceivas, sed maximam vitæ suæ partem impendit FRACASTORIUS, merito hinc *Astrologie omnis peritissimus ab Aut. Anon. Vitæ Frac. p. 7, & JAC. AUG. THUANO in Histor. lib. IV. ad ann. 1547. p. m. 207, & Astrologus eminentissimus* vocatus a NIC. REUSNERO in *Icon. sub lit. o. 1.* Venuustum est BASILII ZANCHII, quo luit in FRACASTORIUM Astrologum, carmen in NIC. REUSNERI *Icon. l. c.*

*Fraitori venerande, Deum te munere gaudet
Italia, & Grajum provocat omne decus.
Mirantem te perspicuo deduxit olympo
Uranie, & celi sidera nosse dedit. &c.*

Nimirum in ea FRACASTORIUS fuit sententia, nobilissimam existimandam esse hanc scientiam, & dignam, quæ inter præcipuas censeatur, tum quod circa cælum & divina illa versetur corpora, quæ sidera appellamus, tum quod Mathematicæ disciplinæ subjecta, ex certissimis magna ex parte ratiocinetur, ut patet ex *Prefat. ejus ad Homocentrica.* Prosequendi hæc studia occasio frequentissima data fuit FRACASTORIO in monte Caphio, ita a natura comparato, ut in summis ejus fastigiis spatiosissimæ cæli regiones commode circumspectari possent. Huc cum animi causa frequenter diverteret Noster, invitatus amoenitate & salubritate loci; ne in otio honesto otiose viveret, Musis suis in solitarii secessus societatem vocatis, alia alio

tem-

tempore agens, crepuscula noctesque continuas in solerti cæli siderumque contemplatione transegit, teste JO. IMPERIALI in *Mus. Hist.* p. 16, & *Astrologiam scientissime pertractavit*, ut verba sunt FRANC. POLÆ in *Elog. Frac. l. c.* Hic igitur, tanquam ex specula, non solum futuras prospiciens tempestates, sed propriam etiam cujusque sideris regionem motumque probe animadvertens, eam rerum cælestium comparavit sibi notitiam, ut, quæ incognita ante, aut lippientibus eorum, qui plagas cæli perquisiverant, oculis observata fuerant, melius ipse rectiusque definire, & magno eruditorum plausu res supra orbem terrestrem constitutas sciverit explicare. Nam cum divina ejus in judicando vis esset, & assidua meditatione, quæ multum valet in hoc studiorum genere, nihil non posset exquirere, penitusque cognoscere; eorum, quæ ad ornandam illustrandamque hanc scientiam pertinent, defuisse ei dicendum est prorsus nihil. Unde nec judicio suo fallitur THUANUS, qui præclare de FRACASTORIO lib. XII. *Histor. ad ann. 1553. p. in. 576:* *Ad exactam Mathematicarum artium, ac præcipue Astronomiæ, quam & doctissimis scriptis illustravit, cognitionem summum judicium, & admirabile ingenium attulit, quo multa ab antiquis aut ignorata, aut sæcis accepta adinvenit, & explicavit.* Conf. & TEISSIERIUS in *Elog. T. I. p. 169.* Dum scripta FRACASTORII Astrologica memorat THUANUS, *Homocentrica* ejus procul dubio (plura enim non extant) intelligit, profundæ eruditionis opus, magno compositum ingenio, doctrina refertum multiplici, singulari limatum industria. Ex hoc velut ungue leonem discas. Exiguo libello, quicquid in re Astronomica sublime ac divinum est, complexus videtur FRACASTORIUS. Certe si ex illa, qua scriptus est, ætate æstimetur, plane incomparabilis dicendus est. Nihil vulgare in eo, nihil sæculi tenebris infuscatum, nihil per somnum, aut inani conjectura ementitum. Videas ubique in rerum gravissimarum consideratione occupatum Astronomum, videas univer-

fas cæli partes speculantem, videas quasi per ipsa sidera errantem, & singulorum cursus ordinesque curiosius notantem. Ita non potuit non facile contingere, ut in multis situm alium, vias causasque alias deprehenderet, ac deprehendisse sibi visi fuerant ante FRACASTORIUM quamplurimi. Si quis sit, qui nimium me Operis Fracastoriani laudatorem putet, is, velim, graviorum judicum colligat sententias, & ex illis, quam parum hæcenus dederim amoris FRACASTORII, intelligat. Unum proferam exempli loco M. ANT. FLAMINIUM, ingentis famæ Philosophum; quo audito, negabis, opus esse pluribus. En, quam eleganter ille & honorifice de FRACASTORIO in *Paraphrasi in Aristotelis lib. XII. de prima Philosophia. p. 45. edit Paris: Agendæ sunt immortales gratiæ Hieronymo Fracastorio, viro omni liberali doctrina politissimo atque perfecto, qui, cum a Turriano, homine sibi amicissimo, nonnulla semina ejus disputationis accepisset, ex iis pulcherrimos atque uberrimos foetus propagavit, edito libro divino & plane cælesti, in quo eorum omnium, quæ in cursibus stellarum admirabilia, & quasi contra rationem accidere videntur in cælo, tam luculente, tamque subtiliter causas persecutus est omnes, ut ex iis locis venisse, non ut eas ipse reperisse videatur, ita omnia quasi ante oculos ponit, ita nihil unquam occurrit, quod cum physicis rationibus & principiis, ac progressionibus naturæ, non mirabiliter consentiat. Itaque magni hujus viri admirabile ingenium & excellentissima doctrina Astrologiæ Philosophiæque disciplinas, multa jam sæcula graves inimicitias inter se gerentes, felicissime reconciliavit, easque tam arcto necessitudinis vinculo conglutinavit, ut nullius ingenii calliditas unquam futura sit tanta, quæ possit amplius earum amicitiam dissociare. Quocirca si sententias Eudoxi, & Callippi, atque iis etiam longe meliora de numero globorum cælestium, deque disparibus eorum motionibus intelligere aveas, ostendimus tibi fontem, unde possis uberrimam earum rerum haurire scientiam, & honestissimam situm admirabili cum voluptate resinguere. Neque*

fore

fore quinquam puto, qui non in eo cum FLAMINIO consecra-
 tia, opus hoc ob varium & multiplicem, quem attulit ei FRA-
 CASTORIUS, ornatum omni laude esse dignissimum. Dedit
 imprimis operam Noster, ut rationibus ex rerum naturalium
 scientia petitis, quas secure antehac neglexerant Astronomi,
 robor nervumque adderet iis, quæ de motu & conditione side-
 rum diversa ipsi fuerant explorata. Negavit enim quinquam
 dici posse Astronomum, qui non scrutatus diligenter naturam
 sit, nec cognitionem istam cum astrorum speculatione arctissi-
 me conjungeret. *Quod si quedam, ait Cap. 1. Op. huj. a
 naturali Philosophia nobis petita fuerint, nemo existimet, aliena
 nos persequi. Quin Astronomia partim quidem mathematicæ di-
 scipline, partim & naturali subiecta est.* Multis eo gratior erit
 libellus, quo magis a veterum vestigiis remotus, & in nova stel-
 larum omnium formanda oeconomia fuit occupatus. Mire-
 ris, tenebricosa illa ætate fuisse aliquem, qui suo tantum confi-
 deret ingenio, ut in rebus subtilissimæ disquisitionis majora,
 quam prisca Philosophi, tentaret, & in veritatem inquirendi
 rationem iniret plane a veterum instituto alienam. Sed ita fuit
 ingenium FRACASTORII, ut servile haberet nihil, & nobili
 quidam gloriæ cupiditate incensum, suæque virtutis conscium,
 multum operæ poneret in veritate ab ineptis hominum com-
 mentis liberanda. Qua in re suo satisfecit officio, idque
 ipsum præstitit, quod omnibus hominibus incumbere, sapien-
 tiores intelligunt. Non ita omnia scire datum maioribus no-
 stris, ut, qui nostris temporibus nova excudere laborant, hi
 omnem perdere operam dicendi sint. Stipites illos, quibus
 per se detestabile videtur novitatis nomen, quasi nempe armis
 & longinquitate seculorum metienda esset veritas. Sapienter
 dicta puto, quibus suos, si qui forent, obrectatores objurga-
 vit Noster *sub finem Prefat. ad Homoc. Quosdam fore scio,
 quos novorum orbium numerus multiplicitasque offendat:*
Verum in iis, quæ nova in lucem veniunt, æquum est, non ab au-
tori-

toribus sumendum esse iudicium, sed ab iis, quæ scribuntur. Quæ lecta intellectæque si recte tradita fuerint, delectare potius, quod nova sint, quam odio haberi debent. Adversari vero majoribus nostris ea in re liceat nobis, in qua & ipsi majoribus eorum & philosophiæ omni, ac ipsi demum nature sunt adversati. Age vero, quid rei novæ sit in hoc libello, exquiramus paululum. Vexaverat a multis temporibus ingenia Astronomorum difficultis eorum, quæ circa sidera apparent, consideratio. Multa in oculis incurrerant; at singulorum causas dicere, & distincte explicare, Astronomi res videbatur perspicacissimi. Quicquid igitur eam in rem prolatum hinc atque illinc fuerat a plurimis, dubitatione non caruit penes prudentiores. Duplicis maxime generis auditæ fuerant Astronomorum opiniones. Alii ad orbis illos, qui vocantur *Homocentrici*, alii ad eos, quos *Eccentricos* appellabant, omnem redire sideralem scientiam, constanter asseveraverant. Illorum principes EUDOXUS & CALLIPPUS, horum fuere HIPPARCHUS, PTOLEMÆUS Phludicensis, atque alii. Major longe copiosiorque eorum, quibus orbis *Homocentrici*, quam quibus *Eccentrici*, placerent, turba fuit; ita, ut ætate FRACASTORII vix quisquam esset, qui ab his secessionem facere auderet. Utraque sententia maximis difficultatibus vitisque laborabat. Illa in ancipiti posita, quod apparentia circa stellas demonstrari per eam non possent; hæc facilioris quidem demonstrationis, at iniquæ nimis, & cum quadam conjunctæ impietate. Satis ita, quid reprehendendum in singulis, constabat inter Astronomos; sed, qui meliora traderet, inventus nemo fuerat. Tandem JO. BAPTISTA TURRIUS, civis & amicus FRACASTORII, maximi ac pene divini ingenii vir, & secretioris cujusdam Philosophiæ cultor, uti vocatur Nostro in *Pref. ad Homocentr.* diuturna meditatione hoc affectus est, ut duos in sphaeris celestibus motus inveniret, antehac prorsus ignoratos, quibus uteretur ad cognoscendam universam cæli machinam, & ad ea inprimis, quæ circa stellas animad-

animadvertimus, absque ullis eccentricis demonstranda. Hos, cum in eo esset, ut communicaret cum eruditis, amplissimisque illustraret scriptis; ad ipsa subito sidera evocatus, coepro invitatus destitit negotio. Moriturus autem adstantem amicum, FRACASTORIUM, magno studio rogavit, Turrianæ memoriæ amicum se præberet, & ab interitu vindicaret ea, quæ non sine maximo labore & Astronomiæ doctrinæ commodo ipsa olim excogitaverat. Quod officii genus cum negare haud posset Noster amico immortaliter de se merito, suavis etiam & consilio JOANNIS MATTHÆI GIBBERTI, Veronensis Episcopi, ad id excitatus; curam cogitationemque omnem in studia Astronomica convertit, coeprumque a TURRIO opus præstantissimum tam perfecit egregie, ut non solum inventa ejus singula, solidis principiis innixa, in elegantem quandam concinnamque formam redegerit, & erudito, quem *Homocentrica* inscripsit, libello complexus sit, sed illis etiam præclara multa, a TURRII ingenio quodammodo diversa, adperserit, planius quædam distinctiusque exposuerit, quædam limatius poliverit, atque sic gravissimo & post hominum memoriæ utilissimo labore feliciter sit perfunctus. Hæc leviter commemorasse sufficiat, ne, per singulas libri paginas eundo, & universa, quibus novam sententiam confirmavit Noster, dinumerando argumenta, rem agere huic parum accommodatam instituto, aut ab ipsa operis egregii lectione diligentes, quibus hæc scribimus, Astronomiz sectatores videamur avocare.

(c) Cum satis inter omnes constet, Astronomiz & Cosmographiæ studia commune quoddam habere vinculum, & quasi cognatione quadam inter se contineri; non est, cur miremur, utriusque scientiæ æquali capto amore; nec minori studio in orbis hujus terrestris, quam cælestis, cognitione defudasse FRACASTORIUM. Manifestius tamen, quid in Astronomia, quam quid in Cosmographia, præstiterit, ex scriptis ejus cognoscimus. Parum enim in his ad verum terrestrium noti-

notitiam, & si qua sunt, ita videntur comparata, ut exigua scribendis illis opus fuerit artis Cosmographicæ peritia. Unde animi magis causa, quam ut hac scientia jactaret se coram eruditis, id studiorum genus a FRACASTORIO tractatum puto. Conjicere illud vel ex eo possis, quod in Caphio maxime secessu horas otio destinatas Cosmographicis negotiis consumisset, ut refert JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 16*, & FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* Utque ostenderet, non deesse sibi ad hæc studia ingenium, ipse manu sua fabricatus est singulari artificio globos ligneos, quibus universi orbis ambitum ad amissim descripsit, & locorum omnium regionumque intervalles & dimensionibus notatis, elegantem hujus, quem inhabitamus, machinæ imaginem repræsentavit. Cujus rei testes sunt JO. IMPERIALIS *l. c.* & FRANC. POLA *l. c.* Eundem laborem infumit tornandis novi orbis, a Lusitanis olim & Christophoro Columbo detecti, globulis minutioribus, in quibus artem fuisse singularem, testatur HIERON. GHILINUS in *Teatr. & huom. letter. sub Frac.* Plenius de his edoceat Lectores *Autor Anon. Vitæ Frac. p. 5*; qui optimam eorum, ut videtur, habuit notitiam. Ex minoribus, inquit, omnibus disciplinis, in unam Cosmographiam incumberebat: quam tanto studio colere consueverat, ut, gravioribus quandoque studiis intermissis, terrarum omnium ab Lusitanis primum in oriente, mox a Columbo in occidente nostro seculo inventarum descriptiones, & loca, ligneis orbibus ad amissim affabre factis, altitudinum & latitudinum adhibitis dimensionibus delinearet. Fabrorum genus, si quodquam aliud, nobilissimum, & a grege communi separandum longissime.

(d) Ne quicquam eorum, quibus virtutis & exquisitæ doctrinæ laudem reddere posset illustriorem, temere videretur neglexisse; peragratis sublimiorum scientiarum campis spatio-sissimis, in suavia Musarum vireta se contulit, &, ut præstanti Romanorum eloquentiam oratione exprimeret, multum
tem-

temporis lectitandis Autoribus Latinis impendit FRACASTORIUS. Neque tamen unquam ei fuit in animo, tumido illi hominum generi, quos magnifico nomine Criticos aut Grammaticos, aut, si mavis, Dictatores verborum appellamus, umbratilis doctrinæ gloriam præripere, & fastidiosis verborum ac literarum contortionibus insensescere. Haud enim ad delirationes ejusmodi supperebat ei otium, quippe nobilioribus negotiis disento; neque, si in his nugis annos consumeret, facturum se aliquid putabat, quod sit operæ pretium. Intelligebat etiam, eorum, qui in has tenebras studiorum se conjecerant, copiam jam esse tantam, ut sua facile carere illi ope possent. Satis igitur habuit, si id impetraret diligenti Autorum lectione, ut ne barbara esset, qua uteretur in scribendo, dictionis ratio, sed uberrate quadam & elegantia se probaret legentibus. Id quod præstitum ab eo est (si quid meum valet judicium) tam feliciter, ut, cum primum libros ab eo editos propius cognoscere mihi datum fuit, in eam adductus sum opinionem, nihil scribi illis temporibus potuisse rotundius, nihil ornatius, nihil, quod magis deceret virum doctum, civem Italum, Medicum in arte sua non vulgariter versatum. Etsi enim odiosos & exquisitos nimis, quibus pingunt sermonem Rhetores, colores parum curavit, rebusque magis, quas pertractaret, quam verbis, quibus ornaret res quasque, intentus fuit; operam tamen dedit, ut nativus orationi lepor, non adscitus decus, mollis gratia & concinnitas inesset, aptus & naturalis dictorum ordo, aperta sententiarum perspicuitas, gravis verborum circuitus & quasi orbis esset, & suis omnia adstricta numeris, legentium maximopere aures animosque permulcerent. Abundavit adhuc mira sermonis latini copia, ita, ut, quæ difficiliter reddi latine, nec ab antiquis peti posse scriptoribus viderentur, qualia non poterant non in subtilioris argumenti scriptis ejus obvenire bene multa, verbis nosset dilucidis, aptis, & latinis maxime exprimere; tantum abest, ut quicquam hic

N

vale-

valeat calumnia ANT. TEISSIERII, Romanz linguæ inopiam exprobrantis FRACASTORIO in *Elog. des bom. sav. T. I. p. 173.* Neque tamen dissimulandum, vel seculi labem, vel rerum, quæ scribendi materiam dedere, inamoenam subtilitatem in causa interdum fuisse, ut immemor sui, & artis suæ deceptus barbarie, horridis & invenustis orationem vocabulis ac dictionibus deformaret, & ab ea, cujus sapius præbuit se amantissimum, multum degeneraret sermonis elegantia. Quod etsi facile condonari potest homini gravissimis meditationibus quasi sepulto, & rebus dictu difficillimis implicato; limatissimis tamen scriptis ejus quandam omnino maculam adspersit, fastidiumque parit delicatis auribus. Quis enim, nisi forte inter barbaros natus, tolerare facile possit illa portenta verborum, *acuitas, fabulamentum, putrefactio, alteratio, certitudo, infectio, solutivus, imputrescibilis, mundificus, scarificus, incorruptibilis, factivus, adfavere, ubi aliquantisper (a nobis) immoratum est, unusquisque oportet*, & similia, quæ nostri quidem seculi Medicis deamari & in elegantis poni scio, a FRACASTORIO vero, politioris sermonis alioqui studiosissimo, in pretio quodam habita, & reclamante Latio usurpata, miror fere, & plane doleo. Sed hæc artis culpa sit, adeo morosa, ut ne cives quidem Latinos, omni sermonis copia instructos, loqui latine patiatur. Superfunt tamen, quæ sine nota dimittere non possum, alia, ejus scilicet indolis, ut soli imputanda videantur FRACASTORIO. Quis nescit, a simplici & continuo scribendi genere multum differre poeticam per Dialogos scribendi rationem, atque ei, qui de re gravi disputare per colloquia instituit, illud esse comprimis agendum, ne severam docentis personam induat, sed ut rem, per se nimis gravem, verborum sententiarumque floribus conspergat, & molli sermonum conjunctione jucundiores suavioremque efficiat; quod egregie, ut scimus, in suis Dialogis præstiterit PLATO, LUCIANUS, atque TULLIUS. Memor esse hujus legis debebat FRACASTORIUS, cum

cum ad scribendos *de Poetica, de Anima, & de Intellectione*, Dialogos tres animum applicaret. Storiæ de anima & intellectione argumentum videbatur, nisi salibus aliunde adscitis condiretur; illi vero de poetica, molli per se atque eleganti, non poterat non maiorem dare gratiam suavitatemque dialogus. At frustra quæras id, quod suave est, in singulis. Mihi certe meus hic non satisfacit FRACASTORIUS. Docti mehercule libelli singuli, & digni FRACASTORII ingenio; sed tales esse poterant absque Dialogo. Omnia in illis agnosco; id ipsum, quod Dialogi est, vehementer desidero. Quæ sit virtus Dialogi præcipua, quam occulta illi vis inesse debeat, ut placeat lectoribus, dixeris, ignorasse bonum Medicum. Si eo demum redit nervus omnis Dialogi & venustas, ut interrogationi sua subjecta sit responsio, pulcherrime officio suo perfunctus putabitur Noster; at multum vereor, ne, parum id facere ad delectandum, complures existiment. Deme interrogantis personam; Philosophus supererit idem, quem ex cathedra graviter olim dicentem auscultasti. Et, si prompti ad somnum oculi sunt; hic, crede mihi, secure dormies. Certe unus ille puerulus, fidibus suis & inopportunis cantionculis, quas immiscere colloquiis solet, vix, puto, reducet te ad alacritatem; aut, si reducet, tacente illo, ad somnos tuos redibis. Adeo sine vita & vigore omnia; nullus rerum, quæ suavitatem habent, delectus, nulla vicissitudo; nihil, quod naturam imitetur, & eorum, quos vulgo cernimus de rebus obviis sermones miscere, ingenio conveniat. Atque hoc vitio vel maxime laborare Dialogum *de Poetica*, vix, ut credat, imperabit sibi, qui FRACASTORIUM ipsum novit poetam tam excellentem, cujus partes hæ erant potissimæ, ut non tam docte & subtiliter de arte sua, quam dulciter inprimis molliterque dissereret.

(c) Venio jam ad illud, quod unum, si nihil præterea egregium & singulare esset in FRACASTORIO, efficere quam

maxime posset, ut honore summo prosequeretur memoriam viri incomparabilis, dignumque existimarem, cujus laudes præclaras amplissimis posteritas commendaret monumentis. Inusitatam ejus in carminibus condendis artem & præstantiam intelligo, quæ non viventi solum admirationem apud omnes gratiamque conciliavit, sed mortuo etiam illam gloriæ, qua in hunc usque diem inclaruit, peperit immortalitatem. Etenim cum ita a natura comparatum suum nosset ingenium, ut, si vellet ipse, carminis suavitatem Poetas posset superioris ætatis omnes longissime post se relinquere; dandum aliquid ingenio, & jucundo Musæ Calliopes, dum liceret, fruendum putavit commercio. Existitne igitur, dicis, aliquando Medicus, quem non puderet, Poetam dici? Existit sane, & talis quidem existit, qui dici Poetarum princeps cuperet. Res mira & vix audita antehac. Parum ii, qui pharmaca & emplastra amant, laurum curare Heliconiam solent; parum hæc ad palatum illis, parum ad stomachum. Non me fugit, quantum operæ, ut in Parnasso locum daret Medicis, infumferit THOMAS BARTHOLINUS, ipse Medicus, edito *de Medicis Poetis* libro singulari; sed illud etiam scio, frustra infumtam ei operam. Accedere, quæso, propius jube numerosam illam, quam sistit THOMAS, Medicorum turbam, & recitantibus carmina sua aures præbe; omnes dixisse aliquid, cecinisse, præter FRACASTORIUM, horum putabis neminem. Miserum me, si quis hæc prolata credat in summorum virorum contumeliam. Medici sint consummatissimi; modo non Poetas se venditent. Tantum ego semper, tamque spatiosum artis, quam profitentur, ambitum, tam plenum curarum & laborum negotium judicavi, ut, qui ad Medici excellentis nomen adspirare in animum induxerit, eum per omne vitæ suæ tempus hac in arte elaborare pertinacissime, & a dulciorum literarum studiis necesse sit penitus abstinere. Unde hoc majoris admirationis rem existimo, in illis literarum tenebris inventum esse FRACASTORIUM.

CA-

CASTORIUM, qui non solum medicinæ principatum omnium teneret consensu ac suffragatione, & commune esset ægrotantis patriz oraculum, sed in poesi etiam tantos simul faceret progressus, ut dies noctesque omnes in poetarum veterum posuisse lectione videretur. Fallitur profecto is, qui sola natura & ingenio fingi poetas, & ad poeticos afflatus divinosque spiritus redire in poesi omnia existimat. Doctrina multiplici & continua exercitatione opus esse poetæ, non ignorant, qui ad artis hujus vere divinæ laudem aliquam magno animo contendunt. Habuere igitur, cur obstupescerent ad tantæ rei exemplum, & artes adeo dissonas, adeo laboriosas, ab eodem homine tam excellenter fuisse pertractatas, vix credibile existimarent *Autores Ephem. erud. Essais de Literat. an. 1702. Nov. p. 287.* De Medicinæ, qua inclaruit, peritia dictum est suo loco; jam poetam lustrabimus. Ubi nihil me posse in laudes FRACASTORII asserre novi video, quod non allatum siquidum viris doctissimis, & poetices apprime gnaris. Quisquis enim FRACASTORII poetæ injecit mentionem, omnes in eum laudum & præconiorum cumulos congeffit. Non in prædicando nimius est ADR. BAILLETUS, dum poetarum recentiorum præstantissimis accenset FRACASTORIUM in *Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 216. ed. nov.* Idem ei scribit elogium acerrimus alioqui poetarum censor, JOSEPH. JUST. SCALIGER in *primis Scaligeranis p. 84.* Præstantissimus poeta dicitur BERNARDINO SCARDEONIO in *Histor. Patav. lib. II. class. 5.* & poeta incomparabilis SIMONI FORNARO in *Notis ad Ariasti Orland. lib. ult. Stanz. 15.* Magnificus præ aliis FRACASTORII laudator est ONUPHR. PANVINIUS, poetam omnium, qui post Cæsaris Augusti tempora unquam toto terrarum orbe omnium consensu fuerint, procul dubio maximum appellans in *Antiqu. Veronens. lib. VI.* Cui perquam simile est judicium JAC. AUG. THUANI, cui summum poetices fastigium consecutus videtur FRACASTORIUS in *Histor. lib. XII. ad ann. 1553. p. 576.*

Proxime ad hos accedit BERNARDINUS PARTHENIUS, scriptor gravissimus, qui poetarum sui temporis principem locum occupasse eum fateatur, & ornatissimum politissimumque nuncupat lib. II. de Poetica imitatione. Fuere alii, qui non recentioribus solum poetis superiorem longe, sed & parem maxime antiquis judicarent. Quo spectant, quæ honorifice de FRACASTORIO dicta sunt ab Aut. Anon. *Vite ejus* p. 1: *Non antiquorum modo civium suorum Catulli & C. Plinii gloriam emulari, sed omnes prorsus nostræ & superioris ætatis homines præstanti omnis doctrinæ laude, & eximia in pangendis carminibus gloria longo intervallo superare contendit.* Quæ Autoris Anonymi verba dum integra repetit tanquam sua JAC. BURCKHARDUS in *Medico human. stud. vindic.* p. 6, in eadem se versari sententia, manifesto declarat. Si ab *Autorum Ephem. Erud. Journ. Litter. de l'année 1717. T. IX. P. 2. p. 266*, suffragio res pendeat, tam carminis gravitate, quam foecunditate ingenii PALINGENIO, PONTANO, CAPICIO, & AONIO VERULANO superior longe putandus est FRACASTORIUS. Multum inprimis dedisse amoris FRACASTORII videtur JUL. CÆS. SCALIGER, gravissimi judicii & maximæ autoritatis Italus. Is, arcto quodam amicitiz vinculo junctus Nostro, carmina amici sui legit cum voluptate, & eorum facile agnovit præstantiam. Ut taceam enim, eodem, aut majori, ut patet ex libro VI. *Poetices Cap. 1*, in pretio habitum ab eo FRACASTORIUM, quam PALINGENIUM, AONIUM, POLITIANUM, VIDAM, PONTANUM, SANNAZARIUM, aliosque, quos ipso cuivis veterum comparandos, multis sed non ignobilibus anteposendos duxit; quanti fecerit poetam egregium, ex eo abunde cognoscimus, quod *ibid. Cap. 4*, nihil plane in ejus carminibus a se desiderari, & admirationi potius esse locum, quam castigationi, fateatur, nec dubitet *Poetarum post Virgilium vocare præstantissimum.* Cujus judicium, cum sit poetæ de poeta, Medici de Medico, civis de cive, suspectum quadammodo videtur GERH.

GERH. JO. VOSSIO in *Institut. Poetic. lib. I. Cap. 3. §. 2. p. 51. Opp. ejus.* CONF. ADR. BAILLETUS in *Jug. l. c. p. 216.* Neque fuisse quenquam inter cives & æquales FRACASTORII, qui non viventi summam poeseos laudem deferret, haud obscure docet *Decretum publicum, pro erigenda Fracastorio statua marmorea sancitum a civitate Veronenli, & ab ANGELO ZAVARISIO, scriba publico, consignatum, Operibusque FRACASTORII præfixum, ubi, communi civitatis voce, humaniorum literarum scientia, & inprimis poesi, sicuti multos ex veteribus, ita omnes, qui post annos mille quingentos aliquod in eo genere scribendi nomen habuere, superasse perhibetur.* Felix igitur in eo putandus est FRACASTORIUS, quod æstimatores carminum suorum & præcones nactus est tales, quales eorum maxime dignitas postulabat & præstantia. Sunt enim in his virtutes tam variz tamque singulares, ut parum delicate sapere necesse sit eum, qui non antiquorum poetarum expressam in illis deprehendat imaginem. Quod ad dicendi genus, & externum carminis ornatum, tantam esse in poesi FRACASTORII eloquentiam, tantam dicendi vim & facultatem sermonisque puritatem, ait JAC. BOISSARDUS in *Icon. p. 129, ut æterna laude non sine causa ad celum evebatur, ob eamque rem a multis divinus vocetur Fracastorius.* Illud vero, quod divinum est in poesi, & animam carminis recte dixeris, illum concitatiorem mentis impetum, illam fabulæ venustatem, maximopere in FRACASTORIO suspexit BERNARD. PARTHENIUS, in *fabulis fingendis excellentem, & natura sublimem prædicans l. c. BAILLETO l. c. p. 218* admirabilis in eo inprimis videtur Poeta nosse, quod in promptu semper habuerit ingenium, & in quamque illud partem flectere, atque argumento, quod versibus susceperat pertractandum, eleganter accommodare sciverit; quo ipso factum putat, ut, licet ad sublime maxime scribendi genus ingenii ferretur impetu, posset tamen, quandocunque veller, remittere fervorem, & ad mollem se componere simplicitatem.

Ean-

Eandem BAILLETUS prolatam dicit sententiam a J. L. GUEZ DE BALZAC in *Epistola quadam ad Jo. Capellanum* sermone ipsi vernaculo data anno 1640; sed monet celeberrimus DE LA MONNOYE in *Notis ad Bail. Jug. l. c. p. 219*, non exstare BALZACII ad CAPELLANUM epistolam, ex qua tale quid cognosci possit, nec fidem alleganti habendam BAILLETO. Ego, si quid addere fas est tantorum virorum iudiciis, recentiorum poetarum, fateor, scire me neminem, quem sive celesti mentis impetu, sive inventionis robore, sive gravitate sententiarum, sive denique verborum suavitate & delectu, cum antiquis æque putem comparandum. Nusquam ingenio vim illatam, nusquam humile quid & ignobile, nusquam poetam deservescentem, aut a vigore suo degenerantem videas. Pleni ubique & graviter sonantes numeri, versus compositi & rotundi, summum in fingendo artificium, acre in excogitando acumen, nobile in concinnando studium, mira in dicendo gratia, exquisitus lepor, incomparabilis venustas. Quæ carminis virtutes, per se insignes & eximix, tanto illustriores in FRACASTORIO excellentioresque fuerunt, quanto majoris laboris opus fuit, argumenta parum poetica & suavitate fere omni destituta, qualia fuere, quæ decantata sunt a FRACASTORIO, sat multa, resque siccas & inelegantes condire iisdem, atque tales efficere, ut legentibus non possent non voluptatem afferre atque delectationem singularem. Non ignoro quidem, esse & in nostri Poetæ carminibus alterum altero præstantius, alterum altero venustius, nec æqualem singula nitorem præ se ferre; ex omnibus tamen nullum memini obvenisse mihi, quod non deceat autorem suum, nec iis ornatum sit, quas memoravi, virtutibus. Existimamus ita de poetæ FRACASTORII ex paucis, quorum notitiam habemus, carminibus. Forsitán maior parta ei hoc nomine gloria fuisset, si, quæ scripsit unquam, in lucem prodiiissent singula. Etenim plura longe ab eo sunt composita, quam adjecta leguntur. *Operibus* ejus junctim editis.

tis. Cujus rei culpa cum penes solum sit FRACASTORIUM; non suz satis prospexisse samz videtur; parum similis in eo nostri seculi verificatoribus, qui malint omnia, quam Musz suz nugas illas, testes furoris sui, perdere. Sibi poeta fuit, non aliis; & pascere his deliciis animum, non splendidum Poetæ nomen aucupari, aut gratiam captare Mæcenatum voluit. Diffusum sibi ipsi, diffusum arti suz crederes; adeo cavit sollicitate, ne in hominum venirent conspectum, quæ divino impetu effuderat, carmina aureola. Solebat, si qua luserat versibus, illis abdicare se statim, nec concedere, ut eorum apud se vel archetypum exstaret. Unde nec impetrari ulla ratione a vivente potuit, ut vel ipse in lucem daret integrum carminum suorum volumen, vel aliis, operam suam ea in re offerentibus, annueret. Factum hinc est, ut carminum lectissimorum, Epigrammatum inprimis & Odarum, quæ, etsi typis non mandatæ, privato tamen legentium plausu fuerant exceptæ, ingens numerus, incredibili posteritatis jactura, communem expertus sit rerum humanarum sortem. Ex quibus *Citriorum præsertim Epigrammata, & perennis samæ Odas, tenera quadam ac prædulci ad Malsesenum suavitatem decantatas, ac nusquam apud amicos repertas*, periisse vehementer dolet *Autor Vitæ Frac. p. 8.* Neque hæc ipsa, quæ quasi ex naufragio servata nobis, pauca nempe & molis admodum exiguæ, unquam cum orbe erudito fuissent communicata, nisi colligendis illis undiquaque & nescio qua terræ parte protrahendis singularem amici FRACASTORII curam operamque impendissent. Vid. idem *Autor Vitæ Frac. l. c.* & ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. l. c. p. 215.* Tanto igitur hæc nobis cariora esse debent, quanto majori cum labore injuriæ temporum erepta, & transmissa sunt ad posteros. At ejusdem fuisse præstantiæ reliqua, quibus carere jubemur, nulum est dubium, si talem in illis se præstitit, qualem esse debere poetam omnem ipse docuit in *Dialogo de Poetica*, quem *Naugerium* inscripsit. Ex hoc enim constare cuilibet luculenter

potest, ipsa doctrina & scientia artem poeticam complexum, & optime edoctum ea fuisse FRACASTORIUM, in quibus omne poetæ decus carminisque omnis versatur pulchritudo. Non vulgaria hic poetices præcepta tradit, sed ita comparata plane, sicut artis hujus dignitas & præstantia postulabat. Illud imprimis agit, ut ostendat, componi a poetis carmina non tam ad delectandos lectorum animos, quam ad instruendos maxime per imitationem. Qua de causa ipse dedit operam, ut, quæ scriberet, carmina non argumento minus placerent, quam compositione, & fructus inde aliquis redundare in lectores posset. Hinc et, quanta sit Poetæ a Philosopho, Historico, & Oratore dissimilitudo, quæ singulorum sint partes, quæ proprius cujusque finis, quæ dicendi ratio, quis rerum, quis verborum ornatus, quæ in enarrando, in delectando, in persuadendo & convincendo, singularis & diversa ratio, distincte & enucleate exponit. Quæ singula etsi non ea, qua par erat, gratia & suavitate sunt explicata; doctrinæ tamen & ingenii, quo ad artem hanc divinam accessit Italus noster, testimonium præbent luculentissimum. Conf. ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. III. P. 1. p. 149*, & JAC. BURCKHARDUS in *Medico bum. stud. vind. p. 6*.

(f) Fuere, fateor, ex æqualibus FRACASTORII multi carminis elegantia & insigni poeseos laude illustrissimi; attamen, deligere ex illis talem, quem majorem dicas FRACASTORIO, difficilius fuerit judicii. Poeta fuit COTTA, poeta NAUGERIUS, poeta BEMBUS, poeta SANNAZARIUS; singulis decus suum, suæ gratiæ, suæ virentis; at non tanta in his, quanta in FRACASTORIO, virtutum poeticarum copia, non robur tantum, non tam ad veterum imaginem expressa gravitas. Habuit tamen hos FRACASTORIUS laudis suæ omnino æmulos; quamvis sine invidia & obreptione. Quod ipsum in causa fuisse videtur, cur, palmarum appetens procul dubio & studiosus famæ suæ, ad tantum FRACASTORIUS artis
hu-

hujus anniteretur fastigium. Cum NAUGERIO generosa hæc concertatio coepta fuerat in Patavina, continuata in Foro-Julienſi Academia. De BEMBO autem & SANNAZARIO verba JO. IMPERIALIS in *Mus. Hiſt. p. 16* hæc ſunt: *Cum æquales ſuorum temporum naſtus eſſet* (FRACASTORIUS) *Petrum Bembum, Politianum, Sannazarium; tantos gratiarum alumnos mirabili virtutum fama ſingulos adeo concitavit, ut cum illi inter ſe, tum cum ipſo inprimis de ſumma ingenii, deque poeſeos laurea perpetuo decertarent.* Quod BEMBO & SANNAZARIO POLITIANUM addidit IMPERIALIS, exſtinctum, ut inter omnes conſtat, anno jam 1492, quo nondum ſatis maturuerat, & annos ætatis vix novem compleverat HIERONYMUS, in eo diligentiā ſcriptoris deſidero, & errorem animadverto Chronologicum. Puerilem & ridiculam fuiſſe, ſi qua fuit, cum puero FRACASTORIO POLITIANI, viri gravis, æmulationem, quis non intelligit? Neque ulla hujus rei ſive in POLITIANI, ſive in FRACASTORII ſcriptis apparent veſtigia. At de BEMBO, qui ipſe POLITIANI dicitur diſcipulus, & SANNAZARIO, obſectatore POLITIANI, res eſt longe probabilior. Hos enim tam annis, quam patria, & ſtudiorum conſuetudine, æquales FRACASTORIUS, quin & intima familiaritate conjunctos ſibi habuit. De ſingulis paulo poſt commemorabitur. Tantis igitur, tamque eximie famæ æmulis ſi ſuperior præſtantiorque dicendus ſit FRACASTORIUS; quantus ille fuerit poeta, quanto habendus in pretio, facillimum eſt judicari.

(g) Vehementer amo FRACASTORIUM, multisque recentioris ætatis poetis præſtantiffimis anteponendum puto; ineptire tamen mihi videntur ii, quos tantus tamque coævus FRACASTORII cepit amor, ut laudum ſere ſint prodigi, & maximis poetarum, quos aluit vetus Latium, illis politiorum literarum magiſtris, plane ſuperiorem dicant, certe æquali honore proſequendum. Qui ſi ſubtilius ſperent in re poeti-

ca, aut melius temperare amorem scirent, intelligerent profecto, aquilas tulisse prisca tempora, columbas nostra gignere. VIRGILIO quis gravior unquam, quis sublimior, quis diviniore Poeta? At majores FRACASTORIO, quam vati Mantuano honores desert ADAM. FUMANUS in carmine in obitum Fracastorii, obvio in *Carmin. Illust. Poet. Ital. T. V. p. 237*:

*Longe vir unus omnium doctissimus,
Verona per quem non Marones Mantuæ,
Nec nostra prisca invident jam secula, &c.*

A quo parum est dissonum JO. MATTHÆI TOSCANI in *Pe-
plo Italiæ lib. III. Epigramma*:

*Ante suo quamvis tumuit Verona Catullo,
Et fuit e claris urbibus una diu:
Astamen invidit primam tibi, Mantua, palmam
Hec non leta satis proximior gradu.
Atque aliquem, possit quem magno æquare Maroni,
Sollicita Phœbum, des tibi, voce rogat.
At Fracastorium letis excepit ut ulnis,
Plus aliquid votis dat mihi Phœbus, ait.*

Sed is ipse statim, quasi agnoscens secum, nimis datum fervori poetico, mutavit paululum sententiam, &, ut in gratiam rediret cum MARONE, carmini hæc subjecit: *Nullum, qui Fracastorio Veronensi propius ad Maronis majestatem accesserit, poetam Italia unquam protulit.* Est & aliud in promptu Itali hujus Epigramma, quod facilius tolerare possis:

*Qui Fracastorium titulo fortasse negabit,
Quem vati tribuit pagina nostra, parem,
Aut non Pieriam gustaverit ille, Marone
Quæ dempto nulli vena secunda fuit:
Aut si gustavit, nec mecum sentiat, ille
Jam penitus gustu judicioque caret.*

Vid. *Carmina ill. poet. It. T. IX. p. 334.* Qua in re neutiquam assentientem sibi TOSCANUS habet JACOBUM GADDIUM, qui
pa-

parum, ut videtur, addictus FRACASTORIO, reperiri multos ait in libro de *Scriptor. non Ecclef. P. I. p. 193* vel æquales ei, vel ex aliquorum iudicio majores omnino; in quibus numerat tam ex antiquioribus STATIUM & CLAUDIANUM, de *majestate cum ipso Marone contendentes*, quam ex recentioribus SANNAZARIUM, PONTANUM, atque VIDAM, cui ipsi prælatum a TOSCANO FRACASTORIUM, ea de causa miratur maxime, quod poetæ hujus *Christeida* non dubitaverit appellare *divinam* in *Peplo It. l. c.* Si enim hæc, inquit, *divina est, non erit carminibus Fracastorii minor majestate.* Similiter querere ex GADDIO posses, quid causæ sit, cur, rerum suarum parum constans, hoc ipso in loco contemtim adeo loquatur de FRACASTORIO, quem splendidissimo donaverat elogio, & *carminibus cedro dignis* illustrem dixerat in *Allocution. & Elog. p. 67 & 68.* Sed lites hæc meum non est dirimere, nec, quis illorum Poetarum felicius expresserit VIRGILIUM, decernere. Suum GADDIO, suum TOSCANO relinquo iudicium. Forte in utroque invenias, quod reprehendas. Unum, qui ad VIRGILII dignitatem post longos seculorum decursus proxime accesserit, dicere ego nolim FRACASTORIUM; neque tamen, cur PONTANUM ei, cur SANNAZARIUM, cur VIDAM præferam, ullam mihi videor habere causam. Ex ingenio quisque suo carmina illorum æstimet; mihi, qui meo utor ingenio, multa in illis displicent, in FRACASTORIO, parum abest, quin placeant omnia. Illud vero miror, cur unum ex multis TOSCANUM elegerit sibi GADDIUS, cui præclarum illud de FRACASTORIO iudicium exprobraret; cum nihil ille dixerit non dictum aliis, & plures dudum, nec spernendæ autoritatis viri in eadem versari sint opinione. *Apud omnes literatos, ait JAC. BOISSARDUS in Icon. p. 129, tanti sunt poemata Fracastorii, ut illa conferant cum Vergilianis.* JUL. CÆS. SCALIGERUM quis ignorat, hominem morosum in iudicando, asperum in castigando, in laudando difficilem? Hic tamen Poetarum post

VIRGILIUM optimum prædicat **FRACASTORIUM** in *Hypercritico seu lib. VI. Poetic. Cap. 4. p. 817*, & magno Maroni simillimum judicat in Epigrammate quodam, manibus Fracastorianis sacro, & ob venustatem suam dignissimo, quod Lectoribus nostris innotescat. Ita vero se habet:

*Postquam lethiferis immitis legibus ævi,
Cuncta quibus rapida mors rapit atra fuga,
Coelestes magni vultus cessere Maronis:
Nullaque tam faciles sistit imago Deos;
Quod superest, Fracastorii supplebit inanes
Sola inter cunctas fida tabella vices,*

Vid. *Carmina Scaligeri P. 1. p. 271*. Rēspexisse ad hoc **SCALIGERI** Epigramma videntur *Autores Diar. Essais de Litter. mens. Nov. 1702. p. 288*, quando, **FRACASTORIUM** ob carminum suorum cum Virgilianis similitudinem, vocatum vulgo *Maronem Italiae*, referunt. Testes plures desideras? Habes **GEORG. FABRICIUM**, decus Germaniæ incomparabile, egregie applaudentem **FRACASTORIO**:

*Prima Fracastorio debetur palma recentum:
Proxima Virgilii versibus ille facit.*

Vid. **NIC. REUSNERI** *Icon. sub lit. o*. Habes **GERH. JO. VOSSIUM**, cui poetarum post *Virgilium præstantissimus* dicitur in *Institut. Poetic. lib. I. Cap. 3. p. m. 51*. Habes **JAC. AUG. THUANUM**, qui ita exultant a **FRACASTORIO** poeticam tradit *lib. XII. Histor. p. 376*, ut ad *Virgilianam* majestatem proxime accessisse eum faterentur *emuli*. Cui simile prorsus est gravissimi scriptoris, **JO. ANTONII VULPII**, editoris carminum Fracastorianorum novissimi, judicium, quod profert in *Dedicatione Carmin. Frac. Patavii 1718 ab ipso editorum*, ubi eam scribendi carminis facultatem adeptum dicit, ut uno *Virgilio inferior*, vel *emulorum confessione*, judicaretur. Nec prætermittendum puto honorificum **FRANC. FOLÆ**, politissimi Italorum, elogium, quod tribuit **FRACASTORIO** in *Elog. Fr. l. c.*

Has

Has perillustres Fracastorii virtutes una illa splendide superavit, quam a summa & æterna Poetice glorie auctoritate, & Virgiliana carminum dignitate, omni omnium Poetarum ordine applaudente, sibi comparavit. Addi his, aliorum, ut Q. MARIUS CORRADE lib. XIII. de Lingua Latina, & DAN. GEORG. MORHOFII in Polyhist. T. I. Lib. VII. Cap. 3. §. 8. p. 1064, possent testimonia; sed quis est, qui exposcat illa? Suffragiis igitur si conficienda res sit; vides, quicquid in FRACASTORIUM tentavit GADDIUS, tentatum frustra fuisse. At cum ex pretio magis suo, quam opinione aliorum, res æstimari quæque debeat; prudenter facient, qui doctorum virorum auctoritatem curantes parum, suum hic ex iis, quæ cecinit FRACASTORIUS, formabunt sibi iudicium.

(h) Quemlibet artificem ex arte sua discimus; poetam ex numeris & cantu: FRACASTORIUM ergo, si gloriam ferre velit artis suæ, prodire foras jubebimus, & vires cantando experiri. Nec morosi erimus iudices; modo dignum quid proferat auribus nostris. Ecce, jam propius accedit; jam plestra capit; jam digitos admovet; jam vocem præparat. Cantanti favete animis; admurmurate; plaudite. *Syphilin*, de morbo Gallico poema, audite; jam satis auditum vobis exclamabitis. FRACASTORIO, non erit inter vos, qui negare audeat Poetæ decus. *Syphilin*, a *Syphilo* pastore ita dictam, quotiescunque lego; toties animum subito admiratio quædam poetæ incomparabilis, pudetque me temporum nostrorum, quæ præter unum forte, ad Albis littora modulantem suaviter, nec majorem FRACASTORIO, nec similem paremve habent. Tu, sive Medicus, sive Poeta, lege; nec Medicum hic, nec Poetam desiderabis. Et si oblectamentum quæris animo tuo, non habeo, quod magis putem ad palatium fore, quod magis aptum ad permulcendum credam. Vix satiari legendo poteris. Neque me unquam legisse carmen memini, quod tantis omni tempore doctorum virorum celebratum laudibus, tam appro-

approbatum assensu omnium, tam communi exceptum plausu viderim. Quis maxime laudare posset, certasse inter se dixeris non vulgus eruditorum, sed eos ipsos, quibus perspicere omnia datum fuerat, & odorari sagacissime. Rugosissimæ frontis Critici, omnia omnium Poetarum fereula fastidientes, ubi ad FRACASTORII Syphilin devenere, in stuporem rapti, exquisitos Poetæ summo honores derulere. Tanto proniores ad laudandum ceteri, qui non dissimulare mentem suam didicerunt. Me vel ipsa laudum & verborum, quibus utitur laudator quisque, varia genera delectant. Ingeniosior ad excogitandum alter altero; alter altero ad dicendum gravior. *Carmen dici elegantissimum* miraris a CONR. GESNERO in *Bibliorb. p. 347*? At magis miraberis, ubi videris, *admirabile Autoribus Diar. Essais de Litter. 1702. Nov. p. 288, incomparabile PETERO BÆLIO in Nouvell. de la Rep. des lettr. 1687. Febr. perenne atque idem prope æternam Autori Anon. Vita Frac. p. 6, quod cum veterum majestate certare valeat, THOM. BARTHOLINO de Medic. Poet. p. 131, optimum eorum, quæ recentiori ætate versibus Latinis in Italia decantata sint, REN. RAPINO in Reflex. gener. sur la Poet. Refl. 14, quin divinum plane, & cui nihil addi possit, appellatum JUL. CÆS. SCALIGERO in Hypercrit. sive lib. VI. Cap. 4. p. 817, NIC. REUSNERO in Icon. sub lit. o, Autoribus Journ. lit. T. VII. P. 1. p. 48, MICH. NEANDRO in Pref. ad Erot. lingu. Græc. p. 207, & in Decreto civit. Veron. pro stat. erig. Frac. Nec temperare sibi potuit JOS. JUST. SCALIGER, quin poetam excellentem in Syphili diceret FRACASTORIUM in Scaligeran. prim. Quid de ONUPHR. PANVINIO dicam, nihil divinius, elaboratius, ne a Virgilio quidem ipso fieri potuisse Syphilide Fracastorii, existimante lib. VI. Antiquit. Veron. Et sane, cum Georgicis VIRGILII non inepte comparati Syphilin, arbitrati sunt Autores Journ. Lit. T. IX. P. 2. p. 266, & JAN. VINC. GRAVINA della Rag. Poet. Cap. 36, qui & ipse addit, documento esse poema illud,*

ad

ad quantam poetices dignitatem aspirare liceat ingenio præceptis inaurito philosophicis. Neque dubito, eos scriptores omnes, quos supra dixi de FRACASTORIO tam sensisse magnifice, ut cum VIRGILIO compararent eum, in hanc sententiam non nisi lecta *Syphili* adductos. Reliqua enim, quæ cecinit, carmina etsi non dissimulant autorem suum; nihil tamen ad *Syphilin*, ut recte iudicat ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. IV. P. 1. p. 216.* Id certe cuilibet vel leviter inspicienti apparet, VIRGILIANUM dicendi genus, quale est in *Georgicorum* libris, magis hic a Poeta, quam aliud quodque, expressum. Agnovit id REN. RAPINUS L. c. & LUDOV. DE CASTELVETRO in *Comment. in Poetic. Aristot.* quamvis hic parum constare sibi videatur, similem ARATO, HESIOPO, EMPEDOCLEI, NICANDRO, LUCRETIO, SERENO, MANILIO, PONTANO, (*Uranie* scriptori) eodem in loco FRACASTORIUM pronuntians. Non inepte tamen *Autoribus Journ. Lit. L. c.* eodem tempore VIRGILIUM & LUCRETIIUM imitatus dicitur, ita nempe, ut non videretur imitatus, sed singulare quoddam dicendi genus, pulcherrimum omnino suavissimumque, effingeret. Intercedit his LIL. GREG. GYRALDUS, longe illis perspicacior, scilicet. Is, præ ceteris nasum habens, etsi veterum Poetarum imitatore sciret FRACASTORIUM, illud tamen maximo opere ab eo affectatum perhibebat, ut PONTANO, recentissimo Poetæ, palmam præriperet elegantia ac venustate carminum. Integra ejus in *Dial. 1. de Poetis suor. temp. p. 545. Opp. ed. Lugd.* verba hæc sunt: *Ejusdem est facultatis Hieronymus Fracastorius, Veronensis, qui de morbo Gallico, ut vulgo, dicimus, ipse a barbara voce Siphyllida vocat, libellos tres, ad Petrum Bembum, habet in manus, in quibus cum antiquos consecratur poetas, tum præcipue Pontanum, quem celebrat, æmulatur, egregius certe in confingendis fabulis, apta illi carminis structura, &c.* Ego vero, quantumvis diligenter versatus in sectione *Syphilidis*, tantum abest, ut hic laudes quasdam PONTANI

commemoratas invenerim, ut ne ullam quidem ejus injectam viderim mentionem. Et si scripta ejus reliqua perquiras, nihil unquam de PONTANO in mentem venisse Nostro, manifesto intelliges. Æmulatio vero, nisi inter viventes, esse nulla potest. Vix adolescentiæ annos egressus fuerat FRACASTORIUS, cum e vivis PONTANUS excessit. Docent id scriptores Chronologi; ejusque rei GYRALDUM oportebat meminisse. Quodsi ille ex sola stili similitudine ejusmodi quid suspicatus est; judicium hoc, quis non videt, quam sit lubricum? Dum imitandum sibi FRACASTORIUS sumserat VIRGILIUM; necesse fuit, similis evaderet iis, qui ejusdem poetæ ingenium exprimere versibus laboraverant. Ridiculum fuerit, imitatore mimitari, cum ipsum poetam posset. Lecta Syphili, PETRUS BEMBUS, amicus FRACASTORII conjunctissimus, poeta ipse, & poetarum æstimator prudentissimus, ita se captum FRACASTORII amore sensit, ut cum non solum Poetis aliis, qui simile quid auri ætate illa fuerant, longissime præferret, sed antiquis etiam, LUCRETIO & VIRGILIO, sive rerum delectu, sive numerorum venustate, parem judicaret. Cujus rei testes sunt BEMBI ad FRACASTORIUM epistolæ tres, vernaculo sermone scriptæ, obviæ Vol. III. lib. V. Epp. Bembi, & Editioni Carm. Frac. Vulpiane præmissæ, quas, velim, legat, qui de eo, quod pulchrum & divinum est in hoc carmine, plenius cupit edoceri. Jungo huic alium non minoris famæ Italum, BASILIUM ZANCHIUM, FRACASTORII itidem æqualem, &, ut videtur, familiarem, qui de carmine eleganti eleganter cecinit in Epigrammate, quod FRACASTORIO inscripserat:

*Hinc Syphilin decessam alio de cardine mundi
Concinis, Ausonia conspiciende lyra.
Cantantem stupere umbrae manesque Catulli:
Benacus placidis extulit ora vadis.*

Ipse

Ipsæ Asbesis circum ripis mirantibus hæsit:

Attonitæ circum concinuisstis aves.

Fracstori venerande, tuum per secula nomen

Proferet, immenso quæ volat orbe, Dea.

Vid. NIC. REUSNERI *Icones sub lit. o.* At nihil istarum laudum tam gloriosum esse potest FRACASTORIO, quam quæ in media gravissimorum virorum concione prolata sunt a JAC. SANNAZARIO. Is, nemini ignotum esse potest, quanta, dum viveret, contentione, quanta cum aliorum obrectatione & injuria illius gloriæ, quæ poetis demum ex arte sua sperari potest, umbram consecratus sit, quamque tardus & negligens eorum, quæ alienis debebantur autoribus, fuerit prædicator. Illud, quis non miretur, visâ FRACASTORII *Syphili*, quam dono acceperat ab Autore amicitia jure, præsentē Hippolyto, Cardinale Medico, nec non JOANNE BAPTISTA MONTANO, æmulo FRACASTORII, aliisque viris primariis, libere professum, non PONTANUM solum, (POLITIANUM addit ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. IV. P. 1. p. 217*, sed contra omnium scriptorum fidem, & recte monet accuratissimus scriptor DE LA MONNOYE in *Notis ad Bail. Jug. l. c.* animo tam in POLITIANUM infenso fuisse SANNAZARIUM, ut vix tolerabilem Poetam judicaret, tantum abest, ut cum PONTANO ullo modo comparandum duceret,) sed se ipsum etiam, egregio de *Partu Virginis* carmine, cui viginti annorum limam adhibuerit, nobilissimum, multum a FRACASTORIO carminis majestate superatum. Cui rei, vix impetrare a me potuissē, ut haberem fidem, quippe de SANNAZARII ingenio alia omnia edoctus; nisi illis ipsis, penes quos summa est autoritas, scriptoribus commemoratum id legerem. Tribus illud, ne fabulas Lectori propinasse videar, iisdemque gravissimis testimoniis confirmabo, quibus id effecturum me confido, ut omnis ea de re dubitandi præcidatur occasio. Breviter id refert FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* huic quem

dem verbis: Sannazarius sane; poeta cultus, & egregius, idemque non largus, nec suavis alienæ citharæ laudator, cum Syphilda perlegisset, Hippolyto, Medice Cardinali, teste, nec sine tacita invidia, Fracastorio submisit. Eundem fere in modum rem memorat JAC. AUG. THUANUS *Hist. lib. XII. p. 576*: Poeticam, ait, ita excoluit, ut ad Virgilianam majestatem proxime accessisse eum faterentur æmuli, & in iis Jacobus Sannazarius, alioqui parcus & amarulentus alienæ eruditionis laudator, qui, visa ejus Syphilde, non solum Joannem Jovianum Pontanum, sed se quoque ipsum in opere, accurata viginti annorum lima perpolito, victum exclamavit. Nec possum, quin plenissima Autoris *Vitæ Frac.* testis certissimi, verba afferam. Ita ille p. 6: Syphilda perenni atque eo prope æterno carmine decantavit; tanta omnium admiratione, ut, cum non multos post annos Neapolim ad Jacobum Sannazarium in lucem edita deferretur, vir ille omnium nostræ & superioris ætatis disertissimus, & Virgilianæ majestatis affectator egregius, atque alieni carminis laudator alioqui parcus atque amarulentus, Hippolyto Medici Cardinali, qui forte ad eum salutandum, nobili eruditorum corona stipatus, atque adeo ipso Montano, acri æmulo, accesserat, hunc unum esse confessus sit, a quo non Jovianus modo Pontanus, sed ipsemet quoque in Partu Virginis, accurata carminis dignitate, viginti amplius annorum lima ac labore perpoliti, esset victus. Tædet me plura accumulare; quis enim non satis rem confirmatam putet? Nihil ab his, quæ attuli, discrepant JAC. GADDII in *Allocut. & Eleg. p. 68*, JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 16*, HÆRON. GHILINI in *Teatr. d'buom. let. sub Frac.* ANT. TEISSIERII in *Elog. T. I. p. 169*, ADR. BAILLETI in *Jug. des Sav. l. c.* & DAN. GEORG. MORHOFII in *Polybist. T. I. Lib. VII. Cap. 3. §. 8. p. 1064*, testimonia. Aliiter plane rem istam refert LUD. MORERIUS in *Grand Diction. T. II. p. m. 541*, falsa quæque, absque scriptorum autoritate, narrationi suæ admiscens. Præcipuum, quod viris tam præclaris & præconio-
rum

rum alioqui parum prodigis, tantopere commendavit *Syphili*, illud est, quod ex terra tam sterili & ineleganti tam pulchros poeta flores producere, & argumentum per se ignobile & injucundum omni venerum & gratiarum genere inbuere nitidissimeque exornare sciverit. Non enim fallitur BERNARDIN. PARTHENIUS in *Orat. pro Lingua Latina* p. 26, dum argumentum hoc reconditum, & in poetarum literis inauditum vocat, idque mira copia ac facilitate a divino illo ingenio tractatum pradicat. Neque adeo dissentimus ab eodem scriptore, quando poemate illo tum ingenii sui vim scribendique judicium præ se tulisse, tum quantum imitatio ac diligentia possit, non obscure demonstrasse dicitur ipsi FRACASTORIUS lib. II. de *Poetica Imitat.* Multa, quæ laudibus prosequerentur & suspicerent in *Syphili*, invenerunt *Autores Diar. Essais de Literat.* 1702. l. c. Ad universas artis poeticæ leges formatum, & elegans omni numero poema vocant. Incredibile fere putant, rei tam invenustæ, qualis est turpissimum illud morborum monstrum, tantam addi suavitatem potuisse. Non gravius quæquam delicatiusque illo Deorum sermone locutum olim, quam locutus sit FRACASTORIUS in *Syphili*. Nihil non nobile, sublime, atque eodem tempore facile & nativum esse; nihil non excogitatum ingeniose, & appositè ad delectationem dictum; ipsam denique carminis dispositionem tam felicem esse & concinnam, ut VIRGILIO nihil componi possit similis. Parum ab his degenerat ADR. BAILLETUS in *Jag. l. c. p. 217.* seq. qui JUL. CÆS. SCALIGERUM in iudikando secutus, nullam earum virtutum, quæ inesse debent in carmine venusto, hic desiderari, sed maximam sermonis vim & puritatem, graves numeros, non inflatos nimis spiritus, summam suavitatem ac dulcedinem, hic animadverti, persuasissimum habet. Ad dam etiam de meo aliquid. Ego, ubi primum de morbo Gallico scriptum a FRACASTORIO carmen audiivi, & aigrum ex rubro xstimavi, execrandæ rei horrore persusus, non sensi me,

fateor, nimia legendi cupiditate incensum, nec Poetis illud scriptum judicavi, sed Medicis. Post, ubi versare illud manibus, & ut solent curantes parum, negligenter pervolutare coepi, talia hinc illincque oculis se obtulere, qualia non nisi apud poetas summos legisse me olim recordabar. Cujus generis cum, quocunque me verterem, permulta invenirem, & in aures meas magis magisque insinualet se antiqua numerorum gravitas, jam ardentius complexus sum poetam meum, totumque me abdidici in *Syphilin*, dignissimam, ut jam tum putabam, cui vel doctissimi & maxime emunctæ naris lectores contingerent. Neque, semel legisse, satis mihi fuit; sed, carmini velut alligatus, a calce sæpius ad caput redii, & dies totos, mora nulla interjecta, lectitando consumsi. Itaque in eam mox adductus sententiam sum, non solum jure laudatam a scriptoribus præstantissimis *Syphilin*, sed ne satis quidem laudatam. Dicerem, me omnia miratum; nisi verendum mihi esset, ne multis videar in laudando nimius. Pauca certe, si judex sim rigidissimus, offenderem, quæ non digna novem Musis, non digna autore suo existimarem. Vidi hic poetam ossibus flammæ nutrientem, & divino concitatum impetu; vidi sublimem ingenio, gravem numeris, versibus mollem ac delicatum. LUCRETIO qui similem dixerunt, vehementer illi errarunt. Etsi enim uterque res naturales carmine persequitur; ipsa tamen tractandi ratione multum inter se differunt. Illæ, si dicendum, quod res est, inter poetas locum vix meretur; hæc quam maxime meretur. Si quid scio, præcipua carminis virtus in fictione consistit, & poeta dici is demum potest, qui res quasque sub amoenis fabulis representare, & sub involueris hæc veritatem occultare didicit. Id quod in LUCRETII *de Rerum natura* libris sex neglectum plane, in *Syphili* FRACASTORII excellenter præstitum. Habeo ea in se consentientem mecum ANTONIUM LULLUM BALEAREM, etsi non ita, ut vellem, amantem FRACASTORII, qui *lib. X. de Oratione Cap. 5*, ut testatur

GERH.

GERH. JO. VOSSIIUS in *Institut. Poetic. lib. I. Cap. 3. p. m. 51*, verba hæc profert: *Nostre ætate Hier. Fracastorius librum scripsit exiguum, (nomen est Syphilis) in quo fabulas adeo venustas elegantesque immiscuit, ut nisi secum nonnihil in narrando dissensisset, dignum existimarem, cui inter magnos poetas locum darent poete.* Ad ea sine dubio respexit LULLUS, quæ de horribili luis nefandæ monstro, omnes terrarum partes pervasante, de argenti vivi medicina, miro Deorum consilio ex visceribus terræ producta, & de *Syphilo* pastore, ob divina sacrificia, regi Alcithoo facta, Superiorum iram & vindictam experto, ea cecinit suavitæ, ut ingenium poetæ admirari satis vix possis. Ad hæc summa ei in descriptionibus rerum vis est, vehemensque vigor; ingens verborum nervus; incredibilis in dicendo lepor. Testes sint illæ ad vitam expressæ morborum juvenumque ægrotantium imagines. Denique nihil eorum prætermittit FRACASTORIUS, quæ ad ornandum poema tam illustre quoquo modo pertinere videbantur. Habes similia, non ex trivio petita, sed exquisita, & quæ multum placent novitatis prætio. Cum reliquorum Poetarum communis fere mos sit invocandi Musam *Calliopen*, aut *Euterpen*; eleganter *Uranien* compellat Noster, ut plagas cæli, unde advectus ad nos morbus ille pestilentissimus, designaret ipsi et ostenderet. Interdum, desperatis rebus omnibus, supplex ad Deos conversus, opem horum & auxilium implorat contra pestem favientem; interdum, extra se raptus, & insausa quævis animo præcipiens, quid futurum sit olim, per furorem vaticinatur, & futuras rerum vicissitudines calamitatesque, tanquam fatorum conscius, prænunciat. Taceo multa alia, ita comparata, ut magis re ipsa placeant inter legendum, quam exprimi & collaudari verbis queant. Non possum igitur, quin omnibus carminum polliculorum amatoribus *Syphilin* FRACASTORII, cui dignum omni posteritate opus, pro eo, quo Musas tam dulces completor, amore, vehementissime commendem.

(i) Sy-

(i) *Syphili* merito dignitate exceipit splendidissimi ornatu *Josepb*, magni laboris carmen, & satis jam copiosum, licet ob intervenientem poetæ mortem ad finem perduci haud potuerit. Paraphrasin dicere posses in decem postrema Capita *Genesios*, quæ præcipuas *Josephi*, viri in regno *Ægyptiorum* principis, res gestas, casusque varios in compendio nobis sistunt. Promississimus ad laudandum animus est; sed facit eorum, qui indignum omni laude carmen dixerunt, ingens multitudo, ut vix audeam laudare. Video enim, carminis hujus, nescio quo ejus merito, sortem fuisse nimis duram, & illis ipsis, qui tantis *FRACASTORIUM* laudibus extulerant in *Syphili*, post, ubi ad lectionem *Josephi* se converterant, sorduisse Poetam, & viliori longe habitum in pretio. Ita confirmavit exemplo suo *FRACASTORIUS*, fieri haud posse, ut, quæ canere Poetæ solent vel præstantissimi, omnia omnibus placeant lectoribus. Est varium & mutabile lectoris ingenium, nunc ad laudandum proclive, nunc ad vituperandum. Habet & *Phoebus* sua intervalla; nec æquali semper flamma calescimus poetæ. *REN. RAPINUS*, quem paulo ante vidimus de *Syphili* perquam honorifice loquentem, eodem in loco de *Josepho* ita judicat, sicut judicare plerumque solemus de re nihili prorsus æstimanda. Exiguam ei humilemque ait indolem, & ad permulcendum vim fere nullam inesse; nec leporem ullum, nec gratiam. Plane cura eo consentiunt *Autores Journ. lit. T. VII. P. 1. p. 48*; nec benignius sentit *PETR. DELIUS* in *Nouvel. de la Rep. des Let. an. 1687. mens. Febr.* qui exulare hic penitus ignes illos poeticos, & vigorem illum ingenii putat, quem non mirari satis possumus in *Syphili*. Unde & per jocum dicere consuevit *GABRIEL NAUDEUS*, majorem invenusto illi Gallorum monstro, quam homini sanctissimo *Josepho*, delatum a *FRACASTORIO* honorem esse. Vid. *Naudeana p. 27*. Cujus rei causam *BELIUS L. G.* & *ADR. BAILLETUS* in *Jug. T. IV. P. 1. p. 220*, eam tradunt, quod ætate satis jam præcipitata, cum tar-

tardior ei per venas sanguis flucret, tenuesque præci roboris reliquæ superessent, Musam senex enervis & decrepitus laceffiverit invitam, quæ juvenilem poscit alacritatem, & cariosæ senectuti raro adesse, quamvis vocata, solet. Istius enim ætatis labor fuit, ut paulo ante dixi, *Josephus FRACASTORII*. At quid unquam tam contemptum vulgo, tam neglectum prodiit in lucem, cui non præco vel tandem aliquis contigerit? Habeat hoc sibi solatiolum FRACASTORIUS, quod laudatores *Josephi* sui invenerit vel paucissimos. Etenim ipsum hoc poema carminis venustate admirandum FRANC. SIXTO Senensi in *Biblioth. Sancta lib. IV. p. 300*, & summo vate dignum dicitur *Autori Vitæ Frac. p. 4*. Neque dubito, injuriam factam FRACASTORIO ab illis omnibus, qui tam parvi, tamque nihili æstimarunt carmen, a sene quidem, at a FRACASTORIO, poetæ, compositum. Melius, puto, consultum *Josepho* fuisset, & majus ei pretium statuerent delicatissimi palati lectores, nisi *Syphilin* scripsisset, aut non tam eleganter scripsisset FRACASTORIUS. Hanc enim qui legit, perfectam omnibus numeris, & cui simile nihil visum antehac, is, dulcioribus jam serculis assuetus, non sine fastidio & indignatione quadam in lectione *Josephi* occupabitur. *Syphili* in lucem data, secure valedicere Musæ suæ poterat, nec habebat, cur ad majora aspiraret in ætatis suæ hieme, viribusque ingenii nimis jam debilitatis. Satis hinc partum ipsi gloriæ fuerat, quam cum augere vix posset, cavendum ipsi erat, ne imminueret. Id enim facile largior doctissimo horum Carminum editori, JO. ANT. VULPIO, in *Prefat. ad Carm. Frac. longe positum infra Syphiliidos dignitatem* esse poema illud, & pauca hic vigoris & ingenii, quo cecinit de morbo Gallico, animadverti vestigia. Placebit tamen aliquantulum, nec rudem adeo laborem putabis, si eo, quo hæc leges, tempore *Syphilin* abjeceris, & de melioribus sollicitus parum, suo unice rem pretio æstimaveris. Non desunt hic, in quibus mentis illud juvenile robur, illam indol-

lem, illos furores impetusque cognoscas. Argumento per se jucundo & ad citharam egregie comparato plus gratiæ & suavitatis accessit Poetæ nostri arte & ingenio. Est quædam in rebus festivitas; est in verbis decus quoddam. VIRGILIUM magis hic, quam in *Syphili*, magis etiam, quam vellem, imitatus est. Raptorem interdum egit, non imitatore, integrosque ex VIRGILIO huc versus transtulit. Fictionibus etiam fere iisdem usus est, quibus hinc atque illinc poeta in *Æneide*. Commode tamen hæ ipsæ locum hic invenere, nec aptiores excogitari ab ipso potuissent FRACASTORIO. Eorum vero, quæ nova affert, non diffiteor, alia aliis præstantiora esse. Sunt, quæ tolerari facile possint; sunt, quæ laudari etiam mereantur. Refero huc, quæ canit de camelo mercatoris Arabis, cui vehendum in Ægyptum dominus puerum Josephum dederat:

- - - jam curvo terga camelo
Excipitur, Nili ignoras jam fertur in oras.
At quadrupes, ceu divino sub pondere vector
Insolitos dedit binnitur, & signa recentis
Letitiæ: jamque & grato facilisque levisque
Sessori tergum, sellamque accommodat aptam,
Agglomeransque pedes, retro socia agmina linguit.

Cujus generis obvenere plura legenti mihi. Illud adhuc moneo, nullum esse dubium, quin, si ultimam operi manum limamque adhibere licuisset FRACASTORIO, ornatior longe politiorque in conspectum nostrum *Josephus* venisset. Nec tam elucubrata fortasse prodidisset *Syphili*, nisi limandi eam scriptusque retractandi datum FRACASTORIO tantum fuisset otii.

(k) De cura canum venaticorum carmine FRACASTORUS nitido tersoque cecinit, cui nomen *Alconis* dedit a venatore sene, qui filio Acasto de educandis & ad venationem præparandis canibus utilissima præcepta tradit. De cujus pretio

fi quis velit ex mole ejus & pondere statuere, eum vehementer faller judicium. Paucis constat plagulis, sed bonæ frugis plenissimis, mellifluis, & mari illo tinctis, unde Venus orta. *Syphili*n quisquis amat, illi displicere haudquaquam *Alcon* potest. Nihil nobile & singulare in *Syphili*, nihil molle ac delicatum, quo non admirandum se *Alcon* præbeat. Unde factum est, ut multi carmen hoc iisdem, quibus *Syphili*n, laudibus celebrarent, & longe præferendum *Josepho* judicarent. Qua in sententia versari video *Autores Diar. Essais de Literat. l. c. & ADR. BAILLETUM l. c. p. 220.* Facerem cum his, nisi tantopere me delectaret jucunda illa, quæ eximium prorsus *Josepho* decus affert, rerum ac fictionum varietas. Hanc enim, utpote præcipuam carminis virtutem, dici vix potest, quanti æstimaverim semper, quamque diligenter in ea elaborandum putem poetis omnibus. Una hæc efficere poterat, ut *Josephum* magis, quam *Alconem*, amarem, & majori legerem cum voluptate. Neque tamen ideo suum *Alconi* pretium negare ausim, sed multa ei, quæ in aliorum poetarum carminibus frustra quæras, inesse factor. Cantu suavis est, facilis numeris, fervoris plenus, plenus ingenii. Eleganter canit poeta, qualescunque venationum generi canes convenient, quo robore prædites esse oporteat, qua arte educandi, quomodo assuefaciendi usibus sylvestribus, inprimis quibus remediis vigori suo restituendi sint infirmiores, ossa lente trahentes, languidi, ægrotantes. Nativus ubique sermo, exquisitus lepor, idem dictionis nervus, eadem vis, eadem vehementia. Quis pulchriorem robusti & a natura mirabiliter formati canis molossi dari posse imaginem credat ea, quam sub initium carminis legimus:

*At genere ex omni præsertim delige, quæ nec
Corpore sit gracili, nec densis aspera villis,
Sed sublime caput, vivacia lumina, & amplam
Ossa frontem, atque ingentes oris hiatus,*

*Cui rectæ surgant nares, cui pingua terga
Dividat in caudam descendens spina reflexam:
Sint armi lati, sint æque peſtora lata,
Lata alvus, quæ sic collis adjungitur imis,
Ut tamen in spatium sensum se colligat arcum:
Ut cava diductis succedant ilia collis,
Excipiant ficcis quas fortia crura lacertis,
Ima pedum parva signent vestigia planta.*

Ingentem porro hic rei medicæ apparatus habes, &, quibus cura canum est concedita, hi vel ex solo hoc paucissimarum paginarum carmine egregie sapient. Præstantissima enim, herbis non vulgaribus composita, quibus cani ægrotanti succurrere venator potest, hic remedia suppeditantur. Felicissimus in eo Poeta, quod utile cum dulci commiscere sciverit callidissime.

(1) Præter ea, quorum hæcenus facta est mentio, pauca FRACASTORII ad posteros venire carmina, quæ exiguum admodum in *Operibus* ejus spatium implent. Ejus rei causam indicavi supra *sub not. (e)*. Sed quo pauciora, eo majori habenda in prætio. Usus est in plerisque genere carminis heroico, eo nempe, ad quod factus plane natura videbatur. *Odam* nonnisi unam, eandemque *sub finem libri I. Dial. de Intellectione* legimus; quamvis, plures ab eo scripras, nullum sit dubium. Neque *Epigrammata* adeo multa condidit; si quidem ea præcipua Epigrammatis lex est, ut sit breve & concisum, ingenii acumen quoddam præ se ferat, & mollem illam naturæ imitetur simplicitatem. Ab Elegis autem, si quos scripsit, vellem, abstinuisset plane FRACASTORIUS, ne ridiculus nobis evaderet. Rude ad hos ingenium Nostri, tantumque abest, ut in his indolem poetæ perspiciam, ut vix, scriptos ab eo, persuadere mihi possim. Nam, quos *in funere M. Antonii Turriani* condidit, etsi *nobiles* dicantur JAC. GADDII in *All. ut. 5. Elog. p. 67*, meo tamen judicio, nec suavitatis, nec

acu-

acumen TIBULLI habent. Torpet hic Musa, flammea in reliquis, sublimis, concitata, nobilis. Nimis hic literarum vocalium elisiones, ingens elegorum dedecus; elumbes & claudicantes absque casura versus, qualis est ille:

Quandoquidem immatura morte tibi omnia frater &c.
versus item pessimæ compositionis, & licentius positi, ut sunt Pentametri:

Pergeret aut tantus urere corda dolor &c.
Atque animi arcana dicere consilia &c.
Ambrosia e cujus effluere ore lepos &c.
Nomen in astra memor & benefacta ferent &c.
Isthec moesta tibi carmina persolui &c.
Indoluisse acerbo illius interitu &c.

& similes, quos uno forte alterove veterum exemplo tueri posset, at qui venustatem dignitatemque carminis mirum in modum imminuunt. Si quid vero tentavit ingenio, non illud acuminatum satis, sed vagum nimis, & quod carmini magis Heroico conveniat, quam Elegiaco. His paulo tamen tolerabiliore reliqui, scripti in natalem diem Jani Fregosii, de partu Victoria Farnesæ, in tumulo Franc. Maris Mosæ, in mortem Jo. Baptistæ Montani, Medici Veronensis, ad Joannem Matthæum Gibbertum, Episcopum Veronensem, denique de Marsango fluviolo, in agro Patavino. Brevior in his concisiorque poeta, & naturæ, quam artis, studiosior. Neque tamen his ipsis singulare quid præstitit, aut quod admirari satis non possis. Præstantiora longe, ac digniora laude nostra, quæ metro scripta sunt Virgiliano. Nam, si unum excipias *M. Antonio Flaminio & Galeatio Florimontio* inscriptum, frigidior Musa conditum, singula venustatem gratiamque habent. Sunt in his Eclogæ pastorales, quas eloquentissimas merito & omni suavitatum genere ornatissimas dixit JAN. VINC. GRAVINA della Rag. Poet. Cap. 21. Non poterat pulchrius quid molliusque cani ea, quæ laudes persequitur *Julii III, Pontificis maximi,*

& venturas seculorum felicitates votis ominibusque præcipit. Mirum carminis decus est, multumque animos lectorum afficit illud iteratum sæpius:

*Dicite Jo Satyrisci, & Jo geminate coloni,
Aurea felici nascuntur secula mundo.*

Numeri etiam pleniores hic, & soni legibus adstricti magis, quam alibi. Cetera ita sunt comparata, ut de eorum inter se præstantia difficile admodum sit iudicium. Adeo sui Poeta in omnibus est similis. *Autori Vitæ Frac. p. 8* placet præ omnibus carmen, *Cæsaris Fregosii* nomine compositum, quo ille Palladis. viventi olea coronatæ caput, nobili gemma czlatum, Margaritæ Valefiz, Navarræ Reginæ, Francisci Gallorum Regis forori, dono miserat. Neque dissimulare possum, lectione illius me ipsum vehementer delectatum. Artis in eo multum, multum ingenii, multum majestatis plane regiz. Cui si jungas, quæ scripsit ad *Joannem Baptistam Turrianum, Veronensem, Daniele Rhainerium, Veronæ præfectum, Jo. Mattheum Gibbertum, Episcopum Veronensem, Franciscum Turrianum, Veronensem, & Alexandrum Farnesium, Cardinalem*, carminum venustissimorum pulcherrimam habebis supellectilem. Quæ ubi æstimare dignitate sua, & imitari recte didiceris; non erit, crede, cui non egregius ipse excellensque dicaris poeta.

(m) Fuit hoc semper non Poetarum tantum, sed quotquot magnum aliquid literis tentarunt, omnium commune factum, ut artis suæ alios laudatores invenirent, alios obrectatores. Nemo etiam in tanta apud omnes doctrinæ & scientiæ opinione fuit, ut non aliquando justam hominum sagaciorum reprehensionem incurreret. Erit igitur salvum FRACASTORIO decus suum, erit gloria dignitasque salva, etsi stomachum interdum levissima de causa moverit subtilioris nasi Criticis; discernendus in eo a vulgo Poetarum, quod laudator illis merentibus haud quisquam, vituperatores huic, immerenti sæpius, obijerint paucissimi. Horum quidam turpiter in

in FRACASTORIUM fuere malevoli. Ineptissimum censorum genus, qui excellentis poetæ gloriam negantes FRACASTORIO, satis se dare laudi putarunt hominis egregii, si ingenii subtilis versificatorem dicerent. Qui, tantum abest, ut, lecta *Syphili*, opere pulcherrimo, mutaverint sententiam, ut tueri eam viderentur pertinacius. Pulchris fatentur compositam numeris versibusque, nec pulchrum tamen poemâ prædicant *Syphilin*. Cujus sententiæ rationem ex carminis petunt argumento. Physicum illud magis esse, quam poeticum. Eodem igitur, quo HESIODUS olim, EMPEDOCLES, LUCRETIUS, MANILIUS, & quicumque vel ex Græcis, vel Latinis res naturales versibus complexi sunt, FRACASTORIUM æstimandum pretio. Illos si poetas nemo dixerit, non majori hunc dignum favore esse. Satis hoc gloriosum ei, in illorum referri numerum. Insulsa vox est LUD. DE CASTELVETRO, durissimi (sit verbo venia) Poetomastigis, censoria severitate notissimi, in *Commentar. in Aristot. Poetic.* Quem ducem ipse etiam BAILLETUS, nescio an judicio magis, an coeco magis impetu, sequitur in *Jug. des Sav. T. IV. P. 1. p. 218. seq.* Idem persuasum fuisse Criticis quamplurimis, testatur L. C. BAILLETUS; sed eorum non commemorat nomina. Quicumque illi fuerint, non sine injuria exprobrarunt hæc FRACASTORIO, facillimoque negotio famam ejus a contumeliis illorum me vindicaturum spero. Etenim quando earum rerum, quæ ad poeticam pertinent, peritissimi videri volunt, re ipsa artis hujus se hospites & ignaros plane ostendunt. In argumento hic physico poetam, non poetico, versarum, inquirunt. Aut nihil mihi de re poetica scire datum est, aut oppido hic desipiunt boni homines. Res inaudita mihi, argumenta alia esse poetica, alia non poetica. Adeste, lepida capita, meliora vos edocebo. Rerum, quæ carmini convenient, discrimen ego nullum admitto. Non est, de qua dicere possis, magis poetæ esse propriam, quam alteram. Aut nulla erit poetica; aut poeti-

ca

ex erunt omnes. Non, qui res quasque obvias sermone simplici persequitur, sed, qui fingit, poeta est. Res venustissimas elegantissimasque, eas nempe, quas illi sine dubio dicunt poeticas, si tales prædicas, quales sunt omnino, Historicum aut Oratorem agis; si tales, quales esse possint, tunc poeta vocaris merito. Si quid igitur suavitatis res quæque habet in carmine, illud omne a fictione habet. Quod si per se ipsa dulcis & jucunda sit; nihil inde in poetam laudis redundabit. Sicur ergo, qui res molles venustasque, arte nulla adhibita, venuste molliterque canit, non magis poeta dicendus, quam qui res turpes turpiter; ita, qui argumento gravi ac severo decus gratiamque fingendo conciliat, æque Poetis annumerandus, ac ille, qui dulcissima quæque eodem artificio efficere dulciora didicit. De HESIOBO, LUCRETIO, ceterisque naturæ investigatoribus litem nullam moveo scriptoribus illis. Quocunque appellentur nomine, nihil ego contra nitar. De illorum pretio facile ex his, quæ jam dicta sunt, existimari potest. Alia me curâ tangit. Non illorum, sed FRACASTORII, jam causa agitur. De *Syphili* dicenda sententia. Non, quid scripserit, sed quomodo scripserit FRACASTORIUS, inquirendum sedulo. Causam hanc perorabimus brevissimis. De morbo Gallico carmen scripsit FRACASTORIUS. Res putida, fætor, ac delicata parum. Tale ipsum fuisset carmen, nisi suum hic poeta expertus esset ingenium. Noverat, Poetæ sibi, non Physici, partes impositas. Satis jam de morbi turpissimi natura & remediis constare poterat discendi cupidus ex *Cap. 2 & 3 lib. II. & Cap. 10. lib. III Operis de Morbis Contagiosis*. Multum ab illo scribendi genere discrepabat carminis indoles. Alia dicendi est ratio, alia scribentis cura, scopus alius, alia rerum, quæ dicendi materiam suppeditant, facies, alia denique pigmenta coloresque rerum. Arbitrum judicemque litis nostræ lectorem volo. Eum scilicet, cui palatum sagax aprusque sensus est. Aliquam is pro fama Poetæ nostri operam in-

insumat. Conferat inter se, tam quæ soluta ille scripsit, quam quæ metris alligata oratione cecinit de *Syphili*. An præter numeros vocumque modulationes nihil inrer se diversi habeant, inquirat, velim, accuratius. In inquirendo iudicium suum adhibeat, nihil temere statuatur, nihil oscitanter. Orationis ac rerum dissimilitudinem, dissimilitudinisque diligenter causas expendat. Tum, quicquid libuerit, decernendi potestatem damus; nihil in aurem insufurrabimus ei; libere & palam pronuntiet. Paucas ubi legendo paginas absolverit, quantum inter se differat utrumque scriptionis genus, intelliget profecto. Mirabitur, tam delicatis versibus exprimi rem potuisse, quæ non nisi sordidis & tenebricosis Medicorum officinis destinata videbatur. Mirabitur utique, & in eo summum Poetæ artificium agnoscet. Putabimusne vero, in numerorum sono aut verborum delectu artem hanc positam? Aures lectorum, non animos, permulcere hæc poterant. Vim istam aliunde habeat *Syphilis*, necesse est. Placere verba numerosa, sed magis placere rem ipsam, inquires. Quid vero? Rem eandem placere negabas altero in loco. Forlan ergo non res eadem. Ita puto quidem. Mutata persona, ipsum scribendi argumentum, aut, si mavis, ejus formam atque habitum mutavit FRACASTORIUS. Ingenio, vides, & fictione id præstitum poetica. In hac virtus omnis vertitur nervusque carminis. Ita tamen fingit poeta, ut, qui recte sapit, odorari statim rem ipsam possit. Cujus generis fictiones vere sunt poetica, & præstantissimis præsci ævi poetis usitata. Hæc delectant maxime lectorem, &, nisi bardi sit acuminis, doctrina etiam imbuunt. Jam te collige, & suum inter poetas principes locum redde FRACASTORIO, quasque res ipsa loquitur, in tanto Musarum alumnio virtutes agnosce. Ex quibus constare etiam potest, quam parum rem acu tetigerit OLAUS BORRICHIVS, multum valere arbitratus ad excusandum FRACASTORIUM, quod doctus hic videri semper maluerit, quam semper delectare.

R

Ita

Ita enim in *Diff. III. de Poetis* p. 98 verba ejus: *Utrumque opus (Alconem & Syphilin) epico carmine extulit, docte sane & prudenter, immixtis etiam fictionibus poeticis; licet aliquando minus numerosè, quippe docere semper ibi maluit, quam semper delectare.* Conf. BAILLETUS l.c. p. 220. Parum hæc, ut puto, ad mentem FRACASTORII composita excusatio. Non ideo, quod multa inessent *Syphili*di, quæ naturæ speculatores & Medici egregie convertere possent in rem suam, putandum erat, hanc FRACASTORII curam fuisse potissimam, & de eo, quod maximum ac præcipuum est in carmine, poetam minus fuisse sollicitum. Fac, esse reapse ita comparatam *Syphilin*, ut doctrinæ plus habeat, quam delectationis; non ita tamen huius rei culpam in FRACASTORIUM conjicerem, ut id dedita opera ab eo factum existimarem. Optime callebat Noster ingenium poetices, nec unquam scripturus carmen videbatur, si ad ostentandam saltem doctrinam scribendum ipsi fuisset. Certe superfedere tunc iis potuisset, quæ magno eruditionis apparatu subtiliterque scripsit de morbo Gallico in libro de *Morbis contagiosis*. Si quid vero parum interdum numerosè cecinit, non est, cur id nimis rerum tribuamus subtilitati. Quis dixerit, in numeris & vocum sonis omnem poesëos sitam virtutem esse? Non tam verborum ac metri, quam rerum delectat suavitatis, multaque vidisse me carmina memini, quæ numeros quidem, at exiguam ad delectandum vim haberent. Itaque suavissimus videri lectoribus, & poeticas virtutes omnes verbis complecti poterat FRACASTORIUS, etsi interdum, ipso veterum exemplo, ne gratiam res ipsa perderet, durior in numeris horridiorque esset. Atque tunc vehementer ipse delectabat animos legentium, magisque delectabat, quam si destitutus omni nervo & ingenio numeris pondus ingens gravitatemque addidisset. Superfunt adhuc alia accusatorum genera. Sunt enim, qui in ipsa veterum imitatione artem & ingenium poetæ desiderant. VIRGILIUM, ut satis constat, præ aliis

alii poetis omnibus exprimendum sibi sumsit FRACASTORIUS. Et putabam, qui non in imitando felicissimum prædicaret, fore neminem. Illud enim, si quicquam aliud, præclarum inprimis & admirabile duxi in FRACASTORIO. At intercedit rigidus censor REN. RAPINUS in *Reflex. sur la Poet. en gen. Refl. 32*, qui verborum magis & locutionum, quæ sunt in VIRGILIO, quam ingenii VIRGILIANI imitatore, & similem quidem interdum VIRGILII, magis tamen sui ipsius in plerisque similem perhibet. Inde factum putat, ut modo fervidus & concitatus ingenio, modo frigidus & acuminis in Syphili obtusioris esset. Parum honorificum RAPINI de poetæ FRACASTORII judicium, multumque discrepans ab eo, quod supra attuli. Ejusdem generis sunt, quæ FRACASTORIO exprobrat ANTONIUS LULLUS BALEARIS *Lib. VII de Oratione Cap. 5*. In Syphili, inquit, fabulas adeo venustas elegantæque immiscuit, ut, nisi secum nonnihil in narrando dissensisset, dignum existimarem, cui inter magnos poetæ locum darent poetæ. Sed homo medicus erat. Haud enim potuit cogitationem fixam in uno argumento diu retinere: adeo ut, licet, principii oblitus, reliquum opus absolvisset, cum utraque essent laudatissima, maluisse credibile sit utraque relinquere. Nimis hæc in artem medicam contumeliose dicta, quin inepta plane, si recte considerentur. Neque satis erat, narrationum inter se dissensionem reprehendere, sed, ne temere illuderetur famæ FRACASTORII, ipsæ etiam, quæ vitio hoc laborabant, indicandæ narrationes erant. Video tamen, hujus se partibus adjungere GERH. JO. VOSSIIUM in *Institut. Poetic. Lib. I. Cap. 3. p. m. 51*, illa LULLI dicta verbis magis quam rationibus confirmantem. Ecce autem medius in his BAILLETUS iterum! Ingens his ipsis autoritate sua ille robur addit, scilicet. Solet enim, quicquid viderunt alii, longe ille, quæ est oculorum acie, videre perspicacius. Negat, in felicissimis VIRGILII imitatoribus habendum FRACASTORIUM; negat, suboluisse

fatis poetæ nostro illud, quod pulchrum & sublime est in VIRGILIO, illud, quod naturale & proprium est VIRGILII, & a Gallis vulgarissimo illo & in ignorantie solatium excogitatio *je-ne-sai-quoi* solet designari. Esse quidem, fatetur, Virgilianum aliquid in *Syphili*, sed nimis deformari illud pigmentis aliunde aspersis. Degenerare sapius a se ipso FRACASTORIUM, sapiusque hebescere ingenio, nec suo sufficere argumento. Gravi hoc animadversione dignum esse in poeta quovis, nec hecatombis expiandum. Conf. ejus *Jug. l. c. p. 219. sqq.* Omnibus his, facile adduci possem, ut indulgerem aliquid, modo non essent in exprobrando vehementes nimis, nec omnem accusatione sua prosternere FRACASTORII existimationem viderentur. Ita enim re vera comparata hæc sunt, ut, si eorum convinci possit FRACASTORIUS, vix inter Poetas locum mereatur despiciatissimos. VIRGILII non ego affirmaverim universas singulasque virtutes, excellentissimas planè incomparabilesque, ad vivum expressas a FRACASTORIO, neque æqualem semper in cantando gratiam ei majestatemque fuisse contenderim; at quod, nunquam in narrando constare sibi FRACASTORIUM, & præter verba, carminibus ejus Virgilianum nihil inesse, criminentur illi, hoc sane maximopere offensum me habet, nec æquo ferri animo nisi ab iis potest, qui memorie Fracastorianæ sunt insensissimi. Tædet me, multa hic pro causa FRACASTORII verba facere. Illorum dicta, ut quilibet facile intelligit, veritatis ne quidem habent speciem. Sive enim auctoritate pugnemus, innumera scriptorum, quos supra memoraui, illos testimonia convellunt; sive in rem ipsam inquiramus, nemini, nisi sensum omnem abjecerit, pervestiganti, quotquot existant, FRACASTORII carmina, obscurum esse potest, quam diligenter a maculis illis sibi caverit poeta noster, & quam pauci eum non dico nostra, sed superiori ætate hoc laudis genere æquaverint. Suus igitur sibi ipse defensor sit FRACASTORIUS. Nostrium est, cedere

cedere veritati, &, nulla acerbiorum iudicum, quibus sordent omnia, habita ratione, ut ipsa carminum fert dignitas, ita de illorum pretio existimare. Singulare quid in *Syphili FRACASTORI* reprehendi video a JAC. GADDIO, Scriptore acutissimo, & earum rerum, quæ ad poësin spectant, peritissimo. Nihil ille generatim in structura & compositione carminis, nihil in ornatu externo, nihil denique in numeris & metro desiderat; sed speciatim *Libri III. Syphil.* eo in loco, ubi homines Christianos poeta fingit supplices venerari & tanquam Deum implorare Solem huiusque volucres, in fingendo audacem nimis nimisque profanum existimat. Verba, quibus sententiam suam edisserit *P. I. de Scriptor. non Ecclesiast. p. 192. sqq.* pondus aliquod habent, dignaque videntur mihi, quæ cum Lectore communicentur integra. *Intolerabile, inquit, meo iudicio erratum commisit, vel excellens Poeta, dum fingit Christianos in lib. 3. Syph. precari ac venerari votis supplicibus Solem Solisque volucres, velut Numina; cum una ex iis prædixerit Christianis inauspicata & infelicissima eventa. Parum pius ob impiam pietatem poeta, & bonus vir erravit, imprudenter imitatus Virgilium, in simili fictione oblitus divinitatem religionis, neque considerans, a nostræ sacrosanctæ legibus & moribus abhorreere figmentum illud, redolens Ethnicorum idololatriam, sive superstitionem ridiculam. Neque excuset se dicendo, cæcæ demones sub specie volucrum illarum voluisse illudere Christianis, vel hos territando in superstitionem præcipitare. Nam hos non decebat exprimere tam lubricos & timidos, procul a veritatis imagine, vel similitudine. Qui enim alium orbem, aliumque, ut ita dicam, Solem maximo ausu animoque penetrarunt tam difficili, ac tremenda navigatione, haud videntur adeo timidi ac leves, ut ab avibus pene cogantur christianam pietatem ac fidem quodammodo ejurare. Fingendi potius erant contemptores volucrum, earumque vocum, & ad divinam bonitatem ac sapientiam confugiētes, à qua debebant opem implorare ac sperare. Delicatus*

hæc omnia; sed, ut puto, nimis delicate. Meminisse debebat GADDIUS, poetam hic jure suo uti, & suæ in fingendo libertati relinquendum. Si fingere poetæ alia omnia licet; quidni Solem Deum fingere liceat? Neque ineptum hoc putarim, neque ea de causa impium statim dixerim poetam. Nulla in poeta impietatis suspicio. Nihil ille serio, & cujus rationem reddat. Impiosne judicabimus poetas omnes veteres, quorum suos quisque sibi Deos fingit, non ut aris templisque colerentur, sed ut carmini decus & gravitatem adderent, excogitados. Sed, Christianos, negat inprimis GADDIUS, decuisse hoc, ut Solem Deum colerent; negat, illorum hoc pietati convenire. Unde vero noverat, de Christianis id memorari FRACASTORIO? Haud nosse ex hujus id verbis poterat. Et si de gentibus hæc Europæis dicta sunt; de sacris tamen, quibus initiatur illæ, ne verbum quidem proditum, positumque in poetæ fuit arbitrio, cujus demum generis homines fingeret. Et quid, si poetica figura quadam per Solem Solis dominus intelligendus sit? Quid, si hunc ipsum precati populi peregrini, ut averteret funera, prædicta ab infautis avibus? Obmutescet, puto, ad hæc GADDIUS. Neque hoc ei datum fuerat, ut FRACASTORIUM doceret meliora fingere. Contemptores, inquit, volucrum, atque tales fingendi erant, qui omnem in bonitate divina ponerent fiduciam. Absonum hoc & ineptum plane. Quales enim fuisse putabis tunc illas volucres inauspicatas, si contemnendas dixeris? Deine Solis, an, quem Christiani colunt, Dei volueres? Hujus, inquis? At non tam contemnendæ hæc fuerunt, quam ne audiendæ quidem. Non enim avium ministerio uti solet Deus ad terrendos homines. Igitur, Soli potius fuisse sacras, contendis? At indignum erat homine Christiano, (ita ipse putat GADDIUS) eam Soli vel divinitatis speciem affingere, ut avium suarum cantu horrenda nobis minari pericula exitiumque possit. Quod si enim profanum fuit, votis precibusque

que supplicare Deo Soli; divinam ei potestatem tribuere, terribilemque peregrinis fingere, æque profanum fuit. Adeo, dum FRACASTORII errorem acriter perstringit GADDIUS, ipse nobis ridendum se propinat, & rerum suarum certus parum, a se ipso magis, quam a FRACASTORIO, dissentit. Satis jam severioribus FRACASTORII censoribus datum. Non id unum nunc agimus, ut scriptorum omnium de FRACASTORII in rem poeticam meritis commemoremus sententias. Vix, colligere singulas, & de singulis decernere, operæ fuerit pretium. Neque ea, quæ a JUL. CÆS. SCALIGERO in *Syphili* FRACASTORII notata sunt *lib. VI. de Poet.* pauca & exigua, hic indicari necesse est. Etenim ea in re desudasse dudum, luculento ediro Opusculo, ANDREAS CHIOCCUS, civis Veronensis, Medicus egregius, dicitur FRANC. POLÆ in *Elog. Frac. l. c.* Jam vero, si quid ipse habeam, quod miuime ferendum putem in carminibus poetæ nostri, id libere enuntiandum video. Levioris enim foret animi, quæ justam intelligentium reprehensionem incurrunt, laudare ea ipsa, & humani in FRACASTORIO prorsus nihil agnoscere. Dicam igitur, quid sentiam, brevibus, nec diffimulanter. Quantum ad internas sublimioresque carminis virtutes, earum laude *Syphilin, Josephum*, plurimaque alia poetæ nostri carmina destituenda non puto. Excellentem eo nomine poetam prædico. Excellentiorē tamen prædicarem, si, qualem se in fingendo & disponendo, talem in modulando etiam & exornando se præbuisset. Fatendum est enim, negligentiorē interdum, quam decebat, in numeris fuisse. Aures minus teretes habeat, necesse est, cui placeant hic omnia. Durior asperiorque poeta, nec ubique mollis & canorus satis. Non vitio hoc laborarent politissima quæque ejus carmina, si magis sibi poeta ab asperis cavisset literarum vocalium elisionibus. Hæ enim sicut nunquam, ut ego quidem existimo, carmini decus addunt; ita tum quam minime, cum frequen-

tes

tes sunt & copiosæ. Scatent his metri dehonestamenti
carmina FRACASTORII singula, & versus pene singuli. Stu-
diose affectata hæc a Poeta, dixeris. Versus hinc & illinc tales
legimus, in quibus, si aurium iudicium adhibeas, exulare omne
metrum credas. Exempli loco esse potest rigidus ille in
Syphili:

Immutant, agitantque, atque ipso sidera cælo &c.

& in *Iosepho*:

Somnia qui immisit, nec, quæ illa intelligat, esse ars, &c.

atque ille inprimis in carmine ad *Flaminium*:

Splendet in iis, quod per se ipsum est, & principium esse, &c.

At maxime stomachum mihi movent Hexametri, pede postre-
mo claudicantes, quales sunt illi:

- - - - *ardentiaque astra in Syph.*

plurima in unam. ibid.

semina in unum. ibid.

caligine ab atra. ibid.

consistere in ipso. ibid.

corpora ubique. ibid.

armentave equorum. ibid.

turgentiaque ora. ibid.

nemora eruta in undis. ibid.

en certe ita & huius. in carm. ad Gibbertum.

& quamplures alii. Simile *κακὸς ποίησις* vitium iis in versibus
animadverto, quos monosyllaba claudunt, pondere & gravita-
te omni destituta. ENNII ætatem sapiunt bini illi:

- - - nonnulla prius, quam

Erumpant tenebris &c. in Syph.

&: - - Si fata mihi ultima dant, ut

Jam moriar, &c. in Ioseph.

Vellem etiam, quantitatum in metro, ut vocant Poetæ, in-
terdum fuisset studiosior, nec illa, quæ competere poetis di-
citur, abusus libertate fuisset. Quippe talia carminibus

FRA-

FRACASTORII admixta reperias, quæ etsi non prorsus carent autoritate veterum, ab his ipsis tamen, hæudquaquam adduci possum, ut elegantie & venustatis causa usurpata credant. Quid enim aliud sunt hiatus metrici, crases, diæreses, systolæ, diastolæ, & similia, quæ figurarum nomine præter meritum superbiunt, quam probra carminis, & verborum, qua laboravit poeta, inopie testes certissimi. Quæ tandem leges poetices, quæ ratio, quis rigor erit, si omnia licere poetæ existimabimus? In *Syphili* FRACASTORII prælicenter dicta quædam, duobus verbis monuit LIL. GREG. GYRALDUS *Dial. I. de Poet. suor. temp. p. 545. Opp. Gyrald. T. II.*, respiciens sine dubio ad illa:

Traxerit ignea vis, qui missi tenuibus auris, &c.

Vertere, contagisque ad tenuia semina coeca, &c.

& si qua alia hic a suavitate poetica longius abhorret. Gravio-rem tamen hoc nomine censuram meretur *Josephus* FRACASTORII, cui maximam deformitatem asserunt portenta ver-
sum:

Dine alieni, aut prava, aut injusta libido, &c.

Ab ne animis cade, ne te ipsam desere nata, &c.

- - - dubius huc spectat & illuc, &c.

- - humeris accingit tenuibus alas, &c.

- - cur non frater huc venit & alter? &c.

Vidit vir magnus, & ab ipso Rege secundus, &c.

Virginibus hauribat aquas, &c.

Sic & in carmine ad *Margaritam* *Valesiam*:

Attollis animos, patrioque assuescis Olympo, &c.

&c. Aut arces tollis, aut propugnacula scandis, &c.

Plura alibi. Addi his versus tales possunt, in quibus tantum est syllabarum vitium, ut nullo veterum exemplo, nec figuræ ejusdem titulo defendi possint. Cujus generis illum puto in *Josepho*:

Per Superos nisi Benjamin duxerimus ipsum, &c.

S

& in

& in carmine ad Flaminium:

Ipse etiam pater interpretor oracula solvit.

Alia proferrem, si, quæ scripsit FRACASTORIUS, carmina perquirere sollicitè singula, & ad metri leges exigere, animus esset. Satis hæc comprobare dicta nostra, & in numerorum instructu non ubique diligentissimum fuisse FRACASTORIUM, abunde declarare possunt.

§. VI.

Tam varii, tamque præclari in quavis doctrinæ parte positi laboris, tantorumque in optimas quasque literas meritorum fama cum magis magisque in dies percrebresceret, jamque in clarissima luce versarentur æterna virtutis divinæ & incomparabilis ingenii ejus monumenta; non potuit non brevi tempore ad eam Fracastorius pervenire dignitatem gloriamque nominis, ut nemo esset ex omni Italia finitimisque regionibus, qui non omni eum honorum laudumque genere dignissimum judicaret. Unde non apud eruditos tantum maxima passim gratia & autoritate (a) valuit, & amicos (b) habuit tam generis nobilitate præstantissimos, quam loco, ordine, virtute, & ingenio ornatissimos, quorum, ni fallor, præcipui fuerunt, Andreas Naugerius, (c) Joannes Baptista Rhamnusius, (d) Julius Cæsar Scaliger, (e) Joannes Fernelius, (f) Joannes Jacobus Bardulio, (g) Joannes Cotta, (h) Joannes Pierius Valerianus, (i) Marcus Antonius Flaminius, (k) Torrellus

rellus Sarayna, (l) Caspar Contarenus, (m) Joannes Baptista Montanus, (n) Antonius Marius, (o) Aloysius Mundella, (p) Joannes Franciscus Otthobonus, (q) Marcus Antonius, (r) Joannes Baptista, (s) & Rhaimundus, (t) Turriani, fratres germani, Franciscus Turrianus, (u) atque Petrus Beimbis, (x) Venetorum decus egregium; sed viros etiam in republica principes gravissimisque muneribus illustres, Joannem Matthæum Gilbertum, (y) Veronensis civitatis Episcopum, Alexandrum Farnesium, (z) & Christophorum Madrutium, (aa) sacra utrumque purpura insignem, quin & Paulum III, (bb) ac Julium III, (cc) summos Pontifices, amplificatores fortunæ dignitatisque suæ coluit liberalissimos. Quorum propensissima erga Fracastorium voluntas etsi plurimum ad gloriam ejus existimationemque attulit; latius tamen postea temporis de immortalibus ejus meritis rumor disseminatus, &, quod apprime gloriosum ei fuit, ad aures perlatus est Caroli V, Imperatoris, qui per Piscarium, Venetæ ditionis oppidulum, iter faciens, conspecto forte Fracastorio, qui visendi ejus causa ex Caphiis suis accurrerat, mirabundus substitit, & ex omni, quæ circumfusus fuit, multitudine in hunc unum diu fatis oculos vultumque, defixit. (dd) Nec minus ad omnem posteritatem memorabile illud est, quod sola nominis sui fama commendatus Marga-

ritæ Valesiæ, Galliarum Regis sorori, tam rebus Musisque suis faventem expertus est, ut & honestissimis ejus muneribus, & precibus humanissimis, ad transferendam ex Italia in Galliam sedem domesticam sæpenumero invitatum se sollicitumque cerneret. (ee)

(a) Quantam FRACASTORIUS scientiæ medicæ opinionem habuerit per Italiam, evidentissimo documento supra ostendi. Etenim ab ANTON. FUMANELLO & BARTH. GAJONO, nobilissimis Medicis, de vini natura inter se disceptantibus, is FRACASTORIO habitus est honos, ut controversiæ suæ ipsum dicerent arbitrum honorarium, ratumque haberent, quicquid ab eo fuerat judicatum. Nec minori sua in rem poeticam merita gloriæ cessere FRACASTORIO. Regulari arti suæ tum demum solebant excellentissimi quique poetarum, cum probari Musas suas & in pretio quodam haberi FRACASTORIO intelligerent. Meliora doceri a FRACASTORIO, & magistro hoc uti, pudebat neminem. Sane LUDOVICUS ARIOSTUS, *Homerus ille Ferrariensis*, ut vocatur JAC. GADDIO *de Scriptor. non Eccl. P. I. p. 35*, carmen divinum, cui nomen *Orlandi* dedit, non nisi FRACASTORII politum lima & industria in lucem prodire passus est. Ex quo illud apparet, haud exiguam ejus gloriæ, quam sibi peperit *Orlando* suo ARIOSTUS, partem fuisse cum FRACASTORIO communicandam. Scriptoris fide dignissimi FRANC. POLÆ in *Elog. Frac. l. c.* ea de re verba hæc sunt: *Ariostus etiam Ludovicus tanti Fracastorium fecisse dicitur, ut divinum illud suum Etruscum poema non nisi ab ejus animadversione quamplurimis in locis, & in ipsa operis ingressione emendatum, edere voluerit, eundemque sæpius, quam optaverat, judicium de illo suum prorogantem, ne interpillare quidem, nisi demississime, ausus fuerit.*

(b) Fe-

(b) Felicem hoc nomine prædicamus merito FRACASTORIUM, quod amicis ususe est non solum permultis, sed generis etiam honestate, & doctrinæ præstantia admodum conspicuis. *Habuit enim, si vera refert Autor Vitæ Frac. p. 5. sqq. inimicum merito neminem, amicos vero nobiles quosque totius Europæ, atque in omni doctrinæ genere præstantes viros, - tam fausto felicitque semper eventu, ut illum omnes, non ut summæ doctrinæ ac probitatis virum, adamarent, sed quasi quoddam in terras delapsum numen mirarentur.* Neque ejus rei obscura esse cuiquam causa potest. Per se expectenda FRACASTORII fuit amicitia, ob fructus, quos sperare ex ea quisque poterat, uberrimos. Quodsi enim ea amicitia solent esse commoda, ut, si quid alter habeat, quod utilitatem asferre possit alteri, illud in commune conferat; quid non sperari potuit ei, cui cum viro tam docto & rerum optimarum scientia ornatissimo quotidiana intercessit consuetudo. Nobilissimum hoc amicitia genus, erudite ac copiose expositum a celeberrimo CHRISTOPH. AUG. HEUMANNO in *Progr. de Amicitia literata*, Göttinge 1729 edito. Adhæc totus velut factus ad amicitiam videbatur, atque tanta ejus erga amicos fides & integritas, tanta erat in præstandis officiis humanitas, ut optatior acceptiorque, meo judicio, nemini contingere amicus potuerit. *In amicitia alendis, ait idem Autor Vitæ Frac. p. 6, ac conservandis, (ut pauci solent) fuit Hieronymus imprimis diligens ac circumspexit. Amabat omnes, omnium semper obsequiis ac commodis erat intentus, ut - - - eos, quorum fidem benevolentiamque in se cognitam atque exploratam habebat, mutuis atque iis quidem fere semper majoribus obsequiis prosequeretur, & non viventes solum, quod magnum est, coleret, sed suam in vita sanctos etiam, quod præstantius est, benevolentiam, quantum in se esset, voluerit testatam relinquere.* Quis est igitur, quem bonorum virorum dignum amore putemus, si FRACASTORIUM non putabimus? De LUD. ARIO-

STO, FRACASTORII aut amico, aut discipulo, dictum est sub *not. (a) hujus §.* De reliquis, iisdemque præcipuis, quorum præclara in FRACASTORIUM merita nobis sunt cognita, ordine jam strictimque commemorabimus.

(c) ANDREAS NAUGERIUS, Patricius Venetus, quem ipse FRACASTORIUS *virum, non omni modo optimarum scientiarum genere ornatum, sed multis magnisque gerendis rebus ad patriæ commoda & salutem natum* dicit *Lib. II. de Morb. Contag. Cap. 6.* de patria sua præclare meritis est gravissimis legationibus, ad Carolum V, Imperatorem & Franciscum I, Galliarum Regem, susceptis. Doctrina inclaruit varia ac multiplici, gravis Historicus, Orator eloquentissimus, vauitissimus Poeta. Major tamen ejus viventis, quam post mortem, fama fuit. Scripsit egregia multa, quorum pars minima pervenit ad posteros. Horum enim plurima paulo ante mortem flammis ipse absumserat, propterea quod ea non satis digna duceret posteritate. Eo cariora nobis esse debent pauca illa, quorum nobis facta est copia, carmina, & Orationes quædam, amicorum opera ab interitu vindicata. De ejus fortuna, publicis muneribus, re domestica, virtutibus, excellenti ingenio, haud vulgari eruditione & tristissimo vitæ exitu, multa refert, adjectis passim præconiis opportunis, *l. c.* FRACASTORIUS. Hic ex eorum fuit numero, quibus FRACASTORIUS usus est familiarissime; teste JO. IMPERIALI in *Mus. Hist. p. 17.* Prima hujus amicitiz initia capta sunt in Academiis Patavina & Foro-Julienfi, ubi studiorum quondam, ut supra dixi, honestissimam juvenes nobilissimi societatem coierant. Eo ex tempore mira semper animorum inter eos fuit consensio, non nisi morte NAUGERII, quæ, maximo FRACASTORII dolore, mature nimis, anno nempe 1529, contigit, interrupta. Ipse *amicum suum* vocat NAUGERIUM, & *variorem cum eo atque intimam amicitiam intercessisse* sibi, docet FRACASTORIUS sub initium *Dial. de Poetica.* Confirmare arctis-

arctissimum hoc vinculum mutuis solebant congressionibus, etsi locorum quodam intervallo a se invicem disjuncti. Sæpenumero enim Venetiis, relaxaturus animum occupationum molestiis, Veronam concessit NAUGERIUS, atque inde, comite FRACASTORIO, in montes Caphios, amenissimum hujus prædiolum, divertit. Testem ejus rei habeo ANDR. CHIOCCUM *de Colleg. Veron. Med. Sect. I. Cap. 11. In præcipuis*, inquit, *magni Fracastorii laudibus id ponendum est, quod viro- rum clarissimorum floruit amicitia - - - & Navagerii, - - quin Navagerium in secessus Caphios, Fracastorii Parnassum & Tempe, sæpenumero cum Turrianis suis deductum, cum Veronam ad eum invisendum accederet, scimus.* Nec ipsius FRACASTORII desunt testimonia. In carmine *ad Franc. Turrianum* ita canit ille:

* - - *etiam has sedes, (Caphias,) hæc limina magnus
Naugerus subiit, &c.*

Meminit etiam in principio Dialogi, quem Fracastorium inscripsit, colloquii eruditi, a se ipso TURRIISQUE fratribus & NAUGERIO in Caphiis de anima humana instituti, ubi simul, *dulci quodam memoria salutato* a Naugerio Caphios, refert, *quod Caphios in Arcadia recordaretur a Theophrasto similiter appellatos.* Solebant vero, quandocunque in mutuam venirent congressum, de rebus inter se conferre doctis & ad literarum omne genus spectantibus; ut sane honestior nulla laudabiliorque, quam quæ inter FRACASTORIUM fuit & NAUGERIUM, esse unquam possit amicitia. Et gaudemus imprimis, communia illorum studia ad nostrum etiam aliquem redundasse fructum. Nam, quos edidit FRACASTORIUS, tres *de Poetica, Intellectione, & Anima humana* Dialogi nihil comprehendunt, quod non amicis antea NAUGERII, TURRIORUM, atque FRACASTORII sermonibus, sive in Baldi secessu, sive in montibus Caphiis, fuerit confectum. Qua de re dubitare neminem sinunt ipsa FRACASTORII verba, singulis

gulis Dialogis præmissa. Unde factum etiam, ut daturus aliquid veteri amicitia FRACASTORIUS primum de *Poetica Dialogum Naugerium* inscriberet, & in illo de arte poetica docte graviterque differentem sisteret NAUGERIUM. Quo ipso *sublime Naugerii ingenium & singularem eloquentiam ab oblivione hominum vindicatam, & ipsi consecratam æternitati putat Autor Vitæ Frac. l. c.* Id quod certius affirmare nobis liceret, si, quæ docet in Dialogo illo NAUGERIUS, re vera ita esse ab ipso olim proposita, omni careret dubio. Sane, *revisos a se diligenter, relectos atque ita exornatos hos Dialogos, ut in lucem emitti facile possent, ipse non dissimulat FRACASTORIUS in Præfat. Dial. de Poet.*

(d) Veneto Venetum, NAUGERIO RHAMNUSIUM jungo, eodem, quo ille, munerum amplissimorum splendore effulgentem. Illustrissimo enim Decemvirovum ordinis Senatus Veneti a secretis fuit. Magis hic negotiis publicis & doctrina civibus suis, quam scriptis posteritati innotuit. Nulla, quantum ego scio, publica ingenii ejus monumenta exstant. Quæ causa est, ni fallor, cur penes vulgares vitarum scriptores altum sit de RHAMNUSIO silentium. Neque tamen defuisset ei, si per muneris gravitatem id licuisset, ad conscribenda optima quæque ingenium. Fuit sane vir excellenter doctus; etsi sibi soli doctus. Unde viventem venerati, & laudibus prosecuti sunt viri præstantissimi. Quin laudibus prosecuti sunt ejusmodi, quæ non nisi homini literatissimo decerni solent. *Virum magnum ANDR. CHIOCCUS l. c. Græcarum literarum, sed Cosmographiæ præsertim, atque omnis fere historiæ peritissimum Autor Vitæ Frac. p. 2, ac utriusque linguae peritissimum, & eorum, quæ ad bonas literas & disciplinas attinent, multa perdoctum ipse dicit FRACASTORIUS in libro de Sympath. & Antipath. Cap. 24.* Specimen eruditionis ejus desideranti satisfacere quodammodo possunt, quæ de novis quibusdam Sympathiis contra FRACASTORIUM

RIUM acute subtiliterque disputavit, relata breviter a FRACASTORIO *l. c.* Ita enim hæc sunt comparata, ut obviam ituro illis FRACASTORIO haud leve facessere negotium potuerint. Fuisse hunc intima familiaritate conjunctum Nostro, tam JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. l. c.* ANDRÆ CHIOCCI *l. c.* & *Autoris Vite Frac. p. 7*, quam ipsius FRACASTORII testimonio compertum habeo. Is amicitiz hujus arctissime colligatz meminit *l. c.* & *amicum optimum* in principio *Dial. de Intellect.* atque *amicum jucundissimum* sub init. *Dial. de Poetica* nuncupat RHAMNUSIUM. Excellentis *boli armenii*, sibi amicitiz ergo a RHAMNUSIO Venetiis dono missi, mentionem facit *lib. III. de Contag. morb. Cap. 2.* Vehementer dolet in *Dial. de Poet. l. c.* raro sibi hanc indulgeri voluptatem, ut RHAMNUSIO uti socio possit, *quod rerum conditiones & diversa vite ratio utrumque loco & dulci consuetudine plurimum sejunxerit.* In Patavino primum Gymnasio, ubi studiis uterque operam dabat, coaluerant illorum animi, postea temporis conglutinati magis fidei religione & amoris constantia. Publica animi integerrimi monumenta exstare jussit FRACASTORIUS *Dialogos* tres, quos paulo ante memoravi, singulos RHAMNUSIO, amico veteri, inscriptos. Quam singularem FRACASTORII erga se benevolentiam mutuis ille statim officiis rependit. Cura enim effecit sumtribusque suis, ut hi ipsi *Dialogi*, quos diu satis in scriniis suis autor asservaverat, in eruditorum tandem prodirent conspectum. Colligere id facile potes ex iis, quæ scripsit FRACASTORIUS in *Prefat. Dial. de Poet.* Neque post mortem demum FRACASTORII amoris ardor ille deserbuit RHAMNUSIO, sed tum maxime amici olim conjunctissimi ipse coluit memoriam, utque immortalitati eam commendaret, insignem FRACASTORIO statuum consecravit, quæ illustrem viri imaginem repræsentaret. De qua aprior dicendi locus infra dabitur. Primus etiam fuisse dicitur JAC. GADDIO in *Allocut. & Elog. p. 63*, qui sigillatim editos antechac

te hac FRACASTORII libellos integro volumine complexus sit, & in lucem prodire jufferit ornatiores.

(c) Notior vulgo JUL. CÆS. SCALIGER, quam ut eximia ejus in omnem doctrinam merita prolixa commemoratione nostra videantur indigere. Omnia de eo dixisse putabor, ubi Criticum, Grammaticum, Medicum & Poetam suæ ætatis dixero illustrissimum. Natum in ditione Veronenſi, genusque duxisse ex antiquissima Ducum Scaligerorum gente, inter omnes constat. Communem igitur SCALIGER atque FRACASTORIUS patriam habuere. Literarum etiam studiis & artis professione ambo conjunctissimi. Cujus generis homines sponte consociari inter se, & voluntate, studiis, consiliisque omnibus conspirare solent amicissime. Unde fieri non potuit, quin primo quoque tempore SCALIGERUM amicum sociumque sibi FRACASTORIUS adjungeret. Quæ res dubium non habet, etsi, quod miror, non exſtet in scriptis FRACASTORII, unde colligere id detur, vestigium. Perquirenti mihi scripta ejus singula, ne verbum quidem occurrit, quod ad SCALIGERUM spectare vel aliquantulum videatur. Nec ipsum nomen SCALIGERI usquam lectum mihi memini. Doleo, non in his terris copiam haberi posse Epistolarum familiarium FRACASTORII, quæ, sermone scriptæ vernaculo, cum aliis aliorum Epistolis jam olim prodixisse in lucem dicuntur ANDR. CHIOCCO *l. c.* Ex illis enim, non dubito, quin multa nobis, quæ ad rem FRACASTORII domesticam & vitæ rationem, quin ad amicos & familiares ejus pertinent, cum nostro quodam fructu, hauriri possent. Sed carere illis jubemur; & sufficere jam nobis eorum, qui exploratæ satis sunt fidei, scriptorum debent testimonia. Faciunt amicitia, quæ FRACASTORIO intercessit cum SCALIGERO, mentionem ANDR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 215. sqq.* & ANTON. TEISSIERIUS in *Elog. T. I. p. 169 C. 171.* Copiosius eam rem persequitur *Autor Diar. Essais de Liter.*

Liter. 1702. mens. Nov. p. 283. sqq. qui, sapius congressos ad colloquium viros literatissimos, tamque rebus SCALIGERI ad dictum fuisse refert FRACASTORIUM, ut causam ejus contra adversarios gravissimos defendendam scriptis susceperit. Vellem, addidisset Autor, cujus fuerint generis hæc scripta, qua in causâ occupata, quibus opposita adversariis, quo æstimanda precio, num unquam data foras, an privatim saltem communicata cum adversariis. Magnam profecto illius rei a nobis gratiam iniisset, utpote quibus nihil ea de re constare potest ex *Operibus FRACASTORII*, alio atque alio tempore junctim publicatis. Quantum amaverit FRACASTORIUM & suspexerit SCALIGER, exquisita, quibus sapius ornavit eum, testantur præconia, passim a nobis adducta. Multa etiam in mortem FRACASTORII, diversis quidem carminum generibus, scripsit Epigrammata, quæ integri libri spatium occupant in *Collectione Carminum Scaligeri*. Quem librum ille, velut æternum sui erga FRACASTORIUM amoris monumentum, mira pietate inscripsit *Aras Fracastoreas*. Unde eleganter admodum JAC. AUG. THUANUS *Histor. lib. XII. ad ann. 1553. p. m. 576*: *Ei (FRACASTORIO) certe hujus seculi ingens miraculum Ful. Cæs. Scaliger tanquam illarum, quas dixi, scientiarum & poetices summum fastigium consecuto, aras erexit.* Incidit forte in hæc THUANI verba parum sagacis ingenii vir BAILLETUS, &, quod risum vel ipsi movere Catoni posset, ita hæc pro acuminis sui modulo est interpretatus, ac si divinos FRACASTORIO honores habuerit SCALIGER, & aras ei, tanquam Deo scientiarum præfidi, erexerit, marmore exstructas forte & thure fumantes Panchaico. Qua ipsa de causâ idololatricæ arguit SCALIGERUM, nihil minus merentem, hancque vehementer ei exprobrat. Acu rem retigit, scilicet. Subtilis nam Gallus, mire elegans interpret. Vid. BAILLETUS *l. c. p. 216*, &, qui errorem hunc scite redarguit, illustris DE LA MONNOYE in *Notis ad hunc Bail-*

Bailleti locum. Nec minus in ANT. TEISSIERIO l.c. p. 171, & DAN. GEORG. MORHOFIO in *Polyhist. T. I. lib. VII. Cap. 3. §. 8. p. 1064* reprehendo, quod inscriptione illa, quam libro Epigrammatum suorum præfixit SCALIGER, itidem, etsi non tam turpiter, decepti, non nisi unum compositum ab eo in laudes FRACASTORII carmen, idque inscriptum: *Ave Fracastoreæ*, dixere, cum Epigrammata ille scripserit complura, nec tam singulis id nominis dederit Poeta, quam universis.

(f) De JO. FERNELII, Medici inter Gallos egregii, erga FRACASTORIUM studio & voluntate, nihil habeo, quod dicam, nisi quæ prodita sunt memoriæ ab *Autore Diar. Essais de Liter. 1702. mens. Nov. p. 287.* Is, non amicitia tantum, sed arctissima quoque amicitia junctum, refert, FRACASTORIO FERNELIUM, hujusque suasu, consilio, ac precibus effectum, ut iter ille susciperet in Galliam, & difficilioris puerperii, quo Catharina de Medicis, Regina Galliarum, laborabat, causas exploraret, atque certissima FERNELIO, amico suo, quibus tolleret Reginarum morbum, remedia suppeditaret. Dixi ea de re supra §. IV. not. (g). Quod si ita re vera gestum, (certi enim nihil definire audeo,) ratum & inauditum fere Galli cum Italo conspirantis, & amicissime conspirantis, exemplum habemus. Sed satis erat, Medicum excellentem utrumque, utrumque fama celebratissimum, utrumque virum honestum, & in servandis amicitiarum legibus esse constantissimum. Et quis ignorat, facilius plerumque, quæ inter absentes per literas, quam quæ consuetudine quotidiana inter præsentes colitur, sustineri amicitiam?

(g) Ex eorum numero eruditorum fuit JO. JAC. BARDULO, civis Mantuanus, quos viventes quidem maxima doctrinarum laude inclaruisse constat, sed quorum fama statim cum morte ipsorum interiit. Nihil enim, quo immortalitati nomen suum commendaret, per omnem vitam, quantum scio, literarum tradidit monumentis, etsi multa omnino posset, *vir lingua*

lingua utraque disertissimus, & mathematicarum rerum imprimisque omnis Astronomiæ peritissimus, uti vocatur ipsi FRACASTORIO in principio *Dial. de Poet. Subtile ac valde acutum in omni Philosophia ingenium* ei tribuit Autor *Vite Frac. p. 6.* Scimus etiam, non rudem adeo fuisse in re poetica, sed multum hic, si non ingenio, saltem scientia & cognitione valuisse. Etenim Dialogi, quem *de Poetica* scripsit FRACASTORIUS, haud exiguum partem sibi vindicat BARDULO, quippe qui unis hic de artis poeticæ dignitate & Poetarum virtutibus doctos cum NAUGERIO miscere sermones fingitur. Adeo in omnibus æqualis FRACASTORIO similisque BARDULO, etsi non in singulis tam excellens forte & egregius. Inter amicos FRACASTORII ideo referre eum non dubito, quod in *cit. Dial.* memoretur in jucundum hujus venisse colloquium, & eo comite, sociisque NAUGERIO & amicis aliis, in Baldi frigora secessisse, horumque omnium vehementer delectatus consuetudine.

(h) De JO. COTTA, in agro Veronensi ad Alienicum pontem nato, poeta suavissimo, sed in medio gloriæ cursu rebus humanis erepto, cum paucis verbis multa dixerit JAC. GADDIUS *de Script. non Eccl. T. I. p. 46.* ea nobis, ne nihil prorsus de juvene doctissimo commemoremus, esse instar omnium hic poterunt. Cottam, inquit ille, *illustravit poesis amatoria, qua Catulli stilum ita expressit, ut aliqua ex parte superasse, quem imitabatur, judicaretur a Scaligero atque Flaminio.* Qui lascivum poetam imitatus est in carmine, secutus est brevitate vitæ, quam amisit plane juvenis, dignus longiori, si maturum, grave, castumque scribendi genus adhibuisset. Corrupto tamen ævo lascivi inque amanti, vel certe nimiam mollietatem aut teneritudinem poeticam, poematibus Cottæ sæpius edita fuerunt olim, quæ deinde florentibus poetis nobilioribus & gravioribus languere sunt visa. Hunc in Academia Patavina commilitonem olim studiorumque socium habuit FRACASTO-

RIUS, id quod memini supra a me dictum. Neque dubium est, ab illo tempore ad COTTÆ usque mortem continuam inter eos amicitiam, & ardentissimo amore mutuo confirmatam. Tenerrimis enim lachrymis funera COTTÆ profectus est Noster, orbatumque se doluit amico suavissimo in Elegia ad Jo. Bapt. Turrianum, ubi inter suspiria gemitusque multos canit:

Nec sat erat. Miseri crudelia funera Cottæ

Flevimus. O indigna Cotta peremite nece?

O Cotta infelix, quæ te fata impia nobis

Tam subito ante tuos abripuere dies.

Desperationis & impictatis plena hæc verba dicerem, nisi poetæ, furore suo abrepti, aut amici, justo dolori fræna laxantis, esse verba intellerem.

(i) JO. PIERII VALERIANI, gente Veneti, Hieroglyphicorum post HORUM scriptoris præstantissimi, Viri, ut judicat FRANC. ROBORTELLUS in *Arte Critica*, dignissimi, qui ab omnibus ametur & colatur, quantus erga FRACASTORIUM ambr fuerit, optime edocere quemque potest hujus ad FRACASTORIUM Epistola, libro I Hieroglyphicorum ejus Dedicacionis loco præmissa, quæ cum scripta sit affectu plane tenerissimo, & laudes FRACASTORII fere innumerales, quin & de vita ejus haud pauca commemoret, nec sermone exarata sit ineleganti, non adeo indigna videtur, quæ legatur hic loci integra. Ita vero se habent verba Epistolæ: *Quamvis parva admodum inter nos conjunctio fuerit, eoque secessu Olivetano Veronensis agri, quo mihi per continuum triennium frui temporum eorum permisit quies, dum tu Veronæ tuis, ego ibi meis tum studiis, tum negotiis incumberebam, vix ter facultas data, ut esse una possemus, neque antea te Patavii, quo me ad Philosophie studia contuleram, videre licuerat, quod inde paulo ante discesseras, quam ego advenissem; tua tamen te virtus ita mihi ex eo tempore conciliaverat, ut,*
quem

quem ob summum ingenium summamque doctrinam plus te uno diligere, certe neminem haberem. Omnium enim voce commendationeque politissimis literis & liberalium omnium artium studiis clarebas, clarusque & celebris habebare: unde meus erga te, quem adhuc ex facie non agnoscebam, coepit cultus, qui mox cum etate accrevit simul, majoribus scilicet in dies ad virtutem profectumque tuum additis incrementis. Ab eo vero tempore, quo bella illa calamitosissima, tam aspera, tam continua, me non modo ex tranquillo eo secessu exturbaverunt, verum tota etiam patria expulerunt, quamdiu foris profugus, errabundus, inops vixi, tui semper memor, atque sollicitus tui, quod vicem etiam tuam & bonorum omnium ingemiscebam, & ubicunque locorum cives tuos dispersos etiam ipsos comperissem, nunc per Alieros fratres, Petrum & Ludovicum, nunc per Alisbaum, Zavarisium, Turrianos, nunc per alios amicos tuos, quos doctrine nomine veneror, curabam, ut meus erga te amor tibi fieret perspectissimus: idque officii ab aliquibus ex his mihi non indiligenter prestitum confido. Sed quoniam vel his testibus tam locupletibus mihi nondum satisfacerebam, decrevi tandem, quaquam ratione possem, aliquid hujusmodi mei erga te animi signum manifestius exhibere. Igitur cum labores meos in Aegyptiorum Hieroglyphica explicanda recensere, pleraque id genus Commentaria in amicos distribuerem, tuque non in postremis esses, plantas duas insigniores elegi, Palmam & Laurum, easque a nostratibus longe diversas, ex Aegyptiorum quippe locis a me primum in Italiam translatas, quas tibi dono mitterem. Palmam quidem, ob sublime illud ingenium tuum, quod ad excelsa quaeque prospero eventu sese attollere contendit, cujus erectus pennis toto primum celo Epicyclos summovisti, priorum Astrologorum machinas demolitus, facilem & permeabilem Planetis viam complanasti. Laurum autem, quia tu, re optime in celo gesta, ad infima mox terrae loca descendisti, tanquam Hercules alter triumphabundus: sed qui in superiorem orbem, non ut ille, de visceribus terrae cerberum

berum traxeris, qui aconitum ad mortalium perniciem evomeret, sed ab Antipodibus Syphilum illam tuam admirandi vigoris plantam asportares, quæ morbis omnibus, tam cognitis, quam incognitis, præsentanea remedia & incolumitatem efficacissime conferret. Quod vero ad plantas attinet, spero, eas a te benigne suscipiendas, deque earum surculis amicitie nostræ firmitatem colligari posse, quam diuturnam perpetuamque fore mihi persuadeo: quia meus erga te amor, cultus & observantia talia mihi pollicentur; tuque ut ameris ab omnibus, ingenii doctrinæque tue monumenta, uno doctorum omnium ore celebrata, deprecantur: quorum quidem operum studiorumque tuorum omnium felicitatem agnoscimus, & omnium posteritati celebrem & illustrem fore, plurimum & ex animo gratulamur. Ita VALERIANUS, animi vir honestissimus, & si quisquam alius, FRACASTORII sui profecto amantissimus. Multa, quæ scire nostra interest, istæ habent literæ; sed hujus loci inprimis illud est, quod cum ipsis ALIGHERIIS, PETRO & LUDOVICO, Juris peritissimo, nec non ALITHÆO quodam, & ZAVARISIO, nescio an DANIELE, an VIRGILIO, vixisse FRACASTORIUS dicatur conjunctissime.

(k) Non in ultimis amicorum FRACASTORII ponendus videtur M. ANTON. FLAMINIUS, poetæ JO. ANTONII filius, poeta ipse nulli secundus. Colligere id licet tam ex honorifico elogio, quod de FLAMINIO tulit FRACASTORIUS lib. II. *Dial. de Intellect.* p. m. 142, ubi sanctissimum vocat virum, & utriusque linguae doctissimum, quin Poetam sui seculi eximium, & de ejus quodam somnio mira ac inaudita refert, non, ut puto, nisi ab ipso accepta FLAMINIO, quam ex carmine ejus ad Flaminium & Galeatium Florimontium, quod etsi nullam amicitie inter ipsos colligatæ faciat mentionem, nec tenero nimis scriptum affectu sit, familiari tamen atque tali plane scriptum est sermone, quem inter amicos scimus quam maxime esse usitatum. Argumentum quoque carminis

ita

ta est comparatum, ut valde dubitem, an de eo scripturus poeta fuerit ad homines non nisi nomine aut fama sibi cognitos. Neque dubitandum plane ea de re, cum & FRANC. MARIA MANGURTUS verbis perspicuis amicum FLAMINII dixerit FRACASTORIUM in *Vita Flamini*, præmissa *Carmin. Flam. edit. Patav. 1727. p. 15*, & FLAMINII perjucundum ad *Fracastorium, amicum suum*, exstet carmen *Lib. V. Carm. ejus n. 51. p. 148*, quo ægrotus ipse & pessima tabe confectus FRACASTORII, Medici nobilissimi, solícite implorat opem, vel sola suavitate sua auribus Lectorum dignissimum. Ita vero Poeta:

*Fracitori venerande, cui medendi
Usum pulcher Apollo, carminisque
Artem donat habere, nonne cernis,
Tuum Flaminium perire dira
Tabes? non recreat cibus misellum;
Non grata vigiles quiete ocelli
Teguntur: macie vides suprema
Corpus confici, ut umbra inanis esse
Jam plane videar; modisque miris
Pallor occupat ora; languidosque
Artus vix traho; nec juvare possunt
Dulci carmine candidæ Camænæ,
Nec blando alloquio boni sodales:
Ipsa sed mihi lux amara, & atra
Noctis tempora sunt amariora
Felle, & Thessaliæ malis venenis.
At tu, candidæ amice, vel sodali
Fer tuo auxilium, vel, ipsa morbi
Si vis tabifici recepta venis,
Humanis opibus, magistræ & arti
Nescit cedere, carminum tuorum
Lepore advoca Apollinem, rogaque,*

U

Ne

Ne prima miserum sinat juvena
 Tam crudeliter interire. Cur ab
 Cultorem patitur suum sub ipso
 Flore ætatis abire moestum ad umbras
 Pallentes crebi? Quid ergo prodest,
 Ipsi & Aoniis suis puellis
 Cuncta posthabuisse? Quidve prodest
 Vita puriter acta? nunc misello,
 Nunc o subvenias, Apollo sancte,
 Et preces teneri tui poetæ
 Audi dexter. Opaca sive Cynthi
 Umbra, sive Heliconi recessus
 Te tenent nemora aureo sonantem
 Plectro carmina, quæ beata lauri
 Discit sylvæ; ades, o Deum voluptas,
 Ades numine dextro, & imminuentem
 Orcum jam capiti meo repelle;
 Ut Frastorius ob suum sodalem
 Salvum & incolumem tibi rependat
 Mille carmina, te canens, tuamque
 Matrem, & virgineos tuæ sororis
 Mores, & studia, & pharetram, & arcum, &
 Currum noctivagum aurea inter astra,
 Quo se candida Diva fert olympi
 Per campos, lavis ipse cum rubente
 Fessas oceano tuas quadrigas.

(1) TORELLO SARAYNA, cive Veronensi, & de patria
 sua scriptis quamplurimis optime merito, ut familiarius usum
 putem FRACASTORIUM, faciunt ea, quæ prolata sunt a TO-
 RELLO Lib. II. de Amplitud. civit. Veron. p. m. 19. Illo enim
 in loco non solum peritissimi Medici, ac præstantissimi Philoso-
 phi laudes tribuit FRACASTORIO, sed egregio quoque ac
 prægrandi olim paguro lapideo a se donatum, quæque de
 coch-

cochleis, in altissimis montibus reperiundis, in medium affert, ex ore FRACASTORII audita sibi, secumque refert humanissime communicata. Amicitiz hæc, aut, si mavis, benevolentiz mutuz signa certissima. Diversam tamen cum studiorum suorum rationem inierint; non tanta inter eos, quanta esse solet inter homines conjunctissimos, animorum fuisse videtur conspiratio.

(m) CASPAREM CONTARENUM, virum in civitate Veneta primum, & ad sacram purpuram evectum, Philosophum etiam sui temporis acutissimum, jam inde a primis studiorum suorum initiis, in Gymnasio capitis Patavino, intima FRACASTORII sibi junxerat familiaritate, teste *Autore Vitæ Frac. p. 2.* Communi uterque præceptore usus est POMPONATIO; cujus tamen de immortalitate animæ doctrinis acriter offensus CONTARENUM, scriptis oppugnavit eas publicis, etsi non aspere aut contumeliose, sed ea scriptis humanitate & modestia, quæ honesti viri animi & discipulum deceret præceptoris sui amantissimum. Quam rem copiosius persequi, nostri jam non est instituti. Illo ex tempore majus in dies robur accepit FRACASTORII & CONTARENI amicitia, mutuisque absentiæ epistolis mirum in modum fuit confirmata. Ex his enim facile intelligi docet ANDR. CHIOCCUS in *Colleg. Veron. Med. Sect. I. Cap. 11, quantum a CONTARENO æstimaretur FRACASTORIUS, quantumve ab universa Republica, præclarissima ingeniorum faultrice & judice.* Earum cum nihil, quod doleo, ad nos pervenerit; quid actum sit inter illos, quibus uterque inter se officiis devincti, jam quidem jubemur ignorare. Solius tamen amoris causa, nec nisi in testimonium amicitiz perennaturæ, scriptas has epistolas, idem testatur CHIOCCUS l. c.

(n) JOANNEM BAPTISTAM MONTANUM, Medicinæ Professore Patavinum clarissimum, sunt, qui FRACASTORII non solum non amicum, sed æmulum etiam perhibent

bent acerrimum, in quibus haud postremus est *Autor Vitæ Frac. p. 4 & 5*, qui tamen mera id conjectura videtur affectus, quod principatum in re medica audiisset a MONTANO affectatum. Leve hoc frigidumque argumentum. Infelicissimus sane MONTANUS, si cum singulis, quos anteire voluit artis medicæ scientia, graves suscepit inimicitias. Neque, a FRACASTORIO quicquam in MONTANUM odii conceptum, ex eo colligas, quod in explicandis febribus pestilentioribus aliam, ac MONTANUS olim, rationem inierit, & ab eo paululum dissenserit *Lib. II. de Morb. Contag. Cap. 3.* Non enim ad obtinendas MONTANI laudes, nec animo id factum infenso & malevolo, ex verbis, quibus utitur illo in loco, perspicue apparet. Vehementer hic omnem obrectationis suspicionem deprecatur, seque, postquam in manus suas inciderint forte, quæ MONTANUS scripserat ad mentem GALENI, suspensum admodum redditum fatetur, cum ipse alia via forte fortuna incederet. Nam si inceptis nostris, pergit, persistere voluissim, non solum timor oboriebatur, quomodo mihi ipse confiderem devianti ab eorum calle, sed & rem valde arrogantem videbar aggredi, quod & a primo Galeno, & a secundo dissentire auderem: quocirca, cum quasi decrevissem retractare, quæcunque de ea materia scripissim, rem tamen cum quibusdam amicis communicavi, qui ingenue consulentes persuaserunt, quæ ego jam scripissim, tamen viderentur novo calle procedere, emittenda tamen esse, non per assertionem aliquam, sed uti problemata magis. Nulla certe esse honestior vel inter amicos conjunctissimos dissentendi potest ratio. Et quid dicemus tandem, si eodem in loco MONTANUM civem urbis Veronæ primarium, & nunquam satis laudatum in re medica, & in quem Galeni anima migrasse videatur, prædicari videamus? si & suum sapius appellet, & doctrinam ejus mirifice extollat FRACASTORIUS? Dubitabimusne amplius, amicum MONTANO, nisi ad summam medicæ doctrinæ palmam aspiranti,

FRA-

FRACASTORIUM fuisse? Neque est, cur simulatas quisquam laudationes illas, & longe aliter comparatum putet animo fuisse FRACASTORIUM; cum, si re vera venenum aliquod intra pectus aluit, illud eructaturus profecto fuerit MONTANO mortuo, quo tempore, tantum abest, ut in famam MONTANI hostile quicquam tentaverit superstes ipse, ut naniis & lugubri cantu questibusque multis amici hujus funera sit profecutus. Exstat enim *in mortem* JO. BAPTISTÆ Epigramma FRACASTORII:

*Dum medica, Montane, doces ope vincere fata,
Et Lachesi invita vivere posse diu,
Lethæo indignans pressit te Parca sopore,
Et secuit vite grandia fila tuæ.
Sic, animas & tu Asclepi dum subtrahis orco,
Te quoque favorum perdidit ira Deum.*

Dignus ergo, cui inter amicos FRACASTORII locus detur haud ultimus, MONTANUS, vir in arte medica egregius.

(O) ANTONIUS MARIUS VISDOMINUS, gente Ligur, qui de *Orio & Sibyllis* librum, cum variis Elegis, edidit Bononiæ anno 1500, & cujus quædam leguntur carmina in *Carmin. Illust. Poet. Ital. T. VI. a p. 244. ad 251*, simplici quidem, at molli nec ineleganti Musa condita, quemque LIL. GREG. GYRALDUS in *Dial. I. de Poet. suor. temp. p. m. 546* in manibus habuisse refert *Commentarium in Senecam Tragicum multa fruge refertum*, FRACASTORIUM tam valetudinis suæ, qua utebatur perditissimum, custodem, quam amicum habuit. Utrumque manifesto satis constare nobis potest ex venusto carmine, quod inter corporis dolores multos scriptum miserat ad FRACASTORIUM, *ipsa anima cariorem sibi*, ANTONIUS, per Deos omnes obtestatus illum, ut, quam posset ocysissime, ægrotanti sibi fortioribus succurreret remediis, & violentum nimis nimisque in dies ingravescentem morbum depelleret. Ex quo illud etiam cognoscimus, in

quanta FRACASTORIUS artis suæ opinione fuerit, quantumque in eo fiduciæ vulgo positum sit ab ægrotantibus. Rem Lectoribus facturum me prævideo gratissimam, si carmen Poetæ integrum, utpote lepore multo ornatum, & in FRACASTORII maxime occupatum laudibus, ex *Carmin. Illust. Poet. Ital. T. VI. p. 244* huc transtulero. En, quæ canit ille:

*Frastori venerande, anima mihi carior ipsa,
Ut valeas, quidnam juncto pede, quidve soluto
Scribas, scire velim, dum te Marpesia celsò
Colle tenet, placidi sestantem commoda ruris.
An medicas herbas, Phæbo monstrante, per agros
Colligis, ut caros cives a funere serves?
An Dryadum mistus choreis, Faunisque jocosis,
Agrestis ludis calamo, quæ Tityrus olim
Cantet, & umbròso miretur Nais ab antro?
An potius volucris raptus super æthera mente,
Colloquio fruëris Turri, secumque vagaris,
Ignotasque vias stellarum, orbesque tueris
Ignotos, veterumque palam commenta refutas?
Felix, quem populi de tempestatibus atris
Ereptum, claro sistit sapientia cælo.
At nos indoctæ sequimur vestigia turbæ,
Parvaque miramur, quia nunquam cernere magna
Contigit; hinc vana deludit imagine mentem
Aut spes, aut metus: invadit nunc falsa voluptas,
Nunc falsus dolor; inprimis me torva feroci
Pauperies vultu terret, ceu tristis Erinny,
Cum pavidum flammis ultricibus urget Orestem.
Sepe loquor mecum, tacitusque hæc corde voluto:
Incipe forte tua contentus vivere, teque
Liber & impavidus fortunæ oppone superbæ.
Nemo pauperie miser est, aurove beatus:
Oppressum morbo Chromilum de paupere lecto*

Trans-

Transfer in auratos thalamos, & stragula picta;
 Non tamen egroto decedet corpore febris;
 Impatiens, estuque amens vigilabit; at idem;
 Cum validus sylvis apros venatur, in alta
 Hybernas noctes nive dormit suaviter; egrum
 Sic animum nec divitiæ sanare valent,
 Nec mentem sanam vel magna offendere egestas.
 Quare age, si carus Superis, si carus amicis
 Esse velis, animum semper cole: cetera mitte.
 Cuncta potest sprevisse aliquis, nemo omnia habere.
 Ille opibus vincet Cræsus, illi fluet Hermus,
 Cui licuit contemnere opes; sunt denique certæ
 Divitiæ, Virtus, Sapientia: quas neque bellum;
 Nec mors suprema potis est rapuisse favilla.
 Hæc mecum. Sed cuncta fluunt animo, simul atque
 Tabentes artus, & commoda multa volentem
 Aspicio miseram juvenili in flore senectam.
 Crudeles Parca, dulcis nec dona juvenæ
 Carpere, nec lentos finitis finire dolores.
 Non mea vos pietas, tremuli non vota parentis,
 Non lachrymæ vestras potuerunt flectere mentes.
 At tu, quem Phæbus letibales pelleret morbos
 Edocuit, citbaraque amnes cantuque morari,
 Huc ades, o Fracsteri, aversa que Numina flecto
 Carminibus, tabemque meo de corpore pelle.

(p) ALOYSIUM MUNDELLAM, Medicum Brixianum,
 editis Epistolis Medicinalibus, ad Galeni explicationem, notissimum,
 ut in amicitiam FRACASTORII receptum putem, ipse
 me movet FRACASTORIUS, qui Lib. III. de Contag. Morb.
 mentionem facit commercii literarum, quod habuit tunc temporis
 cum ALOYSIO, memoratque nonnulla, de febrium remediis
 ab ALOYSIO ad se per scripta. Amoris enim optimi interpretes
 sunt literæ, & laudabilis maxime eorum inter eruditos est
 ami-

amicitia, qui ad conservandum amplificandumque literarum decus absentes etiam tenerrime conspirant. MUNDELLAM FRACASTORIUS eodem in loco *virum doctum* vocat & *diligenter*.

(q) JO. FRANCISCUS OTTOBONUS, Cancellarius Venetus, Juris pariter atque linguarum, Hebraicæ, Græcæ & Latinæ, peritissimus, vir doctrina magis, quam scriptis illustris, annumerandus omnino est amicis FRACASTORII, si fides habenda est, qui diligentissime OTTOBONI vitam exposuit, JAC. PHIL. TOMASSINO in *Elogiis* p. 286. Egerunt etiam, ut idem refert scriptor *l. c.* Ixpius inter se per literas, non de rebus parvi aut nullius momenti, sed de linguarum maxime dignitate, harumque promovendis incrementis. Quæ ipsæ *diligenter adhuc apud posteros in scriptis dicuntur assevari*. Neque ulla est ea in re dubitatio. Quidni enim, cum dignissimus uterque suo tempore habitus sit maximorum virorum amicitia, atque tanta inter eos patris, ætatis, studiorumque fuerit similitudo, usu etiam, consuetudine animisque inter se conjunctos existimemus?

(r) Fuit splendidissima Veronæ multisque in literas meritis nobilissima gens TURRIANORUM, HIERONYMO inprimis patre, filiisque MARCO ANTONIO, JOANNE BAPTISTA, & RHAIMUNDO, insigniter nobilitata. Patrem FRACASTORIUS præceptorem olim, filios per omnem vitam amicos habuit sibi conjunctissimos. Cum his enim *variorem quandam atque intimam familiaritatem intercessisse* ei, ex verbis ejus discimus in *Pref. Dial. de Poet.* De singulis pauca dixisse me supra, recordor. Non enim hujus est loci, quicquid de illa studiorum communitate, quæ inter TURRIANOS fratres & FRACASTORIUM, adolescentes singulos, in Patavino fuit Gymnasio, commemoratum est in principio hujus Commentationis, dicendo repetere. Cum adultioribus jam nobis res est. Non interrupta unquam, sed, quoad viverent, hæc inter eos continuata familiaritas. Et cum MAR-

CO ANTONIO quidem, fratrum natu majore, & paternam felicissime æmulante gloriam, ita ut

- *persæpe animas positas jam sedibus orci
Ad sua Apollinea membra vocaret ope,*

(vid. carmen FRACASTORII ad Jo. Bapt. Turrianum in obitum M. Ant. Turriani,) quæ ipsi intercessit necessitudo, etsi non diuturna, ob præmaturam ANTONII mortem, arctissima tamen atque talis omnino fuit, qualis esse plerumque eorum solet, qui ætate inter se, moribus studiisque sunt simillimi. Ejus mentionem facit FRACASTORIUS *sub init. Dial. de Poet.* sed tanquam dudum extinctæ, & cujus ipsa fere memoria vetustate sit obliterata. *Quæ mihi cum M. Antonio Turrio, ait, Jo. Baptista & Rhaimundi fratre, fuit, uti vetustior, ita quodammodo insensuisse videtur amicitia.* Mortem amici hujus, tantopere sibi dilecti, Noster tulit impatientissime, piisque prosecutus est suspiriis. Testis est lamentabile Epicedium, in funere ANTONII compositum, & fratri JOANNI BAPTISTÆ inscriptum, quo etsi hoc agat potissimum, ut vulnera BAPTISTÆ consolatione leniat, egere tamen ipse quam maxime videtur solatiis, suumque ægre admodum dolorem dissimulat. En tibi, quæ sine lachrymis vix scripta putes:

*Jam neque finierant gemitus, & lumina siccis
Non bene cessarant tristitia flere genis,
Cum tu, Marce, cadis, cum nos tot tristibus actos
Deseris, heu falsos credulitate tui.
Non hoc vivida nos tua jam sperare juventa,
Hoc tua non virtus, non benefacta dabant,
Exanimem ut nos te juvenem, nec jam ulla loquentem
Externa miseri contegeremus humo:
Sed fore, quem fama virtus æquaret olympo,
Unus qui multos instrueret populos, &c.*

Habent &, quæ sequuntur, querelarum multum, multum-
que

que affectus tenerrimi, nec eorum quicquam omisſum, quæ ad laudes ANTONII ſpectare ullo modo viderentur.

(s) JO. BAPTISTA, alter fratrum TURRIORUM, maximam ſine dubio doctrinæ & ſcriptorum apud poſteros conſecutus laudem eſſet, niſi, ſatis ita ſerentibus, primo juventutis flore, patriæ eſſet, cognatis, atque literis ereptus; ſimilis in eo fratri ANTONIO, nescio an & RHAIMUNDO forte. Nam, ſi fides habenda amico FRACASTORIO in *Prefat. Homocentr.* ſuit TURRIUS iſte juvenis maximi ac pene divini ingenii, ætate, ingenio, ſtudiis, virtute, diſciplinaque fere omni ſtrentiſſimus & admirandus, ſecretioris etiam cujuſdam Philoſophiæ cultor. Nec a poeticis deliciis abhorruit; quandoquidem ipſe carmina compoſuiſſe dicitur FRACASTORIO in carmine ad Jo. Matthæum Gibertum, & in alio ad Franc. Turrianum. In cognitione ſiderum multum, ſi vixiſſet, præſtitifſet, diligentiffimus in hoc ſtudiorum genere ſubtiliſſimusque. Invenerat jam tum duos in ſphæris motus, novos plane & incognitos antehac, quorum opera diſtincte & explanate ea omnia, quæ circa ſtellas apparent, abſque ullis eccentricis demonſtraturum ſe ſperabat. Eam vero in rem cum omni cogitatione curaque incumbere, in graviffimum repente morbum incidit, vitamque cum morte commutavit. Ne tamen fruſtra eſſet, quicquid in re tam nobili ſtudii & laboris poſuerat, moriens BAPTISTA amicum rogavit FRACASTORIUM, ſupremum illud manibus ſuis officium exſolveret, ut, quæ ipſe agitaverat olim, ſua perficeret induſtria, & nomen Turrianum ſcriptis ſuis immortalitati conſecraret. Quod cum negare humanitatis genus amico roganti nec poſſet pro veteri amicitia, nec vellet pro ſuo erga has literas amore; dextra data, fidem ſuam obſtrinxit, editoque poſt mortem TURRII præclaro de *Homocentricis Opere*, promiſſis egregie ſatiſfecit. Conf. *Frac. Pref. ad Homoc.* At quanta inter viventes fuerit animorum conjunctio, varia FRACASTORII, amico

BAPTI-

BAPTISTÆ inscripta, & *Opp. Frac.* adjecta, docent carmina, in quibus TURRIANO nunquam non, amoris puto causa, *Batti* nomine blanditur. In montes Caphios divertenti FRACASTORIO comitem sæpius ivisse TURRIANUM, & ANDR. CHIOCCUS in *Coll. Ver. Med. Sect. I. Cap. 11.*, & illa FRACASTORII testantur in earmine ad *Franc. Turrianum*:

- - - *hec limina magnus*

Naugerus subiit, nec dedignatus adire est

Battus, amor Musarum, ipsum quo tempore primus

Pana, atque antiquos cecinit telluris amores.

Longe vero certius de horum constare familiaritate potest ex tribus FRACASTORII de *Poetica*, *Intellectione*, atque *Anima*, Dialogis, quorum pars maxima TURRIANUS est. Fuit enim ex eorum numero, qui de rebus maximi momenti & ad omne genus doctrinæ spectantibus frequentes in Baldi secessibus cum FRACASTORIO sermones contulerunt; cumque de *Poetica* NAUGERIUS, FRACASTORIUS de *Anima* sententiam suam doctissima oratione exponeret, de *Intellectione* disserendi provinciam TURRIANUS suscepit. Conservata hæc nobis sunt integro Dialogo, cui honoris causa *Turriani* nomen inscriptum est a FRACASTORIO, quem laudibus idcirco celebrat *Autor Vita Frac. p. 6.*

(t) Fratrum TURRIORUM, si recte suspicor, natu minimus fuit RHAIMUNDUS, de cuius fati nihil compertum habeo, nisi quod maturiori ætate Episcopus factus sit Comensis & Aquilejensis. Docemur hoc ex *Indice Carminum Flaminii edit. Patav. 1727. sub voc. Turrian.* Neque literarum expertem puto. Multa enim in Dialogo FRACASTORII de *Anima* continentur, scite & subtiliter a RHAIMUNDO disputata. Quin, ei in *his* (de anima) *inquisitionibus vim non parvam esse, & ingenium quasi demonicum*, in *Pref. illius Dial.* affirmat FRACASTORIUS. Amicitia eodem, quo BAPTISTA frater, vinculo conjunctus fuit FRACASTORIO, & in secessu Baldi Caphiis-

que montibus consuetudine ejus & colloquio usus est fere quotidiano. Utrumque discimus ex FRACASTORII *Pref. Dial. de Poet.*

(u) *Ad Franciscum Turrianum, Veronensem*, carmen FRACASTORII legitur in libro *Poem.* ejus, ex quo perspicue cognoscimus, in dilectissimis habitum FRACASTORIO hunc TURRIANUM fuisse. Amicissimis enim tenerrimisque verbis invitavit eum, Caphiorum montium aliquando deliciis frueretur, & amicum solitarium dulci recrearet colloquio. Idque tam amanter facit, tam cupide, tamque molliter, ut non possit esse supra. Multum inprimis amoris illa habent:

*Turri, si aut mihi villa & lar sit letior, aut tu
Ferre domum tenuem possis, parvosque penates
Urbe procul ruri sese abscondentis amici,
Quantum ego te his mecum Caphiis in montibus optem,
Montibus his, ubi &c.*

& quæ deinde sequuntur:

*Hæc ergo præferre urbi, & contemnere magna
Si possis, quid te teneat, ne tu ocyus ad nos
Accurras? &c.*

Quis fuerit TURRIANUS iste, quo ortus genere, quibus meritis conspicuus, hæsitavi diu. Nihil enim ea de re constare nobis potest ex illo, cujus paulo ante mentionem feci, carmine FRACASTORII. Neque scriptoribus aliis, quotquot evolvere mihi licuit, quicquam de TURRIANO isto proditum memoriz. Nam, quæ de FRANCISCO TURRIANO, gente Hispano, immortalis famæ Theologo, commemorantur passim, nihil prorsus ad nostrum. Peropportune tandem incidi in M. ANT. FLAMINII, quæ junctim edita sunt, *Carmina*, quorum cum essent nonnulla TURRIANO isti inscripta, cognovi ex illis tantum, quantum scire omnino satis est. Patruum habuit RHAIMUNDUM; unde, patrem ei M. ANTONIUM, aut, quod dubitanter magis affirmarem, RHAIMUN-

MUN-

MUNDUM fuisse, colligo. Solum natale idem ei contigit, quod FRACASTORIO. Patricii Veronenſis dignitatem, nescio an a parentibus acquiſitam, an ſua partam virtute, tenuit. Vir fuit præclare doctus, amantiſſimus CICERONIS & TERENCEII, exquisitis morum ornamentis conſpicuus, hocque nomine bonis omnibus apprime dilectus.

(x) Amicorum, quotquot habuit FRACASTORIUS, illuſtriſſimus ſine dubio PETRUS BEMBUS fuit, vir ſummus, & Ciceronianæ eloquentiæ imitator ſolertiſſimus. Ejus in literas elegantiores præclara merita tam cognita vulgo ſunt, ut omni illorum ſuperſedere commemoratione poſſim. FRACASTORIO certe non niſi BEMBI invitatus doctrina & eſtimatione, hunc amicum videtur ſociumque ſibi adjunxiſſe. Et quo major viri literatiſſimi fama dignitasque, tanto arctior hæc conſtantiorque fuit amicitia. Mutuum uterque amorem confirmarunt literis frequentiſſimis, quarum mentionem facit ANDR. CHIOCCUS l. c. Et BEMBI quidem binæ ad FRACASTORIUM epiſtolæ, ſermone ſcriptæ vernaculo, *Carminibus Fracaſt. Patavii 1718* editis, præmiſſæ ſunt a JO. ANT. VULPIO. BEMBO autore & conciliatore factum reſert *Autor Diar. Eſſais de Liter. Nov. 1702. p. 289*, ut doctiſſimi FRACASTORII libelli *de Homocentricis & de Cauſis criticorum dierum per ea, quæ in nobis ſunt*, Venetiis anno 1538 typis exprimerentur. Quam erga ſe benevolentiam ut æquali officiorum genere remuneraretur, Pariſiis, ut idem teſtatur ſcriptor, FRACASTORIUS, cum Reginz cauſa illic degeret, ſuaſu & autoritate ſua impetravit a Vaſcoſano, librorum venditore, ut prelo iterum ſubjiceret & in forma, quam vocant quartam, ederet BEMBI *Hiſtoriam Venetam*, quæ paulo ante, anno nempe 1551, Venetiis ſumtu filiorum ALDI MANUTII fuerat publicata. Summum etiam venerationis, qua BEMBUM proſecutus eſt FRACASTORIUS, documentum illud eſt, quod carmen *dē Marbo Gallico* terſum, elegans, & ingenio illo dignis-

gnissimum, BEMBO sacrum esse iussit, & in ejus quasi fidem clientelamque dedit. Ipsum carmini nomen BEMBI inscriptum est, multaque hic passim de admirabili illo Reipublicæ Venetæ ornameto splendide dicta sunt ac honorifice. Quo ipso rem laudabilem fecisse FRACASTORIUS dicitur HIERON. GHILINO in *Teatr. d'huom. letter. sub Frac.* Mira ac singularia de quodam BEMBI somnio in medium affert Noster *Lib. II. Dial. de Intellect.* ubi & *Vir probus ei, & utriusque lingue eruditissimus*, appellatur.

(y) Neminem ætate illa urbs Verona habuit, qui cum rerum publicarum curis ingenuarum artium amorem tam dextre feliciterque conjungeret, ac GIBERTUS ille, urbis Episcopus, splendor patriæ, spes & præclarum decus civium. Vitam viri maximi, honores, laudesque præcipuas, in nuce velut exhibet Epitaphium GIBERTO positum a M. ANT. FLAMINIO *Lib. I. Carm. ipsius Epigr. 25:*

*Giberti venerator hic sepulchrum,
Quem Ligur genuit Panorini in urbe,
Roma nutrit, & diu regendi
Orbis participem beata vidit;
Dein Verona recepit, & magistrum
Sincere pietatis, & parentem
Mirata est. Nihil ille, quod beatam
Posset reddere civitatem, omisit,
Nunc cælo fruitur beatus ipse.*

Is cum eruditorum omnium commune præsidium solatiumque esset certissimum; non mirandum adeo, spem suam omnem repositam in eo habuisse FRACASTORIUM. Beneficiis ab eo cumulatam ornatamque se quamplurimis fatetur ipse in *Prefat. Homocentr. &* per ejus liberalitatem factum, dicit, *ut quasi manumissus in libertatem, & otio frui posset, & omni pene ea commoditate, quæ ad studia literarum expetitur. Quæ verba, etsi non satis intelligo, quo spectent potissimum; Aliud tamen facile*

facile videntur indicare, fortunæ suæ partem maximam FRACASTORIUM Mæcenati tam munifico tulisse acceptam. Suis ejus & consilio ad conscribendum *de Homocentricis* Opus invitatum se, testatur ibidem. In tantam GIBERTI gratiam carminum inprimis suavitate insinuasse se videtur HIERONYMUS. Ita enim Noster in carmine ad Franc. Turrianum:

*Scilicet hic (GIBERTUS) numeros non aspernatur, & audis
Nos etiam, & nostram, quamvis sit rustica, Musam.
Verum, ubi se sibi restituit, mentemque recepit
Illam alto intentam celo, seu sacra sacerdos
Munera obit, totum seu contemplatur olympum;
Tum supra & Musas, & ruris Numina supra est,
Vitam agitans Divum, Dis se celestibus æquans.*

Unde & in decantandis GIBERTI laudibus Musa ejus fuit occupatissima. Eorum, quæ GIBERTO inscripta sunt, carminum non pauca leguntur in libro *Carminum Frac.* In singulis hoc agit, ut res suas omnes GIBERTO sacras esse jubeat. Venustius reliquis illud est, quod primo statim loco habetur, quo piscium & pomorum aureorum, ut fingit, manuscriptum transmittit Episcopo. Decerpam inde, quæ maxime huc videntur pertinere. Qualia sunt:

*Ille tuus, Giberte, sacras qui in montibus aras
Melfincis tibi constituit, qui teque tuumque
Per nemus omne canis perque omnia littora nomen;
Hæc enata suis mittit tibi poma sub hortis
Aurea, quæ quondam Medorum e finibus Atlas
Transtulit, & magno servabat iuta dracone, &c.
Inf. per hos Giberte tibi dat munera pisces, &c.*

Nec minus eleganter & honorifice de GIBERTO, *Campense magistro*, canit in carmine ad M. Ant. Flaminium, etiam brevis saltem, & quasi in transitu.

(2) *Litterarum studiis amœnioribus quantopere delectatus, quantoque viros doctos & in literis impigre versantes complexus*

plexus amore sit ALEXANDER, e gente oriundus Farnesia, Pauli III Pontificis ex filio Petro Aloyfio nepos, juvenis admodum ad Purpuratorum ordinem evectus, tum aliunde constat, tum ex iis inprimis, quæ de eo memorat FRACASTORIUS in *Dedicat. libri de Symp. & Antipath.* ALEXANDRO inscripta. Ea in re, inquit, illud magnopere admirandum est, quod moles ea (negotiorum) cum tam gravis, tam varia sit, tu tamen literarum baud immemor, non minori cura atque opera studes, ut & hac quoque in parte nec tibi, nec aliis desis. Nam cum magna quadam atque excellenti natura eque & ad actiones, & ad studia literarum sis natus, facis profecto, ut & de te multa aliquando speranda sint, & ut interea, quod tu per ætatem, ac maxima necessariaque negotia præstare non potes, alii certe præsent, quos tu ita benevolentia, ita omni studio amplexaris, ita liberalitate, patrociniis, ac favore omni foves, atque excitas, ut non minus tibi debeant literarum studia, quam christiana libertas. Et si Dedicationem hanc legas integram, jungasque ei bina FRACASTORII carmina, ALEXANDRO inscripta, quorum alterum ad calcem Libri III. de Morb. Contag. alterum in Libro Carminum ejus legitur; in eam facile adductum te iri sententiam prævideo, neque virtute & ingenio excellentiorem, rebusque publicis administrandis aptiorem, neque doctrinæ & Musarum amantiorum fuisse quemquam. Tantam enim in binis hisce carminibus ingenio quasi vim intulisse videtur, tamque diligenter & ornate, quicquid laude dignum aut plenum spei fuit in ALEXANDRO, prædicat, ut ornatus diligentiusque vix poterit, & exquisita ingenii facundizque lux dederit documenta. Quæ verbis autem hic præstitit, re ipsa exsolvit, dedicando Mæcenati tanto suus de Sympathia & Antipathia rerum, & de Morbis contagiosis, libellos, nec non Josephum suum, quem ejus compo. cum jussu, non obscure prodit his, quæ in principio carminis canit:

Nec minus, Italia, juvenis, decus, (omnia quando,

Quæ

*Que caninus, tua, Farnesi, sunt maxima iussa,)
Ipse ades, & plenum scopulis dum currinus aequor,
Da faciles in vela auras, da numine dextro
(Namque Deus mihi semper eris) tua grandia vota
Posse sequi, pelagique omnes superare labores.*

Alia etiam FARNESIO, gratiæ ejus aucupandæ aut conservandæ causâ, munuscula interdum obtulit. Sic in Carmine ad Farnesium, quod in *Libro Carm.* ejus legitur, filii nomine binos ALEXANDRO canes gemellos mittit, venatibus aptos & - - *samam nemorum, geminumque ferarum Terrorem.*

Ex quo satis nos, quam addictus rebus FARNESII fuerit FRACASTORIUS, intelligimus. Observantiæ hæc veneratioris tam publica quam privata exstare monumenta voluit. Debebat illa pietati, qua prosequendus erat is, cui res fortunæque suas omnes esse noverat commendatissimas. Neque enim plus studii in colendo FARNESIO FRACASTORIUS, quam humanitatis in præstandis FRACASTORIO beneficiis FARNESIUS adhibuit. *Fracastorii Mecenatem hunc liberalissimum* dicit *Autor Vitæ Frac.* p. 7, & ipse FRACASTORIUS singularem ejus erga se benevolentiam multis in locis pio gratoque animo agnoscit atque prædicat. Quod sicut nunquam non submisit ac reverenter, ita perspicue inprimis ac copiose facit in *Præf. libri de Symp. & Antip.* hisce quidem verbis: Huic rei & ipse testimonio esse possum, quem tu, cum nec unquam vidisses, nihil a te poscentem, beneficiis tamen non paucis et una de causa sis profectus, ac prosequaris in dies: cui ego beneficentiæ & virtuti ita me addictum, ita devinctum sensi, ut jam diu nihil animo æque fixum habuerim, quam ut tibi tuæque ipsi, qua teneris, pietati aliquid parerem, quod tuum tuique causæ confectum dici posset; hoc enim unum dabatur mihi, quo, quam gratus esset animus erga te meus, possem ostendere.

(aa) De CHRISTOPHORO MADRUTIO, Purpurato Pontificis, in Tridentino Concilio inter primi ordinis viros collocato, quæ dici possunt, supra dixi §. IV. not. (e) Is non solum valedudinem suam curæ FRACASTORII commendavit, huiusque semper usus est consilio, sed vehementer etiam dilexit eum, & jucunda ejus consuetudine delectatus est mirifice. Non id confirmare nobis licet FRACASTORII ipsius testimonio, quippe quem miror in scriptis suis ne verbo quidem MADRUTII hujus injecisse mentionem. At non minoris pretii nobis testes suppetunt, JO. IMPERIALIS, qui *arctis amoris & humanitatis vinculis Madrutio conjunctum* dicit FRACASTORIUM in *Mus. Hist. p. 17*, & cujus libenter utor testimonio, *Autor Vitæ Frac. p. 6*.

(bb) Venerationis, qua PAULUM III, avum ALEXANDRI, de quo dixi modo, recens creatum Pontificem, persecutus est HIERONYMUS, insigne documentum præbent *Homocentrica* ejus, suasu GIBERTI, Episcopi Veronensis, novo Pontifici dedicata. Horum, si placet, *Prefationem* lege, PAULO huic inscriptam; fareberis profecto, si veritatem amas, nihil legisse te unquam, quod cum maxima dictionis verborumque gravitate tantam adulandi libidinem conjunctam habeat. Non cælo, non astris parcat inverecundus assentator; dummodo quæcumque blandiendi inde capiat materiam. Qua putas causa inductum FRACASTORIUM, ut, cum alios posset libellos, *Homocentrica* imprimis dedicaret Pontifici? Oedipo hic opus esse conjectore dices. Sed facile rem omnem intelliges, modo memineris, sedem Homocentricorum in cælo esse, ubi longe lateque dominatur imperatque Pontifex. Quam egregie & apte inter se conveniunt pulchra hæc & homine illis sacris initiato dignissima: *Ego tantum hoc auspiciū capiens, & desiderio nostri Episcopi morem gerendum duxi, & plane cognovi, nulli convenientius, quam tibi, deberi stellarum orbiumque contemplationes, in quibus potestatem tan-*
tam

nam unus ex mortalibus cunctis habeas. *Aequissimum præterea est, ut & tu novis plerisque orbibus, qui nunc primi cogniti sunt, gratuleris, & illi tibi: quos fata tuum in Pontificatum quodammodo reservavere, ut, patente jam & terra omni, nihil in inferiori hoc mundo sit, nihil in superiori, quod tibi non sese aperiat ac gratuletur.* Belle admodum, & ad servum Italorum ingenium perquam accommodate. Neque dubito, quin promeritam ingeniosæ assentationis mercedem tulerit. Nihil tamen de illa FRACASTORIUS. Forte siderum illorum, quorum ipse experts fuit, regendam ei dedit partem aliquam.

(cc) Ad JULIUM III, novum Pontificem, Farnesiorum partibus addictum, *soluti ad omnem licentiam animi hominem, ut dicitur JAC. AUG. THUANO Histor. Lib. VI. ad ann. 1550, Ecloga FRACASTORII legitur in Libro Carm. ejus, qua nihil scriptum unquam aut scribi potuisse mollius venustiusque puro. Adeo Virgilianum ubique servat nitorem, adeo plena gratiæ & leporis, adeo omni ex parte ad boni carminis leges est composita.* Sed multum profecto falleretur is, qui ad vivum expressam JULII imaginem hic quæreret. Non, qualis fuit re ipsa, sed qualis debuit esse, & qualem fore olim sperabat Poeta, sistitur hic nobis Pontifex. Felicissimus JULIUS, si præter carmen FRACASTORII nulla ad posteros, unde de moribus ejus rebusque gestis constare posset, monumenta venissent. Jam, cum veriora nobis aliunde innotuerint, ingenium poetæ miramur artemque aucupandi gratiam hominis in summa dignitate constituti, & laudandi eum, qui nihil, quod non reprehensionem potius, quam laudem mereretur, commisit unquam. Non erat illius loci, suas Pontifici maculas exprobrare, neque profecto ejus rei magnam a superstitionosa plebe gratiam iniisset. Quibus muneribus FRACASTORII erga se pietatem compensaverit Pontifex, meum non est hariolari. Quanta quanta ejus fuerit liberalitas, non illa diu

frui contigit FRACASTORIO, quippe paucos annos post, ut temporum docet computatio, e vita egresso.

(dd) Res inaudita plane, atque Italo nostro gloriosissima. Si nulla ad nos unquam excellentis doctrinæ, qua inter suos inclaruit FRACASTORIUS, fama pervenisset, vel solum Imperatoris, benignissime aspectantis eum, suffragium ad nominis immortalitatem ei sufficeret. Fabulam crederem, aut in honorem FRACASTORII excogitatam narratiunculam, nisi scriptores ad unum omnes, eosdemque probatissimæ fidei, ea in re consentire intelligerem, ut nihil fere de FRACASTORIO proditum sit memoriz, quod tantis scriptorum confirmatum sciam testimoniis. Rem eandem diligenter & prolixè referunt JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist.* p. 17, ISAAC. BULLARTUS in *Acad. des Scienc. T. II*, FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* & *Autor Vitæ Frac.* p. 7, ne in minimis quidem dissentientes inter se, nisi quod brevior alter in narrando, alter sit verbosior. Accurata præ ceteris & copiosa *Autoris Vitæ Frac.* verba sunt, quæ ubi legeris, facile carere reliquis omnibus poteris. Sed quod ad Fracastorii, ait, gloriam vel maxime pertinet, tanta vir eximius, nullius fastus appetens, & humilia hæc atque terrena semper despiciens, non apud suos Veronenses, aut reliquas tantum Italiæ civitates, sed in omni etiam Europa auctoritate fuit, ut ex innumerabili diversarum gentium & illustrium Procerum multitudine, quæ Piscariam ad Carolum V Cæsarem, ex Germania Mediolanum & Genuam proficiscentem, atque inde in Algerium expeditionem parantem, visendum convenerat, ipse quoque, qui forte solennis pompæ die & proximis Capitiis cum iunctioribus amicis spectatum descenderat, solus, demonstrante illum palam Madrutio principe Tridentino, gressum Cæsaris æstivo in sole ac pulvere buc illuc prospicientis, tenuerit. Addit POLA, intuitu Fracastorii captum, aliquantisper substitisse Carolum, & perhumano capitis motu annuisse, virumque doctrinæ fama præclarum contemplatum. Contigit hæc non speranti, nec, ut puto, expe-

expetenti FRACASTORIO felicitas, quam, si obtineri posset, tam cupide consecrarentur eruditorum plurimi, ut annos integros delitescerent in viis publicis, oscitantes, & expectantes Cæsarem.

(ee) Unus est, a quo hæc comperta habeo, scriptor FRANC. POLA; cujus tamen auctoritatem magni facio præ multis aliis, præsertim cum ita rem istam referat, ac si omnium ore dudum conclamata, nec ulli exposita sit dubitationi. Eo magis e re fore Lectorum arbitror, si, quæ diximus de Margaritæ erga FRACASTORIUM voluntate, ipsis scriptoris hujus verbis dederim confirmata. Ita vero se habent illa in *Elog. Frac. l. c.*: In confesso jugiter apud optimos viros est, Margaritam Valesiam, Galliarum Regis sororem, eandemque peregrinam liberalium artium altricem, percelebri hujusce hominis laude commotam, peculiarique ejus divino carmine celebratam, muneribus pretiosioribus adhibitis, corollaque præsertim ex solido auro artificiose contexta, quasi absens absentem, quasi poetarum principem coronare in præsentiarum profitebatur; mox præsentem solenni pompa publice coronaturum pollicebatur, ad Galliam illustrandam sollicitasse; sed frustra, pro eo tantum scilicet, quod homo consideratus & prudens, cum sese infacundum ac pene elinguem a natura creatum cognosceret, ingentem nominis sui exislimationem, a solida doctrinarum peritia admirabilique scribendi ratione constatam, apud Gallos, volubili ingenii velocitate & facili dicendi copia prævalidos, bene se tueri posse diffidebat. Fuit hæc Margarita sine dubio soror Francisci I, Carolo primum, Duci Alenconienfi, post Henrico II, Regi Navarra, nupta, quam circa illa tempora vixisse constat. Habemus etiam ad Margaritam istam, Navarre Reginam, Carmen FRACASTORII, etsi non suo, sed Cæsaris Fregosii, in Italia tunc commorantis, nomine compositum, omni sane laude dignissimum. Forte Margarita, cognito tam excellentis carminis autore, quem non celasse videtur Fregosius, leviter in literis versatus, primum amare coepit hominem Italum,

lum, tam præclare de se meritum, absentem quamvis, & longo locorum intervallo a se disjunctum. Illud enim ex verbis POLÆ non obscure licet colligere; nisi credere malis, aliis, quæ non transmissa sint ad posteros, Margaritam a FRACASTORIO carminibus donatam. Forte & illi ipsi carmini præmii loco data est corolla aurea, insigne Poetarum, doctarum frontium decus nobilissimum & prorsus inæstimabile. Videtur tamen ipsa etiam JO. FERNELII, quo usus est amico FRACASTORIUS, gravissima commendatio pondus aliquod attulisse ad insignem Reginæ erga FRACASTORIUM voluntatem & benevolentiam. At prudenter factum a FRACASTORIO, quod beneficia, manu quamvis Regia oblata sibi, modeste declinaverit, ingenii sui probe conscius, & futuras rerum vicissitudines sagaci animo præcipiens. Intenta jam Gallorum, si veniret ipse, in se tela acerrima, concepta odia, structasque insidias videbat; a quibus omnibus facile cavere sibi poterat, paterna rura præferendo peregrinis, & intra suam se conservando mediocritatem.

§. VII.

Ore vultuque toto Fracastorius aspectum viri boni ac honesti præbuit, & eleganti lineamentorum conformatione gravitatem decusque virile præ se tulit. Statura corporis fuit parva quidem, sed decora satis, nec obesa nimis, nec gracili, fronte explicata & ingenua, facie rotunda, coma nigra & promissa, barba nobili, naso contracto paululum & uncinato, subnigris oculis, humerisque firmatis bene & nervorum instructis robore. ^(a) Quemadmodum vero in ornando corpore naturam satis nactus est beneficam; ita fau-
cem

cem maxime habuit in tribuendis animi virtutibus. Haud fuit quisquam, qui non ingenium in eo liberale & in congressu hominum jucundum, (b) animum demissum & a fastu alienissimum, (c) ad officia paratum, (d) erga obvios quosque facilem & benevolum, nec in iudicando amarum, (e) vitæ genus quietum & turbarum expers, (f) neutiquam tamen otiosum, sed honestis semper curis laboribusque occupatum, (g) in victu temperantiam & parsimoniam, (h) mites compositosque mores, (i) denique multa virtutum præstantissimarum decora suspiceret magnopere, debitisque laudibus extolleret. Taciturnitatem loquacitati prætulit, & viro gravi dignius putavit, cogitare multa, quam multa dicere. (k) In Musicæ studiis amœnioribus haud parum collocavit temporis, hisque, dum otium daretur a curis gravioribus, delectatus est mirifice. (l) Uxorem duxit, patris consilio, juvenis admodum, (m) quæ, sæcundo puerperio, filios ei peperit quatuor, spe majores, quam eventu, quippe omnes, præter Paulum Philippum, morte patrem antegressos. (n) Domum in urbe patria inhabitavit, sive hæreditate acquisitam a maioribus, sive sua demum partam industria & laboribus. (o) Solebat autem, quandocunque liceret ei per negotiorum molem, animi causa extra urbem commorari in agro Melsineo (p) aut monte

te Caphio (q) suburbano, amcenissimis prædiolis suis, ubi non Musarum minus commercio, (r) quam amicorum frequenti usus consuetudine, (s) maximam vitæ suæ partem placide leniterque transegit.

(a) De forma corporis, quam præ se tulit FRACASTORIUS, certiores nos faciunt scriptores ejus rei optime gnari, JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist.* p. 16, FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* & præ aliis *Autor Anon. Vitæ Frac. p. 3.* Is enim, si non ipsius FRACASTORII, certe filii PAULI PHILIPPI æqualis, ad vivum expressam, & tanquam oculis suis usurpata olini, FRACASTORII sistit imaginem. *Fuit Fracastorius, inquit, parva quidem, sed quadrata corporis statura, latis humeris, & barba decenter honestatus, nigra coma proluxaque, facie rotunda, subnigris oculis, naso ab diutissime contemplandis stellis contracto sumoque: ceterum totius oris aspectu, ingenium maxime vividum, miram probitatem sincerique animi candorem referente.* Naso FRACASTORII, vellem, peperisset scriptor lynceus; ne, abutendo oculis suis, fieret nobis quodammodo ridiculus. Quis unquam vidisse se nasum meminit, formosum antea ac decentem, uncinatum posthac ex frequenti contemplatione siderum. Vix Astronomis omnibus, bono hominum generi, si tantum ipsis nasi periculum ab astris imminet! Quasi vero, qui non ex utero materno nasum contractum attulit, alium velut nasum annis posset maturioribus induere; aut, si fieri hoc potest, quasi vero metuendum id esset a sideribus. Sane parum hic nasi habet scriptor Anonymus. Cautior in eo FRANC. POLA, qui eandem naribus FRACASTORII formam tribuit, sed causam ejus rei nullam affert. In ceteris scriptor uterque plane inter se conveniunt, & imaginem eandem iisdem fere verbis, iisdem fere coloribus depingunt, nisi quod serenam ille & exporrectam, hic

hic *severam* in FRACASTORIO *tetricamque* frontem agnoscat. POLÆ assentiri JO. IMPERIALIS l. c. videtur; sed verbis id facit mollioribus & plane magnificis. *Referebat omnino, ait, prisce honestatis exemplar, quæ civium in se omnium ora, divinarum prope virtutum opinione, vertebat.* Statim vero, quasi ipsum pœniteret tam honorifice dictorum, mutat sententiam, &, quod hominis stupidi esse solet, *basisse*, addit, *obruta Fracastorium, tetricamque gessisse faciem.* Nostrium non est, hic certi quicquam definire. Non enim major est scriptoris Anonymi, quam POLÆ, autoritas. Vixit uterque ætatem FRACASTORII quam proxime. Neque operæ fuerit pretium, de re tam levi operose disquirere. Quæ in fronte hujus Conimentationis insculptam in ære sistit Itali nostri imaginem, tabula vultum gravem ostendit, nec austerum tamen, sed qualis esse virorum solet. Mediam ita ingressi viam sumus, dividentes quasi, talem reapse oris vultusque habitum fuisse. In reliquis nihil mutatum, temere, neque, ut opinor, a sculptore nostro, neque a nobis ipsis, qui operis formam sculptori scripsimus. Dedimus operam, ut frontis decus omne, & lineamenta omnia, quantum fieri posset, expressa ad vivum essent. Et quamvis eandem ante nos delineatam dederint imaginem JO. JAC. BOISSARDUS in *Icon. p. 129*, JO. IMPERIALIS l. c. p. 15, ONUPHR. PANVINUS in *Antiquit. Veronenf. lib. VI*, PAULUS RHAMNUSIUS in *Opp. Fracast. Venetiis anno 1584 apud Juntas editis*, alii; forte tamen primi nos, si quid recte nobis blandimur, dedimus accuratissime. Illi de imaginis ornatu magis, nos de vita magis & similitudine laboravimus. Fecimus ea in re, quod exquisitis aliis splendidisque carminibus, alii monumentis ære exstructis statuisque fecere; quemque famæ summi Italorum & virtuti debebamus, hunc ei honorem habuimus.

(b) Conspicua in FRACASTORIO multæ tam animi fuere virtutes, quam ingenii. De his supra diximus, *ut multipli-*

Z

pli-

plicem FRACASTORII doctrinam, & varia in literas merita laudavimus. Illas jam persequemur copiosius. Sunt istæ per se tam illustres & inusitatæ, ut, quamvis parum laudatæ nobis, satis ipsæ laudis & commendationis habeant. Animo, constat, FRACASTORIUM semper fuisse hilari, erecto, morosis nescio, in congressibus amicorum festivo, ad urbanitatem jocoseque composito. Testantur id FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* ingenio apertum, satisque bilarem & urbanum vocans FRACASTORIUM, JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 17*, qui ex admirandis, vel inter loquendum, vel inter scribendum, sententiis, urbanitatis etiam sale interdum conditis, cognosci potuisse affirmat, quam stupendum lateret in nobili pectore nature arcanum, egregiis obviis, ignavioribus abditum, denique Auctor Anon. *Vitæ Frac. p. 4. & 5*, qui, aperto eum, liberali, & perblando semper fuisse ingenio, & illius sermonibus ad hilaritatem sæpius conversis; nihil letius, nihil urbanius potuisse reperi, contendit. Virtus hæc, si in quoquam alio, certe in Medico amabilis maxime. Sæpe hunc eloquii suavitas & opportunitas in sermone facetiæ magis, quam artis suæ præstantia, commendat, & morosum Medici vultum ægrotantes æque, ac morbum suum, solent perhorrescere.

(c) Ab ambitione omni, ea nempe, quæ vanam gloriæ mox interituræ umbram, consecratur, alienissimus fuit Noster, & forte sua contentus vixit, satisque habuit, si viri boni, honesti, & aliorum commodis intenti, nomen tueri posset. Ita enim FRANC. POLA l. c. - - cultu humilis, - - minime ambitiosus, exquisitum laudabilis vitæ genus adamavit; & Auctor *Vitæ Frac. p. 4*: Vir fuit minime ambitiosus, & parvo contentus, - - perblando semper ingenio, ut, cum summa esset morum temperie, facilitateque nature, non eloquio, non cultu, fastum ullum ostenderet. Nec, quantum scio, honores unquam appetiit, aut munera affectavit civilia; sed homo privatus liberalem ex medicina quæstum fecit. Quæ si me fallit opinio; in hunc er-

rorem

rorem scriptorum inducor silentio. Virum omnes doctrina meritisque summum prædicant; nemo amplissimos in civitate honores consecutum perhibet. Sane, si honores, a Margarita, Navarra Regina, decreris sibi, non vulgares profecto, recusavit modeste, quod § VI diximus, facile nobis persuademus; ita comparatum animo fuisse FRACASTORIUM, ut vitam domi quietam placidamque agere, quam in summis muneribus oblectatorum experiri odia maluerit & invidiam.

(d) Quam facilis erga obvios quosvis FRACASTORIUS, quamque promptus fuerit ad præstanda humanitatis officia, perspicue cognoscitur ex verbis *Autoris Vite Frac. p. 6: Amabat omnes, omnium semper obsequiis ac commodis erat intentus, - eos vero, quorum fidem benevolentiamque in se cognitam atque exploratam habebat, mutuis atque iis quidem fere semper majoribus obsequiis prosecutus est.* Quæ sine dubio causa fuit haud postrema, cur inimicum rebus suis FRACASTORIUS neminem, amicos haberet nobilissimos Italorum quosque, hosque vinculo sibi jungeret ætissimum.

(e) Facile fidem habemus *Autori Vite Frac. p. 4,* neganti, unquam in alieni operis censura amarulentum aut parcum laudatorem fuisse FRACASTORIUM. Id enim non solum ingenio ejus convenit, perquam miti & placido, sed passim etiam ex scriptis ejus, in quibus nihil non leniter molliterque dictum, abunde perspicitur. Si quos aliorum hic notavit errores, non id fecit hostiliter & contumeliose, sed amice, & blandientis instar. Suum cuique jus tribuit, suis quemque laudibus ornavit; non perspicacior in suis, quam aliorum, meritis. Ingeniosissimum dixeris in maximorum virorum laudibus, ubi legeris exquisita, quibus Italorum haud paucos prosecutus est in scriptis suis, præconiorum genera. De se ipso vero quodcumque mentionem injicit; mireris rursus inusitatum scribentis modestiam, quæ tanta est, ut ne satis quidem pro merito a nobis possit collaudari.

(f) Ita solent plerumque homines, qui prudentia magis, quam cæco ambitionis impetu reguntur, ut, procul a strepitu urbano, sua se virtute involvant, & in generis humani unice elaborantes commodis, pulcherrimam vitæ integræ atque honestæ laudem consectantur. Merito annumerandus his FRACASTORIUS, qui, teste *Autore Vitæ ejus p. 4.* vitæ genus adamavit quietum, cunctis solutum curis & litibus, cum vir minime ambitiosus & parvo contentus, honestæ ac jucundæ vitæ ad bonam semper frugem percupidus, unam tantum studiorum laudem spectaret. Rem eandem de Italico nostro refert FRANC. POLA l. c. Factum hinc, ut, si quid temporis a cura ægrotorum haberet vacuum, in suos se Caphios reciperet, & amicorum paucissimis in societatem sibi adjunctis, in literis placidissime conquiesceret, atque humana omnia magno animo despiceret. Qua de re paulo post prolixius.

(g) Quantumvis bona otia amaret FRACASTORIUS, nunquam tamen otiose vixit, nunquam a studiis cessavit, nec ullam temporis particulam oscitando traduxit, sed ad extremam usque senectutem cum Musis conversatus est familiarissime. *Consuetudo illi, ut refert Autor Vitæ ejus p. 5.* assidue erat multum cogitandi, plurima secum animo volvendi: neque enim vel deambulando tempus ullum labi frustra vir nunquam otiosus patiebatur. Unde non mirandum adeo, eorum, quæ FRACASTORII debentur ingenio, scriptorum partem maximam in secessu Caphio, ubi otii causa delitescere frequentius solebat, fuisse concepnatam. Documentum hæc præbent luculentissimum ingenii maxima quæque volventis semper, iisque semper occupati cogitationibus, unde aliquis ad omne eruditorum genus pervenire fructus posset.

(h) Cum ipse Medicinam, hoc est, artem proficeretur, qua corpus humanum a morbis servari integrum potest, & valetudinis sustentandæ leges civibus suis præscriberet; æquum erat, ipse suo aliis exemplo præiret, & in cultu victuque mo-

dera-

deratum ac temperantem se gereret. Quis enim fidem haberet Medico, aliam sibi ipsi, ac civibus suis, legem dicenti? Laudandus igitur hoc nomine FRACASTORIUS, quod, non sua minus, quam aliorum, causa, vixit parce, continenter, ac sobrie. *Victu parvus, cultuque humilis* dicitur FRANC. POLÆ l. c. & mensam ei fuisse bilarem ac frugem, exactissimaque semper ad tuendam valetudinem ratione instructam, refert *Autor Vitæ Frac. p. 4.* Quo vitæ genere, tam frugali, tamque ad valetudinem accommodato, illud impetravit, ut ad summam viveret senectutem, & extremum septuaginta annorum terminum attingeret.

(i) Eadem, qua in victu, in moribus etiam & externa vivendi ratione, temperantia fuit & modestia. Prædicat id de FRACASTORIO FRANC. POLÆ l. c. moribus vocans *temperatum*. Ex quo satis apparet, plane natum ad societatem, & virtutum ornamentis omnibus FRACASTORIUM fuisse instructissimum.

(k) Multum ille profecisse virtute & cultura animi dicendus est, qui tacere in tempore, & in tempore loqui didicit. Et sapientior is, qui taciturnitati assuevit, quam qui animum in primoribus solet labris gerere. FRACASTORIUS, sive hoc a natura datum sibi, sive longa demum acquisitum exercitatione habuerit, maximam vitæ suæ partem tacendo transegisse, nec nisi rogatus, & invitatus velut, emisisse vocem dicitur. *Taciturnitate quadam cogitabundus*, inquit JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 16.* obitu hære, sedatam, sed tetricam faciem gerere, eloqui non nisi laceffitus, vel potius rogatus, solebat. Similiter FRANC. POLÆ l. c. Ille revera uti secum tacitus ac fere attonitus perpetuas faciebat cogitationes; ita perquam raro, & nisi plurimis adeoque importunis amicorum precibus impulsus, loquebatur; & quamvis satis bilaris & urbanus esset, severam tamen faciem & tetricam præ se ferebat. Cui jungo *Autorem Vitæ ejus p. 5.* *Raro admodum &*

nisi plurimis adhortationibus invitatus, loquebatur. Neque id stupore quodam sensuum, aut inepta factum verecundia, sed animo deliberato & prudenti consilio, ex eo colligo, quod, si quid aliquando in congressu amicorum ab eo prolatum, illud melle tinctum & ad exhilarandos audientium animos fuerit compositum; sicut nos docent verba FRANC. POLÆ *l. c.* & *Autoris Vitæ Frac. l. c.* quæ sub not. (b) huj. §. adduximus. Singulare illud referunt JO. IMPERIALIS *l. c.* & FR. POLA *l. c.* tunc, cum maxime defixus ipsi hæserit animus in rerum graviorum cogitatione, labrum superius commordere, aut levi morsu demulcere solitum. Cujus rei causam definire scio naturalem maxime. Nam cum ipsi, quod supra dixi §. I. sub not. (a), infanti olim labra, quæ angustiora attulerat ex matris utero, reclusa & reserata quasi fuerint tonsoris cultello; non difficile est creditu, relictum ei fuisse ex incisura illa per omnem vitam dolorem quandam, quem ipse molliore morsu, si non tollere penitus, lenire certe sciverit ac mitigare. Unde non eo magis tempore, quo res seriasolvebat animo, quam quo vacuus erat a curis omnibus, id factum a FRACASTORIO existimo.

(1) Pulcherrimum cum poesi Musica concentum habet, & qui carmina dulce canit, raro ille cithararum sonos averfatur. Recreantur illis animi, & curarum liberati molestiis, ad gaudia & hilaritatem revocantur. Tantum abest, ut omne vitæ tempus pulsandis plectris impendendum, & in arte citharœdica consensendum putem. Quo nomine laudem meretur FRACASTORIUS, qui, teste *Autore Vitæ ejus p. 5.*, *Musicæ non nisi oblectandi animi causa studium adhibebat.* Vid. etiam FRANC. POLA *l. c.* qui, huic otii generi maxime in Caphiis, loco ad carmina & molles cantus aptissimo, vacasse, refert, FRACASTORIUM.

(m) Con-

(m) Conjugali alligatum vinculo fuisse FRACASTORIUM, & in matrimonio habuisse uxorem felici partu nobilem & puerperis insignem, manifesto constat ex testimonio FRANC. POLÆ l. c. & *Autoris Vitæ Frac. p. 3.* At de nomine uxoris, natalibus, patria, genere, moribus, ac vitæ exitu, nihil est proditum memoriæ. Neque de nuptiarum tempore satis, quos modo nominavi, scriptores inter se conveniunt; etsi, celebratas a juvene admodum, uterque affirmet. Factum id extincto demum patre, post cladem Abduanam, cum ex itinere, quo Livianum Ducem fuerat secutus, reversus domum esset, persuasum sibi POLÆ habet; contra *Autori Vitæ ejus* multo ante, vivo adhuc suadenteque patre, dum studiorum causa Patavii moraretur, conscendisse torum conjugalem perhibetur FRACASTORIUS. Horum quis majorem mereatur assensum, non satis ego intelligo. Quamvis enim, si ex verisimilitudine sententia ferenda, ad POLÆ magis, quam ad *Autoris Anonymi* partes inclinet animus; scimus tamen, quam fallax sit in re historica judicium ejusmodi, & quam facile possit contingere, ut, quæ veritatis exiguam habent speciem, tam explorata sint & manifesta, ut in dubium vocari possint a nemine. In scriptis suis FRACASTORIUS uxoris suæ non nisi semel meminit; neque inde discas multa. Nimirum in *Carmine ad Jo. Bapt. Turrianum*, quo filiorum suorum immaturam mortem luget, dolorem matris indomium versibus exprimit, & jactura filiorum graviter afflictæ addere aliquid solatii laborat. Audiamus poetam, ipsum solatii, quod uxori offert, indigum:

*Heu, miserrande puer; quanto plena omnia luctu
Liquisti abscedens. Quem non vesana Deorum
Incusavit inops, cum te complexa jacentem
Aspiceret laniata comas & pectora mater?
Ab misera, ab male fausta parens, quid Numina steti
Solicitas? jacet ille velut succisus aratro*

Flas

Flos tener, & frustra non audit tanta gementem.

Ab misera, ab quid sublatum complexa moraris?

Ille tuus non jam est, &c.

(n) Filios FRACASTORIUS genuit numero quatuor, PAULUM, JULIUM, PAULUM PHILIPPUM, & quartum, cujus nomen ignorare nos jubent scriptores. Infelix in eo pater, quod, præter PAULUM PHILIPPUM, haud ullum filiorum reliquit superstitem. PAULUM & JULIUM, pueros adhuc, tertium, annis satis firmatum & consilio maturum, amisit, ut verba sunt Autoris *Vite Frac. p. 3.* Illorum funera recordatione tristissima, carminibus, lachrymisque prosecutus est ardentissimis. Nemini obscurum id esse potest, qui legit Carmen ejus ad *Jo. Bapt. Turrianum*, funestum sane, & inter mille scriptum suspiria. Justissimo hic dolori fræna laxantem videas, & ita ingemiscentem fortunæ suæ, ut, quisquis hæc legis, continere vix possis lachrymas. Ipse sibi hic

Natorum genitorque gubernatorque duorum

Infelix

dicitur, & dulces natos suos, & carissima sua pignora, si fieri posset, revocare ab inferis. Interdum cum gemitu exclamat:

O fortunatum nimium, si Numina tantum

Hec mihi servassent, si non casura dedissent,

Verum aliter Lachesi visum est, quo tempore primum

Natorum caput producere fila duorum.

Non licuit firmos annis viridesque juvena

Inspicere, & chara ad metam deducere vite,

Nec potui votis, nec ope adjuvisse paterna

Clamantes, frustra quæ patris suprema petentes

Auxilia, & nota nequicquam voce vocantes.

Tandem, victus velut dolore, hanc sibi ipse legem dicit, ut querelis nunquam imponat finem, sed æterna filii paterni amoris monumenta statuât:

Ipse

*Ipse ego vos semper lachrymis, vos carmine tristi
Prosequar, & vestris persolvam justa sepulchris,
Donec me vobis tenuem conjunxerit umbram
Summa dies, natis æquat quæ sola parentes.*

Primus ei tenerrima ætate creptus fuit filius PAULUS, elegantis ingenii puer, & parenti, ut videtur, omnium carissimus. Ita enim ibidem FRACASTORIUS:

*Heu mortem invisam! Quis te mihi, Paule, Deorum
Abripit, & miserum complexibus abstrahis istis?
Tu prior inmiti correptus morte, parentem
Deferis, & dulces auras, & lumina linquis.
Quod te si tali dederant sub lege futurum
Fata mihi, non jam fuerat majoris abunde,
Non gemitus? &c.*

Hunc secutus est JULIUS, maximæ matris deliciæ, cura atque gaudia. Ita enim pergit parens afflictissimus:

*- - Quid me e tam multis patribus unum
Celicolæ lachrymisque novis, & morte recenti
Opprimitis, charoque etiam spoliatis Iulo?
Heu, miserande puer, quanto plena omnia luctu
Liquisti abscedens, &c.*

De tertii filiorum morte nihil nos docet FRACASTORIUS, sed uni ea de re *Autori Vite Frac.* habenda est fides. Debebat autem hæc optimæ prolis jactura, quam carmine illo deploravit, tanto esse acerbior FRACASTORIO, quanto majorem ipse de utriusque filiorum ingenio spem conceperat. Dispensaverat jam inter eos, vano consilio, laborum studiorumque pensa quædam, & præceptorem, qui bonis literis, poetica inprimis & rerum naturalium doctrina eos institueret, destinaverat ipsis JO. BAPTISTAM TURRIANUM. Mollioribus hæc omnia ipsius FRACASTORII verbis exposita leguntur *l. c.* Reparata quodammodo hæc jactura fuit in filio PAULO PMLIPPO, quippe quem non solum dignissimum nominis gloriæ.

Aa

que

que suæ hæredem reliquit, sed ex quo *plures* etiam *avite* in-
dolis nepotes non semel aut iterum fuerat amplexus. Memorat
hæc Autor *Vitæ Frac.* p. 3 & 8, qui, facta PAULI PHILIP-
PI mentione, hoc de eo addit elogium: *Hunc hodie præclaro*
florantem ingenio admiramur. Ceterum in educatione libero-
rum usus consilio videtur Noster admodum prudenti. Non
eos, ut solent interdum parentes, servorum instar jugo ad-
strinxit, sed ingenue educavit & liberaliter. Habuit eos in
Caphiis suis comites frequentissimos, & quævis hic honestæ
voluptatis genera iis permisit utenda. Literarum vero ut ca-
perentur amore quodam, ipse deambulantibus & alia omnia
agentibus digito velut obviarum quarumque rerum causas
commonstravit. Cognitum id nobis est ex Carmine FRACA-
STORII *ad Franc. Turrianum*, ubi, dum in eo est, ut secessus
sui suburbani rationem reddat TURRIANO, natorum etiam me-
minit, &, quid illis in monte Caphio negotii, certiore facit
amicum suum. Belle profecto & jucunde:

Interea natos discentes rustica amare
Numina, vicini nemoris gelidam voco in umbram,
Qui libros, qui secum horæ solatia portant.
Hic legitur viridique toro, saxove sedetur
Glandifera sub fago, aut castanea hirsuta.
At varæ circum sylvis, & frondibus altis
Affueta ludunt volucres, atque æthera mulcent;
Tum densum nemus atque umbræ per gramina læta
Sejunas nos invitant spatiarier horas.
At fessi hæc inter pueri sitiuntque dolentque
Plus æquo retineri, & jam Musasque librosque,
Et Pana, & gelidi pinus odere Lycei.
Ergo præcurrere, & aquas & vina pararunt
Lucenti in vitro, & flores sparsere nitentes.
Advenio. Primas atro lita mora cruore,

Aut

*Aut grossi mensas incunt, cors cetera, & hortus
Sufficit.* - - - - -

*Verum, ubi ceruleis serus sese extulit undis
Vesper, & in cælum surgentia sidera venit,
Vicina e specula, magni admirator olympi,
Alta rupe sedens, natis astra omnia monstro,
Accendoque animos patriæ celestis amore.
Illi admirari, & cognoscere sidera discunt,
Cypheaque, Arctonque, & servantem plaustra Bootem.*

(o) De domo, quam Veronæ inhabitavit FRACASTORIUS, nihil habeo, quod referam, nisi quæ tribus verbis nos docuit Autor *Vitæ Frac. p. 3*: *Domum habuit Veronæ juxta D. Euphemie.* Ex quo illud cognoscimus, non angusta FRACASTORIUM & tenui, sed larga satis & opulenta usum re familiarium.

(p) Agri Melsinei unus mentionem facit Autor *Vitæ Frac. p. 3*. Nihil tamen de eo memorat, nisi quod frequenter hic commoratus sit FRACASTORIUS. Neque, præter nomen agri, multa de eo cognosceas ex scriptis FRACASTORII; cum de rure Caphio passim dicta occurrant. Pauca sunt, quæ leguntur in Carmine ejus ad Jo. Matth. Gibertum:

*Ille tuus, Giberte, sacras qui in montibus aras
Melsineis tibi constituit, &c.*

& in Epigrammate ad eundem Gibertum:

*Melsinæ ruper, subjectaque littora Tusci,
Quæ suprema sonans alluit unda lacus, &c.*

Pauca hæc, sed quæ sufficient tamen. Dicendi sat cupidus silentium imponit rerum dicendarum inopia.

(q) Amœnissimum FRACASTORIO in monte Caphio, quem *Caspium* inepte dicit JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 16*, prædium fuit, situ, planitie, cæli plaga, aeris temperie, pascuis, hortis, rivulis, & omnis generis deliciis, nulli secundum. Locus is cum in suavissimis cultissimisque Italix

Aa 2

habe-

haberi soleat, sitque *toto Veronensi agro*, ut verbis utar *Autoris Vita* *Frac. p. 3*, tam eximio cultore celeberrimus; operæ fuerit pretium, varia amœnitatum & pulchritudinum genera, quibus n. tura illam agri Veronensis partem exornavit, copiosius hic, ipsis quidem *Autoris cit.* verbis, commemorare. Ita vero scriptor diligentissimus l. c: *Est Caphius mons ad radices Baldi XV millia passuum Verona distans, inter Atbesim & Benacum medius. Ibi, cum paululum ascenderis, villa in collis jugo, in media planitie, ad conspectum Benaci (non eximiis illa quidem, ut reguli, ac beatioris fortune homines, opibus ingenioque validiores, supra civilis fortune censum edificarunt, picturis exornata, sed uno tantum loci genio, ac situs prærogativa admirabilis) reperitur. Quadrata domus est, ac liberiori undique, præterquam ab aquilonē, cæli facie coronata: nam qua ab oriente Atbesim ad radices montis ex intima Germania prope Baldum rapido cursu defluentem attingit, Veronam urbem & circumfusas innumerabiles in subiecta planitie villas longissime prospectat; atque in his, omnis generis armenta errantia; & fumantia sub vespeream tectā intuetur. Ab Occidente autem Beauacum e converso levissima facies excipit: pari berele occurrentium collium varietate mirabilior ac jucundior: cum vel altos interdum Benaci fluctus, & beatam Catulli peninsulam, ac veliferas item classes, & piscantium naviculas longe advenientes perspectare, tum diversa oppida apricis promontoriis exposita lubet contemplari. Hinc Bardolinum subiectum: hinc frequenti olea & citrii colles coronatos: hinc demum nemorosa & leta virentibus pascuis, nascentium montium juga despectantur. Noxios ventorum status ad meridiem paululum exstans ante domum cubitus eminentibus pomiferis arboribus jucundus, ac Baldus mons ad aquilonem vergens, omnem hyemis duritiem procul expellit: ita tamen, ut & in media æstate, cum ex alto sol urget, obortis etesius blandissime ventiletur, nec ardere in calo Sirius sentiat: & per hyemem, apricum fere semper solem, & nebule*
omnis

omnis expertem diem admittat. Benacus porro, qui maritimi
 litoris naturam æmulatus, nunquam gelascit, atque omnem hye-
 mis duritiem suaviter frangit, frequenti nobilium troctarum &
 carptionum piscatione, non parum momenti ceteris quoque affert
 commodis. Hic illum interior domus æstivis hybernisque cubiculis
 atque interioribus conclaviis, ubi amicos bonigæ atque hilariter
 excipere consueverat, perquam commoda, quod magnopere Mu-
 sis expetitur, strepitu vacua, atque alti plena silentii, omnibus-
 que munditiis nitida, ad secretiora accedentem studia comiter
 accipiebat: quando editis æternæ famæ carminibus; nobile illius
 caput fertis, & virenti per omnem Europam laurea coronaret.
 Hactenus scriptor Anonymus. Cujus dictis robur aliquod
 addit ipse FRACASTORIUS in Carmine ad Franc. Turrianum,
 ita canens:

Quantum ego te bis mecum Caphiis in montibus optem,
 Montibus bis, ubi, si querule nemora alta cicadæ
 Non rumpant, equidem vix norim æstatis adesse
 Tempora, tam leni mitescit Julius aura.
 Sed quid, si est angusta domus, dum pulvere & omni
 Munda situ: dum sit nullo turbata tumultu,
 Nescia curarum, nullius conscia culpe:
 Alta ubi per totum sit pax, & anica Camænis
 Otia, & integri permagna silentia somni?

& in Carmine ad Alexandrum Farnesum:

Iple tibi Caphiis sacras in montibus aras
 Institutam, qua se summo de vertice collis
 Tollit, & æquatum Bœnaci prospicit aquor,
 Et virides olea ripas, patriamque Catulli, &c.

Pertinent huc ea quoque, quæ de Caphiis suis affert in *Pref.
 Dial. de Anima*. Huc, cum primum a severioribus curis
 otii quid nactus fuerat, penates transtulit, in collium amœ-
 nissimis vireis, procul a strepitu urbano, jucunde suaviterquo
 vixit. Testes sunt FR. POLA in *Elog. Frac. l. c. Autor Vite*

Frac. l.c. & ipse FRACASTORIUS, variis in locis. Eo in primis tempore, quo gravis per urbem Veronam pestilentia inciderat, & rerum omnium facies erat deploratissima, diuturnum in Caphiis domicilium habuit, & tanquam in latibulo se vitamque suam servavit incolumem.

(r) In Caphiis FRACASTORIUS, sicut in Tusculano TULLIUS, comites nunquam non habuit Musas suas, harumque jucundissima delectatus est consuetudine. Nam cum in urbe non multum adeo temporis impendere studii posset, continuo ægrotorum quasi alligatus lectulis; interdum, ut respiraret ab his negotiorum molestiis, in Caphios suos divertit, per nemora collesque umbrosos suavioribus literis operam daturus. Solebat autem non iis minus, quæ oblectamenti multum habent, quam quæ laborem & industriam requirunt, hic studiis incumbere. In antiquorum historiis, & illustribus clarissimorum virorum factis perlegendis multum collocavit temporis; adeo ut Plutarchus atque interdum Polybius, ex manibus fere nunquam exciderent; teste Autore Vitæ Frac. p. 5, & Franc. Pola in Elog. Frac. l.c. Adhuc totus in Musica, Astronomia & Cosinographia defudavit, & orbes illos ligneos, in quibus universas terrarum regiones secundum veram intervalli dimensionem descripserat, fabricatus est manu artificii; præclaram etiam rei herbariæ, montes atque præta peragrando, cognitionem sibi comparavit, & in varia herbarum genera Commentarios scripsit, vulgo parum cognitos. Vid. de his omnibus JO. IMPERIALIS in *Mus. p. 16*, & FRANC. POLA l.c. Neque de vivendi genere, quo usus est in Caphiis suis FRACASTORIUS, certius constare poterit, quam ex iis, quæ ipse in Carmino ad Franc. Turrianum nos bona fide edocuit. Lege illud, quæso, integrum; nam jucundissimum est cognitum. Inde disces, quid a prima luce ad vesperam usque negotiorum Noster gesserit in Caphiis. Primo statim diluculo supremum montis verticem ascendit, & pulchre

chre nascentem auroram salutavit; tum errantes per nemora & pascua greges prospectavit, tenerosque filiolos per opaca virgulta comitatus, Phœbo Musisque sacra fecit, & liberioris ingenii carmina decantavit; sub solis vero occasum natis surgentia monstravit sidera, & cæli universas regiones circumspexit. Illud etiam scitis habeo compertum, maximam scriptorum FRACASTORII partem in monte Caphio primam alpexisse lucem. Nam quod ad Dialogos *de Poetica*, *de Intellectione*, & *de Anima*, hos ipse FRACASTORIUS in *Pref. Dial. de Poet.* relectos a se diligenter & politius limatos dicit in monte Caphio. Nec minus de *Syphili* id ipse docet *Lib. III. de Contag. Morb. Cap. 10*, & in principio *Carminis*, ubi hæc:

*Ipsa (Uranie) ades, & mecum placidas Dea lude per umbras,
Dum tenues auræ, dum myrtea sylva canenti
Aspirat, resonatque cavis Benacus ab antris.*

Conf. etiam *Autor Vitæ Frac. p. 6*. Quin & *Josephus FRACASTORII* ortum suum debere collibus illis videtur; siquidem labor ille interceptus est morte FRACASTORII, quæ, ut notum fatis est, in Caphiis eum oppressit, viribus annisque confectum.

(s) *Amicos hic benigne atque hilariter excipere consuevit FRACASTORIUS*, ut testatur *Autor Vitæ Frac. p. 4*. Noverat enim, in otio nihil esse amicorum consuetudine jucundius. Eos carminibus sæpius invitavit ad hæc gaudia; cujus generis carmen scripsit *ad Franc. Turrianum*, ex quo nonnulla, blande & hospitaliter dicta, supra attuli §. VI. *not. (u)*. In *Dialogo de Anima* mentionem facit amicorum, ANDR. NAUGERII, JO. BAPTISTÆ, & R'HAIMUNDI, TURRIORUM, & JAC. BARDULONIS, qui, congressi in agro montis Caphii, doctos & subtile de anima humana inter se contulerunt sermones.

§. VIII.

Confecto jam laudabiliter vitæ honestissimæ atque gloriæ amplissimæ cursu, violento, quem Græci ἀπὸ πλῆξιν vocant, quique fatalis esse maxime senectuti solet, morbo correptus, & amicorum frustra implorans opem, Fracastorius die octavo Idus Augusti, anno seculi XVI quinquagesimo tertio, ætatis uno & septuagesimo, in Caphiis suis placidissime exspiravit. (a) Defuncti ossa ex Caphiis translata Veronam, & in templo, quod D. Euphemie sacrum est, non sine pompa sunt condita. (b) Ad cohonestandas civis optimi exequias convenere civitatis nobilissimi quique, jacturam ejus graviter ferentes, creptumque patriæ decus incomparabile lugentes. (c) Jamque apparuit, in quanta, dum viveret, apud omnes laude, in quanta fuerit auctoritate. Vix nostra ætate doctorum virorum ulli tantum honorum delatum viventi fuit, quantum Fracastorio, de patria præclare merito, amici ejus civesque decrevere mortuo. Cognita ejus morte, Poetarum illustrissimorum multi, tristissima quæque ominati Musis suis, lugubri tumulum ejus carmine ornarunt. (d) Quale cum perolvere manibus defuncti munus non posset Joannes Baptista Rhamnusius, Fracastorio olim familiarissimus; magnificentiori longe honorum genere, imaginem ejus Patavii juxta Andreæ Naugerii effigiem collocari in

in sublimi statua curavit, & pervetustam ei, quæ laudes Fracastorii exprimeret, addidit inscriptionem. (e) Quæ amici erga amicum merita ne majora essent civium erga civem pietate; solenni publicoque decreto Senatus civitasque Veronenfis, qualem Catullo olim Plinioque, talem Fracastorio honorem habuit, & togatam ei in foro statuam illustri ritu posuit ac dedicavit. (f)

(a) Annos jam FRACASTORIUS compleverat septuaginta; jamque satis maturus morti videbatur. Atque hic vitæ ejus gloriosissimæ terminus fuit. Apoplexia in Caphis suis, quo, gravius urente sole, se receperat, inter prandendum correptus, & corpore toto enervatus fractusque subito frustra implorata amicorum ope, in suorum amplexibus pie leniterque decessit. Ita genus mortis FRACASTORII commemorant uno ore JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist.* p. 17, ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav.* T. IV. P. I. p. 214, MELCH. ADAMI in *Vitis Philos. German.* p. 354, JAC. AUG. THUANUS *Histor. Lib. XII.* ad ann. 1553. p. 576, FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* & *Autor Vitæ Frac.* p. 8. Fore sibi fatale hoc morbi genus, multo ante FRACASTORIUS providisse ex astris dicitur FRANC. POLÆ l. c. Annum mortis fuisse Seculi XVI quinquagesimum tertium, scriptores omnes inter se conveniunt; nisi quod, errore manifesto, quadragesimum GERH. JO. VOSSIUS *Lib. III. de Art. ac scient. natura Cap. 64. p. m. 129*, & quadragesimum octavum FRANC. SIXTUS SENENSIS statuat in *Biblioth. Sancta* p. 300. Neque de die, qui fuit octavus Iduum Augusti, controversia est. At de loco, qui morientem vidit, major est scriptorum dissensus. Sunt, qui Patavium nominant, ut JO. JAC. BOISSARDUS in *Icon Illust. Vir.* p. 130, & hujus auctoritate, ut videtur, deceptus, LUD.

Bb

MORE-

MORERIUS in *Grand Diction. T. II. p. m. 541*; sunt, qui Veronam, ut ONUPHR. PANVINUS in *Antiquit. Veron. lib. VI*; alii denique montes Caphios fatales FRACASTORIO perhibent, ut THUANUS *l. c.* FRANC. POLA *l. c.* & *Autor Vitæ Frac. l. c.* Quæ ipsa, cum sit virorum fide dignissimorum, verior reliquis videtur sententia. Ab *Autore Vitæ Frac. l. c.* & qui ipsa hujus, absque omni auctoris mentione, verba repetit, MELCH. ADAMO *l. c.* singulare quid memorari video, silentio prætermisum scriptoribus reliquis. Famam fuisse, referunt, Hieronymum, dum langueret, cognito fatali morbo, post multas amicas sibi verbas in olfactum balbutiente lingua efflagitatas, amissæ penitus sermonis usu, manu sæpius in verticem exporrecta, iis, qui aderant, innuere voluisse, ut celeriter cucurbitula affricta & laboranti cerebro, quo ille peropportuno remedio se Veronæ unam Monialium virginum Divo Bernardo dedicatarum curasse adhuc meminerat, subvenirent: sed, re nequaquam a domesticis intellecta, cum alii alia adhibenda tum esse remedia prædicarent, frustra expectato remedio, leniter sub noctem expirasse. Dolerem casum viri optimi, nisi humanæ vitæ supergressus ipse tum fuisset terminum, & in fati hoc ei fuisse, credendum omnino esset. Ita fieri plerumque cernimus, ut, quam aliis sæpissime paravimus, eadem ne nobis quidem ipsis in tempore uti liceat n. medicina.

(b) Errant vehementer JO. JAC. BOISSARDUS in *Icon. p. 130*, & NIC. REUSNERUS in *Icon. sub lit. o. 1*, Patavii sepulchrum perhibentes FRACASTORIUM. Et BOISSARDUS quidem, cum defunctum Patavii falso rumore audisset, quod diximus sub *not. (a)* hujus §. ex errore errorem traxit. Veriora nos docent JAC. AUG. THUANUS *l. c.* FRANC. POLA *l. c.* & *Autor Vitæ Frac. l. c.* qui, ex Caphiis Veronam deductas FRACASTORII exuvias, & in templo, quod D. Euphemiz sacrum habetur, ædibus FRACASTORII vicino, honorificentissimo funere, sepultas, referunt. Forte BOISSARDUS &

REUS-

REUSNERO errandi anſam dedit ſtatua, Patavii FRACASTORIO poſita a JO. BAPT. RHAMNUSIO.

(c) Exequias FRACASTORII, ſunus proſequentē publico luctu tota Academia & civitate, celebratas dicit JO. JAC. BOISSARDUS l. c. Sed hujus parum hic valet autoritas, cum, Patavii id factum, falſo ſibi perſuaſerit. Magis huc pertinet teſtimonium *Autoris Vitæ Frac. l. c. honorificentiffimo funere* (quale eſſe vix potuit, niſi viris ductum civitatis nobiliſſimis,) oſſu FRACASTORII condita perhibentis. Sane, morte ejus, *ceu fatidici defectu oraculi, concuſſam patriam, bonorum omnium ordines, publico juſtitio & lachrymis colluſiſſe*, teſtatur JO. IMPERIALIS l. c. Et quis dubitet, ejus mortem viri, cujus tanta doctrinæ & egregie actorum per Italiam vicinasque regiones fama erat, cujus & innumerabilia de patriæ ſalutē merita exſtabant, civium Veronenſium optimis quibuſque triſtiſſimam fuiſſe luctuoſiſſimamque.

(d) Poetarum Italorum, ſi vera reſert *Autor Vitæ Frac. p. 9*, nemo fuit, qui non graviffime afflictuſ tanti viri jactu-
ra, ſuarum eſſe partium duceret, laudes ejus immortales
literarum commendare monumentis, omnemque amoris, quo
complexus olim hunc Poetarum omnium principem fuerat,
vim atque robur carmine exprimere. Quorum teſtimonia
tanto nobis majori habenda in pretio, tantoque gravius dignita-
ti & exiſtimationi FRACASTORII addere videntur pondus,
quanto longius, quæcunque prædicantur de mortuis, ab
omni remota eſſe ſolent aſſentatione. Non ſufficit hæc pagina
enumerandis ſingulis; neque fore, qui expetat ſingula, puto
quenquam. Seligam tamen, quæ præſenti inſtituto maxime
convenient, & ad decus FRACASTORII conferre plurimum
poſſint, ex illis potiſſima. Singularis plane erga manes FRA-
CASTORII pietas fuit JUL. CÆS. SCALIGERI, qui, tenerri-
ma olim amicitia conjunctus FRACASTORIO, ſacras deſuncto
aras poſuit; & in ſingulis earum carmina inſcripſit. Habetur

nempe in *Carminibus Scaligeranis*, quæ junctim prodire variis in locis, liber integer, *Ara Fracastoreæ* incriptus, & exquisita in *FRACASTORIUM* Epigrammata, numero septem & viginti, complectens. Non rem eandem canit in singulis, sed undiquaque carminis laudisque rapit materiam. Id quod varii, quos singulis præfixit, tituli nos docent. Nunc enim *Famam*, nunc *Charitas*, nunc *caelestem mentem*, quæ regit homines, nunc *Parcam*, nunc *Auroram*, nunc *populos arbores*, nunc *Animam Fracastorianam*, nunc *Benacum*, nunc *Aviculas*, *aquas*, *ventos*, nunc *Solem*, nunc *Vitam hanc*, nunc *ipsum Fracastorium*, nunc ejus *picturam* carmine compellat: nunc veteri ritu aras ei consecrat, ejusque pie precatur manibus. Speciminis loco bina proferam, in quibus singularem præ reliquis leporem & concinnitatem admiramur. Alterum est ad *Animam Fracastorianam*:

*Verona flet: natura luget: ordines
Omnes Deorum, qui citos orbes rotant,
Immane quantum lachrymantur & gemunt:
Mæstam sororum neniam chorus cantat.
Pro voce Phæbus mæsta fert silentia.
Suspirat omnis orbis, ut meta ultima
Vitæ occupavit Castoris magni dies.
Es abstinere me jubet luctu pudor?
Quod nostra parvi Musa momenti nequit
Æquare tanti tam feras damni vices.
Civis serenis o receptis sedibus
Ani- a, quietis alma compos aureæ,
Quid si corollæ lucidis textæ rosis,
Violeque misce veris balantes decus,
Puris canistris ferta complexu rudi
Manus corymbi tortiles placant tuos,
Mea despiciata hinc exigentur carmina?*

Alte-

Alterum, quod inscripsit: *Ad Fracastorium:*

*Cum damnum attonitus nostrum flet,
Nequitque fletus esse par dolori;
Tum spargo trepidos pro lachrymis numeros.
Cum spectro attonitus numeros tuos,
Pudore fracta Musa conticescit,
Et spargo tepidas pro numeris lachrymas.
Cum mens, & pudor, & meritum tuum
Pugnent; es ergo fletibus canendus,
Et spargam mistos cum lachrymis numeros.*

Lusit & in obitum HIERONYMI Epigrammate compositissimo ADAMUS FUMANUS, civis Veronenfis:

*Longe vir unus omnium doctissimus,
Verona per quem non Marones Mantuæ,
Nec nostra priscis invidet jam secula,
Virtute summam consecutus gloriam,
Jam grandis ævo hic conditur Fracastorius.
Ad tristem acerbe mortis ejus nunciū
Vicina flevit ora, fletunt ultimæ
Gentes perisse Muscorum candidum
Florem, optimarum & lumen artium omnium.*

Vid. *Carmina Illust. Poet. Ital. T. V. p. 237.* Dicitur Autori *Vitæ Frac. p. 9* Epigramma hoc inter ea, quæ scripta sint ab amicis FRACASTORII, principem obtinere locum omnium consensu. Epigrammati Oden jungo JO BAPTISTÆ AMALTHEI, Opitergiensis, Horatianis simillimam, & amore scriptam abundantissimam, quæ legitur in *Carminibus Fratrum Amalteorum, cum Sannazarii Carmin. editis Amstel. 1728, p. 433. sqq.*

*Nec Sol ab ortu pulchrior aureum
Ossendit axem, nec magis Hesperus,
Cum pura nox invexit astra,
Sidereos micat inter ignes,*

Bb 3

Quam

*Quam vera virtus munere celitum
 Terris refulsit; quam neque fulminis
 Exterret ictus, nec minaces
 Martis equi, nec iniqua bella.*
*Sed Ditis atri quem semel horridis
 Adjecit umbris dura necessitas,
 Non dia virtus, non Camæne
 Ætherias revocant ad auras.*
*Nec Musa quondam restituit parens
 Fatis ademptum Threïcium Orphea,
 Quanquam ille dudum corda molli
 Flexerat Eumenidum querela,*
*Aïsus profundos flebilibus modis
 Excire Manes, nigraque Tartara,
 Noctemque damnatam subire,
 Dum miseram Euridicen reposcit.*
*Nec morte functum candida Pieris
 Ad lucis oras, ad nitidum diem
 Frastorium vatem reducit,
 Sæpe Deos precibus fatigans;*
*Seu flexuoso Tethyos e sinu
 Phæbus recurrens explicat aureas
 Equis habenas, & rubente
 Exhilarat sua regna curru,*
*Seu noctis ude prævius Hesperus
 Sacros reliquit Nereïdum choros,
 Et Luna rotantes aperto
 Extulit Oceano jugales.*
*Illum gementes Aonio in specu
 Flevere Musæ; nec mel' apes, neque
 Dulcem dederunt astra rorem, &
 Flumina destituere cynci.*
Nunc plena luctus omnia: nunc bumi

Phæ-

- Phæbe laurus, nunc bederae jacent;
Nunc cæca nubes fidus urget
Pierium Stygia sub unda.*
- Sic puppis atro mergitur æquore,
Quæ bella nullis gentibus inferens;
Fulgebat insignis Sabeis
Muneribus, Phariæque merce.*
- Declivis alto Sol ruit æthere,
Fessas reclinans Oceano rotas;
Sed luce terras vestit idem
Purpureo rediens Eoo.*
- Nos ut severa turbidus alluit
Cocytus unda, fataque Gnoſſius
Judeæ abena movit urna,
Ad Superos via nulla ducit.*
- Quis victa morbis, victa doloribus
Firmabit herbis membra potentibus?
Quis verba devolvit rotata
Ambrosio nivis inflat ore?*
- Tardasque necet fluminibus moras,
Carmen decoro pectine temperans?
Carmen, quod argutis ab antris
Sæpe loquax iterabat Echo?*
- Tu, Phæbe, testis, cum tibi fervida
Sacrabat alto pectora Numine
Oracula edoſſus Pelasgum,
Sanctæque templa animi recludens.*
- Sive ille fati præpetis obvias
Tardaret alas Pæonis artibus,
Seu voce mallet, seu canoris
Pronum Athesim fidibus morari,*
- Qua pulchra labens per vada libero
Annis natatu Naiadum sacros*

Per-

*Pertentat amplexus, & udam
Mordet aqua fugiente ripam.
Sed pone luctus, & anxia Pieri:
Non ille magni cultor Apollinis
Urgetur obductus percussus
Nocte oculos, gelidoque somno:
Qui sempiternæ mensus iter plage,
Et se beatis sedibus inferens
Accessit astris, & nitescit
Altior invidiæ tenebris.*

Denique præclara est & monumento FRACASTORII sepulchrali egregie accommodata Inscriptio, quam posuit ei dedicavitque NIC. REUSNERUS in Icon. sub lit. o. 1:

HIERONYMUS FRACASTORIUS,

Veronensis;

*Philosophus, Poeta, Medicus, Astrologus,
eminentissimus,*

*Quo nemo in literis absoluta virtutis
specimen illustrius,*

*Nemo consummata gloriæ spem de-
derat certiolem;*

*Argumento esse potest divinum ejus Poema, Sy-
philidis nomine inscri-
ptum;*

*Rerum naturæ indagande totus
deditus;*

*Post multa & vite & doctrinæ præclara exem-
pla, mortalitati naturæ re-
nunciavit:*

*Patavii sepultus anno Christiano
M. D. LIII.*

(c) Ex inferis quasi & sepulchris suis JO. BAPTISTA RHAMNUSIUS revocavit morem illum, prisca temporibus usitatissimum, parum auditum nostra ætate, res maximorum virorum præclare gestas inculpendi in marmore, sacrisque clarissimorum civium manibus statuas dedicandi ad æram perventuras posteritatem. Non majores illustrioresque FRACASTORIO, amico conjunctissimo, viro de literis omnibus immortaliter merito, decernere honores poterat, quam eos ipsos, quibus præstantissima ingenia primosque cultioris doctrinæ autores, TULLIUM, NEPOTEM, MARONEM, OVIDIUM, TACITUM, PLINIOS, CLAUDIANUM, dignos judicaverat antiquitas. Visuntur ad hunc diem Patavii, & inspectanti cuique admirationem movent expressæ eleganter eodem in lapide ANDRÆ NAUGERII & HIERONYMI FRACASTORII, nobilissimorum ex Venetis, imagines æneæ, Rhamnusiæ pietatis testes certissimæ. Posita hæc statua in fornice portæ juxta pontem D. Benedicti, & æræ pervetustæ Inscriptione, quam, ex ruinis Salonarum, urbis Dalmatæ, effossam, in Italiam invexerant rerum antiquarum curiosi, scite diligenterque exornata, maximum habetur Patavini Gymnasii decus, eximiumque præbet tam civibus, quam peregrinis, spectaculum. De illa THUANUS *Lib. XII. Histor. ad ann. 1553. p. 576* hæc habet: *Æneæ Fracastorii & Andræ Naugerii, Patrii Veneti, viri doctissimi, effigies scitissime expressæ Patavii in Benedictino fornice visuntur, a Jo. Baptista Rhamnuso, utrique amicissimo, posite, addita antiquæ æræ pervetustæ dedicatione, ex ruinis Salonæ urbis eruta, ut, qui arcta inter se necessitudine conjuncti vixerant, & pulcherrimarum rerum scientias ac politiones literas adeo excoluerant, eodem in loco spectarentur, & a juventute Patavina universoque Gymnasio cotidie salutarerentur.* Basis statutz, seu tabula, ut vocat FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* fuit marmorea, et si æneæ imagines ipsæ in suprema basi collocatz. Neque in ornatu & splendore externo,

Cc

no,

no, neque in arte sua quicquam sculptor desiderari passus est. Statuum earum, quæ Patavii habentur, illustrissimam prædicant BERNARDIN. SCARDEONIUS *Lib. II. Hist. Patavin. Class. 5. p. m. 107*, ANT. TEISSIERIUS in *Elog. des hom. sav. T. I. p. 170*, JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 17*, FRANC. POLA *l. c. & Autor Anon. Vit. Frac. p. 9*, quorum singuli copiosius ea, quæ nos de statua tam illustri diximus, sunt perfecuti. Doleo, ipsa Inscriptionis, in marmor incisæ, quæ tantum habuisse dicitur vetustatis pretium, verba communicata nobiscum esse a scriptorum nemine.

(f) Laudatissimo exemplo universæ civitati Veronensi præziverat Patavii homo privatus, JO. BAPT. RHAMNUSIUS, & honorum genus, quo prosequenda esset memoria civis egregii, illi velut præscripserat. Turpissimum fuisset, ab homine peregrino pietate in FRACASTORIUM vinci patriam, cives, cognatos, atque eos inprimis, quibus res suas omnes, studia, labores, artemque ille consecraverat, quosque sibi per omnem vitam officiis obstrinxerat vere innumeris. Itaque memoria repetentes, quicquid gloriosum unquam dignumque omni posteritate consecutum fuerat a FRACASTORIO, cives optimi, biennio post, quam de RHAMNUSII factio nobili fama percubuerat, anno nempe MDLV, solenni Senatus urbisque universæ scito, rogante CHRISTOPHORO FRACASTORIO, Curatore urbis communi, in foro medio rogatam ei & marmoream laureaque cinctam, & imagine viri ad vivum expressa decoratam, posuere statuum. Scriptores de ea multi commemorant, ut HENR. SALMUTHUS *ad Guid. Pancirolli Lib. II. Rerum memorab. Tit. I*, VINCENT. PARAVICINVS in *Singularibus de Viris erud. clar. p. 80*, JO. IMPERIALIS in *Mus. Hist. p. 17*, GERH. JO. VOSSIUS *de Art. ac scient. nat. Lib. III. Cap. 64. p. m. 189*, JULIUS A PUTEO in *Elogiis Judic. Advocat. Colleg. Veron. p. 194. sqq.* ONUPHR. PANVINIUS in *Antiqu. Veron. Lib. VI*, FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c. & Autor*

Autor Vite Frac. p. 9. § 11. Hanc, ubi Veronam accesseris, collocatam eodem in loco videbis, quæ CATULLO olim, & C. PLINIO SECUNDO, aliisque civibus bene meritis, marmorea Senatus monumenta posuit. Vid. VINC. PARAVIGINI *Singularia l. c.* OCTAV. BOLDONII *Epigraphica Lib. II. p. 283*, POLYC. PALERMUS *de Vera C. Plinii Secundi Superioris patria Lib. II. Cap. 8. p. 34, & Lib. III. Cap. 5. p. 81. sqq.* alii. Erecta primum in foro maximo, sed paulo post translata est in veterem arcum lapideum urbis prope Comitium situm in Area, quæ Dominorum appellatur; si recte interpretor verba *Autoris Vite Frac. l. c.* qui, sua ætate in Area illa æsservatam, testatur. Ejus splendorem decentissimumque habitum conjicere licet ex artifice. Hunc *Danesium Cataneum Carrariensem ex Lunensi agro* vocat, præstantissimumque fuisse ætatis suæ statuarium, refert idem scriptor *l. c.* Inscriptionem statutz hanc addidit ONUPHR. PANVINIUS, Veronensis:

HIER. FRACASTORIUS

PHILIPPI F.

EX PUBLICA AUCTORITATE.

ANNO M. D. LIX.

Ipsis PANVINII hoc verbis docemur in *Antiqu. Veron. l. c.* Multum ad rem præsentem facit, & quanta olim vixerit in dignitate FRACASTORIUS, quantam post mortem nominis famam gloriamque consecutus sit, perspicue ostendit *Decretum illud Senatus Civitatisque Veronensis pro erigenda Fracastorio statua marmorea sancitum*; cujus cum mihi forte fortuna copia facta sit, pervolventi *Opera Fracastorii*, quæ *Venetis apud Juntas A. 1584* prodire, in gratiam eorum, qui editione illa sunt destituti, huc illud, ut potero ex mutilato lectuque admodum difficili exemplo, transcribam:

Cc 2

Exem.

*Exemplum ex Actis Consiliorum magnificæ
Communitatis Verone.*

Die Jovis, post nonam, XXI Novembris, M. D. LV, in Camera Consilii, in Consilio Duodecim & Quinquaginta, presentibus Clarissimis Rectoribus, & magnificis Dominis Camerariis, in vocibus Quinquaginta octo.

Pro erigenda statua marmorea, Excellentissimo Domino HIERONYMO FRACASTORIO, Poetæ Clarissimo, felicitis memoria, posita fuit Pars infra scripta, die XII instantis publicata, & nunc repetita, & capta de Ballotis XLV pro, & XIII contra. Cujus tenor est, videlicet.

Ea fuit virtus & diversarum scientiarum cognitio nobilissimi Domini HIERONYMI FRACASTORII, Civis nostri, ut opinata ejus mors ingentis mororis & luctus causam non solum nobis, & cunctis Italiæ civitatibus præbuerit, sed etiam multis barbaris nationibus, ad quas tanti viri fama pervenerat. Ille enim Philosophiæ, & Medicinæ peritia nostri temporis celeberrimos homines æquavit: Humaniorum vero literarum scientia, & in primis Poetæ, sicuti multos ex veteribus, ita omnes, qui post annos mille quingentos aliquod in eo genere scribendi nomen habuere, superavit. Testatur divinum illud Syphilidis, sive de Morbo Gallico, Poema, Heroico carmine scriptum: atque item Libri duo, nuncupati Joseph, quos morte præventus absolvere non potuit, compluresque alii lusui Poetici, qui nuperrime in lucem prodire. Proinde cum patres nostri eos etiam cives suos, qui ante humani generis redemptionem singulari quadam eruditione, ac ingenii splendore floruerent, publicis monumentis, & imaginibus decorandos censuerint; NOS etiam tantum Virum, nobili genere ortum, tantique illustrem Poetam, quem nos ipsi aluimus, & in patriæ sinu morientem vidimus, pari honoris & gloriæ titulo defraudare non debemus. Et ideo ad propositionem spectabilis Domini Christophori Fracastorii, Prævisoris Communis,

Vadis

Vadit Pars, posita per spectabiles Dominos Provifores, & Consilium Duodecim, quod majorum nostrorum exemplo, qui Catullum, Plinium, & reliquos Cives suos, qui in diverfis scribendi facultatibus præstitere, ex veterum instituto, marmoreis imaginibus honestare voluerunt, erigatur ipfius Domini HIERONYMI marmorea Statua, Poætæ habitum referens, florente circa tempora Lauro, supra Arcum Viæ &c. juxta ordinem reliquarum Columnarum.

ANGELUS ZAVARISIUS,

Cancellarius Communis.

Appositum est Sigillum Civitatis, quod albæ Crucis formam repræsentat.

§. IX.

Erepto jam rebus mortalibus Fracastorio superstes fuit rerum præclare gestarum gloria, & scriptorum ejus,^(a) quæ, aliâ, atque alio tempore edita, in omnium versantur manibus, perennis fama. Expressam in illis quandam ingenii præstantis & exquisitæ eruditionis, qua multis aliis anteiverat longissime, imaginem videmus, & sicut in maxima usque ad hoc tempus omnium fuere admiratione, ita nemo, quantum ego scio, de laudibus illorum quicquam ausus est detrahere.^(b) Scripsit autem vir immortalis memoria dignus *de Homocentricis, sive Stellis*,^(c) *de Causis Criticorum dierum*,^(d) *de Sympathia & Antipathia rerum*,^(e) *de Contagionibus & contagiosis morbis*, & *eorum curatione*,^(f) *de Vini temperatura*,

ratura, (g) haud vulgaris doctrinæ libros, elegantissimos etiam limatissimosque Dialogos, *Naugerium*, sive de Poetica, (h) *Turrium*, sive de Intellectione, (i) & *Fracastorium*, sive de Anima, (k) Carmina denique, cura & arte polita incomparabili, *Sypbilin*, sive de morbo Gallico, (l) *Josephum*, (m) *Alconem*, sive de cura canum venaticorum, (n) & complura alia, in libelli integri formam redacta. (o) Singula hæc subtilem viri maximi scientiam acutissimumque testantur ingenium, & magis vulgo sunt cognita, quam, quæ post mortem ejus exiisse in lucem dicuntur, familiares ejus Epistolæ, (p) quæque de Incrementis Nili vernaculo ipse sermone scripssisse perhibetur ad Joannem Baptistam Rhamnusium, virum civitatis Venetæ primarium. (q)

(a) Non fuisset profecto tanta nominis Fracastoriani omni tempore celebritas, nisi hoc ei decus peperisset scriptorum, quæ vulgavit vir doctus & diligens, admirabilis præstantia. Ad quodcunque enim scribendi genus se converteret, certissimum semper egregii laboris fructum tulit, gloriam. Non, qui scripta ejus legit singula, is inter Philosophos, Medicos, Astrologos, & Poetas, eosque nobilissimos, locum negabit FRACASTORIO. Unde nos, si nihil prorsus de scriptis FRACASTORII commemoremus jam, quicquid hactenus operæ in enarrandis viri optimi laudibus insumimus, insumissse frustra videbimur. Breviter tamen de singulis summatimque dicemus, memores instituti nostri munerisque nobis impositi. Alia leviter tangentur, ne, quæ supra passim dicendo præcepimus, recocta stomachum Lectori moveant; alia

alia omittentur de industria, ne, quæ scire nostra parum refert, in legendis illis, sint, qui bonum otium perdidisse se querantur. Ordinem dicendorum non nisi eum delegimus, quo prævit nobis PAULUS RHAMNUSIUS in *Collectione Opp. Frac.* prelo *Juntarum* parata Venetiis anno 1584, quippe qui suum cuique libro, ut præstantia ejus dignitasque tulit, dedisse locum videtur.

(b) Spectant hæc ad ætatem FRACASTORII, non ad posteriora tempora, ubi cum præclara cepit incrementa literarum honor, & Philosophiam inprimis artemque salutarem fordibus suis purgarint incredibili labore maxima quæque ingenia, non potuit non sagaciorum interdum reprehensionem incurrere FRACASTORIUS, utpote qui non ita omnes in quavis disciplina recte sentiendi difficultates, gravissimas sane ac fere innumerabiles, eluctari potuit, ut non barbara sæpius veterum vestigia cum reliquis ex vulgo presserit, & ad sui se ingenium seculi accommodaverit. Neque tamen, qui ex instituto famam FRACASTORII oppugnatum iverit nostra ætate, scriptisque proscindere consumeliosis ausus sit, quenquam scio, etsi inficiari haudquaquam possum, argumentationes Aristotelicas, quibus haud raro usus est Noster in *scriptione Philosophica*, ad palatum fuisse paucis nostrorum hominum, quibus nihil est cum præci ævi tricis illis commercii.

(c) Fæcte factum est a PAULO RHAMNUSIO, quod in *Opp. Frac.* junctim editis primo loco collocavit *Homocentricorum, sive de Stellis* Opus FRACASTORII, tam argumenti dignitate, quam diligentia & artificio scribentis commendatissimum. Maturioris ætatis labor est, ut patet ex libri hujus *Señ. III. Cap. 6*, ubi Chronologicis occupatus computationibus, annum, qui agebatur tunc, cum hæc scriberet, dicit MDXXXV. Ætatis igitur anno secundo & quinquagesimo hunc laborem susceperit, necesse est Absolutum vero libellum eo tempore, quo rerum sacrarum summa delata fuerat Paulo

Paulo III, iterum nos docet FRACASTORIUS in Praefatione libri, Paulo huic honoris causa inscripta. Autor suaforceque ei, ut ad hoc scribendi negotium se converteret, TURRIANUS fuit moriens, qui cum, frustra futurum, quicquid ipse de Homocentricis novisque binis stellarum motibus meditatus diu fuerat, probe intelligeret, nisi astrorum peritus aliquis manum admoveret ultimamque limam adhiberet operi, a FRACASTORIO, cujus doctrina & ingenium praeclara multa promittebat ipsi, suis facile inpetravit precibus, ut, negotium demandatum celeriter se ex sententia ejus confecturum, ipsi lubens ille reciperet, & in hanc cogitationem tota mente incumberet. Accessit huc gravissimum Giberi, Episcopi Veronenfis, consilium, qui, TURRIANI sui amantissimus, nulla re magis ejus conservari posse memoriam putabat, quam si protracta e tenebris felicissima ejus inventa, in luce ponerentur publica, & in orbis eruditi venirent conspectum. Cujus cum plurimum valeret penes FRACASTORIUM autoritas, factum est, ut hic non solum alacriore animo rem ceptam perficeret, sed ipsum etiam opus, curis ultimis jam absolutum, sacrum ei esse cuperet, & nomine ejus in fronte ornatum mittere ad eum destinaret. At hujus propositi certior factus Giberus, negavit, id sibi deberi muneris, sed hortatus est FRACASTORIUM, Paulo potius, novo Pontifici, hunc haberet honorem, & sub ejus, tanquam rerum caelestium arbitri, auspiciis novum *de Stellis* opus in lucem proferret. Plenius cognosci haec possunt ex FRACASTORII *Praefat. Homocentr.* & MARC. ANT. FLAMINII *Paraphrasi in Lib. XII. Arist. de prima Philos. p. m. 45.* Literæ, quibus hunc Paulo librum dedicavit FRACASTORIUS, si dicendi genus spectes, graves sunt & elegantes, si rem ipsam & sententias, animi ad adu-landum compositi testes certissimæ. Vid. quæ de illis diximus §. VI. n. (bb). Si fides habenda *Autoribus Diar. Essais de Lit. 1702. Mens. Nov. p. 253*, liber hic cum altero *de Causis Criti-*

CORNUM

corum dierum, cura PETRI BEMBI, primum prodiit Venetiis anno 1538. Tractandi modum in hoc *summe eruditionis* libro, ut dicitur *Autori Vita Frac.* p. 7, cum servavit FRACASTORIUS, ut in singulis (sunt hæc ipsius verba Autoris in *Cap. I. prelim. huj. Op.*) ante omnia proponeret, quæcunque apparent, quæque observata traduntur; mox, quo pacto alii ea ostendere conati sint; tum demum, quo pacto eadē ipsi demonstranda videantur per ea principia, quæ haud ita pridem inventa fuerant a Turriano. Tribus Opus omne Sectionibus distinguitur, quarum prima Autor certa quædam & vulgo cognita de sphaeris stellarum fundamenti loco principia ponit, & de motu orbium cælestium generatim agit; altera ad ea, quæ in cæli, ex omni parte patentis atque aperti, immensis luminibus dudum observata sunt Astronomis, PTOLEMÆO inprimis atque HIPPARCHO, quos neque falli, neque fallere natos dicit *Cap. I.*, progreditur, &, enumeratis siderum motibus diversis, sigillatim, quæ circa sidera nobiliora, Aplanen, Saturnum, Jovem, atque Martem apparent, explicat; tertia denique de Solis, supremi velut Planetarum Regis, admirandis conversionibus, & motu inæquali, hujusque causis, de dierum tam naturalium, quam civilium, diversitate, de æqualitate horarum & inæqualitate, de diversa annorum mensura, porro de Veneris, Mercurii & Lunæ naturali motu diligenter disquirat, ac postremo veterum, EUDOXI & CALLIPPI, de universa cæli æconomia, & eorum, qui orbes eccentricos & Epicyclos quosdam infelici ingenio confinxerant, sententias rationibus refellit conquisitis undequaque, & a vulgi sensu remotissimis. Breviter hæc indicasse sufficiat. Plura de rerum sublimiorum, quibus scæter liber iste, dilectu, tam nostris, quam FLAMINII, verbis diximus supra §. V. not. (b). Unum hoc addimus, media inter carmina cantusque finem Operi impositum, &, dimissa Urania, ad Calliopen redire FRACASTORIUM, politulisque numeris non suo minus libello, quam memoriz inprimis Turrianæ augurari æternitatem. Ad veterem

rem consecrationis ritum referas, quæ ad TURRIANUM Poeta:

*Tuque etiam, seu te tua tanta inventa, novosque
Admirantem orbes, puro fulgentia cælo
Templa tenent, seu Threiciæ testudinis audens
Tangere ebur, plectris numeros, & carmina dictas,
Qua via sidereo candescit lactea cælo,
TURRI ades, inventisque tuis, nostroque labori
Da, sancte, augurium atque optatis annue nostris.*

Ceterum illud se assecutum hoc labore, libere proficetur ipse sub finem *Præf. Homoc.* ut *priori Astronomiæ lux quædam adiutusque perfacilis sit per hæc adiectus, & longe minus unusquisque in Homocentricis, ab ipso prolatis, sit laboraturus, quam in Eccentricis aliorum.*

(d) Ex *Homocentricorum Opere Astronomum*, ex illo de *Causis criticorum dierum Medicum* cognoscimus. Exiguæ molis libellus iste, sed qui argumenti gravitate & doctrina multiplice in præstantissimis habendus. Diximus de eo quædam superiore §. IV. not. (i). Agit hic FRACASTORIUS de diebus illis, qui ægrotantibus cumprimis solent esse fatales, & ob crises, quibus a reliquis diebus distinguuntur, vehementissimas Critici vocantur Medicis. Horum causas certo definire ausus antehac nemo fuerat. Diversis diversa placuere ingeniis. Pythagoræorum alia, alia Philosophorum, alia denique Astronomorum fuerat sententia. Illorum quidem, qui manifesto lusu ingenii, criticorum dierum causas in Deorum & naturæ, certo quodam semper numero delectantis, arbitrio quæivere; Philosophorum, qui solo id casu contingere persuasum habuerunt, ut dies alius alio terribilior funestiorque sit; Astronomorum demum, qui ad varium, nunc leniorem, nunc atrociorum multo, siderum in corpora humana impetum referri, quicquid illarum in morbis crisis sit, optime posse somniaverant. His ipsis, mirum est, tam pertinaciter adhæsisse veterum Medicorum turbam, & in his GALENUM imprimis cum suis sectatoribus, ut *Sophistas vocaret, & conviciis male-*

maledictisque prosequeretur Galenus, si qui ratione ulla malint hanc rem inquirere, quam minime Astrologis credere, precipue Ægyptiis, qui assèveranter hæc a Luna fieri affirmarent, quæ verba sunt FRACASTORII in *Pref. huj. Op.* Noster adeo, muneris id sui ratus, ut in hujus rei cognitionem, in qua versari Medicus potest felicissime, penitus se abderet, turpe judicavit, ignorantiae quandam sibi ipsi necessitatem imponere, & vicissitudinum in morbis causas, humano corpori congenitas, a longinquis astrorum regionibus arcessere. Exquisitissimis igitur adductus rationibus, & diligenti inquisitione longaue confirmatus experientia, ut ipse docet in *Pref. & sub finem Libri*, non potuit, quin, neglectis plane Pythagoræ Schole & Philosophorum commentis, ab ipso parente Medicinæ Galeno, (sunt hæc verba ejus *sub finem Operis*.) quem in reliquis ut Deum veneratus est & coluit, hac una in re discederet, & omne morborum intervallum, omne incrementum & decrementum, ex natura humani corporis, & vehementiæ, qua furit morbus quisque, gradibus cognosci posse, gravissimis & prorsus invictis argumentis ostenderet, tanto laudabiliore quidem consilio, quanto certius, maximum ea in re scientiæ Medicæ momentum verti, ipse dudum intellexerat. Id enim, si in sententiæ suæ veritatem curatius inquirerent Medici, impetraturum se confidebat, ut in omnibus morbis futuros dierum progressus, & quid quoquo tempore sperandum aut subeundum ægrotanti sit, quilibet Medicorum prænoscere, & salutari adeo medicina ad superandos omnes morbi impetus corpus ægrotantis præparare possat. Hanc ipsam vero contemplationem atque artem negligentis Medici non esse, aut ad lucrum evolantis, sed solertis, & amantis Philosophiæ, vere sapienterque judicat *Cap. 15. huj. Op.* De libri pretio & rationum, quibus sententiæ novæ robur addidit, dignitate existimare, non tam nostrum est, quam eorum potius, qui in his literis versantur, & graviore pollent judicio.

(c) De Sympathia & Antipathia rerum librum unum pro-

Dd 2

dromi

dromi instar tribus *de Contagione* libris præmisit. Acturus enim de morbis, qui contagiosi perhibentur, haudquaquam illa de consensu & dissensu rerum disquisitione poterat supersedere. Itaque, si rerum ac dictorum nexum, quo connectitur utrumque Opus, consideres, conjungendos potius libellos hosce in unius libri formam, quam separandos, dicas. Atque hæc ipsa FRACASTORII fuisse mens videtur. Primi enim *de contagione* libri tale est initium, quale non nisi libri, subsequenter librum, esse solet: *Nunc autem de Contagione prosequamur*, &c. neque illi Operi præmissa est, nisi quæ in fronte libri *de Sympatbia* legitur, Præfatio, qua ipsa utriusque Operis scribendi consilium exponitur, & utrumque Alexandro Farnesio, Cardinali amplissimo, sacrum offertur. Placuit tamen sive Auctori, sive Editori, nescio cui, suum Operi cuique nomen imponere singulare ac diversum, & uno alterum, alterum tribus, ut videmus, libris absolvere. Ad scribendos libellos hosce ætate jam præcipitata & plane senex se convertit Noster, si qua fides habenda *Autori Vitæ Fracastorii* potest, nisi quod *serius, quam voluerat, negotiis variis impeditus, confectum* a se dicat hoc scribendi negotium. Literæ ad Alexandrum Farnesium, libro præmissæ, prolixæ sunt in laudibus Alexandri, multumque suavitatis habent, memoratæ nobis supra §. VI. not. (2). Faciendum est autem, opus arduum ac difficilis laboris his ipsis libellis susceptum a FRACASTORIO, quod præcursores in his argumentis pertractandis paucissimos, duces haberet prorsus nullos. Nam quæ de Sympatbia & Antipathia rerum scripta a se refert GALENUS, nunquam videre lucem, certe cum posteris communicata non sunt. De Contagionibus vero etiam quidam legantur in scriptis HIPPOCRATIS; alia tamen omnia is ipse, quam contagionum naturam, docuit. Diligentiores quidem ea in re GALENUS, PAULUS ÆGINETA, AETIUS AMIDENUS, atque alii Medicorum veterum; at, qui scripta eorum legit, multa, videt, sequentium seculorum industriz reliquisse eos indaganda. Recen-

centioris autem ætatis Medici, dum ab occulta quadam proprietate provenire dixerant, quicquid sit morbi pestilentioris, re ipsa, nihil se scire de contagionum natura, professi sunt. Itaque, ne exprobrare quis posset arti medicæ hanc maculam, quasi de multis morborum generibus dubia valde & inexplorata res esset, in scrutandis eruendisque contagionum causis desudandum sibi duxit, & quamvis nullo labore illud assecurum se cerneret, ut in ipsa morbi viscera penetrare, causasque definire posset proximas & morbo proprias, satis tamen a se præstitum iri sperabat, si medias saltem explicaret causas, non e longinquo adeo petitas, sed quarum cognitione ad faciliorem remedium inventionem via parari posset Medico. Egit vero, ut vel libri summam scias, illud imprimis Noster, ut rerum omnium, quas gignit natura, primum vel consensionem vel dissidium & cestamen quoddam investigaret, tum, *quæ in universum natura contagionum sit, & quo principio efficiant, & quo pacto gignantur, & cur aliæ fomitem relinquunt, aliæ ad distans etiam sese propagent, & morborum cur alii contagiosi sint, leniores, mitioresque existentes, alii minime contagiosi, acerbiores, ardentioresque multo cum sint, & quo a venenis contagio differat, & ejusmodi alia multa*, de promptis ex Philosophia & natura rerum argumentis edideret. Instituti sui rationem Autor in *Prefatione* reddidit prolixiorē. Reliqua legentium permittimus iudicio. Non enim jam vacat nobis, Opus integrum percurrere, & ad vivum refecando omnia, de singulorum pretio decernere. Pertinent huc eorum multa, quorum mentionem fecimus §. IV. not. b, k, & l. Librum de *Sympathia* absolvere *Capitulum XXIII* complexu destinaverat FRACASTORIUS; hæc ipsa vero cum jam prelo parata in manus venissent JO. BAPTISTÆ RHAMNUSII, Illustrissimo Decemvirorum Consilio Senatus Veneti a Secretis, quo amico utebatur FRACASTORIUS, isque dubia nonnulla literis perscripisset ad FRACASTORIUM, & novas quasdam tam sympathias quam antipathias protulisset in medium, factum est,

ut libello suo Noster *Caput* integrum adjiceret Appendicis loco, quo suos RHAMNUSIO scrupulos exemit, & fortioribus dicta sua argumentis confirmavit. Ad calcem libri de *Contagionibus* adjectum est carmen compositissimum, laudibus destinatum Alexandri Farnesii, Purpurati, in cujus clientelam se musasque suas tradit Autor, quemque benignum ac faventem Operi suo judicem exposcit.

(f) Rubro libri hæc inscripsit FRACASTORIUS: *De Contagionibus & contagiosis morbis, & eorum curatione*. Si jungas ei librum de *Sympthia*, non est molis adeo exigua. Eorum certe, quos scripsit FRACASTORIUS, non dubito, quin sit copiosissimus. Maximum hic doctrinæ apparatus & rerum optimarum jucundam varietatem mireris. De Opere doctissimo, quantum scire Lectorum interest, diximus *sub not. præced. (e)*.

(g) Opusculum de *Vini temperatura*, melioris ordinis causa, ne scripta divellerentur medica, Dialogis FRACASTORII præmissi; et si post Dialogos demum collocatum sit a PAULO RHAMNUSIO in Editione *Opp. Fracast.* Veneta. Molis libellus tam parvus est, ut vix ac ne vix quidem libelli nomen mereatur. Neque ipse ei FRACASTORIUS libri nomen dedit, sed, simplicissimo vocabulo, de *Vini temperatura sententiam* inscripsit. Forte nec in lucem prodit ante, quam scriptis Autoris reliquis jungeretur. *Capita*, ut vides, decem & unum, eademque parum diffusa, omnem laborem efficiunt. Amplissimam ejus mentionem feci *supra §. IV. not. (n)*, unde haurire aliquam, si velit, Lector poterit notitiam. Tulit hanc de Vini sententiam FRACASTORIUS, pro autoritate a litigantibus sibi concessa, anno 1534, die IX Septembris, *Prætoris Clarissimo Joanne Contareno*, ut ex subscriptione sententiæ manifesto apparet. ANT. FUMANELLI & BARTH. GAJONI, Medicorum Veronensium, honor agebatur, de Vini natura controversiam diu & magna animorum contentione disceptantium. Delata tandem ad arbitros causa est. *Invidus in his coactusque*, ut patet

• ex

ex verbis ejus *Cap. I. buj. Op.* FRACASTORIUS fecit arbitrium, & pensatis, quibus uterque causam suam muniret, rationibus, eam, quam FUMANELLUS propugnaverat, sententiam fortiorē veriorēque altera GAJONI pronunciavit, atque calorem siccitatemque inesse vini liquoribus, vocata in testimonium experientia, non minus GAJONO, quam peritis quibusque harum rerum æstimatoribus, luculenter ostendit. Latius hæc omnia persecuti sumus *l. c.* Qui rerum physicarum cognitione delectatur, & vini in corpore humano effectus varios, ac varia vinorum genera, hisque utendi leges nosse cupit, is, quæ satisficiant ipsius expectationi, & legi cum fructu possint, hic bene multa inveniet. Libellum claudit *Vetus Epigramma* Autoris incogniti:

Infantem Nymphae Bacchum, quo tempore ab igne

Prodiit, inventum sub cinere abluerat.

Ex illo Nymphis cum Baccho gratia multa est,

Sejunctus quod sit ignis, & urat adbuc.

(h) Dialogos FRACASTORIUS scripsit tres, alterum *de Poetica*, *de Intellectione* alterum, tertium *de Anima*. Singulis nomina eorum inscripsit, qui maximam colloqui sibi partem vindicant. De poetica NAUGERIUS, de Intellectione TURRIANUS, de Anima FRACASTORIUS sermonem habuit. Dialogis *de Poetica* & *de Intellectione* continentur ea, quæ in Baldi secessibus, illo *de Anima*, quæ in Caphiis, prædiolo FRACASTORII, fuerant proposita. Singulos a FRACASTORIO jam sene concinnatos puto, ea ductus ratione, quod tertio *de Anima* Dialogo, morte præventus, ne finem quidem imponere potuit. Primas tamen Dialogorum lineas jam multos annos ante duxerat, eo, ni fallor, tempore, quo ex congressibus amicorum domum reversus, facile in memoriam revocare ea omnia poterat, quæ ex ore NAUGERII, TURRIANI, atque aliorum, ipse de literis & selectiori doctrina haud ita pridem acceperat. Generatim quædam in his Dialogis reprehendimus *supra §. V. not. (d).* Dubitare quis posset, utrum ita

ita re vera prolata sint omnia a NAUGERIO & TURRIANO, sicut enarrantur a FRACASTORIO. Non enim ita in familiaribus congressibus cogitate omnia & velut a docente dici solent. Multa certe ex suo FRACASTORIO ingenio addiderit, necesse est. Neque certe tantum scribendis illis laborem insunturus videbatur, nisi ad se potius, quam ad alios quosque, illius rei laudem redundare voluisset. In LUCIANI si quid belle & eleganter dictum est Dialogis, nemo *Menippum* laudat aut *Diogenem*, omnes LUCIANO applaudimus. Idem sibi jus poscit FRACASTORIUS, in hoc scribendi genere LUCIANI aut PLATONIS æmulatus, nescio an assecutus, gloriam. Ea est Dialogi ratio, ut sermones conferri a multis putes, unus sit, qui docentis & audientis, interrogantis & respondentis personam sustineat. Nolim vero, eam in rem testis citetur ipse FRACASTORIUS; etsi ex hujus in *Pref. Dial. de Poet.* cognoscere verbis liceat, ad edendos hosce Dialogos eo ipsum consilio conversum, ut *tantorum amicorum memoriam, quantum posset, ab oblivione defenderet, & ut viva etiam illa faceret, quæ ipsi nullis scriptis mandata, sed ore tantum emissæ reliquerant.* Ejus enim, meminere, verba esse, qui Dialogum scribere, hoc est, persuadere Lectoribus in animo habebat, dicta hæc aliorum, non sua, esse. Lectoribus vero persuadere hæc voluit non nisi intelligentibus, iis nempe, qui dissimulanter omnia, & obducto quasi velo dici nossent in Dialogo. Quicquid hujus rei sit, placuit fratribus VULPIIS, qui Patavii in magna laude vivunt, Dialogum FRACASTORII, quem *Naugerium* inscripsit, adjicere *Operibus Naugerii*, quæ cura ipsorum prodire *Patavii anno 1718*; idque factum ea de causa putat PETRUS NICERONIUS, haud vulgaris eruditionis Gallus, in *Memoires pour servir à l'hist. des bom. illust. T. XIII. p. 372*, quod multum ad famam NAUGERII conferret liber ille, & ingenii, quod præclarum in eo fuit, testimonium præberet certissimum. Suum viro acutissimo judicium relinquo. Forte aliis aliter videtur. Sunt, quos Dialogi hujus ita decepit inscriptio, ut autorem ejus
ipsum

ipsum crederent NAUGERIUM, & Operibus Fracastorii aliquid, quod esset NAUGERII, adjectum putarent. Errorum hunc animadvertisse mihi videor in *Catalogo Bibliothecæ Heinsianæ* p. 175, ubi vulgarem Operum Fracastorii editionem Venetam hunc in modum inscriptam legas: *Hieronymi Fracastorii Opera omnia; item Andr. Naugerii Orationes duæ, & Carmina. Venet. 1555.* Revisos & in ordinem redactos in Caphiis esse hos Dialogos, idque factum suasu JO. BAPTISTÆ RHAMNUSII a FRACASTORIO ætate jam satis provec̃to, docemur ex *Prefat. Dial. de Poet.* unde & illud discimus, eidem RHAMNUSIO, ut hujus cura in lucem prodirent, missos a FRACASTORIO libellos hosce, eidemque honoris causa inscriptos. In Dialogo de *Poetica* sermones conferunt ANDR. NAUGERIUS & JO. JAC. BARDULO. Huic requirendi & interpellandi, illi respondendi & explicandi contigit provincia. Lectu suavior libellus in principio videtur, quam in progressu. Jucunda satis eorum, quæ gesta inter amicos FRACASTORII in Caphiis, antequam colloquii eruditi facerent initium, narratio. At in ipsis sermonibus, quos inprimis decebat lepor quidam & festivitas, arida & morosa verborum asperitas rerumque inopportuna subtilitas exigua voluptate animos legentium perfundit. Unde nec fallitur judicio suo ADR. BAILLETUS, genus hoc scribendi in Dialogo exsuecum nimis nimisque jejunum vocans in *Jug. des Sav. T. III. P. I. p. 149. ed. nov.* Ceterum, quæ de arte Poetica hic disputantur a NAUGERIO, sunt quidem ingenio illo dignissima, sed laborant interdum obscuritate quadam, atque ita sunt comparata plane, ut nostro seculo, quod merito Apollineum dixeris, & quo tanta exstant maximorum virorum de Poeticis studiis merita, carere iis posse videamur quam facillime; ut recte monuit idem BAILLETUS *l. c.* Dictorum huc maxime redit summa, in eo potius versari Poetæ partes, ut doctrina imbuat lectores per imitationem, quam ut delectet & permulceat. Quæ cum per se non possit non placere cuilibet poetices apprime gnaro senten-

Ec
ten.

entia; rationibus etiam confirmata est ejusmodi, quæ legentium desiderio omni ex parte possint satisfacere. Conferat, velim, cum his Lector, quæ supra memorata a nobis sunt §. V. not. (e), & §. VI. not. (c), quæque profert JAC. BURCKHARDUS in *Medico human. stud. vind.* p. 6.

(i) Alter Dialogorum, quem *Turrianum, sive de Intellectione* inscripsit Noster, nihil minus dici, quam Dialogus, meretur. Libris distinguitur duobus; nec per immensum illud spatium, præter TURRIANUM, quisquam vocem emit. Idem erit, sive TURRIANUM hunc docentem in Dialogo de intellectus humani viribus, sive veterum Philosophorum aliquem rugosa fronte explicantem diviniore sapientie præcepta audias. Unus est, qui secum ipse sermones misceat, TURRIANUS, ne semel quidem, si recte memini, interpellatus a quoquam. Omnia posthac erunt Dialogi, si hoc est Dialogus. Nec minus reliqua, quæcunque hic dicta sunt, a natura colloquentium abhorrent. Quis enim hic loci tantos definitionum, distinctionum, & explicationum quærat cumulos, quis conquisitis undique & ad nauseam propinatis exemplis deleatur, quis denique figuras illas Mathematicas, elegantes parum, non aversante oculo intueatur? Nihil eorum, ut ego quidem arbitror, Dialogum decebat. Et sane, cum in reliquis Philosophus noster tam morosus & austerus esset, parum addere sermonibus illis condimenti videbantur inexpectati cantus pueruli, & admixti cithararum strepitus, tantum accommodati ad decus gratiamque *Turriani*, quantum organa musica ad suavitatem ejus, qui ex suggestu sacro verba facit nepta, imposita, languida. Præstabat, meo judicio, in argumento per se gravi & inamœno uti scribendi genere ejusmodi, quod esset omnino illi proprium & plane philosophicum, quam in poetica scribendi ratione torpere ac vigore omni deficere, officioque suo male perfungi. Ubertiorem hujus Dialogi mentionem fecimus §. V. huj. Comment. not. (a).

(k) In Dialogo de *Anima* suas ipse FRACASTORIUS senten-

tentias exprimit, & tam generatim de anima quacunque, quæ vitam & calorem præbet animantibus, quam de ea inprimis, quæ humano generi est propria, ejusque excellentia & immortalitate, coram amicis, NAUGERIO, BARDULONE, & TURRIANIS, diligenter audientibus, erudite disquirat. Unde & suum ipse Dialogo nomen inscripsit, dixitque *Fracastorium*. Propius ad Dialogi naturam accedit libellus hic, quam *Turrianus* ille, & opportune sunt quæstiones RHAIMUNDI TURRIANI, quem comitem sibi in his sermonibus delegit Noster, opportune etiam, quæ subjectæ sunt quæstionibus, responsiones FRACASTORII. Quæ in fronte Dialogi legitur, Præfatio ad eundem directæ est RHAMNUSIUM, cui inscripti sunt bini *de Poetica & de Intellectione* Dialogi. Principia & rationes, quibus hic dicta sua præfulcit Noster & confirmat, maximam quidem partem sunt Aristotelicæ; haud parum tamen simul roboris habent ab ingenio FRACASTORII; dolendumque hinc, interveniente Autoris morte, laborem hunc ad finem haud perductum. Id quod verba testantur, sub finem Dialogi manu editoris adjecta: *Morte præventus MD LIII, octavo Idus Augusti, atque ad ipsam accitus immortalitatem, quod sero inceperat, absolvere non potuit.* Vid. quæ diximus de ista FRACASTORII opella aptiore loco supra §. V. not. (a).

(1) Primum inter carmina FRACASTORII merito locum tenet *Syphilis* ejus, sive *de Morbo Gallico* miræ venustatis poema, libris tribus ad PETRUM BEMBUM, Leoni X, Pontifici maximo, a secretis, perscriptum. Cujus cum copiose expositæ a me laudes fuerint supra §. V. not. (b); earum hic commemoratione prorsus abstinebo. Dicam saltem, quæ carmen hoc spectant, quæque supra neglecta, prætermitti hic loci non possunt, paucissima. Nomen carmini haud peregre accitum, quippe notissimum in Medicorum officinis, & morbo Gallico plane proprium. Sunt, qui tractam *Syphilidi* appellationem velur ex Græcorum *συφιλidia* putent, quam amoris conjunctionem interpretari, morbi fontem, possis. Alienus longe ab il-

lorum opinione, poeticam Poeta noster voci originem tribuit, *Syphilum*, pastorem quendam, *Syphildis*, insaultæ prolis, quasi parentem perhibens. Si quid elegantiz & suavitatis habet *Syphilis* FRACASTORII præ reliquis, quæ condidit, carminibus, præcipuam illius rei causam hanc puto, quod ejus ætatis labor fuit, qua Phœbi maxime per venas flammæ fervent, & ardentissimo amore bonam Musam, Calliopen, complectimur. Ipsi enim FRACASTORII *Lib. III. de Morb. Contag. cura Cap. 10* testimonio compertum habeo, scriptum hoc ab ipso carmen, cum esset adhuc junior, ac, civitate pestilentia gravi vexata, in Capbios suos secessisset, ubi ad eam rem otii multum dabatur. Idem testatur Autor *Vite Frac. p. 6*. Fuere, quos male haberet cumprimis, monstro morbi tam putido tamque deformi obligisse honoris tantum, ut, protractum e tenebris sordibusque suis, & e Medicorum invenustis manibus ereptum, Musis tractandum daretur elegantioribus, pulcherrimisque Parnassi floribus ornandum. Fuit in eorum, qui impatientissime id ferrent, numero PETRUS BÆLIUS, acutissimi ingenii Gallus, a cujus in reprehendendo non tam salibus, quam aculeis, pauci olim fuerunt, qui satis cavere sibi potuerint. Atram bilem sapiunt, quæ eructavit ille in *Nouvelles de la Rep. des let. de l'ann. 1687. mens. Febr.* Si multum, inquit, lucri partum fuisset FRACASTORIO ex cura hominum, qui laborabant Syphili, dicendum omnino foret, voluisse cum morbo tam questuoso grati animi monumentum statuere, debitamque carmine mercedem solvere, & comparandus ipse foret cum Chirurgo illo, qui objugatus aliquando, quod genus submissis veneraretur statum Caroli VIII, Galliarum Regis, recte se agere, respondit, nec ulli eorum, qui pro Sanctis habentur vulgo, tantum a se deferri honoris, quantum Principi, qui expeditione miltrum fuorum, in terras suscepta Neapolitanas, Chirurgorum artem longe effecerit lucrosissimam. Acerbe satis & contemtum; sed forte non ita æquiores judices. Effoetum sit argumentum carminis; non id poteris ut probum obijcere poetæ, nisi, tale

tale esse carmen ipsum, ostenderis. Omnia canere poetæ licet; modo dulce canat atque molliter. Idque præstitum a FRACASTORIO, intelligentiores agnoscunt. Res ipsas vero, quæ argumentum dedere carmini, quod attinet, ut constare de illis possit Lectori nostro, præcipua illarum momenta verbis commemorabo CONR. GESNERI, Medici egregii, qui breviorum universi carminis conspectum nobis dedit in *Bibliotheca Universali* p. 328. *A. Sunt, inquit, in Carmine Fracastorii hæc præcipua, hoc ordine explicata. De morbi Gallici origine. De Accidentibus ejus. Quod facilius curetur morbus, qui causam in sanguine habet, difficillime, qui in atra bile. Aer qui conveniat, quæ exercitia. De sudore. Somnus & otium noxia. Victus ratio. Venæ incisio. Humorum attenuatio. Purgatio. Medicamina mitiora. Aquæ destillatæ, ut vocant. Anodyna. Ad faucium exulcerationes. Papularum cura in genere. Suffitus acris. De argento vivo plurima. Unguentum Hydrargyri. Ad oris ulcuscula. Corporis restituti lustratio Guajaci arboris descriptio Guajaci remedia. Plenius hæc ornatusque decantata, cui volupe est, in ipso legat carmine. Sciat tamen, plura hic, ob legum poeticarum rigorem nimium, ut ipse dolet *Lib. III. de Morb. Contag. Cap. 10, a FRACASTORIO neglecta, quæ soluta oratione copiosius enucleatusque deinde persecutus est in Op. de Morb. Contag. Lib. II. & III. Gloriosum maxime hujus carminis auctori est, quod Gallicis numeris redditum eleganter est a PETRO LÆTO, Juliodunensi Medico, & Poeta percelebri; ut constat testimonio SCÆV. SAMMARTHANI in *Elog. Gallorum doctrina illust. sub Læto, FRANC. POLÆ in Elog. Frac. l. c. & Auctorum Diar. Essais de Liter. an. 1702. mens. Nov. p. 288, quibus sane majores haberemus gratias, si, quæ de egregio hoc, ut vocant, labore ipsis fuere adhuc cognita, de iis ipsis eodem in loco nos fecissent certiores. Numeris translatum carmen ejusmodi, qui auctoris majestatem Maroniani proximum referrent, dicit l. c. SAMMARTHANUS.***

(m) *Syphilin Josephus FRACASTORII tam ordine in*

Ec 3

Opp.

Opp. ejus, quam dignitate, sequitur. Josephi, Regis Ægyptiorum vicarii, historiam omnem versibus enarrandam suscepit Poeta; sed, subita præventus morte, destinata perficere non potuit. Unde in medio historię cursu filum carminis abruptum cernimus. Illud tamen ante mortem assecutus est Noster, ut historię partem eam, quę suavitatis haberet plurimum, abolveret. Et sic sacis compositum videri poterat carmen, duobus distinctum libris prolixioribus. Nobilem, interjecto aliquo tempore, huic carmini FRANC. LUISINIUS, non inconcinnus poeta, addidisse appendicem, coeptamque FRACASTORII pertexuisse telam dicitur FRANC. POLÆ l. c. Cujus rei fides sit penes Autorem. Nihil enim, fateor, de eo comperit aliunde habeo. In Caphis conditum *Josephum*, testatur FRANC. POLA in *Elog. Frac. l. c.* Dedicatum est carmen Alexandro Farnesio, Purpurato, hujusque scriptum videtur jussu; quod alibi a me dictum memini. Decantata sunt hoc carmine, ut facile apparet, quęcunque nos docent decem postrema *Capita Genesios*. Monet id FRANC. SIXTUS SENENSIS in *Biblioth. Sancta Lib. IV. p. 300.* Manifestus igitur THOMÆ POPE BLOUNT in *Censura celeb. Aut. p. 410*, & ANT. TEISSIERII in *Elog. des hom. Sav. T. I. p. 178* error est, præter *Josephum*, carmen amplissimum, alia super *Genesin Carmina* a FRACASTORIO conscripta perhibentium. Nihil mihi de illis, nec ex *Opp. FRACASTORII*, nec aliunde, constat. Neque hæriolando assequor, unde factum, ut idem POPE BLOUNT l. c. & eum eo TEISSIERIUS l. c. & LUD. MÖRERIUS in *Grand Diction. T. II. p. 541*, carmen hoc dicerent *Comœdiam*; cum re ipsa nihil sit minus, quam *Comœdia*. Profecto aut illi non intelligunt, quo indutam esse habitu oporteat *Comœdiam*, aut alia quęque Poetarum tam veterum quam recentiorum *Carmina*, quin ipsa FRACASTORII *Syphilis, Alcon*, & quicquid scripsit carminum, æque erunt *Comœdiæ*, ac *Josephus* ille. Quid demum non erit *Comœdia*, si continuam, ab homine non nisi uno factam, rerum gestarum

starum narrationem dicere Comœdiam velimus? Dulcis illa, quam in *Josepho* animadvertimus, rerum jucundiorum varietas ac vicissitudo non minus decet scribendi genus quodque aliud, quam illud, quod histriionum est. De *Josepho FRACASTORII* memorasse pauca hæc, sufficiat. Reliqua enim, quæ dici possunt, singula jam dicta ante sunt §. *V. not. (i)*.

(n) Molis, si cum *Syphili & Josepho* conferas, admodum exigua, sed exquisiti leporis carmen est *Alcon FRACASTORII*, sive de *Cura canum venaticorum*, quod post mortem demum Autoris editum videtur, cum ne Venetæ quidem, quæ prodierit anno 1584, *Opp. Frac.* editioni adjectum sit. Neque scio satis, an unquam cum *Operibus Fracastorii*, quoquo loco editis, junctim prodierit. Passim tamen in Carminibus Poetæ nostri, quæ sigillatim diversis in locis a diversis editoribus vulgata sunt, locus ei datus. De argumento carminis, virtute Poetica, Virgiliana majestate, eleganti rerum delectu, admirabili in componendo arte, communicavi nonnulla cum Lectoribus §. *V. not. (k)*, quibus ipsis hoc loco, nihil habeo, quod addam.

(o) Carmina FRACASTORIUS permulta scripsit, sed quorum paucissima pervenere ad posteros. De cujus rei causa certiores fecimus Lectores supra §. *V. not. (e)*. Multa perire, quæ ob suavitatem suam & præstantiam meliore fato digna videbantur, quæque plausu incredibili ætate illa excepta dicit ADR. BAILLETUS in *Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 214*. Quicquid vero post mortem FRACASTORII ab interitu vindicatum est amicorum opera, ad calcem *Operum Frac.* exigui libelli spatium occupat. Pleraque hic heroico scripta carminis genere, elegiaco non nisi unum. Epigrammata paucissima. Habendæ sunt illi gratiæ, quisquis hæc nobis ex naufragio servavit. Ex hoc velut ungue leonem discimus, & quantus fuerit Poeta FRACASTORIUS, haud obicure intelligimus. Nihil eorum, quæ ad gratiam decusque carminis pertineant, & laudem aliquam conciliare Poetæ possint, quisquam hic jure suo desit.

desideret. Id quod copiose a nobis diligenterque commo-
stratum, & luculentissimis confirmatum exemplis sub finem
§. V. not. (l).

(p) Esse in manibus eruditorum familiares quasdam
FRACASTORII Epistolas, sermone scriptas patrio, & cum
aliis illustrium ætate illa virorum editas, in quibus expressa vi-
ta, morum, ac studiorum FRACASTORII quædam imago sit,
exploratum habeo testimonio ANDR. CHIOCCI in *Colleg. Ve-
ron. Med. & Philos. Sect. I. Cap. XI.* Quas mihi si cognosce-
re propius licuisset curatiusque peruestigare; quis non vider,
plenius longe ornatusque hoc, quicquid est opellæ, fuisse pro-
diturum. Sed frustra mihi, usquequaque illarum quærenti
vestigium, omnem insumtam fuisse operam, valde doleo. Ne-
que hujus libri, præter CHIOCCUM, scriptorum ullus verbo
meminit. Parum abest, quin in eam veniam opinionem, non
in fronte libri adscriptum nomen FRACASTORII, sed aliis
aliorum Epistolis paucas HIERONYMI admixtas, tanquam
aliunde accitas, & in peregrinum solum invecas. Quod si ita
sit, nemo facile a me exposcat, ut, quæcunque superiore ævo
quaqua terræ parte prodire, epistolarum volumina perqui-
ram. Opus foret laboriosum nimis, & intra anni spatium vix
absolvendum.

(q) Catalogo scriptorum FRACASTORII, quæ emissa in
vulgus sunt, ANT. TEISSIERIUS in *Elog. des hom. Sav. T. I.*
p. 178 annectit libellum, vernaculo sermone compositum, at-
que hunc in modum inscriptum: *Risposta al Discorso di Ra-
mmuso sopra il crescimento del Nilo.* Nihil præterea de argu-
mento libri, & genere scribendi addit. Dubitavi diu, an uni-
ca in re fides habenda sit TEISSIERIO, librum proferenti, de
quo nihil commemoratum esset scriptoribus reliquis. Non
magis enim, quæ de Nili incrementis scripsit RHAMNUSIUS,
quam quæ huic respondit FRACASTORIUS, innotuerunt
vulgo. Accidit deinde, ut ex *Diarii erud.* quod *Venetis* pro-
diit, T. IX. p. 118, & P. NICERONII *Memoires pour servir a*
F his.

l'hist. des bom. illust. T. XII p. 318 illud cognoscerem, scriptum a LUDOVICO NOGAROLA, Veronensi, viro græcarum literarum peritissimo, editumque Venetiis anno 1552 *de Nili incremento* Dialogum, qui postea, anno nempe 1626, Milani cura FRIDERICI NOGAROLÆ iterum prelo subjectus, &, rubro paululum mutato, inscriptus sit: *Timotheus, sive de Nilo*. Quo in Dialogo cum TIMOTHEO JUSTO, qui Dialogo nomen dedit, LUDOVICO NOGAROLÆ, & ADAMO FUMANO, viris literatissimis, additus sit, ut iidem testantur scriptores, sermo-
num comes HIERONYMUS FRACASTORIUS; forte hinc natus est error TRISSIERII, falso persuasum sibi habentis, eundem FRACASTORIUM, ad quem pertinet pars aliqua sermonum in Dialogo, Dialogi autorem dicendum. Rem ita se habere, negas? Age, doce nos meliora, & librum FRACASTORII ante oculos nostros pone, ut, quæ latuere nos antehac, scire jam, commonstrante te ac edocente, liceat.

§. X.

Scripta hæc Fracastorii maximo semper eruditorum plausu excepta, ex eo haud obscure colligas, quod variis in locis vario tempore recusa, & in universum fere terrarum orbem transmissa, ad omnem propagata sunt posteritatem. Itaque facturus aliquid videor hac opella dignum, si, contexto Editionum, ut vocant, integro Catalogo, aliorum de Scriptis Fracastorii præclara merita breviter strictimque commemoravero. Qua in re ut ordinis observantem me

I. OPERA FRACASTORII.

- HIERONYMI FRACASTORII** *Opera omnia Philosophica & Medica. Venetiis. 1555. apud Juntas. in 4. (b)*
- H. FRAC.** *Opera omnia. Venetiis. 1574. apud Juntas. in 4.*
- H. FRAC.** *Opera omnia, Tomis III distincta. Venetiis. 1575. in 4. (c)*
- H. FRAC.** *Opera omnia, Tomis III distincta. Lugduni. 1581.*
- H. FRAC.** *Opera omnia. Venetiis. 1584. apud Juntas. in 4. Ex editione tertia. (d)*
- H. FRAC.** *Opera omnia, Tomis II distincta. Lugd. 1591. apud Franc. Fabrum s. Febræum. in 8. (e)*
- H. FRAC.** *Opera omnia, II Tomis distincta. Mompessuli. 1622. in 8.*
- H. FRAC.** *Operum omnium Tomi II. Genevæ. 1627. apud Sam. Crispinum. in 8.*
- H. FRAC.** *Opera omnia. Genevæ. 1628. in 8.*
- H. FRAC.** *Operum omnium Tomi II. Genevæ. 1637. in 8. apud Jacobum Stoer.*
- H. FRAC.** *Opera omnia, Philos. & Medica in partem I. & poster divisa. Genevæ. 1671. apud Sam. Chouet. in 8.*

II. HOMOCENTRICA & DE CAUSIS
CRITICORUM DIERUM.

- HIER. FRACASTORII** *Homocentrica, & de causis criticorum dierum, per ea, quæ in nobis sunt. Venetiis. 1538. apud Hieron. Scorum. in 4. (f)*

III. DE SYMPATHIA ET ANTI-
PATHIA.

- HIER. FRACASTORII** *de Sympathia & Antipathia Lib. I, de Contagione & contagiosis morbis, eorumque curatione Libri III. Venetiis. 1546. apud Hæredes Luca Antonii Junæ. in 4.*

HIER.

- HIER. FRACASTORII *de Symp. Lib. I, & Antip. & de Morb. Contag. Lib. III. Venetiis. 1546. apud Hier. Scotum. in 8.*
 HIER. FRACASTORII *de Sympathia & Antip. Lib. I, & de Contag. Libb. III. Lugduni. 1550. apud Guil. Gazejum. in 16.*
 Habetur idem Liber in *Theatro Sympathetico aucto. Norimbergæ. 1662. apud Jo. Andr. Endterum. in 4.*

IV. NAUGERIUS, seu DE POETICA
DIALOGUS.

Adjectus est *Andreae Naugerii, Patricii Veneti, Oratoris & Poete clarissimi, Operibus omnibus, quæ quidem magna adhibita diligentia colligi potuerunt. Curantibus Joanne Antonio, J. U. D. & Cajetano, Vulpiis, Bergomensibus fratribus. Patavii. 1718. in 4.*

V. C A R M I N A.

- HIER. FRACASTORII *Carmina omnia. Geneva. 1637.*
 H. FRAC. *Poemata omnia; acceperunt reliquæ Carminum JO. COTTÆ, JAC. BONFADII, ADAMI FUMANI, & NIC. ARCHII. Patavii. 1718. in 8. (g)*
Leguntur itidem Carmina FRACASTORII in Carminibus Illust. Poet. Ital. T. V. a p. 1 ad p. 114. (h)
Adjecta quoque sunt Deliciae Poet. Ital. T. I. p. 1045.

VI. SYPHILIS, seu DE MORBO GAL-
LICO CARMEN.

- HIERON. FRACASTORII *Syphilis, seu Morbus Gallicus. Verona. 1530. mense Augusto. in 4.*
 H. FRAC. *Syphilis. Apud Ludovicum Cyaneum, e regione Collegii Cameracensis. Paris. 1531. in 8.*
 H. FRAC. *Syphilitidis, s. Morbi Gallici Libri tres. Basil. 1536.*

HIERON. FRACASTORII *Syphilis, s. de Morbo Gallico. Parisiis. 1539. apud Foucherium. in 16.*

H. FRAC. *Syphilis, s. Morbus Gallicus, ext. cum ALFONSI FERRI de Ligni sancti Medicina, & vini exhibitione, Libb. IV. Lugd. 1547. apud Jo. Frellonium. in 12.*

H. FRAC. *Carmina de Morbo Gallico, & Ejusd. Joseph. Accedit Rutilii Claudii Itinerarium. Antwerp. 1562. apud Martinum Nutium. in 8.*

H. FRAC. *de Morbo Gallico Libri III. 1611. in 8. (i)*

H. FRAC. *Syphilis. in Anglia. 1722. in 4. (k)*

VII. JOSEPHUS.

HIER. FRACASTORII *Josephus, cum FLAMINII, STROZÆ, & ZANCHII aliquot Hymnis. Venetiis. apud Juntas. 1584. in 8.*

Editus quoque est cum Hymnis Ecclesiasticis ab Andr. Ellingero emendatis. Lib. III. Francof. 1578. in 8.

VIII. ALCON, seu DE CURA CANUM VENATICORUM.

HIER. FRACASTORII *Alcon, seu de Cura Canum Venaticorum. Lutet. 1612.*

H. FRAC. *Alcon. Genevæ. 1637. in 8.*

GRATII FALISCI & M. A. OLYMPII NEMESIANI *Cynegeticon, cum Not. TH. JOHNSONI: accedunt HIER. FRACASTORII Alcon, & JO. CAJUS de Canibus. Londini. 1659. in 8.*

Idem Carmen adjectum est CASP. DORNAVII Amphitheatro Sapientiæ Socraticæ Joco-seriæ. T. I. a p. 533 ad p. 534.

(a) Concinnavimus hunc, Lector, *Indicem*, qua potuimus, industria, operamque dedimus, ut eadem in pagina sisterentur tibi scriptorum FRACASTORII Editiones quæcunque. Dubito, an conatibus nostris ita responderit eventus, ut illarum nulla effugerit diligentiam nostram. Quis enim tantum habeat nâsi, ut, quæ locis dispersa sexcentis

tis sunt, ea odorari omnia & explorare e longinquo possit? Majoris certe, quicquid a nobis præstitum, laboris opus fuit, quam credat aliquis, in hoc negotio versatus nunquam. Vix inire jam numerum librorum ausim, qui pervolutati mihi non semel aut bis, sed decies, tandem nihil dederunt, quod in usum convertere eruditorum potuerim. Nihil certe, unde vel aliquis sperari mihi fructus posset, modo illius haberem copiam, non perquisitum mihi. Neque tamen in immensam molem excrevere, quæcunque haurire mihi undequeque licuit. Cujus rei si quis in nos ipsos culpam conjiciat; profecto nimis ille iniquus judex sit. Id autem, velim, tibi persuadeas, nihil hic a nobis productum, quod non acceptum referatur scriptoribus diligentissimis, & cujus non facta sit mentio in Bibliothecarum Catalogis omni fide dignissimis.

(b) Antiquiorem hac ipsa *Operum Fracastorii* Editionem haud novi. Neque dubium est, omnium hanc esse primam. Testatur enim JAC. GADDIUS in *Allocut. & Eleg. p. 68*, collecta primum in unum fasciculum scripta FRACASTORII a JO. BAPTISTA RHAMNUSIO, qui vixit Venetiis, & amico FRACASTORIO aliquot annos fuisse superstes. Hujus igitur cura adornatam hanc *Operum Frac.* Collectionem, necesse est; nisi forte in locum JO. BAPTISTÆ substituendum putes PAULUM RHAMNUSIUM. Id quod dicendum omnino, si, qui anno 1584 recudi *Juntarum* prelo *Opera Frac.* curavit, idem, ut anno 1555 eorundem summis *Juntarum* ederentur, autor fuit.

(c) Non satis certo scio, an diversa hæc sit a priori, quæ anno 1574. prodiiit. Certe non *Juntarum* literis excusa utraque. Sic enim quarta earum, quæ *Juntarum* prelo exiere, illa esset, quæ anno 1584 data foras; quæ ipsa illarum saltem est tertia, ut in rubro ejus inscriptioni habetur. Neutri tamen illarum hic locum negandum putavi, quod injectam utriusque mentionem invenirem penes scriptores probatissimos.

(d) Hac ipse utor Editione, nitidissima sane, & nullo destituta ornatu, qui accedere potest libris ejusmodi. Mirum, in fronte libri annum legi 1584, ad calcem vero Operis annum non nisi 1574. Typographi hoc vitium putandum, negligentioris in fine libri, quam in principio.

NOGAROLÆ Comitiss, ad Paulum Rhamnusium, Venetum, haud longe ab initio libri obvium:

*Frastori monumenta hoc tu dum, Paule, libelle
Colligis, e caecis eripiens tenebris,
Scilicet ut vates, Medicaque excelluit arte,
Percurritque domos aetherias animo,
Ingentes Verona refert tibi nunc mea grates
Cum Baldo, Benacoque suo, atque Athesi.
Qui tanto assurgens plausu, quantum ipsa labore
Fama sui civis se efferes aucta tuo.*

Cujus verba, curatius considerata, plane confirmare videntur, quæ dicta a nobis sunt sub not. (b). Operibus RHAMNUSIUS præmisit *Vitam Fracastorii*, ab Autore scriptam incerto quidem, at perquam erudito, & illarum rerum peritissimo. Uti nov illa, ut facile patet legentibus, passim sumus in rem nostram. Subjecta huic sunt, *Decretum magnifica Communitatis Veronæ pro erigenda Fracastorio Statua Marmorea, Epigramma Nogarolæ; & Index rerum ac verborum memorabilium, quæ in Operi illo continentur*, copiose ac diligenter concinnatus. Tum serie continua exhibentur scripta FRACASTORII, hoc quidem ordine collocata: *Homocentricorum, sive de Stellis, liber unus. De Causis criticorum dierum libellus. De Sympathia & Antipathia rerum, liber unus. De Contagionibus, & contagiosis morbis, & eorum curatione, libri tres. Naugerius, sive de Poetica, Dialogus. Turrius, sive de Intellectione, Dialogus. Fracastorius, sive de Anima, Dialogus. De vini temperatura sententia. Syphilitidis, sive de Morbo Gallico, libri tres. Josephi libri duo. Carminum liber unus. Exulat hac scriptorum Collectione Alcon, non nisi posteriori demum ætate ex Bibliothecarum, ut puto, armariis in lucem protractus.*

• (e) *Franc. Febraum* dicit Typographum GEORG. DRAUDIUS in *Biblioth. Classica* T. I. p. 687; *Franc. Fabrum* alii.

(f) Ista libri Fracastoriani Editio ut emitteretur in vulgus, cura sumtibusque factum PETRI BEMBI, rebus FRACASTORII additissimi, nos docent *Autores Diar. Essais de Liter. an. 1702. mens. Nov. p. 233.*

(g) Curarunt hanc Editionem fratres VULPII, Italarum par nobile, & multis in literas meritis illustrissimum. Nullis pepercere sumtibus,

bus, nullis laboribus, ut habitu pulcherrimo prodirent *Carmina Fracastorii*. Elegans literarum forma, exquisitus chartarum nitor, Opus omne cultum ita & ornatum, ut solent *VULPIORUM* omnia. Nec parum decoris addit Operi przmiffa *Carminibus Vita Fracastorii*, illa incerti Autoris, quam memoravi *sub not. (d)*, & selecta scriptorum de poeti FRACASTORII testimonia. Accessit quoque huic *Collectioni Alcon*, quem frustra quæras multis in locis:

(h) Legitur & hic *de cura canum venaticorum* Carmen FRACASTORII.

(i) Memorat hanc *Syphilidis* Editionem STEPHANUS DE MONNOYE in *Adr. Bailleti Jug. des Sav. T. IV. P. I. p. 221*; sed loci, ubi adornata, nullam, nescio quæ de causa, facit mentionem.

(k) In Angliâ prodiisse dicimus *Syphilin*, nimis generatim forte; sed ita *Autores Journ. des Sav. an. 1712. mens. Jul. p. 117* przivere nobis. Meliora proferremus, si librum ipsum videre propius contigisset.

(l) Carmen hoc in Italia vulgatum primum, suspicatur CONR. GESNERUS in *Biblioth. p. 347. Alcon*, inquit, *carmen de cura canum venat. excusum est in Italia, ni fallor. Assentior conjecturæ.* Doleo vero, nulli scriptorum ejus Editionis factum indicium, nec ullum ejus in Catalogis Bibliothecarum, quantumvis diligenter inspectis mihi, apparere vestigium.

CASP. CUNRADUS

in Prosopographiæ Melicæ Millenario I.

p. 58:

*Carminè Virgilium si vis, medicamine Coum,
Atlantem radio, solve FRACASTORIUM*

ADDITAMENTUM.

Dixi p. 142, nihil exstare scriptorum, unde de doctrina JO:
BAPT. RHAMNUSII existimari possit. Fateor errorem meum,
meliora nunc edoctus. Scripsit hic RHAMNUSIUS Orationem in funere
Francisci Faseoli, magni Venetiarum Cancellarii, quæ adjecta legitur
Orationibus clarorum hominum, vel honoris officiique causa ad Prin-
cipes, vel in funere de virtutibus eorum habitis, Venetiis primum, post
Colonia A. 1560, tandem Parisiis A. 1577 editis a p. 284 ad p. 289. Ex
qua illud facile cognoscimus, ingenium RHAMNUSIO fuisse summum,
eruditionem politam & excultam, atque Latini sermonis singularem ce-
piani & ubertatem.

V131
1541688